

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

НАУКОВИЙ ВІСНИК № 7 (215)

Одеса – 2014

Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2014. – № 7 (215). – 248 с. – Мови: укр., рос., англ.

Редакційна колегія

Редакційна колегія затверджена Вченою радою Одеського національного економічного університету. Протокол № 4 від 24 грудня 2013 р.

Головний редактор: Балджи Марина Дмитрівна – д.е.н., професор кафедри економіки та управління національним господарством Одеського національного економічного університету

Заступник головного редактора – Рябіка Володимир Леонідович

Відповідальний секретар – Довиденко Олександра Олександрівна

I. Економічні науки: Звєряков М.І. – д.е.н., професор, член-кореспондент НАН України, Ковальов А.І. – д.е.н., професор, Уперенко М.О. – д.е.н., професор, Осипов В.І. – д.е.н., професор, Максимова В.Ф. – д.е.н., професор, Харічков С.К. – д.е.н., професор, Карпов В.А. – к.е.н., доцент

II. Політичні науки: Василенко С.Д. – д.політ.н., професор, Кармазіна М.С. – д.політ.н., професор, Коваль І.М. – д.політ.н., професор, Мілова М.І. – д.політ.н., професор, Пахарев А.Д. – д.політ.н., професор, Пойченко А.М. – д.політ.н., професор

III. Історичні науки: Демін О.Б. – д.істор.н., професор, Панчук М.І. – д.істор.н., професор, Солдатенко В.Ф. – д.істор.н., професор, Стьопін А.О. – д.істор.н., професор, Хмарський В.М. – д.істор.н., професор, Щербіна Н.Ф. – к.е.н., доцент

Свідectво про Державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 20991-10791ПР від 18 серпня 2014 р. (перереєстрація)

Збірник наукових праць «Науковий вісник» зареєстрований президією ВАК України від 26 січня 2011 р. № 1-05/1 як наукове видання з економічних наук, від 23 лютого 2011 р. №1-05/2 як наукове видання з політичних наук.

Включено до наукометричної бази даних Російський індекс наукового цитування (РІНЦ) згідно договору № 428-07/2014 від 18.07.2014 р. – http://elibrary.ru/title_about.asp?id=51349

Індексування і реферування: реферативна база даних «Україніка наукова», Український реферативний журнал «Джерело», Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, Наукова електронна бібліотека eLIBRARY.ru, Google Scholar <http://scholar.google.com.ua/citations?user=PEf4fZIAAAAJ&hl=ru>, електронний архів Одеського національного економічного університету.

Засновник і видавець збірника наукових праць – Одеський національний економічний університет.

Адреса редакційної колегії: Україна, 65082, м. Одеса,
вул. Преображенська, 8, ОНЕУ
тел.: (0487) 32-77-95
E-mail: n.visnik.oneu@ukr.net

© Одеський національний економічний університет

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Арутюнян Світлана, Ітигіна Олена

Перспективи розвитку страхового ринку України у контексті євро інтеграційних процесів.....5

Васильєв Александр, Тупко Ольга

Динамический анализ безубыточности инвестиционного проекта.....16

Дишловий Ігор, Прохорова Ольга

Вплив коефіцієнту локалізації на ефективність розвитку туристичної галузі Криму.....24

Коваленко Лілія

Вплив розмірів та структури капіталу на фінансові результати діяльності підприємств хлібопекарської галузі.....36

Коцюрубенко Ганна

Залучення заощаджень домогосподарств України до фінансового ринку: сучасні реалії.....48

Кучеренко Олена

Управління оборотними активами промислових підприємств із застосуванням фінансових моделей.....58

Мостенець Олександр

Методичні підходи до оцінки конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону.....66

Нездоймінов Сергій, Огородникова Надія

Роль морських портів України у розвитку круїзної індустрії.....78

Радова Олена

Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських кооперативних формувань.....91

Ропотан Ірина

Прогнозування регіональної конвергенції фінансового забезпечення сталого розвитку в Україні.....104

Хомутенко Віра, Хомутенко Алла

Передумови та необхідність проведення державного аудиту на етапі планування бюджетних програм.....120

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Гаврюк Анатасія

Питання безпеки та роль Румунії у Чорноморському регіоні.....134

Дымова Елена

Проявление гендерных стереотипов в публичной сфере: современный аспект.....148

Маслов Юрій

Роль громадянського суспільства у формуванні нової системи влади в країнах центральної та східної Європи.....161

Мельничук Ігор

Концепт «пострадянський простір» у сучасному політологічному дискурсі.....173

Митко Антоніна

Інформаційні проекти транскордонного співробітництва України та Угорщини у рамках Карпатського єврорегіону.....182

Музиченко Ганна

Культурно-релігійні детермінанти політичних процесів в Україні: історія та сучасність.....192

Музиченко Наталія

Особливості розвитку України в умовах глобалізації.....204

Палагнюк Володимир

Місце молоді в українському законодавстві.....214

Федорчак Тетяна

Парламентські вибори в Чеській республіці 2010 року.....228

НАШІ АВТОРИ.....242

Матеріали номера друкуються мовою оригіналу

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Збірник наукових праць

Наукове видання

Видання збірника здійснено за рахунок авторів

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей
відповідає автор

Підписано до друку за рекомендацією
Вченої ради Одеського національного економічного університету
30 серпня 2013 р. Протокол № 1

Замовлення №_____

Підписано до друку_____

Формат 60 x 84 1/16

Тираж 100 прим.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 12,0

фінансового менеджменту та фондового ринку Одеського національного економічного університету, м. Одеса

Федорчак Тетяна Петрівна – д.політ.н., професор Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, м. Івано-Франківськ

Хомутенко Алла Віталіївна – к.е.н., доцент кафедри фінансів Одеського національного економічного університету, м. Одеса; *Хомутенко Віра Петрівна* – к.е.н., професор кафедри фінансів Одеського національного економічного університету, м. Одеса

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 336.71.339

Арутюнян Світлана, Итигина Елена

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Розглянуто та проаналізовано місце та рейтинг України у європейському просторі за макроекономічними показниками страхової діяльності: страховими преміями на ринках Life– і non–Life страхування. Визначено відмінності у формуванні та сучасній практиці вітчизняного та європейського страхового бізнесу. Окреслено перспективи розвитку страхового ринку в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. Доведено, що страховий ринок України, пройшовши тривалий та складний шлях розвитку, має у теперішній час усі інфраструктурні складові для євроінтеграції. Визначено, що страховому ринку страхування України займає низьке місце за всіма показниками; виявлено, що у 2012 році відбулися деякі позитивні зміни у показниках розвитку страхового ринку України. Нацкомфінпослуг розробив оптимістичний прогноз розвитку страхового ринку України на 2013-2014 рр., але його виконанню зашкоджує стан інвестиційного клімату в Україні в цілому та недостатня інвестиційна привабливість вітчизняного страхового ринку.

Ключові слова: страховий ринок, Life–страхування, Non–Life–страхування, євроінтеграція.

Арутюнян Светлана, Итигина Елена

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Рассмотрены и проанализированы место и рейтинг Украины в европейском пространстве по макроэкономическим показателям страховой деятельности: страховым премиям на рынках Life– и non–Life страхования. Определены отличия в формировании и современной практике отечественного и европейского страхового бизнеса. Очерчены перспективы развития страхового рынка Украины в контексте евроинтеграционных процессов. Доказано, что оценка конкурентного потенциала рекреационной системы региона является исходной базой для принятия управленческих решений по

формированию, содержания, развития и максимизации результатов его использования. Обосновано, что эффективное использование конкурентного потенциала является залогом достижения высокого уровня конкурентоспособности рекреационной системы, поэтому на основе существующих наработок были усовершенствованы методические подходы к анализу составляющих совокупного и оценки конкурентного потенциала рекреационной системы региона, описана авторская методика.

Ключевые слова: страхового рынок, евроинтеграция, Life-, non-Life страхование.

Harutyunyan Svetlana, Itygina Elena
INSURANCE MARKET PROSPECTS OF UKRAINE TO
THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS

Reviewed and analyzed the location and rating of Ukraine in the European space on macroeconomic indicators of insurance: insurance premiums in the markets Life-i non-Life insurance. Identified differences in the formation and the modern practice of domestic and European insurance business. Outlines the prospects for the development of the insurance market of Ukraine in the context of European integration processes. Proved that Ukraine's insurance market, having a long and difficult way of development, has at present all infrastructure components for integration. Determined that the insurance market of Ukraine insurance covers low ranking on all counts; found that in 2012, there have been some positive developments in terms of the insurance market of Ukraine. Natskomfinposluch developed an optimistic forecast of the insurance market of Ukraine for 2013-2014 years, But its implementation affect the investment climate in Ukraine in general and lack of investment attractiveness of the domestic insurance market.

Keywords: insurance market, Life-, non-Life Insurance, European integration.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Проблеми євроінтеграції в теперішній час є головною темою, яка займає думки різних верст населення країни. Активні обговорення точаться, перш за все, навколо політичних рішень загального характеру. Між тим, розвиток фінансового ринку України, як і фінансового ринку будь якої країни, знаходиться під впливом таких системо-утворюючих процесів,

Кучеренко Олена Володимирівна – аспірантка кафедри економіки, організації та обліку в АПК Одеського національного економічного університету, м. Одеса

Маслов Юрій Костянтинович – к.е.н., докторант кафедри політичних наук Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м.Одеса

Мельничук Ігор Миколайович – докторант кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

Митко Антоніна Миколаївна – к. політ. наук, доцент кафедри міжнародної інформації Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк

Мостенець Олександр Володимирович – аспірант кафедри економіки та безпеки підприємств Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Музиченко Ганна В'ячеславівна – д.політ.н., професор кафедри політичних наук Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м.Одеса

Музиченко Наталія Олександрівна – старший викладач кафедри філософії, історії та політології Одеського національного економічного університету, м. Одеса

Нездоймінов Сергій Георгійович – к.е.н., доцент кафедри економіки та управління туризмом Одеського національного економічного університету; *Огородникова Надія* – магістр Одеського національного економічного університету, м. Одеса

Палагнюк Володимир Олександрович – аспірант кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

Радова Олена Валеріївна – доцент кафедри економіки, організації та обліку в АПК Одеського національного економічного університету, м. Одеса

Ропотан Ірина Валеріївна – викладач кафедри

НАШІ АВТОРИ

Арутюнян Світлана Сергіївна – доцент кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку Одеського національного економічного університету, м. Одеса; *Ітигіна Олена Володимирівна* – доцент кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку Одеського національного економічного університету, м. Одеса

Васильєв Олександр Борисович – канд. фіз.-мат. наук, доцент кафедри оптимального керування і економічної кібернетики Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова; *Тупко Ольга Сергіївна* – студентка Інституту прикладного системного аналізу, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»

Гавюк Анастасія Танасіївна – аспірантка кафедри міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Димова Олена Валентинівна – к.політ.н., доцент кафедри соціології, філософії та права Одеської національної академії харчових технологій, м. Одеса

Дишиловой Ігор Миколайович – д.е.н., професор кафедри менеджменту природоохоронної діяльності та регіональної політики Національної академії природоохоронного та курортного будівництва, м.Сімферополь; *Прохорова Ольга Вікторівна* – аспірант кафедри менеджменту природоохоронної діяльності та регіональної політики Національної академії природоохорони та курортного будівництва, м.Сімферополь

Коваленко Лілія Анатоліївна – викладач кафедри фінансів Одеського національного економічного університету, м. Одеса

Коцюрубенко Ганна Миколаївна – викладач кафедри фінансів Одеського національного економічного університету, м. Одеса

як глобалізація та інтеграція, що потребує наукового осмислювання та доведення досліджень до практичних рекомендацій. Стосовно перспектив розвитку страхового ринку, як складової частини фінансового ринку, то для вітчизняної економіки зазначені процеси безумовно мають прояв у формі євроінтеграції.

Євроінтеграція є об'єктивним процесом поступового наближення та взаємопроникнення близьких за рівнем розвитку країн та формування на цій основі спільного політичного, економічного, торговельного та фінансового і валютного простору. Найбільш загальні теоретичні відображення економічної інтеграції у свій час призвели до появи таких концепцій, як „Європа змінних геометрій”, „Європа концентричних кіл”, „Різношвидкісної Європи” тощо. Ці наукові ідеї були обумовлені різними етапами та різним рівнем зрілості та проявів інтеграційних процесів. Важлива роль у цих концепціях відводиться фінансово-кредитній системі, до якої належать страхова система. На теперішній час наукове завдання для вітчизняних дослідників полягає у розробці більш конкретних та практичних питань, до яких належать проблеми євроінтеграції страхового ринку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань напрямків та шляхів розвитку страхового сегменту фінансового ринку в Україні займаються різні вчені економісти та практики страхового бізнесу, серед яких Н.Н. Внукова, В.Д. Базилевич, В.Г. Баранова, С.С. Осадєць, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова, О.М. Залєтов, В.М. Фурман та багато інших. Вітчизняні дослідники звертаються до окремих порівнянь української та європейської практики страхової діяльності, але проблема розвитку страхового ринку України через призму європейської інтеграції досі не була у фокусі інтересів науковців.

Цілі статті. Мета статті полягає, по-перше у з'ясуванні реальної ситуації, тобто виявленні ступені зрілості страхового ринку України з точки зору розвитку ринків країн Європи, визначенні місця України на європейському страховому ринку, співставленні діючих в Україні та досягнутих країнами Європи стандартів страхової діяльності, та по-друге, окресленні можливих перспектив євроінтеграційного розвитку вітчизняного страхового ринку.

Виклад основного матеріалу. Європейський страховий ринок має давню та багату історію. Якщо не занурюватися в далеке минуле, а

звернутися до тих явищ, що мають сучасне існування, то можна зазначити, що вже у XVII столітті в багатьох європейських країнах виникли акціонерні страхові товариства. Серед них створене в 1602 році Голандсько-Остіндське товариство та невдовзі створені товариства Англії, Німеччині та Франції, які здійснювали морське страхування та страхування на випадки пожежі. Головну роль у морському страхуванні з давніх часів грає Англія. Досить сказати, що прийнятий членами асоціації „Лондонський Ллойд” формуляр договору морського страхування – так званий підписний формуляр Ллойда, у своїх окремих положеннях дотепер застосовується у міжнародній практиці. Показово й те, що прийнятий у 1774 році закон про страхування життя і сьогодні залишається у складі чинного законодавства Англії. Подальше впровадження страхування пов'язане з періодом інтенсивного розвитку капіталізму, що призвело до формування масштабного розгалуженого страхового ринку Європи зі сталими міжнародними зв'язками, щорічно зростаючими темпами надходжень страхових премій, вищими ніж темпи зростання валового внутрішнього продукту. У третє тисячоліття європейський страховий ринок увійшов як одна з найбільш розвинених та ефективних сфер діяльності.

Що стосується історії розвитку страхового ринку України, то до набуття Україною статусу незалежної держави страхування здійснювалось згідно з економічними, соціальними та правовими умовами, що існували у відповідний період у Київській Русі, царській Росії, а згодом у колишньому СРСР.

З початку 90-х років відбулися політичні та економічні зміни світового масштабу. Україна отримала незалежність та стала на шлях ринкових перетворень, неодмінною складовою яких є функціонування фінансового ринку, важливим елементом якого є страховий ринок. На сьогоднішній день страховий ринок України має власну історію, за час ринкової трансформації країни сформовані та продовжують розвиватись усі атрибути страхового бізнесу, які притаманні розвинутих європейським країнам – законодавча, регулююча та наглядова інфраструктура, страхові об'єднання, перестраховальна та міжнародна страхова діяльність, система навчання, тощо.

Звернемося тепер до з'ясування питання, яке ж місце займає Україна у європейському просторі за показниками страхової діяльності.

7. Kambersky P. Knizeforpresident // Lidovenoviny. – Pr., 2010. – 31.05.
8. Kdonambudevlnadnout – volby 2010 // Hospodarskenoviny. Mimoradnapfiloha. – Pr., 2010. – 26.04. – 15 s.
9. Klaus V. Novestranyjsounebezpecimdemokracie // Hospodarskenoviny. – Pr., 2010. – 10.05.
10. Krejci O. Novakniha o volbach. – Pr., 2006. – 520 s.
11. Kubita J. «Havlovydeti» jdoupoprvevolit. A mohouvolbyrozhodnout // Hospodarskenoviny. –Pr., 2010. – 10.05.
12. Pehe J. Demokraciebezdemokratu. – Pr., 2010. –234 s.
13. RadioPraha. Новости. – 2012. – 03. – 02 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.radio.cz
14. Sedlacek T. Sedmpostrehu // Hospodarskenoviny. – Pr., 2010. – 10.05.
15. Simiinek P. Alarm, blffiseParoubek // Hospodarskenoviny. – Pr., 2010. – 28.01.
16. VoterTurnoutinWesternEuropesince 1945. – Stockholm, 2004. – 183 s.

1. Fedorchak T.P. Polity`chna transformaciya Ches`koyi Respubliky`: vnutrishni ta zovnishni vy`miry`: monografiya / T.P. Fedorchak. – Ivano-Frankivs`k: Vy`davny`czstvo Ivano-Frankivs`kogo nacional`nogo universy`tetu nafty` i gazu, 2012. – S. 292-295.

Рецензент Василенко С.Д., д.політ.н., професор Одеської національної морської академії

25.07.2014

корупційного скандалу і не допустить політичного тиску на слідство. Формування уряду він доручив Іржі Русноку, який у 2001-2002 рр. працював міністром фінансів в уряді М. Земана. Президент призначив І. Руснока під приводом, що цей прем'єр – добрий економіст, який займеться підготовкою бюджету наступного року.

Незалежно від того, які нові подробиці про корупцію і закулісні угоди уряду принесе цей скандал, він неминуче вплине на політичну систему Чехії. Для партії ГДП (новий голова Мартін Куба), цей удар може виявитися фатальним. Для лівої опозиції, яка пережила в 2012 р. свою гучну корупційну аферу – арешт одного з соціал-демократичних лідерів, Давида Рата, – він може стати трампліном до влади. Для президента М. Земана, відомого своїми авторитарними нахилами, – подарунком долі, що підсилить його позиції як верховного політичного арбітра [1]. А для суспільства – приводом замислитися над тим, чому нинішня система влади в ЧР не в змозі впоратися з крадіжками і клієнтелізмом політиків, чиновників і пов'язаних з ними бізнесменів. Однак дана коаліція, якій дострокові вибори не вигідні, може і утриматися при владі до кінця нинішнього терміну – до літа 2014 року.

Література

1. Политический кризис в Чехии: движение в сторону «корпоративного государства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.rambler.ru/19835708/>
2. Премьера Чехии подставила дама [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://get24.ru/premera-chehii-podstavila-dama.html>
3. Премьер-министр Чехии после "очень серьезных" обвинений уходит в отставку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.altaregion.ru/news/223221/>
4. Федорчак Т.П. Політична трансформація Чеської Республіки: внутрішні та зовнішні виміри: монографія / Т.П. Федорчак. – Івано-Франківськ: Видавництво Івано-Франківського національного університету нафти і газу, 2012. – С. 292-295.
5. Havlik V., Korebek L., Krizevladnuti Ceskerepublice. Analyzapusoberri volebniho a stranickehosystemu a navrhymoznychreseni // Politologicky Casopis. – Pr., 2008. – N3. – S. 183-205.
6. JakvidivolbypresidentKlaus? V Ceskunezustalkamennakameni // Lidovenoviny. – Pr., 2010. – 31.05.

Показник мінімального статутного капіталу страховика, який безпосередньо впливає на фінансову стійкість страхової компанії та її конкурентноспроможність складає в Україні грошовий еквівалент 1 млн. EURO для страховиків з ризикованих видів страхування та грошовий еквівалент 1,5 млн. EURO для страховиків зі страхування життя. Між тим, вимоги до мінімальних статутних капіталів в країнах ЕС приблизно в 4 - 6 разів більше ніж у нас. Ще більша різниця спостерігається у обсягах активів, які мають найбільші страхові компанії Європи та України. Так на 1.01.2011 страхова компанія JNG Group з Нідерландів мала активи на суму 1665 млрд.\$, AXA Group (Франція) – 981 млрд.\$, Allianz(Німеччина) – 838 млрд.\$, а вітчизняні страхові компанії, такі як Лемма – 0,19 млрд.\$, Оранта – 0,14 млрд.\$, ІНГО Україна – 0,06 млрд.\$, Уніка – 0,05 млрд.\$ відповідно [1, с. 19].

Загальний обсяг вітчизняного страхового ринку за збором страхових премій у 2010 році дорівнював 2,9 млрд.\$ при обсягах страхового ринку Західної Європи 1524,7 млрд.\$, а країн Центральної та Східної Європи 88,3 млрд.\$. Таким чином, страховий ринок України займав 0,18% європейського страхового ринку та 3,29% страхового ринку Центральної та Східної Європи. До речі, на світовому ринку страхування, обсяг якого за збором страхових премій складав 4324,2 млрд.\$, Україна за даними 2010 року займала частку у 0,07%.

Частина страхових премій у ВВП України у 2010 році склала 2,11%, тоді як в країнах G7, до складу якої входять чотири найбільш потужні країни Західної Європи, а саме – Велика Британія, Німеччина, Франція та Італія, вона досягає 8,77%.

На жаль, за два десятиріччя функціонування страхового ринку України споживачі страхових послуг не отримали забезпечення страховими послугами навіть на рівні останніх років існування СРСР, коли питома вага страхування в ВВП досягла 2,5% і переважною частиною в ній було страхування життя. В 2010 році ці показники в Україні відповідно лише 2,1%, в тому числі зі страхування життя – 0,1% [3].

Вітчизняний науковець О.О. Гаманкова розглядала рейтинг України між країнами світу на ринку страхування у 2010 році, зробивши акцент на показники, що відображають місце вітчизняного ринку страхування за розміром страхових премій на душу населення. Так, за розміром страхових премій на душу населення в цілому по

ринку в обсязі 64\$ Україна посідала 74-те місце серед 88 країн світу, по ринку Non-Life з преміями в обсязі 61,5\$ ми мали 76 місце, а на ринку Life, де страхові премії були зовсім мізерними і складали 2,5\$ на душу населення, – 86 місце з 88 країн світу [2, с.10].

Стосовно проблеми з'ясування місця України серед країн Європи, то дані, приведені дослідником, дають можливість зробити маловтішні висновки. Так, якщо за розміром обсягів страхових премій в цілому Україна мала 24-те місце із 32 країн та випереджала Словаччину, Румунію та деякі інші країни, то на ринку Life вона займала лише 31 місце. Але найбільш негативну картину має ситуація з показниками страхових премій на душу населення. На жаль, вітчизняний ринок за цим показником займає 32-ге місце з 32 країн, як на ринку в цілому, так і на ринках Non-Life та Life. Для порівняння, якщо по ринку в цілому премії на душу населення в Україні досягли 64\$, то середнє значення по Європі – 1839,1\$ (середнє значення по Африці – 60,6\$). На ринку Non-Life премії на душу населення склали 61,5\$, а середнє значення по Європі – 740,3\$. І, нарешті, ринок Life дає таку картину: 2,5\$ в Україні – страхова премія на душу населення і 1098,8\$ – середнє значення по Європі. Якщо взяти до уваги, що премії зі страхування життя значною мірою складаються не з премій за добровільними довгостроковими договорами, а з премій за договорами страхування життя позичальників кредитів, то стає зрозуміло, який довгий шлях має пройти Україна для наближення до європейських стандартів в галузі страхування життя.

Розглянемо далі, які зміни відбулися на світовому ринку страхування в останні два роки та чи відбулися зміни у місці України серед країн світу. Відома швейцарська перестраховальна компанія Swiss Re опублікувала звіт Sigma 3/2013 „World insurance in 2012: Progressing on the long and winding road to recovery”. Численні дані оцінки та прогнози, які містяться у звіті, дають можливості спробувати виявити тренд у розвитку вітчизняного ринку, що відображено у складених авторами таблицях 1,2 та 3.

Як бачимо, лідером залишаються США із часткою, яка збільшилась до 27,55%. Європейські країни показали як зниження, так і деяке зростання. Серед країн, у яких відбулося зростання – Росія, Білорусія, Україна та інші. Україна зайняла 50-те місце (проти 49 у 2011 р.) з показником 3,047 млрд.\$ і часткою 0,07%, що за абсолютним

У результаті скандалу П. Нечас 17 червня подав заяву президенту Мілошу Земану про відставку і коаліційний правочентристський уряд ЧР припинив діяльність, оскільки за Конституцією відставка прем'єра означала розпуск уряду [3]. Власне, політична криза в Чехії розпочалась 11 червня 2013 р., коли прем'єр П. Нечас публічно заявив про майбутнє розлучення з дружиною. У ніч на 13 червня в Празі пройшла безпрецедентна масштабна операція з арештами й обшуками. У ній брали участь 400 працівників поліції, обшуки були проведені в 31-му місці. Співробітники УБОЗ провели обшуки і виїмку документів у приміщенні уряду, в міністерстві оборони, магістраті Праги, офісі державної компанії “Ліси Чеської Республіки” та відділенні одного з найбільших у країні “Комерчнї банку”. Серед заарештованих були три колишні депутати нижньої палати парламенту (всі члени ГДП), генерали – колишній і нинішній глави військової розвідки і голова управління прем'єр-міністра Яна Надьова. 14 червня стали відомі подробиці “справи Надьової” і “справи депутатів”, які компрометували прем'єра, уряд і партію ГДП. Йшлося про корупцію, перевищення службових повноважень і сімейні справи прем'єра. “Я прекрасно розумію, – заявив П. Нечас, – що складнощі мого особистого життя стають проблемою для чеської політики і для Громадянської демократичної партії”. Він зняв з себе обов'язки голови ГДП і заявив про намір зовсім “піти з великої політики” [2]. За повідомленнями ЗМІ, слідчі натякають на те, що нинішня безпрецедентна операція – лише перша частина розслідування, яке може до невпізнанності змінити чеську політичну сцену.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, після цих подій у ЧР було дві лінії розвитку політичної ситуації: правляча коаліція формує новий уряд під керівництвом нового прем'єра або дострокові вибори. До чергових виборів залишився один рік. Вони мають відбутися в травні 2014 р. Правляча ГДП відстоювала перший варіант, опозиція – ЧСДП і КПЧМ – дострокові вибори. Для рішення про дострокові вибори опозиції потрібні були 120 голосів депутатів парламенту з 200, але вона їх на збрала. На посаду нового прем'єра передіркали кілька кандидатур, але президент М. Земан запропонував створити тимчасовий технічний уряд “спеціалістів”, вважаючи, що він забезпечить розслідування

партій у розкладі політичних сил у ЧР і виявили певний зсув політичного спектра вправо. Втім, вважаємо, що говорити про рішучий і усвідомлений поворот суспільства вправо, передчасно. Практично всі верстви ЧР зробили певний “крок вправо”, хоч інтенсивність “правого повороту” значною мірою була протестом – “змінити політиків”. Чеські виборці, безсумнівно, хотіли змін і голосували за зміни, але які? Чи був це їх свідомий вибір, заснований на явних політичних перевагах і прихильності політичним і економічним доктринам нових правих партій, чи ж виборці все таки голосували під тиском емоційної напруги?

Події після виборів-2010 і політика ліберальних реформ у сфері охорони здоров'я, освіти, пенсійного забезпечення підштовхнули суспільство ЧР до усвідомлення поспішності і легковажності свого вибору. Болючі для більшості чехів зміни у “найчутливішій” соціальній сфері, спроби уряду перекласти на населення витрати на освіту й охорону здоров'я, неясність у реформуванні пенсійної системи – змінили ставлення виборців до правих партій. Масовому протверезінню сприяла й атмосфера афер та корупції, яка особливо щільно оточувала партію “Справи громадські”, членів якої звинувачували в отриманні хабарів. За даними агентства STEM, яке провело в лютому 2012 р. опитування громадської думки, у разі проведення позачергових виборів до парламенту, крісла в нижній палаті зайняли б представники лише чотирьох політичних партій. Найбільше мандатів – 88, отримала б ЧСДП (нині вона в опозиції). Разом з комуністами, яким прогнозували 37 мандатів, вони могли б сформувати більшість. Правлячий уряд правоцентристів не зміг би втриматися в управлінні країною. ГДП отримала б 50, а партія ТОП-09 – лише 25 мандатів. Третій коаліційний партнер – “Справи громадські” не ввійшла б до парламенту [13].

Втім, події в ЧР розвивались за іншим сценарієм. Попри те, що впродовж трьох років після парламентських виборів у країні неодноразово виникали політичні кризи, пов'язані з корупцією серед вищого ешелону влади та партійного керівництва, але остання криза, що розгорнулася у червні 2013 р. набула неочікуваних наслідків. Її спровокував гучний скандал, у центрі якого виявився прем'єр-міністр Петер Нечас і його найближчі соратники. П. Нечас також очолював ГДП – правлячу партію в коаліційній більшості парламенту.

розміром демонструє певне зростання проти 2,9 млрд.\$ у 2010 році, але частка на ринку, як і раніше мізерна, хоча у 2012 році проти 2011 року відбулося помітне зростання на 6,8%.

Таблиця 1

Місце України серед країн світу(88 країн) за обсягами страхових премій у 2011 – 2012рр.[5, с.29]

Місце у 2012	Місце у 2011	Країна	Премія 2012, млн.\$	Зміни 2012/2011, в % з урахуванням інфляції	Частки світового ринку 2012, в %	Частки світового ринку 2011, в %
1	1	США	1270884	1,9	27,55	26,22
2	2	Японія	654112	7,9	14,18	14,26
3	4	Великобританія	311418	-2,1	6,75	6,95
4	6	Китай	245511	5,2	5,32	4,83
5	4	Франція	242459	-5,5	5,26	5,94
6	5	Німеччина	231908	0,3	5,03	5,34
7	7	Італія	144218	-5,7	3,13	3,49
10	10	Нідерланди	100342	-2,5	2,18	2,41
23	25	Люксембург	29263	32,6	0,63	0,51
24	19	Росія	26027	14,8	0,56	0,94
25	24	Фінляндія	25841	6,1	0,56	0,55
50	49	Україна	3047	6,8	0,07	0,07
63	65	Казахстан	1419	14,7	0,03	0,03
88	–	Білорусія	520	15,2	0,01	(–)

Певні позитивні зміни в Україні відбулися на ринку Life (табл. 2).

Дані таблиці свідчать, що за останній рік Україна покращила свої позиції на світовому ринку страхування життя, продемонструвавши високі темпи зростання, а саме 47% і підвищення питомої ваги даного виду страхування на вітчизняному ринку до 8,2% та деяку позитивну динаміку у розміщенні серед країн світу(72-ге місце проти 76 у 2011 році). Але частка країни на світовому ринку складає 0,01% та залишається мізерною і частка ринку Life в Україні аж ніяк не відповідає європейським та світовим стандартам.

Що стосується ринку Non-Life, тобто ризикового страхування, то дані складеної авторами таблиці наочно свідчать, що будь яких помітних змін у місці країни на світовому ринку та її руху до

стандартів розвинутих країн не відбулося (табл. 3).

Таблиця 2

Місце України серед світових ринків Life – страхування
(88 країн) у 2011–2012рр. [5, с.30]

Місце у 2012	Місце у 2011	Країна	Премія 2012, млн.\$	Зміни 2012/2011, в % з урахуванням інфляції	Частка сегменту на локальному ринку, %	Частки світового ринку 2012, %	Частка світового ринку 2011, %
1	1	США	567756	2,3	44,7	21,66	20,46
2	2	Японія	524372	9,2	80,2	20,01	19,97
3	3	Великобританія	205918	-3,0	66,1	7,86	8,00
4	4	Франція	149346	-6,6	64,7	5,7	6,65
5	5	Китай	141208	-0,2	57,5	5,39	5,12
6	6	Німеччина	106411	-1,1	45,9	4,06	4,33
7	7	Італія	93273	-6,6	64,7	3,56	4,00
43	43	Туреччина	1742	6,8	16,0	0,07	0,06
44	48	Росія	1732	45,8	6,7	0,07	0,05
67	73	Казахстан	352	63,7	24,8	0,01	0,01
72	76	Україна	249	47,0	8,2	0,01	0,01
88	–	Білорусія	25	23,0	14,9	0,00	(–)

Розглянувши місце України на європейському та світовому ринку страхування, з'ясувавши існування суттєвих відмінностей у складених параметрах та пропорціях на вітчизняному ринку та стандартах європейського ринку страхування, можна зрозуміти, які складні та довготермінові завдання постають перед державою в цілому, Нацкомфінпослуг та всіма учасниками страхового ринку на шляху євро інтеграції. Формат статті не дає можливості розглянути конкретні напрямки процесу наближення практики страхової діяльності України до норм європейського ринку, який, до речі, перебуває у стані постійного розвитку, адаптації до сучасних змін, викликів різного походження. Такі напрямки стосуються діяльності регулятора, стану законодавства, лімітів відшкодування з нещасних випадків, страхової оцінки життя громадян України, трактування деяких термінів, використання мережі Internet, організації медичного страхування, тощо. Певним кроком на шляху цілеспрямованого руху України до європейського страхового простору повинна стати реалізація Концепції розвитку ринку небанківських фінансових послуг на 2013-2014 роки, розробленої Нацкомфінпослуг України. Згідно з Концепцією активи страховиків можуть збільшитися до 80 млрд.

прибуток, знизити платежі до фондів соціального страхування тощо.

На боці нових акторів чеської політичної сцени «грала» і четверта влада – ЗМІ. Багато виборців змінили свої політичні уподобання в ході жорсткої винахідливої виборчої кампанії. Як показали вибори-2010, чеський виборець не лише слабо орієнтується в політичних технологіях, а й легко “губиться” в партійних лабіринтах. Стрімкому “входженню” ТОП-09 і “Справи громадські” до провідних партій ЧРсприяла і значна підтримка спонсорів.

Попередні вибори-2006 практично поділили політичну сцену ЧР навпіл. Їх переможець ГДП отримала 35,4% голосів виборців; ЧСДП, що вісім років до цього управляла країною, – 32,3; КПЧМ – 12,8; ХДУ–ЧНП – 7,2; Партія зелених – 6,3% голосів. Тож за підсумками виборів жодна з партій не отримала кваліфікованої більшості в палаті депутатів і не могла сформувати легітимний уряд “більшості”. Довгий тактичний процес “перетягування канату” з формуванням урядового кабінету, який президент В. Клаус назвав “холодною громадянською війною”, тривав 230 днів. ЧР поставила своєрідний політичний рекорд поствиборчого безвладдя в країні. Сформований після численних безуспішних спроб коаліційний уряд “меншості” на базі ГДП і двох невеликих партій (ХДУ–ЧНП і Партії зелених) не мав широкої підтримки в парламенті, що ускладнювало проведення послідовної економічної політики. Поступово ріст кризових явищ в економіці розвіяв міф про “чеський острівце” добробуту і стабільності в глобальній економічній кризі, якої коаліційний уряд М. Тополанека з пребільшеним оптимізмом довго не хотів помічати [4, с. 292-295].

Економічну кризу і невдоволення населення політичною ситуацією в ЧР використали нові політичні гравці для приходу до влади. У березні 2009 р. парламент ЧР відмовив у довірі правому коаліційному уряду М. Тополанека і відправив його у відставку. Президент ЧР В. Клаус призначив тимчасовий уряд фахівців на чолі з Я. Фішером. Після довгих узгоджень, з втручанням у ситуацію Конституційного суду ЧР, вибори перенесли на травень 2010 р., тобто практично у законодавчо встановлені терміни чергових виборів парламенту.

Економічний спад у країні та політичні рокировки відразу ж вплинули на результати виборів, засвідчили посилення позицій правих

їх діяльності переважали “господарські аспекти”. Розквіт партії як політичного суб’єкта почався в 2009 р. з приходом нового голови партії відомого телевізійного журналіста Радка Егна, що швидко здобув прихильність широких верств, завдяки своїм викривальним телепрограмам на гострі суспільні теми. “Справи громадські” – партія Інтернету, налічує 16 тис. зареєстрованих членів, має еклектичну виборчу програму, заграє з виборцями правої і лівої орієнтації. “Справи громадські” при зовнішній відкритості – досить непрозора політична структура. Вперше до парламенту ввійшла партія, що має “такі тісні зв’язки з впливовими групами бізнесменів” [8]. Ще до виборів вона заявила про неможливість співпраці з соціал-демократами і комуністами.

“Політичну перемогу” новим правим партіям забезпечила гнучка виборча тактика – орієнтація не лише на традиційних прихильників ліберальної ідеології, а й на широкі верстви виборців різних станів. Вони висували кандидатами від партій відомих публічних людей. Головною помилкою старих політичних партій – ЧСДП і ГДП – стала переважна орієнтація виборчої кампанії та партійних програм на своїх традиційних виборців. Нові ж партії намагалися охопити весь виборчий спектр, що в сучасних реаліях ЧР з нестійкою виборчою базою виявилось більш ефективною виборчою тактикою.

Нові праві партії зуміли “достукатися” до молоді, яка відрізняється досить пасивною політичною позицією. У 2010 р. вперше у виборах брали участь “Гавлові діти” – “постоксамитове” покоління молодих виборців, які народилися після падіння комуністичного режиму, – майже 130 тис. осіб. Загалом молодих виборців віком 18-25 років у ЧР налічується понад мільйон. Класичні чеські партії не вміють, та й не дуже прагнуть залучити на свій бік політично незаангажовану молодь. Натомість, нові партії (ТОП-09 і “Справи громадські”) активно працюють з молоддю через Інтернет, що дає позитивні наслідки. Так, 26-28 квітня 2010 р. у 134 школах пройшли т.зв. орієнтовні студентські вибори. На них перемогу одержали ТОП-09 (43%), ГДП (19%), “Справи громадські” (12%), Чеська піратська партія (7%) [11]. Новим правим партіям вдалося “зачепити” і середній клас підприємців, обіцяючи покращити бізнес-клімат у країні, не підвищувати податки на доходи фізичних осіб і на

грн.(на 1 січня 2013 вони становили 56 млрд. грн.), в тому числі інвестиції в економіку України – до 5 млрд. грн. Частка чистих страхових премій у ВВП зростає згідно з прогнозом з 1,4% до 2%.

Таблиця 3

Місце України серед світових ринків Non-Life (81 країна)

у 2011-2012рр. [5, с.31]

Місце у 2012	Місце у 2011	Країна	Премія 2012, млн.\$	Зміни 2012/2011, в % з урахуванням інфляції	Частка сегменту на локальному ринку, %	Частки світового ринку 2012, %	Частка світового ринку 2011, %
1	1	США	703128	1,6	55,3	35,3	33,89
2	3	Японія	129740	3,0	19,8	6,51	6,64
3	2	Німеччина	125497	1,6	54,1	6,3	6,67
4	4	Великобританія	105500	-0,3	33,9	5,3	5,56
5	6	Китай	104302	13,6	42,5	5,24	4,44
6	5	Франція	93112	2,0	38,4	4,68	5,00
7	7	Нідерланди	71005	-4,2	70,8	3,57	4,05
10	9	Італія	50945	-3,9	35,3	2,56	2,82
14	15	Швейцарія	27376	2,2	45,2	1,37	1,45
15	12	Росія	24296	13,1	93,3	1,22	2,14
47	47	Україна	2798	4,2	91,8	0,14	0,15
63	61	Казахстан	1067	4,3	75,2	0,05	0,05
81	–	Білорусія	495	14,9	95,1	0,02	(–)

Іноземні інвестиції в страховий ринок України до 2015 року можуть зрости з 5 млрд. грн. до 7 млрд. грн.(зростання на 40%) за умови участі страховиків у пенсійному та обов’язковому медичному страхуванні. Концепцією передбачено, що кількість учасників накопичувального пенсійного забезпечення до 2015 року збільшиться до 7,4 млн. осіб(у 12,6 рази більше, ніж на 1 січня 2013 року).

За прогнозом Комісії, до 2015 року кількість учасників цього ринку скоротиться з 131 до 65, тоді як загальна вартість пенсійних фондів зростає з 1,7 млрд. грн. (на 1 січня 2013 року) до 7,1 млрд. грн.

Крім того, охоплення населення такими соціальними видами страхування, як ОСАЦВ до 2015 року за прогнозом регулятора збільшиться з 88% до 96%, КАСКО – з 4% до 10%, добровільне медичне страхування – з 3% до 7%, довгострокове страхування життя – з 1% до 3%, страхування туристів – з 9% до 15%, страхування майна громадян – з 2% до 5%.

Нацкомфінпослуг також прогнозує збільшення розміру

страхових платежів на душу населення з 500 грн. до 800 грн. [4, с. 21].

Прогноз державних фахівців викликає певний оптимізм, але наскільки він реальний? Такий вагомий поштовх можливий лише за умови реального зростання іноземних інвестицій. Чи є країна досить привабливою для іноземних інвестицій? Вже згадувана швейцарська компанія Swiss Re здійснювала оцінки інвестиційної привабливості страхових ринків країн, що розвиваються. Згідно результатів дослідження за критеріями потенціалу розвитку, а саме: часткою страхових премій на душу населення (не більше 91,5\$); прогнозами Світового Банку щодо темпів приросту ВВП (більше 37%); чисельністю населення (більше 40 млн.) Україна належить до країн з найвищим ступенем привабливості. За масштабами страхового ринку (в інтервалі від 1 до 10 млрд.\$) – до країн з середнім ступенем привабливості. Це – обнадійливі обставини. Проте за рейтингом Світового Банку щодо простоти, комфортності ведення бізнесу Україна перебуває у складі країн з найнижчими показниками. Неоднорідна структура ринкового середовища, неналежний рівень прозорості ринку, рейдерство, брак розгорнутої офіційної інформації стосовно діяльності кожної окремої страхової компанії, відсутність ефективної системи державного регулювання та нагляду – ось головні чинники, які вплинули на рейтинг українського страхового ринку у баченні Світового Банку [2, с. 11-12].

Також серед негативних факторів, які обумовили рейтинг українського страхового ринку, є те, що Україна сприймається як вкрай корумпована країна світу. Прикладом корупції, а також відсутності ефективної діючої системи державного нагляду може слугувати той факт, що нещодавно Генеральна прокуратура України в ході перевірки діяльності Нацкомфінпослуг виявила факт виплати відшкодувань однією з крупних страхових компаній у розмірі 220 млн. грн. на користь двох підприємств. Страхова виплата була проведена за даними, Генпрокуратури, за нібито страхові випадки – пожежі в Дніпропетровську, а також по виплаті цією ж страховою компанією фізичним особам страхових відшкодувань більш ніж 8 млн. грн. Під час перевірки достовірності зазначених страхових випадків було встановлено, що насправді ніяких пожеж не було, а зазначені фізичні особи ніякого страхового відшкодування не отримували і договори страхування не підписували. Зазначені документи були підроблені

Кризові явища в розвитку політичної системи ЧР посилюють протиріччя і всередині старих партій. Методом вирішення внутрішньопартійних розборок “старих” політичних еліт стало створення нових партій по всьому політичному спектру. Як наслідок хитань у лавах ліберал-консерваторів у лютому 2009 р. була утворена нова політична Партія вільних громадян, яку очолив П. Мах, найближчий соратник президента В. Клауса, виконавчий директор Центру з економіки і політики (ЦЕП), колишній член ГДП. У грудні 2009 р. зареєстрували Партію прав громадян, яку через сім років очолив засновник сучасної ЧСДП М. Земан, (що повернувся в політику і в 2013 р. обраний президентом ЧР). Він поставив за мету залучити в партію виборців, не вдоволених сучасною політичною ситуацією в країні, яких, на його думку, понад 90%. Ліва партія М. Земана, не пододала виборчий поріг, не пройшла до парламенту, але відібрала 4,33% голосів у ЧСДП.

Після розколу в ХДУ – ЧНП виникла нова права партія – ТОП-09, яку очолив колишній міністр МЗС у коаліційному уряді М. Тополанека князь К. Шварценберг, один з найпопулярніших чеських політиків. К. Шварценберг – “обличчя партії”, культова фігура, не замішана в корупційних скандалах. Він зібрав найбільшу кількість голосів на виборах, переміг за партійними списками від ТОП-09 в столиці ЧР Празі – традиційному оплоті ГДП. “Ходіння в народ” князя К. Шварценберга виявилось простою, але досить ефективною виборчою технологією. Він буквально зачарував країну, яка легко піддалася промовам “нового” старого політичного мага. До ТОП-09 увійшла та ж політична еліта ХДУ – ЧНП і політики обласного та районного масштабу. Партія налічує лише 7 тис. членів, але має широку спонсорську підтримку[8]. На думку чеських політологів, ТОП-09 – “стратегічний продукт правих”. Верхівка партії складається переважно з “старих” осіб, а становий хребет партії утворюють “старі і нелюбимі народники”. Аналізуючи неочікувані підсумки виборів-2010, чеський політолог П. Камберські ставить жорстке запитання: “За стратегічний продукт правих ТОП-09 голосували наївні ідеалісти чи цинічні реалісти?” [7].

Інший лідер виборів-2010 – ліберально-демократична партія “Справи громадські” виникла в ЧР у 2001 р. Спочатку основну увагу члени партії приділяли регіональним і комунальним проблемам, тож в

реальні шанси пройти до парламенту. Під час виборів-2010 майже п'ята частина виборців “нелогічно” голосувала за партії, які не пройшли до парламенту. Тож очевидно, що “невдоволений” чеський виборець знову розширив спектр пошуку “своєї” партії.

Незважаючи на строкатий політичний ландшафт (історична традиція чеської політики), до останніх виборів-2010 в ЧР активно діяли у правій частині політичного спектру – ліберально-консервативна ГДП, у лівій частині – ЧСДП, стабільні складові партійної системи – правоцентристська ХДУ–ЧНП і ліва КПЧМ. У ЧР сформувалася традиційна для демократичних держав модель двох домінантних партій – ГДП і ЧСДП, з класичною ідеологією. Знизився вплив малих партій. На політичній сцені час від часу з'являлися нові гравці, але практично політичний пейзаж вони не змінювали [5]. Вибори-2010 показали, що процес стабілізації політичного спектра в ЧР ще не завершений. У політичну гру несподівано ввійшли нові актори, які зміцнили її правий фланг.

За підсумками виборів правоцентристська коаліція на чолі з ГДП отримала більшість місць у палаті депутатів ЧР: 118 з 200 місць, у т.ч. ГДП – 53, ТОП-09 – 41, “Справи громадські” – 24 місця; ліві партії отримали в нижній палаті парламенту 82 місця, в т.ч. ЧСДП – 56, КПЧМ – 26 місць. Інші 22 партії – учасники виборів, не подолали 5% бар'єр і не пройшли до парламенту.

В історичних традиціях політичної системи ЧР є не лише строкатість політичного спектру, а й високий рівень недовіри населення до політичних еліт – незалежно від того, партії якої політичної орієнтації (правої чи лівої) при владі. За даними опитування, проведеного Центром вивчення громадської думки в січні 2010 р., лише 7% чехів позитивно оцінили роботу політиків, 8% – роботу парламенту. Політики ЧР, що прийшли на хвилі “оксамитової” революції і пройшли перевірку на нову “ідеологічну чистоту”, не витримують критики у порівнянні з попередниками комуністичної епохи: 48% чехів вважають, що сучасні політики за рівнем професіоналізму не перевищують комуністичних функціонерів і лише 20% населення називають сучасних політиків більш моральними, ніж комуністичні попередники. Переважна більшість (84%) з гіркотою констатує, що сучасна політична еліта користується необґрунтованими привілеями, як і їх попередники – комуністи [15].

посадовими особами страхової компанії, внаслідок чого страхові виплати були видані підставним особам незаконно.

Такі умови діяльності у страховому секторі України сформували недостатньо привабливий імідж країни, а формування привабливого інвестиційного клімату в Україні постає невідкладним завданням та умовою просування її страхового ринку на шляху євроінтеграції.

Висновки та перспективи подальших досліджень:

Страховий ринок України, пройшовши тривалий та складний шлях розвитку, має у теперішній час усі інфраструктурні складові для євроінтеграції. На світовому ринку страхування України займає низьке місце за всіма показниками. За показниками страхових премій на душу населення Україна займає 32-ге місце серед країн Європи. У 2012 році відбулися деякі позитивні зміни у показниках розвитку страхового ринку України. Нацкомфінпослуг розробив оптимістичний прогноз розвитку страхового ринку України на 2013-2014 рр., але його виконання зашкоджує стан інвестиційного клімату в Україні в цілому та недостатня інвестиційна привабливість вітчизняного страхового ринку. Проблеми просування України до країн ЄС потребують наукового обґрунтування, доведеного до практичних рекомендацій стосовно розвитку страхового ринку України, конкретизації завдань окремих видів страхування, удосконаленню законодавчої бази, підвищенню стандартів страхового бізнесу.

Література

1. Вплив глобалізації на розвиток банківської системи України / Л.В. Кузнєцова.- Одеса; Вид-во «Атлант», 2011. – 517 с.
2. Гаманкова О. Страховий ринок України в глобальному страховому просторі / О.Гаманкова // Страхова справа. – 2012. – №2(46). – С.8-12.
3. Обсяг іноземних інвестицій в страховий сектор України до 2015 року може зрости до 7 млрд. грн. // Страхова справа. – 2013. – №2(50). – С.21.
4. Стейб Д., Путаїя М. Огляд глобального ринку страхування в 2012 році / Д.Стейб, М.Путаїя // Страхова справа. – 2013. – №2(50). – С.28-31.
5. Страховик виплатив 220 млн. грн. за фіктивні пожежі в Дніпропетровську не викликавши підозри у Нацкомфінпослуг //

Страхова справа. – 2013. – №2(50). – С.22.

6. Страхування: підручник / С.С. Осадець. – Вид.2-ге, перероб. і доп. – К.: КНСУ, 2002. – 599 с.

1. Vplyv globalizaciyi na rozvytok bankivs'koyi sy'stemy Ukrayiny / L.V. Kuznyeczova.- Odesa; Vy'd-vo «Atlant», 2011. – 517 s.

2. Gamankova O. Strahovyj ry'nok Ukrayiny v global'nomu strahovomu prostori / O.Gamankova // Strahova sprava. – 2012. – #2(46). – S.8-12.

3. Obsyag inozemnyx investy'cij v strahovyj sektor Ukrayiny do 2015 roku mozhe zrosty do 7 mlrd. grn. // Strahova sprava. – 2013. – #2(50). – S.21.

4. Stejb D., Putajya M. Oglyad global'nogo ry'nku straxuvannya v 2012 roci / D.Stejb, M.Putajya // Strahova sprava.–2013.–#2(50).–S.28-31.

5. Strahovyk vy'platy'v 220 mln. grn. za fikty'vni pozhezhi v Dnipropetrovs'ku ne vy'kly'kavshy' pidozry' u Naczkomfinposlug // Strahova sprava. – 2013. – #2(50). – S.22.

6. Straxuvannya: pidruchnyk / S.S. Osadecz. – Vy'd.2-ge, pererob. i dop. – К.: KNYeU, 2002. – 599 s.

***Рецензент:** Балджи М.Д., д.е.н., професор кафедри економіки та управління національним господарством Одеського національного економічного університету.*

23.04.2014

УДК 336:338.27:658.29

Васильев Александр, Тупко Ольга

**ДИНАМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ БЕЗУБЫТОЧНОСТИ
ИНВЕСТИЦИОННОГО ПРОЕКТА**

В статье основные понятия и формулы традиционного статического анализа безубыточности производства обобщены на динамический случай, когда учитывается падение стоимости денег во времени. Авторами выведена достаточно универсальная формула динамической точки безубыточности с учетом налогов и отчислений на амортизацию оборудования для рентного потока платежей инвестиционного проекта. Аналогичная формула получена также для

Аналіз даних про участь у виборах показує, що в “нових” країнах ЄС нижча виборча активність, ніж у “старих”. За даними Міжнародного інституту демократії і виборчої підтримки, в країнах Заходу у виборах у 1945-2003 рр. брало участь у середньому 82,1% виборців, в т.ч. у Бельгії – 92,5% , Австрії – 90,9, Італії – 89,8, Люксембурзі – 89,7, Ісландії – 89,5, Німеччині – 85,0, Швеції – 85,0, Великобританії – 75,2, у Франції – 74, 8% [16, с. 90].

Рівень громадської активності – найважливіший індикатор політичного клімату в країні. Для суспільства ЧР останніх років характерна громадська апатія, що підтверджує стабільно високий скептицизм чехів щодо можливості їх впливу на розвиток суспільства: приблизно дві третини населення вважає, що пересічний громадянин не може впливати на дії влади. Опитування громадської думки відображають постійне падіння інтересу суспільства до політики і суспільного життя. Одним із доказів посилення політичної пасивності в ЧР є зниження участі громадян у виборах. Якщо після революції в перших виборах-1990 взяли участь 96,79% виборців, то в 1996 р. – 76,41%, у 1998 р. – 74, 03%, у 2002 р. – 58,00%, у 2006% – 64,47%; у виборах до верхньої палати парламенту ЧР – Сенату традиційно беруть участь менше третини виборців.

Важко не погодитися з провідним чеським політологом О. Крейчі, що “в умовах низької політичної активності суспільства зростає можливість самовідтворення малої владної еліти, в т.ч. і за допомогою виборців” [10, с. 432]. У ЧР навіть з’явилася пропозиція про введення “виборчого обов’язку”, але її навряд чи підтримають у парламенті, адже прийняття цієї законодавчої норми лише додасть голосів невдоволених, і відповідно зменшить кількість прихильників партії, що проголосувала за таку “ініціативу”.

Результати парламентських виборів-2010 вказують на спонтанність та імпульсивність вибору чехів і спростовують традиційні для них поведінкові моделі. Дивно, але з появою громадянського суспільства і нової політичної системи, її фрагментація в ЧР зростає: на виборах-1992 невеликі партії, які не подолали виборчий бар’єр, отримали 19,1% голосів, що на загал було логічно в політичній ейфорії “оксамитової” революції; у 1996 р. – 11,2%, у 2006 р. – 6,0% – вже спокушені у виборчих кампаніях чехи не хотіли, щоб “пропав” їх голос, і голосували за великі партії, що мали

виборців, а ЧСДП – 573 тис. Якщо на парламентських виборах-2006 суперники – ГДП і ЧСДП – разом отримали 67,7% голосів, то на виборах-2010 – лише 42,3%.

ТОП-09 “змістила” з третьої на четверту позицію КПЧМ, яка набрала 11,27%. Завдяки стабільній і стійкій членській базі комуністи зуміли зберегти свої позиції, отримавши ту ж кількість мандатів у нижній палаті парламенту. Комуністи стабільно займали третє місце на всіх попередніх парламентських виборах, але ніколи не входили в уряд. Так, на виборах-1990 комуністи отримали 13,2%. Тоді політологи пояснювали це “ностальгією за минулим”. Втім, комуністи закріпилися на політичній сцені: на виборах-1992 вони здобули 14,1%, на виборах-1996 – 10,3%, у 1998 р. – 11,3%, у 2002 р. – 18,5%, у 2006 р. – 12,8% [16, с. 39].

Вперше за останні 20 років до парламенту не пройшла найстаріша чеська політична партія (заснована в 1919 р.) Християнсько-демократична унія – Чехословацька народна партія (ХДУ–ЧНП), яка набрала 4,39%. За підсумками попередніх виборів партія стабільно займала четверту позицію і традиційно була “третьою” при формуванні коаліційних урядів “меншості” (на виборах-1996 вона отримала 8,1%, в 2002 р. у коаліції з Унією свободи – Демократичною унією – 14,3%, у 2006 р. – 7,2%). Програш партії стався через розмиту виборчу програму, а головне тому, що найактивніша частина партії на чолі з головою М. Калоуском, міністром фінансів у коаліційному уряді М. Тополанека 2006-2009 рр., перейшла в нову праву партію – ТОП-09. Вибори-2010 у ЧР стали “ляпасом для великих партій”. Після них у відставку пішли голови провідних партій – ГДП, ЧСДП, ХДУ–ЧНП та Партії зелених.

Лідер ЧСДП Й. Пароубек, який вів партію на вибори під гаслом “Краще майбутнє для простих людей”, з жалем констатував, що чехи не обрали соціал-демократичний вектор розвитку країни. “Вибори, як і раніше – свято демократії. Втім, у певних ситуаціях вибори можуть бути і проявом слабкості демократії” [7, с. 431]. На думку чеських політологів, це виразилося в зниженні кількості виборців, які взяли участь у виборах в ході трансформації. Чехи виявили на виборах-2010 відносно низьку виборчу активність, адже голосували лише 62,6% виборців. Це один з найнижчих показників участі у виборах, менше їх на виборчих дільницях було лише в 2002 р.

случая многономенклатурного производства, когда разнесение издержек по видам продукции трудновыполнимо или вообще невозможно. В статье показано, что статический анализ безубыточности является частным случаем динамического при нулевой стоимости капитала инвестиционного проекта.

Ключевые слова: динамическая точка безубыточности, инвестиционный проект, чистая современная стоимость, поток платежей, рента.

Васильев Александр, Тупко Ольга

ДИНАМІЧНИЙ АНАЛІЗ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

У статті основні поняття та формули традиційного статичного аналізу беззбитковості виробництва узагальнено на динамічний випадок, коли враховується зменшення вартості грошей у часі. Авторами виведена достатньо універсальна формула динамічної точки беззбитковості з урахуванням податків та відрахувань на амортизацію обладнання для рентного потоку платежів інвестиційного проекту. Подібна формула отримана також для випадку багатоміноміального виробництва, коли розподіл витрат за видами продукції зробити важко або взагалі неможливо. У статті показано, що статичний аналіз беззбитковості є окремим випадком динамічного при нульовій вартості капіталу інвестиційного проекту.

Ключові слова: динамічна точка беззбитковості, інвестиційний проект, чиста сучасна вартість, потік платежів, рента.

Vasilyev Alexander, Tupko Olga

DYNAMIC BREAK-EVEN ANALYSIS OF INVESTMENT PROJECT

In the article basic concepts and formulas are summarized for dynamic case when money value decrease in time is considered. The authors worked out sufficiently universal formula of the dynamic break-even point taking into account taxes and money deducted for equipment depreciation for annuity cash flow of the investment project. Similar formula is worked out for manifold production case when division of costs according to sorts of production is hard or impossible. The article shows that static break-even analysis is particular case of dynamic analysis with null cost of the investment project capital.

Keywords: dynamic break-even point, investment project, net present value, cash flow, annuity.

Постановка проблемы. Поскольку в процессе эксплуатации инвестиционного проекта (ИП) происходят значительные изменения в структуре издержек, необходимым этапом оценки эффективности проекта и его рисков является анализ безубыточности, широко используемый на практике. Цель такого анализа – исследование взаимозависимости объема производства продукции ИП, издержек производства и прибыли. Поэтому анализ безубыточности часто называют CVP – analysis, где C – издержки (cost), V- объем производства (value), P – прибыль (profit). По сути анализ безубыточности является важным частным случаем анализа на чувствительность факторов проекта. При этом главная задача состоит в определении объема производства (продаж) продукции ИП, необходимого для возмещения издержек и называемого точкой безубыточности производства. При таком объеме производства проект не даёт ни прибыли, ни убытка. Полезность анализа безубыточности очевидна. Однако, имеются существенные недостатки. Классическая точка безубыточности статична, она не отображает временных аспектов производства, не учитывает падение стоимости денег за срок реализации проекта. Поэтому возникла необходимость в создании динамического варианта анализа безубыточности, который учитывал бы временную стоимость денег и опирался на технику дисконтирования.

Анализ последних исследований. Разработке основ динамического анализа безубыточности посвящены работы многих авторов (см., например, [1, с.125 – 129; 2, с.186-187; 4, с.197- 199; 6, с.149 - 163]). По сути это попытки объединить анализ безубыточности и метод чистой современной стоимости проекта (NPV). Динамической точкой безубыточности называют такой объем производства (продаж) продукции ИП, при котором NPV проекта равно нулю. При этом корректной формулы для нахождения значения этой точки в перечисленных выше работах нет. В [2, с.187] динамическая точка безубыточности ИП определяется численно с помощью инструментария ППП Excel. В [1, с. 127] и [4, с.199] аналитическая формула для динамической точки безубыточности получена без учета текущих постоянных затрат в каждом периоде проекта. Точнее, они отнесены к начальным инвестициям (причем, без соответствующего дисконтирования на момент $t = 0$ начала ИП). В работе [6, с. 157] формула для динамической точки безубыточности не содержит ставки налога на прибыль, хотя в формировании элементов денежного потока ИП эта

превагу социал-демократам і висували варіанти лівого коаліційного уряду, перемогу на виборах здобули праві партії. Дійсно, Чеська соціал-демократична партія (ЧСДП) набрала найбільшу кількість (22,08%) голосів, але не отримала необхідної більшості для формування кабінету уряду. Ліберально-консервативна Громадянська демократична партія (ГДП) – традиційний ідейний противник ЧСДП, що перебувала при владі, – набрала 20,22%. Це найгірший результат за період існування партії з 1991 р. Вона виникла на базі Громадянського форуму на хвилі “оксамитової” революції і домоглася забезпечення необхідної єдності в питанні політичної й економічної стратегії трансформації ЧР, гарантувала її послідовну реалізацію.

Результати парламентських виборів-2010 завершили виборчу кампанію, яка тривала понад рік. У ході кампанії виборці остаточно “втомилися” від старих політиків і “поставили” на нових акторів політичної сцени, які винахідливою грою у виборчому марафоні зуміли перетягнути на свій бік не дуже досвідченого в політичних технологіях виборця. Чехи й не помітили, що в “нових” партіях все ті ж “старі” гравці. Тож спрацював оптичний обман, на який чехи не зважили чи не бажали зважати, за принципом “гірше вже було”.

Аналітики і політики діаметрально розійшлися в оцінках виборів-2010: від захопленого оптимізму, що “завершилася ера двох домінантних партій”[14] – до тверезого реалізму на кшталт: “нові партії, яким виборці дали своєрідний механічний мандат, несуть ряд питань, що можуть будь-коли перетворитися на небезпечні міни”, “нові партії – невідомі, невизначені, порожні, без членської бази – небезпека для демократії” [9].

Вибори дійсно стали “політичною перемогою” нових правих партій, а справжніми переможцями – створена в червні 2009 р. права партія ТОП-09, яка за рік зуміла залучити на свій бік 16,7% виборців, і зареєстрована в 2001 р. правоцентристська партія “Справи громадські”, що набрала 10,88%. Разом праві партії здобули 47,80%, а ліві – 33,35% голосів, у т.ч. ЧСДП – 22,08%, Комуністична партія Чехії і Моравії (КПЧМ) – 11,27% [9]. Такої переконливої перемоги праві партії не отримували з виборів-1990 – перших постреволюційних виборів, що фактично носили характер плебісциту. Вибори-2010 дуже вразили провідні партії чеської політики – ГДП та ЧСДП, які програли з величезним рахунком: ГДП втратила 834 тис.

and his closest associates. He also headed the Civic Democratic Party - the ruling party in the coalition majority of the parliament.

Keywords: Czech Republic, parties (left and right), parliamentary elections, campaign.

Постановка проблеми. В останні роки у країнах ЦСЄ, особливо в Чеській Республіці (ЧР), політичний розвиток відбувається настільки стрімко й непередбачувано, що ставити знак рівності між виборами і демократією не завжди доцільно. Вибори не гарантують свободу і ніяк особливо не пов'язані зі змістом демократії. Навпаки, вибори часто виступають цинічним інструментом для підтвердження влади, політичних режимів далеких від демократії. Президент В. Гавел, свого часу, скептично розглядав партії як політичні інститути. Він писав у статті, присвяченій 15-й річниці революції 1989 р., що “міжнародні корпорації, картелі засобів масової інформації та бюрократія, що володіють владою, перетворюють політичні партії все більше в організації, які ставлять найпершим завданням своєї діяльності не сприяння зростанню громадського добробуту, а захист своїх покровителів і груп за інтересами” [12, с. 163-164]. Але в сучасній демократії відсутній інший механізм регуляції суспільного розвитку, крім змагання політичних суб'єктів у процесі виборів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Парламентські вибори в Чехії відбулися 28-29 травня 2010 р., оскільки минуло лишень кілька років, то фахові видання про цю подію ще відсутні. У статті використані статті чеської періодичної преси, Інтернет-видань та публікацій. Спеціальні праці науковців, присвячені даній проблемі ще не опубліковані.

Метою дослідження є аналіз участі політичних партій Чеської Республіки у виборах 2010 року до парламенту, їх результатів та наслідків для держави.

Виклад основного матеріалу. Вибори-2010 для Чеської Республіки стали “політичним землетрусом”. На політичній сцені з'явилися нові актори, які, за висловом Президента ЧР В. Клауса, “сплутали всі карти”, “не залишивши каменя на камені” [6]. У виборах до нижньої палати парламенту ЧР взяли участь 27 політичних партій, але 5% виборчий бар'єр подолали лише п'ять з них. Попри всі політичні прогнози й опитування громадської думки, які віддавали

ставка участвует. Кроме того, сам порядок начисления налога на прибыль не соответствует международным стандартам. По методике UNIDO [4, с. 181] при начислении налога из выручки от продаж продукции ИП вычитаются не только постоянные и переменные затраты, но и отчисления на амортизацию оборудования. После налогообложения сумма амортизации «возвращается» на место – в состав элементов операционного потока проекта.

Цель статьи. Целью данной статьи является обобщение основных понятий, формул и соотношений традиционного анализа безубыточности производства (который мы условно назовем статическим) на случай так называемого динамического анализа безубыточности. В частности, требовалось получить корректную более или менее универсальную формулу динамической точки безубыточности для рентного потока платежей ИП и однородной продукции. Кроме того, авторами ставилась задача вывести аналогичную формулу для случая многономенклатурного производства продукции ИП.

Основной материал.

1. Статический анализ безубыточности производства

Расчет статической точки безубыточности производства (продаж) базируется на основе баланса выручки [4, с. 196; 5, с. 189]:

$$NI = p \cdot Q - v \cdot Q - FC, \quad (1)$$

где p – прибыль от продаж продукции ИП до уплаты налогов; Q – объем производства (продаж); v – удельные переменные издержки; FC – суммарные постоянные издержки за некоторый период времени.

Точка безубыточности BEP (break-even point) соответствует условию $NI = 0$. Отсюда получаем:

$$BEP = Q_0 = \frac{FC}{p - v} \quad (2)$$

Замечание 1. В случае многономенклатурного производства можно определить точку безубыточности для каждого вида продукции ИП, если удастся каким-либо образом распределить общие для всех видов продукции суммарные постоянные издержки по каждому виду в отдельности. Тогда точка безубыточности для i -го вида продукции ИП определяется по формуле:

$$BEP_i = Q_{0i} = \frac{FC_i}{p_i - v_i}, \quad i = 1, m, \quad (3)$$

где FC_i – доля общих суммарных постоянных издержек производства, приходящаяся на продукцию i -го вида, p_i – цена единицы продукции i -го вида, v_i – удельные переменные издержки при производстве продукции i -го вида.

Если же такое распределение суммарных постоянных издержек производства по видам продукции невозможно или трудновыполнимо, то общая точка безубыточности производства для всех m видов продукции ИП одновременно может быть выражена в стоимостном виде. В этом случае точкой безубыточности называется такая величина A_0 суммарной выручки по всем видам продукции ИП, при которой суммарная прибыль до налогов равна нулю.

2. Динамический анализ безубыточности производства продукции ИП

Принципиальное отличие динамического анализа безубыточности от традиционного статического состоит в том, что в основу динамического анализа положена концепция «временной стоимости денег» («time value of money»). Согласно этой концепции стоимость денег с течением времени падает. Поэтому сравнивать денежные суммы между собой, а также выполнять какие-либо алгебраические операции с ними можно только после приведения (дисконтирования) их к общему моменту времени (например, к моменту начала проекта $t=0$). В дисконтировании потока платежей проекта и состоит вся «динамика» такого варианта анализа. Если статический анализ безубыточности основывается на уравнении (1) баланса выручки, то динамический анализ обычно опирается на следующую формулу показателя NPV (Net Present Value) финансовой эффективности ИП [2, с. 181]:

$$NPV = -I_0 + \sum_{t=1}^n \frac{(Q(p - v) - FC - dep)(1 - \tau) + dep}{(1 + i)^t} + \frac{S}{(1 + i)^n} \quad (4)$$

где I_0 – начальные инвестиции в ИП; Q – объем производства (продаж) продукции ИП за один период; p – цена за единицу продукции ИП; v – удельные переменные издержки; FC – постоянные издержки за один период ИП; dep – амортизационные отчисления за один период ИП; τ – ставка налога на прибыль; i – стоимость капитала ИП; S – остаточная стоимость оборудования ИП; t – номер текущего периода ИП; n – срок жизни ИП.

соратники. Він також очолював Громадянську демократичну партію – правлячу партію в коаліційній більшості парламенту.

Ключові слова: Чеська Республіка, політичні партії (ліві та праві), парламентські вибори, виборча кампанія.

Федорчак Татьяна

ПАРЛАМЕНТСКИЕ ВЫБОРЫ В ЧЕШСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ 2010 ГОДА

В статье исследовано участие политических партий Чешской Республики в очередных парламентских выборах 2010 г. Проанализирована деятельность ведущих политических партий, причины успеха на выборах новообразованных правых партий, активность граждан в избирательной кампании и результаты выборов-2010. Автор останавливается на событиях, которые произошли в Чешской Республике после выборов. В течение трех лет после парламентских выборов в стране неоднократно возникали политические кризисы, связанные с коррупцией среди высшего эшелона власти и партийного руководства, но последний кризис, развернувшийся в июне 2013 г., получил неожиданных последствий. Его спровоцировал громкий скандал, в центре которого оказался премьер – министр Петер Нечас и его ближайшие соратники. Он также возглавлял Гражданскую демократическую партию – правящую партию в коалиционном большинстве парламента.

Ключевые слова: Чехия, политические партии (левые и правые), парламентские выборы, избирательная кампания.

Fedorchak Tatyana

PARLIAMENTARY ELECTIONS IN THE CZECH REPUBLIC 2010

The article examines the participation of political parties in the Czech Republic next parliamentary elections in 2010. Analyzed the activities of leading political parties, reasons for the success of the elections the newly formed right-wing parties, active citizens in the electoral campaign and the election-2010. The author dwells on events, which took place in the Czech Republic after the election. Within three years after the parliamentary elections in the country recurring political crises, related to corruption among the upper echelon of the party leadership, but the latest crisis, that took place in June 2013 gained unexpected consequences. It provoked a scandal, in the center of which was Prime Minister Peter Necas

[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>.

3. Васильєв А. Аналіз державної молодіжної політики в Україні: проблеми та перспективи / А. Васильєв // Публічне управління: теорія та практика: зб. наук. праць Асоціації докторів наук з державного управління. – Х. : Вид-во "ДокНаукДержУпр", 2011. – № 3(7) – С. 59-65.

1. Oficijny`j veb-portal Verhovnoyi Rady` Ukrainy` [Elektronny`j resurs]. Rezhy`m dostupu: <http://www.rada.gov.ua/>.

2. Vasy`l`yev A. Analiz derzhavnoyi molodizhnoyi polity`ky` v Ukraini: problemy` ta perspekty`vy` / A. Vasy`l`yev // Publichne upravlinnya: teoriya ta prakty`ka: zb. nauk. pracz` Asociaciyi doktoriv nauk z derzhavnogo upravlinnya. – Х. : Vy`d-vo "DokNaukDerzhUpr", 2011. – # 3(7) – С. 59-65.

Рецензент: Бурдяк В.І., д.політ.н., професор кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

25.07.2014

УДК [329:324](437.3)

Федорчак Тетяна

ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ 2010 РОКУ

У статті досліджено участь політичних партій Чеської Республіки у чергових виборах до парламенту. Проаналізована діяльність провідних політичних партій, причини успіху на виборах новостворених правих партій, активність громадян у виборчій кампанії та результати виборів-2010. Автор зупиняється на подіях, які відбулись у Чеській Республіці після виборів. Упродовж трьох років після парламентських виборів у країні неодноразово виникали політичні кризи, пов'язані з корупцією серед вищого ешелону влади та партійного керівництва, але остання криза, що розгорнулася у червні 2013 р. набула неочікуваних наслідків. Її спровокував гучний скандал, у центрі якого виявився прем'єр-міністр Петер Нечас і його найближчі

В формуле (4) все платежі по проекту приведені до моменту $t=0$ початку ІП з допомогою дисконтування по ставці i . Крім змінної $t \in \overline{1, n}$ всі інші величини в (4) постійні для всіх n періодів ІП. Тому другий доданок в правій частині (4) є простою постійною рентою (аннуїтетом) постнумерандо [2, с. 34].

Динамічної (дисконтованої) точки безубиточності проекту ДВЕР (discounted break-even point) назовемо [4, с.199] такою кількістю виробництва (продаж) продукції ІП, при якій показник NPV проекту, розрахований за формулою (4), дорівнює нулю.

Прирівнявши вираз (4) до нуля, після нескладних перетворень отримаємо:

$$Q_0 = DBEP = \frac{1}{p-v} \left(\frac{1}{1-\tau} \left(\frac{I_0 - \frac{S}{(1+i)^n}}{a(n;i)} - dep \right) + FC + dep \right) \quad (5)$$

де a – коефіцієнт дисконтування одиничної ренти за n періодів по ставці i . Якщо в (5) покласти залишкову вартість обладнання ІП $S=0$, то отримаємо:

$$Q_0 = DBEP = \frac{1}{p-v} \left(\frac{1}{1-\tau} \left(\frac{I_0}{a(n;i)} - dep \right) + FC + dep \right) \quad (6)$$

Замітка 2. Вираз, подібний до (6), зустрічається, наприклад, в [1, с.127], [4, с. 199], але він отриманий без урахування в (4) поточних постійних витрат FC в кожному періоді $t = \overline{1, n}$ проекту. Точніше, постійні витрати за всі n періодів ІП віднесені до початкових інвестицій I_0 без відповідного їх дисконтування на момент $t=0$. Такий варіант урахування поточних постійних витрат FC по проекту є правильним тільки в статичному випадку при $i=0$. В динамічному випадку постійні витрати, що стосуються різних періодів проекту, дисконтуються по-різному!

Якщо повернутися до умов розрахунку статичної точки безубиточності, т. є. не враховувати падіння вартості грошей з часом, податки, відрахування на амортизацію обладнання, то при $i=0$, $dep=0$ з (6) отримаємо повний аналог формули (2):

$$Q_0 = BEP = \frac{\frac{I_0}{n} + FC}{p-v} \quad (7)$$

где Q_0 – «безубыточный» объем производства продукции

ИП за 1 период проекта, $\frac{I_0}{n}$ – доля начальных инвестиций, приходящаяся на 1 период ИП, FC – текущие постоянные издержки за 1 период ИП.

Формулу (7) можно представить в следующем эквивалентном виде:

$$nQ_0 = \frac{I_0 + n \cdot FC}{p - v} \quad (8)$$

где nQ_0 – «безубыточный» объем производства продукции ИП за все n периодов, т.е. за весь срок жизни ИП,

$(I_0 + n \cdot FC)$ – суммарные постоянные затраты по проекту за все n периодов.

В случае производства нескольких видов продукции ИП формула (4) принимает вид:

$$NPV = -I_0 + \sum_{t=1}^n \frac{(A - VC - FC - dep)(1 - \tau) + dep}{(1 + i)^t} + \frac{S}{(1 + i)^n} \quad (9)$$

где A – суммарная выручка за 1 период ИП от продаж всех видов продукции проекта, $\sum$ – суммарные переменные издержки за 1 период ИП.

Тогда под динамической (дисконтированной) точкой безубыточности проекта будем понимать величину A_0 суммарной выручки за 1 период ИП от продаж всех видов продукции проекта, при которой NPV денежного потока ИП равно нулю.

Приравняв выражение (9) к нулю, получим:

$$A_0 = DBEP = \frac{1}{1 - \tau} \left(\frac{I_0 - \frac{S}{(1 + i)^n}}{a(n; i)} - dep \right) + VC + FC + dep \quad (10)$$

При $S=0$ формула (10) принимает вид:

$$A_0 = DBEP = \frac{1}{1 - \tau} \left(\frac{I_0}{a(n; i)} - dep \right) + VC + FC + dep \quad (11)$$

Выводы. В данной статье впервые получена корректная аналитическая формула (5) динамической точки безубыточности производства однородной продукции для рентного потока платежей инвестиционного проекта. Впервые рассмотрен динамический анализ

представляют интересы молоді;

- інтеграція української молоді в європейське молодіжне співтовариство;

- підвищення рівня активності молоді у суспільному житті [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, проведене дослідження дає змогу робити висновки щодо напрацювань законодавців та влади в цілому в сфері державної молодіжної політики за роки незалежності України. Ще до 24 серпня 1991 р. почала формуватися думка, що проблеми молоді вимагають посиленої уваги. Після розпаду Радянського Союзу вітчизняне законодавство без зволікань почало вдосконалюватись крок за кроком задля підтримки його відповідності до нагальних вимог молодіжного середовища, які звісно змінювались в рамках соціально-політичної ситуації в країні та світі. Варто зазначити й те, що молодь брала активну участь в еволюції молодіжного законодавства України, будучи як в ролі її об'єкта, так і в ролі активного суб'єкта молодіжної політики. До того ж, молоді люди входили до органів, які мали право дорадчого голосу при вищих державних структурах, що дало змогу зсередини впливати на процес формування й реалізації регулювання молодіжної сфери в державі.

Таким чином, сформована достатньо цілісна та потужна нормативно-правова база, яка передбачає регламентацію всіх основних напрямків реалізації державної молодіжної політики. Щоправда, проблеми з її дотриманням та виконанням часто нівелюють прописані норми, що свідчить про регламентаційно-правовий підхід до процесу організації вітчизняної молодіжної політики, який безсумнівно не може бути достатнім чи припустимим у демократичній країні. Це вимагає майбутньої роботи як дослідників, так і державних та громадських діячів, які все ж повинні довести дану нелегку справу до рівня, якого заслуговує молоде населення України.

Література

1. Лук'янова Н. Державна молодіжна політика в Україні: світовий і національний досвід формування та реалізації / Н. Лук'янова // Журнал Верховної Ради України «Віче». – 2009. – №22 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1740/>.

2. Офіційний веб-портал Верховної Ради України

учасника розробки проектів нормативно-правових актів. Також на неї покладаються завдання вивчення, системного аналізу і прогнозування соціально-економічних та суспільно-політичних процесів у молодіжному середовищі [2]. Щодо останнього варто відмітити, що Молодіжна рада не виконала своїх функцій напередодні подій Євромайдану, що стали причиною власне Майдану 2013-2014 рр.

5 липня 2012 р. було прийнято Закон «Про зайнятість населення», який стосується не лише молодого населення, але гарантує раніше здобуті та нові права молоді на пільгове працевлаштування, в тому числі й на перше робоче місце [2].

Також у 2012 р. КМУ повернувся до проблеми молодіжного житла. Так, було визначено, що більшість з молодих сімей не мають можливості отримати доступ на ринок житла без бюджетної підтримки. Тоді Кабмін Постановою від 24 жовтня 2012 р. затвердив Державну програму забезпечення молоді житлом на 2013-2017 рр., успішне виконання якої дасть змогу забезпечити житлом 16755 молодих сімей та одиноких молодих громадян. Крім того, вона сприятиме створенню умов для формування активної життєвої позиції молоді, розв'язанню їх житлових проблем, поліпшенню демографічної ситуації в країні [2].

Не став продуктивним для українських законодавців у сфері державної молодіжної політики 2013 рік. Всього декілька актів заслуговують на те, аби їх назвати. Першим з них є Постанова Кабміну «Про затвердження Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді» від 1 серпня 2013 р., якої чекали ще з дня заснування цих центрів у 2001 р.

Найбільш значимим молодіжним законодавчим актом того року став Указ Президента «Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року» від 27 вересня 2013 р. Підсумувавши напрацювання за роки незалежності, Стратегія передбачала розробку та затвердження актуальних нормативно-правових актів щодо соціального становлення та розвитку молоді. Серед очікуваних результатів цікавими є наступні, що наче передбачали події кінця 2013 р.:

- активізація участі молоді у формуванні та реалізації державної молодіжної політики;
- збільшення кількості громадських об'єднань, що

безубыточности многономенклатурного производства с выводом соответствующих формул. Показано, что традиционный статический анализ безубыточности производства является частным случаем динамического при нулевой стоимости капитала ИП.

Литература

1. Ли Ч. Ф., Финнерти Д. И. Финансы корпораций. – М.: ИНФРА – М, 2000. – 686 с.
2. Лукасевич И. Я. Анализ финансовых операций. – М.: ЮНИТИ, 1998. – 400 с.
3. Лукасевич И. Я. Финансовый менеджмент. – М.: Эксмо, 2010. – 768 с.
4. Волков И. М., Грачёва М. В. Проектный анализ. – М.: ЮНИТИ, 1998. – 423 с.
5. Савчук В. П. Финансовый менеджмент предприятий. – К.: Максимум, 2001. – 600 с.
6. Шабалин А. Н. Инвестиционное проектирование. – М.: Изд. ц. ЕАОИ, 2008. – 184 с.

1. Ly` Ch. F., Fy`nnerty` D. Y`. Fy`nansy korporacy`j. – М.: Y`NFRA – М, 2000. – 686 s.
2. Lukasevy`ch Y`. Ya. Analy`z fy`nansovykh operacy`j. – М.: YuNY`TY`, 1998. – 400 s.
3. Lukasevy`ch Y`. Ya. Fy`nansovyy menedzhment. – М.: Eksmo, 2010. – 768 s.
4. Volkov Y`. M., Grachëva M. V. Proektnyj analy`z. – М.: YuNY`TY`, 1998. – 423 s.
5. Savchuk V. P. Fy`nansovyy menedzhment predpry`yaty`j. – К.: Maksy`mum, 2001. – 600 s.
6. Shabaly`n A. N. Y`nvesty`cy`onnoe proekty`rovany`e. – М.: Y`zd. cz. EAOY`, 2008. – 184 s.

Рецензент: Якубовский С. А., профессор, д. э. н., зав. кафедрой мирового хозяйства и международных экономических отношений Одесского национального университета им. И. И. Мечникова.

23.09.2014

ВПЛИВ КОЕФІЦІЕНТУ ЛОКАЛІЗАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ КРИМУ

Розглянуто теоретичні підходи районування курортно-рекреаційних та туристських комплексів, запропоновані економістами. Виявлено основні фактори, що впливають на сучасний стан курортно-рекреаційних та туристських комплексів, до яких віднесено історичні особливості формування рекреаційного комплексу, політичні чинники і особливості національного планування. Запропоновано методологічний інструмент подальшого ефективного районування з використанням: індексу локалізації, індексу спеціалізації, коефіцієнта схожості галузевої структури, індекс середньогалузевої ефективності промислового виробництва обласних районів.

Ключові слова: економічне районування, санаторно-курортний, туристський комплекс, індексу локалізації, індексу спеціалізації.

ВЛИЯНИЕ КОЭФФИЦИЕНТА ЛОКАЛИЗАЦИИ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ КРЫМА

Рассмотрены теоретические подходы районирования курортно-рекреационных и туристских комплексов, предлагаемые экономистами. Выявлены основные факторы, влияющие на современное состояние курортно-рекреационных и туристских комплексов, к которым отнесены исторические особенности формирования рекреационного комплекса, политические факторы и особенности национального планирования. Предложен методологический инструмент дальнейшего эффективного районирования с использованием: индекса локализации, индекса специализации, коэффициента сходства отраслевой структуры, индекс среднеотраслевой эффективности промышленного производства областных районов.

Ключевые слова: экономическое районирование, санаторно-курортный, туристский комплекс, индекса локализации, индекса специализации.

та молоддю», виклавши його в редакції, яка передбачала розширення задля додаткової роботи з сім'ями [2].

Менш ніж через два тижні Кабмін затвердив Постановою від 28 січня 2009 р. Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2009-2015 рр., яка у відсоткових показниках передбачала залучення молоді до організованих заходів, рівень свідомого ставлення молоді до власного здоров'я та боротьби із шкідливими звичками, а також проведення щорічного моніторингу становища молоді в Україні [2].

Вкінці 2009 р. Президентом було утворено Національну раду з питань становлення та розвитку молоді як консультативно-дорадчий орган при Президентові України, проте менш ніж за півроку він розпустив її, а напрацювання звелись до пропозицій додержуватись вимог законодавства та уживати у встановленому порядку усіх заходів молодіжної політики.

Наприкінці 2010 р. у парламенті відбулись слухання, впродовж якого було обговорено проблеми здоров'я молоді. Визначено, що значною мірою на нього впливає екологічна ситуація та наслідки світової економічної кризи. У контексті цих умов гострими стали проблеми бідності, безпритульності, безробіття, постала проблема забезпечення населення здоровим харчуванням. У зв'язку з цим слухання рекомендували внесення змін щодо формування та реалізації державної соціальної, молодіжної політики, розробки і прийняття відповідних рішень, що було схвалено Постановою ВРУ від 3 лютого 2011 р. [2].

22 березня 2012 р. Закон «Про громадські об'єднання» став новою сторінкою в громадській сфері життя країни, що безумовно стосується й молоді, адже він значно спростив процедуру реєстрації громадських організацій та спілок, що дасть можливість формалізувати молодіжний рух для кращої координації та відповідного ведення статистики.

Важливою для розвитку вітчизняного молодіжного руху стала й Постанова Кабміну «Про утворення Молодіжної ради» від 20 червня 2012 р. За нею утворено тимчасовий консультативно-дорадчий орган уряду, до якого увійшли особи віком 18-35 років, запропоновані громадським сектором. Дана рада покликана виконати роль посередника між громадськими організаціями і урядовою вертикаллю,

чинність [2].

І лише через 8 місяців у Верховній Раді відбулися кілька парламентських слухань щодо проблем молоді. А їхні рекомендації були схвалені тільки вкінці 2005 р. Варто зазначити, що обмежувались вони лише дітьми та сільською молоддю.

12 квітня 2006 р. Кабмін розпорядженням схвалив Концепцію Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006-2010 рр., яка мала б вирішити критичну ситуацію з поповненням національної науки молодими кадрами та побороти «старіння» української науки, що негативно позначається на інноваційно-технологічному розвитку держави. Проте остаточно затвердили її тільки 8 серпня 2007 р. [2].

2007 рік став не надто продуктивним з точки зору молодіжного законодавства, адже впродовж нього було прийнято лише дві значимі Постанови Кабміну:

- «Про затвердження Державної цільової програми роботи з обдарованою молоддю на 2007-2010 роки» від 8 серпня, яка б мала удосконалити нормативно-правову базу з питань навчання і виховання обдарованої молоді та розробити дієвий механізм її стимулювання, а також науково-педагогічних працівників, які проводять роботу з нею [2];

- «Про Премію Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України» від 21 листопада, яка вдосконалила процедуру преміювання, що було започатковане ще 1999 р. [2].

Вже наступного 2008 р. Президент України видав пам'ятний для історії молодіжного руху Указ про проведення у 2009 р. Року молоді в Україні, передбачаючи стрімку роботу усіх відповідних відомств задля вдосконалення державної молодіжної політики [2].

Першими результатами стали прийняття Законів, Постанов Кабміну та Указів Президента безпосередньо наступного року. Серед них варто наголосити на двох Законах від 15 січня 2009 р.:

- перший вдосконалив Закон «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», додавши нові частини, що сприятимуть вирішенню демографічної кризи в країні за допомогою гнучкості відсоткової ставки по пільговим кредитам для молодих сімей без дітей та з дітьми;

- другий вніс зміни до Закону «Про соціальну роботу з дітьми

Dyshlovy Igor, Prokhorova Olga

INFLUENCE COEFFICIENT FOR EFFICIENCY LOCATION TOURISM DEVELOPMENT CRIMEA

Theoretical approaches zoning of recreational and tourist complexes, proposed by economists. Basic factors influencing on the current state of recreational and tourist complexes, which are classified as historical features of the formation of the recreation complex political factors and peculiarities of national planning. Offers a methodological tool to further the effective zoning using: index localization, index of specialization, the similarity factor sectoral structure index-average efficiency of industrial production of the region districts.

Keywords: economic regionalization, health resort, tourist complex, localization index, the index of specialization.

Постановка проблеми. Об'єктом дослідження регіональної економіки є територіальні аспекти соціально-економічної системи, функціонування територіальних підсистем національної економіки, їх окремих елементів і взаємодії між ними, а також механізми управління. У регіональній економіці як науки використовуються різні методи дослідження: програмно-цільовий, балансовий, нормативний, методи соціологічних досліджень, економ-математичне моделювання. За останні десятиліття якісний підхід до обґрунтування економічного районування, який раніше був єдиним, почав доповнюватися кількісним. Але більш точні методи кількісного аналізу стали впроваджуватися лише порівняно недавно. Особливе місце серед цих методів займає територіальне районування з використанням статистичних і розрахункових (на перспективу) показників регіонального аналізу.

Територіальне районування – поділ територій за ступенем прояву одиничного фактора або їх сукупності з метою раціонального використання та управління. Економічний принцип розглядає район як спеціалізовану частину єдиного народногосподарського комплексу країни з певним складом допоміжних і обслуговуючих виробництв. Економічна ефективність спеціалізації району повинна оцінюватися як з точки зору встановлення найдоцільнішого територіального поділу праці у масштабі країни, так і з точки зору найбільш продуктивного використання наявних в районі ресурсів. В Автономній республіці

Крим рекреаційний комплекс відіграє важливу роль в економіці регіону. Однак теоретичні підходи спеціалізації і диференціації курортних зон і туристичних центрів не знайшли ще належного місця у наукових дослідженнях економістів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Регіональна економіка туризму знаходиться в центрі уваги вчених, про що свідчать численні публікації: О.О.Бейдик [1], В.К. Євдокіменка [2], Н.М.Ветрової [3], Т.А.Ірисової [4], В.И.Колесник [5], Т.И.Ткаченка [6], Н.М.Сажневої [7], В.А.Подсолонко [8] та багато інших. Набагато менше робіт економістів, пов'язаних з питаннями районування в сфері рекреації і туризму: Л.Г.Лукиянкової Л. Р. [9], Т.Л. Миронової [10], І.В.Зорина, В.А.Квартальнова [11], С.Ю. Цьохли, [12], І.Ф. Карташевської [13] та ін. Питання методології регіонального економічного районування санаторно-курортних, туристських комплексів знаходяться в центрі уваги науковців, так як залишаються недостатньо вивченою темою і мають потребу в подальшому дослідженні.

Мета дослідження. Провести аналіз сучасних підходів регіонального економічного районування санаторно-курортних і туристських комплексів.

Завдання:

- розглянути теоретичні підходи районування курортно-рекреаційних та туристських комплексів, запропоновані економістами;
- виявити основні фактори, що впливають на сучасний стан курортно-рекреаційних і туристських комплексів;
- запропонувати методологічний інструмент подальшого ефективного районування.

Основний матеріал дослідження.

В даний час вчені-економісти використовують різні підходи в районуванні підприємств індустрії туризму і спеціалізації курортних регіонів. Наприклад, Т.Л. Миронова [10, 198] виділяє в рекреаційному комплексі Криму три зони: Південний берег Криму, де для лікування і відпочинку використовуються такі кліматичні курорти, як м.Ялта, м.Алушта, м.Алупка, смт.Гурзуф, Місхор, Сімеїз. Західний берег, відомий лікувальними грязями і мінеральними водами, сприятливими кліматичними умовами. Головними курортами Західного берега АР Крим є м. Євпаторія, м. Саки, а також історико-культурний центр - м.

2004-2008 рр., яка зачіпала чимало проблемних моментів життя молодого населення країни: від здоров'я та житла – до працевлаштування й еміграції. Особливої уваги варта та частина документу, що передбачала активізацію молодіжного руху, надання йому більшої масовості та авторитетності, створення моделі взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування і громадськості у сфері молодіжної політики, адже була надзвичайно актуальною напередодні Помаранчевої революції, активну участь в якій брав рух молоді.

27 серпня 2004 р. Постановою Кабміну затвердили Загальне положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та план розвитку їх мережі на 2005-2010 рр. Так, до компетенції центрів додалась соціальна робота із соціально незахищеними категоріями сімей та дітей. Ця постанова систематизувала роботу соціальних служб для молоді, що мало позитивні наслідки для подальшої їхньої діяльності [2].

Напередодні загострення суспільно-політичної кризи Верховна Рада проголосувала Закон «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю» від 4 листопада 2004 р., що мав підсилити боротьбу держави з молодіжним безробіттям та продемонструвати перспективи працевлаштування випускників [2]. Згодом відповідні зміни були внесені й до Закону «Про зайнятість населення», який був чинним на той момент вже 13 років.

Події Помаранчевої революції, які охопили більшість регіонів України з 22 листопада 2004 р. – до 23 січня 2005 р., в черговий раз продемонстрували патріотичність та активність молодого населення, що дало підстави сподіватися на швидкі якісні зміни в державній молодіжній політиці нової влади.

Першим і чи не єдиним документом, який був покликаний шукати та знайти вирішення досі невирішених проблем молодого населення, стало Розпорядження Голови ВРУ «Про Положення про Молодіжну громадську колегію при Голові Верховної Ради України», утворення якої анонсувалось ще наприкінці 2004-го р. Щоправда, дана колегія так і не стала надбанням молодіжного руху, адже, доки вона сформувалась, той самий Спікер парламенту вже через рік своїм розпорядженням визнав відповідні рішення такими, що втратили

2002-2005 роки» від 25 січня 2002 р. задля сприяння інтеграції кримськотатарської молоді в українське суспільство, її соціального становлення та розвитку [2];

- Розпорядження Кабміну від 14 лютого 2002 р. про залучення представників молодіжних громадських організацій до роботи на громадських засадах в центральних органах виконавчої влади, що мало б зблизити відповідні відомства безпосередньо з молодіжним активом [2].

Визначивши, що у молодіжному середовищі зростає соціальна напруга, викликана підвищенням рівня безробіття, Кабмін затвердив 12 квітня 2002 р. Державну програму підтримки молодіжного підприємництва на 2002-2005 рр. з метою створення сприятливих умов для розвитку молодіжного підприємництва, що мало дати відповідний ефект у вигляді збільшення чисельності молодих підприємців, підвищення рівня зайнятості молоді, зменшення соціально-психологічної напруженості серед молодого населення тощо [2].

Впродовж наступних 12 місяців законодавча ініціатива практично не використовувалась для вирішення тих чи інших проблем молодого покоління. І лише напередодні початку наступного виборчого процесу влада знову підняла питання соціальної групи, підтримка якої не завадила б.

Так, 22 травня 2003 р. Верховна Рада постановила заснувати Премію ВРУ за внесок молоді у розвиток парламентаризму та місцевого самоврядування. Демонстративною метою було залучення молоді до процесів законотворення, подальшого розвитку парламентаризму та місцевого самоврядування. Подібний крок зробив і Кабмін, який 10 вересня 2003 р. затвердив Програму підготовки та залучення молоді до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, від якої очікували збільшення представництва молоді на службі в органах державної влади та органах місцевого самоврядування й омолодження їх кадрового резерву [2]. Очевидно, програма мала на меті здобути лояльність молодих людей, обіцяючи перспективи працевлаштування в згаданих органах. І хоча вона могла б стати дійсно працюючою, згодом її скасували.

Також за рік до президентських перегонів, 18 листопада 2003 р., Закон затвердив Загальнодержавну програму підтримки молоді на

Севастополь. На Південно-західному узбережжі - курортні міста Судак, Феодосія, смт.Планерське, Щебетовка. Даний підхід районування характерний для рекреаційної географії, враховує ресурсні складові, територіальну близькість курортних міст без урахування економічних факторів, що впливають на поділ праці і спеціалізацію санаторно-курортних і туристських підприємств.

І.В.Зорін, В.А. Квартальнов виділяють типи туристських центрів: культурно-історичний, курортно-кліматичний, приморський, альпійський, активно-оздоровчий, комерційно-діловий, фестивально-конгресний, релігійний, спортивний, мисливсько-рибальський, пригодницький, екзотичний, етнографічний, розважальний, комбінований [11, с 613].

С.Ю. Цюхля [12, с 178] в основу диференціації курортних міст бере показники господарсько-фінансової діяльності, пропонує використовувати коефіцієнти детермінації, які дозволяють прогнозувати обсяги реалізації послуг. При цьому автор вважає, що регіональна диференціація курортних регіонів, у тому числі Криму існує і є наслідком розміщення природно-рекреаційних ресурсів і сформована за багато років спеціалізації курортів та інфраструктури.

І.Ф. Карташевська [13, с. 350] пропонує для визначення спеціалізації території за масштабами різноманітності господарської діяльності використовувати кластерний підхід моделювання. Економічний підхід ранжування, на думку автора, полягає в тому, що першопричиною у формуванні туристського району є не широка або вузька спеціалізація, а кількість і якість туристських ресурсів, їх ступінь освоєння. До територій перспективного розвитку віднесені: Сакський, Євпаторійський, Феодосійський, Чорноморський, Ленінський райони, які характеризуються наявністю великих площ земель рекреаційного призначення (200-120 тис. га), високою щільністю туристських ресурсів, високою компактністю розміщення ресурсів, високим сумарним часом огляду туристичних об'єктів. І.Ф. Карташевська пропонує спеціалізацію розглядати на рівні спочатку всього Криму в масштабі України, а потім кожного окремо взятого району. Сучасний стан розміщення продуктивних сил курортно-рекреаційній, туристичній сфері на території Автономної республіки Крим наочно демонструють статистичні показники, наведені у таблицях 1, 2.

Таблиця 1

**Підприємства індустрії туризму
Автономної Республіки Крим (од.) [14]**

	Санаторно-курортні та оздоровчі установи	Гості готелю та аналогічні засоби розміщення	Спеціалізовані засоби розміщення	Дитячі оздоровчі установи	Суб'єкти експертної діяльності	Усього
АР Крим	544	734	503	668	200	2649
міста						
Сімферополь	-	42	-	87	18	147
Алушта	68	87	66	27	19	267
Джанкой	-	1	-	15	-	16
Євпаторія	63	71	66	41	27	268
Керч	32	16	28	29	9	114
Красно-перекопськ	-	4	-	3	-	7
Саки	28	28	29	6	17	108
Судак	21	38	16	13	26	114
Феодосія	48	136	40	26	29	279
Ялта	109	143	100	54	31	437
райони						
Бахчисарайський	33	34	36	40	6	149
Білогірський	2	1	2	29	-	34
Джанкойський	-	-	-	36	-	36
Кіровський	2	4	2	17	-	25
Красногвардійський	-	-	-	6	-	6
Красноперекопський	-	-	-	14	-	14
Ленінський	39	19	28	37	11	134
Ніжнегірський	-	1	-	27	-	28
Первомайський	-	-	-	18	-	18
Роздольненський	11	2	10	19	-	42
Сакський	15	21	14	36	1	87
Сімферопольський	40	22	36	52	2	152
Советський	-	-	-	17	-	17
Чорноморський	35	63	30	16	4	146

Таблиці наочно демонструють диспропорції в розміщенні підприємств індустрії туризму, використання рекреаційних земель, трудових та рекреаційних ресурсів. Відчувають максимальне

Через півроку, а саме 23 березня 2000 р. Верховна Рада внесла чергові зміни до Закону «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», виклавши його у новій редакції, яка якісно вдосконалила один з базових документів державної молодіжної політики [2].

За три місяці, 13 червня 2000 р., Кабмін Постановою «Про Премію Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України» перейменував засновану за рік до того премію, що присуджувалась молодим людям, особливі досягнення яких сприяють розвитку суспільно-економічного життя України, її розбудові та утвердженню міжнародного авторитету [2].

Напередодні парламентських виборів 2002 р. було прийнято низку актів, які мали забезпечити:

- всебічне врахування потреб і запитів молоді при формуванні і здійсненні внутрішньої політики держави, посилення ролі освіти та підтримку ініціатив студентських та інших молодіжних громадських організацій (Указ Президента «Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики» від 29 березня 2001 р.) [2];

- організаційні і правові засади соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю, які б модифікували правову основу одного з важливих напрямків державної молодіжної політики, а саме соціальної роботи з молодим населенням (Закон «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 р.) [2];

- завершення формування мережі установ для соціального обслуговування молоді (Постанова Кабінету Міністрів «Про розвиток центрів соціальних служб для молоді» від 3 жовтня 2001 р.) [2].

13 жовтня 2001 р. Прем'єр-міністр підписав Розпорядження «Про утворення експертно-аналітичної робочої групи з питань удосконалення структури управління у сфері молодіжної та сімейної політики, фізичної культури, спорту і туризму». До групи увійшли нардепи, громадські діячі та дослідники, які займалися проблемами державної молодіжної політики. Вони мали подати пропозиції щодо удосконалення структури управління у передбачених сферах [2].

За наступні три місяці було прийнято одразу декілька пам'ятних актів:

- Постанова Кабміну «Про затвердження Програми сприяння соціальному становленню та адаптації кримськотатарської молоді на

визначив вікові рамки для членів молодіжних та дитячих громадських організацій – 14-35 та 6-18 років відповідно. Закон закріпив за цими об'єднаннями право здійснювати діяльність, спрямовану на задоволення та захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів. Закон передбачав функціонування Українського національного комітету молодіжних організацій як спілки, через яку здійснюється державна фінансова підтримка діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій. Крім того, УНКМО визнавався координатором молодіжного руху та об'єднанням більшості молодіжних та дитячих громадських організацій. Втім, у 2001 р. Конституційний Суд України визнав неконституційними описані положення Закону, що стосувались комітету [2].

Даний законодавчий акт, підсилений Постановою парламенту «Про рекомендації парламентських слухань з питань практичної діяльності органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо реалізації законодавства у сфері молодіжної політики» від 6 липня 1999 р., викликав нову хвилю активності з боку Кабміну та Президента. Крім внесення змін до законодавчих актів, впродовж того року влада прийняла ряд постанов, указів та розпоряджень, серед яких:

- Постанова Кабінету Міністрів від 18 червня 1999 р. «Про стан реалізації державної молодіжної політики», яка передбачала активну культурно-виховну роботу й активізацію діяльності, спрямованої на патріотичне виховання молоді, а також забезпечення працевлаштування молоді та всебічну підтримку талановитої й обдарованої молоді тощо [2];

- Укази Президента від 6 жовтня 1999 р. «Про першочергові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики та підтримки молодіжних громадських організацій», що був покликаний вирішити проблеми житла для молоді та, крім іншого, забезпечити підтримку діяльності молодіжних громадських організацій у вигляді всесторонньої допомоги, та «Про заходи щодо забезпечення працевлаштування молоді», за яким відповідним Міністерствам доручалось забезпечити формування мережі молодіжних центрів праці, забронювати робочі місця для конкретних груп молоді та сприяти залученню молоді до підприємницької діяльності тощо [2].

рекреаційне навантаження міста Ялта, Алушта, Євпаторія, Феодосія, Саки, а також Сімферопольський, Бахчисарайський, Чорноморський, Роздольненський райони.

Таблиця 2

Рекреаційні навантаження на 1000 місцевих жителів Адміністративні райони	Чисельність наявного населення, (на 1 січня 2013р)	Територія тис. км ²	Щільність населення, осіб на 1 км ²	Кількість земель рекреаційного призначення відповідно ст. 51 Земельного кодексу України, га	Кількість оздоровлених у 2010/11 рр. у розрахунку на 1000 постійно проживаючих в регіоні
АР Крим	1956422	26,081	75	43 73,5555	852,3
райони					
Бахчисарайський	90998	1,589	57	192,2085	23,7
Білогірський	64253	1,894	34	0,2000	0,5
Джанкойський	74516	2,667	28	64,0600	-
Кіровський	54345	1,208	45	59,6370	1,8
Червоногвардійський	91259	1,766	51	-	-
Красноперекопський	29874	1,231	24	3,3000	-
Ленінський	63026	2,919	22	171,9345	7,0
Нижньогірський	51694	1,212	42	10,0000	-
Первомайський	35562	1,474	24	3,0000	-
Роздольненський	34164	1,231	28	51,1942	10,2
Сакський	78692	2,257	34	202,3801	8,1
Сімферополь-ський	158738	1,753	89	349,6673	31,5
Советський	34755	1,080	32	6,0000	-
Чорноморський	322226	1,509	21	159,2565	13,6
міста					
Алушта	50773	0,600	87	6081483	157,7
Армянск	25482	0,162	154	44,0000	-
Джанкой	35653	0,026	1422	9,0000	-
Євпаторія	10473	0,065	1882	363,127	173,1
Керч	1465,59	0,108	1361	167,7867	14,3
Красноперекопськ	29703	0,022	1342	-	-
Саки	22767	0,029	851	223,4510	46,9

Згідно сучасним науковим уявленням підприємства санаторно-курортного і туристського комплексу відносяться до індустрії туризму і входять в міжгалузевий туристський комплекс. На відміну від міжнародної практики на їх розвиток і розміщення в Україні, Автономній Республіці Крим вплинули численні фактори, серед яких:

- історичні особливості економічного освоєння Криму;
- політичні (непрофесіональні рішення політиків);
- особливості вітчизняного регіонального планування.

У Ялті в 1902 році, завдяки працям професора А. А. Боброва,

відкрився перший в Росії дитячий санаторій. У Севастополі - найбільший в Європі до першої світової війни курортний діагностичний та лікувальний центр - Романовський інститут фізичних методів лікування (нині інститут ім. Сеченова), сакське земське грязелікування надовго стає зразковим починанням в цій області.

18 жовтня 1921 р. В.І.Ленін і М.І.Калінін підписали постанову про утворення Кримської Автономної Соціалістичної Радянської Республіки у складі РРФСР, яка складалася з семи округів і двадцяти районів. У 1923 р. після скасування округів створюється 15 районів [15, с. 38]. У 1923 році створюється Головне курортне управління Наркомздоров'я на чолі з наркомом Н. А. Семашко 21 грудня 1920 року в. І. Ленін підписує декрет «Про використання Криму для лікування трудящих», створюється Центральне управління курортами Криму, яке очолив брат В.І. Леніна - Д.І. Ульянов. Перші оздоровниці відкриваються на базі колишніх великокнязівських маєтків. Аж до 70-х років XX століття Радянський Союз використовував для цілей суспільного санаторно-курортного лікування будівлі, зведені в кінці XIX - початку XX століття: імператорські палаци у Лівадії та Масандрі, Алупкінський палац М.С.Воронцова, Юсуповський палац у Місхорі і т.д.

За роки радянської влади держава, якій належали усі землі, зробила розподіл управління ними між численними відомствами. В даний час земельними ресурсами в Автономній Республіці Крим володіють понад 600 власників. Тільки у Великій Ялті їх більше 100.

Другим фактором, який чинив негативний вплив на розміщення підприємств індустрії туризму на пострадянському просторі, є політичний. Стрімкий розвиток туризму в Україні та Криму сприяло створенню нової нормативно-правової бази. Згідно з поправками до закону України «Про туризм» створені сприятливі умови для великих монополістів, зайнятих виїзним туризмом. Існуюча законодавча база та податкова система призводить до відходу з ринку дрібних фірм - турагентів, які не мають можливості брати участь у зміцненні матеріальної бази санаторно-курортних закладів, позбавлені доступу до пільгового кредитування. З іншого боку, нормативно-правове поле дає можливість освоєнню кримських рекреаційних земель великим українським та іноземним інвесторам. Зона вільного інвестування «Порт Крим» відкрила двері до земельних ресурсів іноземцям та появи великих рекреаційних підприємств на екологічно перевантажених територіях.

був НДІ проблем молоді, про який йшлося вище. 1997 р. він був перейменований на Український інститут соціальних досліджень, і результати його діяльності стали основою формування сучасної державної політики, спрямованої на молодь. За роки незалежності України інститут був і залишається науковою установою, що сьогодні комплексно займається молодіжною проблематикою. Вчені інституту – М. Головатий, В. Головенько, О. Яременко та інші, аналізуючи теоретичні надбання та практичний вітчизняний і зарубіжний досвід, науково обґрунтували й виробили основні принципи, напрями та механізми реалізації сучасної державної молодіжної політики в Україні [3].

Крім згаданого інституту, проблемами молоді цікавились й окремі автори та політичні діячі різного рівня, які орієнтувались на молодь у своїй діяльності. Їхній внесок не варто недооцінювати, адже часто саме вони були ближчими до істини, ведучи безпосередній діалог з українською молоддю у різних куточках країни. Саме тоді почали порушуватись питання, що турбували молодих людей у сфері зайнятості та громадської діяльності, в культурній та духовній площинах, а також залучення молоді до прийняття різноманітних рішень щодо внутрішньої та зовнішньої політики.

21 січня 1998 р. Кабмін постановив затвердити розроблені профільним Міністерством план розвитку мережі центрів соціальних служб для молоді на 1998-1999 рр. та відповідне Типове положення. Там же передбачався порядок їх фінансування та статистична звітність. Міністерство освіти, у свою чергу, мало й надалі забезпечувати підготовку спеціалістів із соціальної роботи згідно з державним замовленням. Все це було покликано модифікувати мережу, що на практиці дало їм можливість вдосконалитись [2].

Також у 1998 р. Кабмін утворив Молодіжний уряд задля дієвого залучення молоді до процесу державотворення, підвищення її громадсько-політичної активності та створення належних умов для самореалізації [2]. Щоправда, на всеукраїнському рівні він не зарекомендував себе належним чином та існував по деяких регіонах при місцевих держадміністраціях. І хоча не вдалося досягти бажаних результатів, спроба, на нашу думку, «вартувала паперу».

У міжвиборчий період 1998-1999 рр. Верховна Рада прийняла Закон «Про молодіжні та дитячі громадські організації», який

безробіття [2].

Варто зазначити, що у 1994 р. Указом Президента було встановлено День молоді, який відтоді щорічно відзначається в останню неділю червня. Того ж року було засновано стипендії Кабміну та Президента для молодих вчених, з метою підтримки вчених віком до 35 років, які успішно проводять наукові дослідження, здійснюють актуальні науково-технічні розробки і вже досягли визнаних результатів у цій справі [2].

17 жовтня 1995 р. Кабінет Міністрів України постановою затвердив План розвитку мережі центру соціальних служб для молоді на 1995-1997 рр., за яким створювались відповідні центри по всіх регіонах країни, фінансовані з бюджету [2]. Наслідком втілення даного плану в життя став системний підхід до соціального обслуговування молоді.

Згодом, того ж року, Президент Указом постановив утворити Національну раду з питань молодіжної політики при Президентові України, як координуючий та консультативно-дорадчий орган, покликаний сприяти постійному вдосконаленню державної молодіжної політики, забезпечувати узгодженість дій у вирішенні питань, пов'язаних із життям молоді та участю її в усіх сферах життя суспільства і держави [2]. Подібний орган мав перспективу стати центром формування державної молодіжної політики. Проте рекомендаційний характер рішень не сприяв практичному застосуванню, а головування одіозних політиків серед яких Д. Табачник, Є. Кушнар'ов та В. Медведчук, Голови Адміністрації Президента різних часів, не йшло на користь у сприйнятті ради молоддю та суспільством загалом.

4 грудня 1996 р. Указом Президента «Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики» було утворено при Міністерстві у справах сім'ї та молоді Державний молодіжний фонд, Фонд сприяння молодіжному житловому будівництву, а також Український молодіжний центр. Також він доручав згаданому Міністерству разом з МЗС сприяти активному розвитку міжнародного молодіжного співробітництва [2].

Варто акцентувати на тому, що впродовж 1990-х рр. чи не єдиною інституцією, що системно розробляла концептуальні засади та відповідну нормативно-правову базу української молодіжної політики,

Третім фактором в диспропорції розміщення є особливості вітчизняного планування, а вірніше відсутність фінансування прийнятих цільових програм та контролю за прийнятими рішеннями. Чисельні державні та регіональні програми розвитку курортно-рекреаційного та туристичного комплексів не привели до підвищення ефективності функціонування підприємств індустрії туризму. Обсяг наданих послуг не досяг аналогічного показника діяльності підприємств в 2000 р.

Наведені приклади підтверджують некерованість процесів освоєння рекреаційних земель, поглиблення диспропорцій в їх використанні. Для вирішення основних завдань пропонується продовжити удосконалити метод економічного районування.

Для цього доцільно угруповання первинних районів провести на основі статистичних і розрахункових (на перспективу) показників регіонального аналізу. Для виявлення загальних рис спеціалізації, а також комплексності обласних одиниць необхідно використовувати показники: індекс локалізації і загальний індекс спеціалізації, коефіцієнт схожості галузевої структури, індекс середньогалузевої ефективності промислового виробництва обласних районів та ін.[16].

Наприклад, коефіцієнт локалізації (Кл) дозволить виявити спеціалізації за допомогою зіставлення галузевої структури регіону з галузевою структурою базової території. В якості базової території можуть прийматися будь-які території більш високого рангу (наприклад, країна, економічний район, область тощо). Коефіцієнт локалізації покаже ступінь спеціалізації регіону по даній галузі, так і ступінь концентрації даної галузі у регіоні. Галузь вважається галуззю спеціалізації для регіону, якщо (Кл) більше 1. Причому чим більше значення коефіцієнта локалізації, тим більше концентрація даної галузі у регіоні. Коефіцієнти локалізації розраховуються по чисельності зайнятих у галузі або за обсягом виробленої продукції. Якщо наявні дані про обсяг виробленої продукції по галузях господарства в регіоні і на базовій території наданні в абсолютному значенні, то коефіцієнт локалізації розраховується як відношення питомої ваги галузі у галузевій структурі досліджуваної території до питомої ваги тієї ж галузі в галузевій структурі базової території. Коефіцієнт локалізації даного виробництва (L) являє собою відношення питомої ваги цієї галузі в структурі виробництва до питомої ваги тієї ж галузі в країні. Його розрахунок проводиться за

валовий товарної продукції, основним промисловим фондів і чисельністю промислово-виробничого персоналу.

$$L = \frac{\frac{1}{2} \sum_{j=1}^n |x_j - y_j|}{100},$$

де x_j - частка j -го регіону в загальному обсязі факторної ознаки; y_j - частка j -го регіону в загальному обсязі результативного явища (в даному випадку товарообігу); n - кількість j -х регіонів.

Одним з головних критеріїв розміщення галузей на певній території є показник їх економічної ефективності. В якості ефективності розміщення виробництва прийнятий показник "одержання намічених обсягів продукції з найменшими сукупними народногосподарськими витратами". В якості рекомендованих показників ефективності розміщення підприємств встановлено: собівартість продукції (з урахуванням її доставки споживачеві), питомі капітальні вкладення (на одиницю потужності) і прибуток.

Аналіз структури господарського комплексу регіону пропонується провести з метою визначення ефективності, стійкості, конкурентоспроможності регіональної економіки з точки зору економічного зростання, відтворювального процесу в регіоні. Використовуючи даний підхід, можна в подальшому отримати цікаві результати подальшого ефективного розміщення підприємств індустрії туризму.

Висновки. Дослідження показують:

- питання методології регіонального економічного районування санаторно-курортних, туристських комплексів знаходяться в центрі уваги науковців, так як залишаються недостатньо вивченою темою і потребують подальшого дослідження;

- статистичні дані наочно демонструють диспропорції: в розміщенні підприємств індустрії туризму, використання рекреаційних земель, трудових та рекреаційних ресурсів. В даний час відчувають максимальне рекреаційне навантаження міста Ялта, Алушта, Євпаторія, Феодосія, Саки, а також Сімферопольський, Бахчисарайський, Чорноморський, Роздольненський райони.

На розвиток і розміщення підприємств індустрії туризму в АР Крим вплинули численні фактори, серед них: історичні (особливості економічного освоєння Криму); політичні (непрофесійні рішення

УРСР. Саме на них згодом було покладено функцію розробки принципово нового підходу в роботі з молодими громадянами для незалежної України. Допомогати їм в цьому був покликаний Український науково-дослідницький інститут проблем молоді створений Кабміном УРСР 26 квітня 1991 р. [2].

Так, вже від початку 90-х рр. ХХ ст. розпочалась робота над створенням вітчизняної законодавчої бази, яка б сприяла розвитку кожної молодої людини та молодіжного руху загалом. Країна стала на рейки ринкової економіки, що вимагало термінової інтеграції молоді до роботи в потрібному напрямку. Для цього урядом було створено Фонд соціальної адаптації молоді України, що мав на меті фінансування державних програм соціального захисту і адаптації молоді, програм молодіжних та інших громадських об'єднань, забезпечення реалізації суспільно-корисних ініціатив юнаків і дівчат тощо. Першим же у цій сфері вітчизняним концептуально-правовим документом стала Декларація Верховної Ради «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», яку прийняли 15 грудня 1992 р. А вже через два місяці країна отримала й Закон «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 р. [2].

Ці акти стали фундаментом для майбутнього розвитку державної молодіжної політики. Першою цеглиною в ній став Український державний центр соціальних служб для молоді та регіональні осередки, утворені Постановою КМУ 13 серпня 1993 р. Серед їхніх завдань була реалізація державної молодіжної політики щодо соціального становлення та розвитку молоді; подання інформаційної та правової допомоги; інтеграція в міжнародну систему соціальної роботи з молоддю тощо [2].

Проте, нові умови життя в країні все ще залишалися незрозумілими багатьом, хто звик до планового майбутнього за роки Радянського Союзу. Це не йшло на користь перспективам працевлаштування, що особливо було відчутно для молодих людей. Відповіддю на це була Цільова державна програма сприяння зайнятості молоді на 1994-1995 рр., схвалена Постановою Кабміну 31 травня 1994 р. задля створення соціально-економічних, організаційних і правових умов та гарантій для реалізації права працездатних молодих громадян на працю, а також посилення їх соціального захисту від

нормативно-правової бази та ефективністю діяльності інститутів, що відповідають за неї, хоч і за роки незалежності була проведена чимала робота. Роль молоді в житті країни досі усвідомлюється політичною елітою лише частково, що стає причиною недостатньої уваги до проблем цієї соціально-демографічної групи.

Подібна ситуація не може тривати постійно, адже це спричинюватиме подальшу ескалацію вже й так непростой кризи, що побутує на теренах України. Так, виникає необхідність у всебічному вдосконаленні нормативно-правової бази, регулюючої формування та реалізацію державної молодіжної політики, яка зумовлює необхідність ретельного аналізу та переосмислення її окремих компонентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні українські науковці неодноразово зверталися до проблеми державної молодіжної політики, її здобутків та прогалин. Вона стала об'єктом досліджень у роботах В. Барабаша, Є. Бородіна, А. Васильєва, М. Головатого, В. Головенька, В. Куліка, Н. Метьюлкої, В. Якушика та ін. Втім, вітчизняний молодіжний рух прогресує, все далі відходить від пережитків радянського спадку, набуває нових характеристик. Змінюється й життя країни загалом. Це дає підстави вважати, що попередні праці вимагають додаткових досліджень, які актуалізують здобутки перших та відкриють нові горизонти для теоретичного та практичного вдосконалення української державної молодіжної політики.

Метою дослідження є аналіз еволюції тієї частини законодавства України, що регулює життєдіяльність молоді, а також визначення перспектив її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Зародження української державної молодіжної політики розпочалось напередодні розпаду Радянського Союзу, коли в республіках велася робота з розробки молодіжного законодавства, результатом якої стало прийняття 16 квітня 1991 р. Закону СРСР «Про загальні засади державної молодіжної політики в СРСР», де були залучені, за словами Н. Лук'янової, яка посилається на Є. Бородіна, українські юристи та науковці С. Головатий, М. Головатий, А. Матвієнко та ін. [1].

За цим Законом українськими центральними державними органами з питань молодіжної політики стали: Комісія у справах молоді Верховної Ради УРСР та Міністерство у справах сім'ї та спорту

політиків); особливості вітчизняного регіонального планування. Для виявлення спільних рис спеціалізації, а також комплексності обласних одиниць пропонується використовувати показники: індекс локалізації і загальний індекс спеціалізації, коефіцієнт схожості галузевої структури, індекс середньогалузевої ефективності промислового виробництва обласних районів та ін.

Література

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія / О.О. Бейдик. - К: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. - 395 с.
2. Євдокименко В.К. Організаційно-економічні важелі розвитку туризму в Україні / В.К. Євдокименко. Розвиток туризму в Україні. Проблеми і перспективи : збірник наукових статей. - К.: ІВЦ «Слов'янський діалог», 1995. - С. 32-39.
3. Ветрова Н.М. Принципи організації управління ефективним використанням території / Н.М. Ветрова // Сталій розвиток рекреаційно-економічного комплексу Криму / А.В. Єфремова. - Сімферополь: «Таврія», 2002. - Розд. 2.1. - С. 38-77.
4. Ірисова Т.А. Основні поняття про туристському регіоні / Т.А. Ірисова // Туризм і галузеві системи: підручник / В.В. Зорін, А.В. Зорін, Т.А. Ірисова [та ін.]. - М: Фінанси і статистика, 2002. - Розд. 3.1. - С. 31 - 74.
5. Колесник В.І. Соціально-економічна оцінка розвитку рекреаційних комплексів міст-курортів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кан. економ. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / В.І. Колесник. - Донецьк, 1995. - 20 с.
6. Ткаченко Т.І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу / Т.І. Ткаченко.-К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006.-31 с.
7. Сажнева Н.М. Місце курортно-рекреаційної сфери в економіці України / Н.М. Сажнева // Туристично-краєзнавчі дослідження. - Випуск 1: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції [Туризм в Україні: економіка та культура], (Світязь, 9-10 вересня 1998 р.). - Частина перша. - К: КМ-Трейдінг, 1998 - С. 137 - 142.
8. Подсолонко Е.А. Реструктуризація регіональної економіки

(системний підхід) / Е.А. Подсолонко. - К: ЦУЛ, 2003. - 424 с.

9. Лук'янова Л.Р. Рекреаційні комплекси: навч. посібник / В.К. Федорченко. - К: Вища школа, 2004. - 346 с.

10. Миронова Т.Л. Управління розвитком регіону: навч. посіб. / Т.Л. Миронова, О.П. Добровольська, А.Ф. Процай, С.Ю. Колодій. - К: Центр навчальної літератури, 2006 - 328 с.

11. Зорін І.В., Квартальнов В.А. Енциклопедія туризму/ І.В.Зорин, В.А.Квартальнов. - М.:Финисы і статистика, 2001 - 560с.

12. Цюхля С.Ю. Трансформація рекреаційної діяльності та розвиток регіональних ринків курортно-рекреаційних послуг (методологія, аналіз і шляхи вдосконалення): монографія / С.Ю.Цюхля. - Сімферополь: Таврія, 2008. - 352 с.

13. Карташевська І.Ф. Формування ефективної системи управління в туризмі на основі кластерного моделювання : монографія / І.Ф. Карташевська. - Сімферополь : ДІАЙПІ, 2012.- 444 с.

14. Туристична діяльність в АР Крим у 2012 році: статистичний збірник / О.А. Мискова. - Сімферополь: Головне управління статистики в АРК, 2013. - 60 с.

15. Історія міст і сіл Української РСР. Кримська область. Редактори: І.Л. Бутич, Л.М. Задунайська, Л.М. Кузьменко, Ст.Н. Лев, С.П. Стрелкова, З.Р. Туранська (керівник редакційної групи В.Ф.Кошик).-К.: Інститут історії Академії наук УРСР, 1974.- 624 с.

16. Коэффициент локализации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.iteconomic.com/koefficient-lokalizacii.aspx>

1. Bejdy`k O.O. Rekreativno-tury`sts`ki resursy` Ukrayiny`: metodologiya ta metody`ka analizu, terminologiya, rajonuvannya: monografiya / O.O. Bejdy`k. - K: Vy`davny`cho-poligrafichny`j centr «Ky`yivs`ky`j universy`tet», 2001. - 395 s.

2. Yevdoky`menko V.K. Organizacijno-ekonomy`chni vazheli rozvy`tku tury`zmu v Ukrayini / V.K. Yevdoky`menko. Rozvy`tok tury`zmu v Ukrayini. Problemy` i perspekty`vy` : zbirny`k naukovy`x statej. – K.: IVCz «Slov`yans`ky`j dialog», 1995. – S. 32-39.

3. Vyetrova N.M. Pry`ncy`py` organizaciyi upravlinnya efekty`vny`m vy`kory`stannyam tery`toriyi / N.M. Vyetrova // Staly`j rozvy`tok rekreativno-ekonomichnogo kompleksu Kry`mu / A.V. Yefremova. - Simferopol` : «Tavriya», 2002. - Rozd. 2.1. - S. 38-77.

Верховной Рады, Президента и Кабинета Министров Украины. Прослежено качественную трансформацию молодежного движения, сумевшего из объекта государственной молодежной политики превратиться в полноправного партнера институтов власти.

Ключевые слова: государственная молодежная политика, молодежь, молодежное движение, закон, постановление, указ, распоряжение, Верховная Рада Украины, Президент Украины, Кабинет Министров Украины.

Palaganiuk Volodymyr

PLACE OF YOUTH IN UKRAINIAN LEGISLATION

This paper investigates the evolution of Ukrainian legislation that regulates state youth policy. Since independence of Ukraine socio-demographic group of young people has proved to be an active and progressive member of the political process that is not without its own specific problems that require proper attention from the authorities. The paper analyzes the domestic regulatory framework and young people's spheres of life that it governs. The attempts to detect achievements and gaps of forming and implementing state policy about youth are done. Also, it investigates the connection between preparation for the electoral process and the legislative activation of Parliament, the President and the Cabinet of Ministers of Ukraine. The author examines the qualitative transformation of the youth movement that has managed to become from the object of national youth policy into the full government institutions' partner.

Keywords: state youth policy, youth, youth movement, law, ordinance, decree, regulation, Parliament of Ukraine, President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine.

Постановка проблеми. Сучасна епоха розвитку людства змінила погляди дослідників на ті соціальні групи, що донедавна недооцінювались. Серед них і молодь, яка за останні десятиліття довела власну прогресивність, ініціативність та наполегливість у різноманітних сферах життя суспільства. Серед найяскравіших прикладів – суспільно-політичні потрясіння в країнах Близького Сходу, Північної Африки та Європейського континенту, серед яких й Україна. Це актуалізувало питання формування та реалізації державної молодіжної політики.

Вітчизняна молодіжна політика не вирізняється досконалістю

Палагнюк Володимир

МІСЦЕ МОЛОДІ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

У статті досліджено еволюцію українського законодавства, що регулює державну молодіжну політику. За роки незалежності України соціально-демографічна група молоді проявила себе активним, прогресивним учасником суспільно-політичного процесу, яка не позбавлена власних специфічних проблем, що вимагають належної уваги з боку влади. У статті проаналізовано вітчизняну нормативно-правову базу та сфери життєдіяльності молодого населення, що вона регулює. Зроблено спроби виявити здобутки та прогалини формування та реалізації політики держави щодо молоді. Також досліджено зв'язок між підготовкою до електоральних процесів та законотворчою активізацією Верховної Ради, Президента та Кабінету Міністрів України. Прослідковано якісну трансформацію молодіжного руху, який зумів з об'єкта державної молодіжної політики перетворитися у повноправного партнера владних інститутів.

Ключові слова: державна молодіжна політика, молодь, молодіжний рух, закон, постанова, указ, розпорядження, Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України.

Палагнюк Володимир

МЕСТО МОЛОДЕЖИ В УКРАИНСКОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОМ

В статье исследована эволюция украинского законодательства, регулирующего государственную молодежную политику. За годы независимости Украины социально-демографическая группа молодежи проявила себя активным, прогрессивным участником общественно-политического процесса, не лишенного собственных специфических проблем, требующих должного внимания со стороны властей. В статье проанализировано отечественную нормативно-правовую базу и сферы жизнедеятельности молодого населения, что она регулирует. Сделаны попытки выявить достижения и пробелы формирования и реализации политики государства в отношении молодежи. Также исследована связь между подготовкой к электоральным процессам и законотворческой активизацией

4. Iry`sova T.A. Osnovni ponyattya pro tury`sts`komu regioni / T.A. Iry`sova // Tury`zm i galuzevi sy`stemy` : pidruchny`k / V.V. Zorin, A.V. Zorin, T.A. Iry`sova [ta in]. - M: Finansy` i staty`sty`ka, 2002. - Rozd. 3.1. - S. 31 - 74.

5. Kolesny`k V.I. Social`no-ekonomichna ocinka rozvy`tku rekreacijny`x kompleksiv mist-kurortiv : avtoref. dy`s. na zdobuttya nauk. stupenya kan. ekonom. nauk: specz. 08.06.01 «Ekonomika, organizaciya i upravlinnya pidpry`yemstvamy`» / V.I. Kolesny`k. - Donecz`k, 1995. - 20 c.

6. Tkachenko T.I. Staly`j rozvy`tok tury`zmu: teoriya, metodologiya, realiyi biznesu / T.I. Tkachenko.-K.: Ky`yiv. nacz. torg.-ekon. un-t, 2006.-31 c.

7. Sazhnyeva N.M. Misce kurortno-rekreacijnoyi sfery` v ekonomici Ukrayiny` / N.M. Sazhnyeva // Tury`sty`chno-krayeznavchi doslidzhennya. - Vy`pusk 1: Materialy` III Vseukrayins`koyi naukovoprakty`chnoyi konferenciyi [Tury`zm v Ukrayini: ekonomika ta kul`tura], (Svityaz`, 9-10 veresnya 1998 r.). - Chasty`na persha. - K: KM-Trejdy`ng, 1998 - S. 137 - 142.

8. Podsolonko E.A. Restruktury`zaciya regional`noyi ekonomiky` (sy`stemny`j pidxid) / E.A. Podsolonko. - K: CzUL, 2003. - 424 c.

9. Luk`yanova L.R. Rekreacijni kompleksi` : navch. posibny`k / V.K. Fedorchenko. - K: Vy`shha shkola, 2004. - 346 s.

10. My`ronova T.L. Upravlinnya rozvy`tkom regionu: navch. posib. / T.L. My`ronova, O.P. Dobrovol`s`kaya, A.F. Proczaj, S.Yu. Kolodij. - K: Centr navchal`noyi literatury`, 2006 - 328 s.

11. Zorin I.V., Kvartal`nov V.A. Ency`klopediya tury`zmu / Y`.V. Zory`n, V.A. Kvartal`nov. - M.: Fy`ny`sy i staty`sty`ka, 2001 - 560s.

12. Cz`oxla S.Yu. Transformaciya rekreacijnoyi diyal`nosti ta rozvy`tok regional`ny`x ry`nkiv kurortno-rekreacijny`x poslug (metodologiya, analiz i shlyaxy` vdoskonalennya): monografiya / S.Yu. Cz`oxla. - Simferopol` : Tavriya, 2008. - 352 s.

13. Kartashevs`ka I.F. Formuvannya efekty`vnoyi sy`stemy` upravlinnya v tury`zmi na osnovi klasternogo modelyuvannya : monografiya / I.F. Kartashevs`ka. - Simferopol` : DY`AJPY`, 2012.- 444 s.

14. Tury`sty`chna diyal`nist` v AR Kry`m u 2012 roci: staty`sty`chny`j zbirny`k / O.A. My`skova. - Simferopol` : Golovne upravlinnya staty`sty`ky` v ARK, 2013. - 60 s.

15. Istoriya mist i sil Ukrayins`koyi RSR. Kry`ms`ka oblast`. Redaktory` : I.L. Buty`ch, L.M. Zadunajs`ka, L.M. Kuz`menko, St.N. Lev, S.P. Stryelkova, Z.R. Turans`ka (kerivny`k redakcijnoyi grupy` V.F. Koshy`k).-K.:

Instytut istoriyi Akademiyi nauk URSR, 1974.- 624 s.

16. Koeffytsyent lokalyzatsiy [Elektronnyy resurs]. – Rezhy'm dostupa: <http://www.iteconomic.com/koefficient-lokalizacii.aspx>

Рецензент: Балджи М.Д., д.е.н., професор кафедри економіки та управління національним господарством Одеського національного економічного університету.

8.09.2014

УДК 664.6:330.14

Коваленко Лілія

ВПЛИВ РОЗМІРІВ ТА СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Автором проведено аналітичне дослідження сучасного стану підприємств хлібопекарської галузі України, яка має стратегічне значення і входить до складу харчової промисловості. Простежено динаміку обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні, виявлено існуючі тенденції. Розглянуто процеси монополізації компаній на ринку: злиття та поглинання.

Проведена оцінка ефективності фінансової діяльності за звітністю дванадцяти середніх підприємств хлібопекарської промисловості Одеської області. Виявлено вплив розмірів та структури капіталу на фінансові результати діяльності підприємств. Також, на основі групування підприємств за розмірами капіталу виявлено недоліки у фінансовій політиці щодо формування структури капіталу та простежено її вплив на показники ефективності та платоспроможності, а також надано пропозиції щодо поліпшення фінансово-господарської діяльності.

Ключові слова: фінансова діяльність, структура капіталу, фінансова політика.

Коваленко Лілія

ВЛИЯНИЕ РАЗМЕРОВ И СТРУКТУРЫ КАПИТАЛА НА ФИНАНСОВЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ХЛЕБОПЕКАРСКОЙ ОТРАСЛИ

Автором проведено аналитическое исследование современного состояния предприятий хлебобулочной промышленности Украины,

і практичні аспекти: монографія / Ф.М. Рудич. – К.: МАУП, 2002. – 488 с.

12. Удовин С. Альтерглобализм – теория и практика «антиглобалистского движения» / С. Удовин.–М.: УРСС, 2003. – 256 с.

1. Andrijchuk V. Globalizaciya, integraciya, ekonomichna bezpeka Ukrainy / V. Andrijchuk // Polityka i chas. – 2003. – #9. – S. 61 – 71

2. Andresyuk B. Nadezhno ly mezhdunarodnoe polozhenye Ukrainy? / B. Andresyuk // Zerkalo nedely. – 2000.– 17 yunya. – S. 4.

3. Aron R. Myr i vjna mizh nacyamy / R.Aron – Per. z fr. – K.: Yunivers, 2000. – 688 s.

4. Bzhezy'ns'ky'j Z. Ukraina v geostrategichnomu konteksti / Z. Bzhezy'ns'ky'j. – Per. z angl. – K.: Vy'dav. Ky'evo-Mogy'lyans'ka akademiya, 2006. – 102 s.

5. Vasy'lenko S. Ukrain's'ka geopolity'ka. Vektor vy'znacheno / S. Vasy'lenko // Viche. – 2000. – #9. – S. 19.

6. Gal'chy'ns'ky'j A. Ukraina na perexresti geopolity'chny'x interesiv / A.Gal'chy'ns'ky'j. – K.: Znannya Ukrainy, 2002. – 180 s.

7. Global'nye transformacy'y y' strategy'y' razvy'ty'ya: monografy'a / O.G. Belorus. – K.: Ory'yane, 2000. – 424 s.

8. Kolodij A. Politologiya / A. Kolodij. – K.: El'ga, Nika-Centr, 2003. – 664 s.

9. My'xal'chenko S. Ukraina XXI stolittya: i znovu poshuk shlyaxiv rozvy'tku / S. My'xal'chenko // Viche. – 2001. – #7. – S. 9 – 10.

10. Sikora B. Rosijs'ka ekonomichna ekspansiya v Ukraini / B. Sikora // Universum. – 2002. – #7 – 8. – S. 29.

11. Ukraina v suchasnomu geopolity'chnomu prostori: Teorety'chni i prakty'chni aspekty: monografiya / F.M. Rudy'ch. – K.: MAUP, 2002. – 488 s.

12. Udovyn S. Al'terglobaly'zm – teory'a y' prakty'ka «anty'globaly'st'skogo dvy'zheny'a» / S. Udovyn.–М.: URSS, 2003. – 256 s.

Рецензент Балута Т.П., к.політ.н., старший викладач Одеського національного економічного університету

25.05.2014

політичних, екологічних і культурних асоціацій, відбувається не менш активний процес фрагментизації світу, зростання національної самосвідомості, посилення культурної диференціації світу, відродження етнічно-національних цінностей України.

Перспективи подальших досліджень. Головним національним інтересом та історичною місією України – є пошук і розробка нової системи цінностей, формування нової політичної еліти держави на засадах духовності, патріотизму та служіння Україні. Відповідальній політичній еліті, незалежно від того, при владі вона зараз, чи в опозиції, слід відмовитись від використання соціальних політичних технологій, побудованих на "пошуку ворога", й перейти до модернізаційних інтегративних політичних технологій об'єднаного характеру, культивуванні справжнього патріотизму, національної гордості, єдиних цілей подальшого розвитку українського суспільства.

Література

1. Андрійчук В. Глобалізація, інтеграція, економічна безпека України /В. Андрійчук // Політика і час. – 2003. – №9. – С. 61 – 71
2. Андресюк Б. Надійшло ли міжнародне положення України? / Б. Андресюк // Зеркало недели. – 2000. – 17 лютого. – С. 4.
3. Арон Р. Мир і війна між націями / Р.Арон – Пер. з фр. – К.: Юніверс, 2000. – 688 с.
4. Бжезинський З. Україна в геостратегічному контексті / З. Бжезинський. – Пер. з англ. – К.: Видав. Києво-Могилянська академія, 2006. – 102 с.
5. Василенко С. Українська геополітика. Вектор визначено / С. Василенко // Віче. – 2000. – №9. – С. 19.
6. Гальчинський А. Україна на перехресті геополітичних інтересів / А.Гальчинський. – К.: Знання України, 2002. – 180 с.
7. Глобальные трансформации и стратегии развития: монография / О.Г. Белорус. – К.: Орианте, 2000. – 424 с.
8. Колодій А. Політологія / А. Колодій. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 664 с.
9. Михальченко С. Україна ХХІ століття: і знову пошук шляхів розвитку / С. Михальченко // Віче. – 2001. – №7. – С. 9 – 10.
10. Сікора Б. Російська економічна експансія в Україні / Б. Сікора // Універсум. – 2002. – №7 – 8. – С. 29.
11. Україна в сучасному геополітичному просторі: Теоретичні

которая имеет стратегическое значение и входит в состав пищевой промышленности. Прослежена динамика объемов производства хлеба и хлебобулочных изделий на Украине, выявлены существующие тенденции. Рассмотрены процессы монополизации компаний на рынке: слияние и поглощение.

Проведенная оценка эффективности финансовой деятельности по данным отчетности двенадцати средних предприятий хлебобулочной промышленности Одесской области. Выявлено влияние размеров и структуры капитала на финансовые результаты деятельности предприятий. Также, на основе группировки предприятий по размерам капитала выявлены недостатки в финансовой политике относительно формирования структуры капитала и прослежено ее влияние на показатели эффективности и платежеспособности, а также предоставлены предложения относительно улучшения финансово-хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: финансовая деятельность, структура капитала, финансовая политика.

Kovaltnko Liliya

INFLUENCE OF THE SIZE OF CAPITAL STRUCTURE ON THE FINANCIAL RESULTS OF ENTERPRISES BAKERY INDUSTRY

An author is undertake an analytical research of the current state of enterprises of bakery industry in Ukraine, that has a strategic value and included in the food industry. The dynamics of production of bread and bakegoodss capacity is traced in Ukraine, existent tendencies are educed. The processes of monopolization of companies are considered at the market: mergers and acquisitions.

Evaluated the efficiency of financial activity according to the repiorting of twelve medium-sized enterprises of bakery industry in Odessa region. Influence of sizes and capital structure is educed on the financial results of activity of enterprises. Also, based on the grouping of enterprises by the sizes of capital identified the weaknesses in financial politics in relation to forming of capital structure and its influence is traced on the indexes of efficiency and solvency, and also suggestions are given in relation to the improvement of financially-economic activity.

Keywords: Financial activity, capital structure, financial politics, criteria of estimation, solvency, profitability, financial stability.

Постановка проблеми. Фінансовий аспект діяльності підприємств є однією з найбільш характерних рис економічного життя країн з розвинутою ринковою економікою. Тому зростання ролі механізмів фінансового менеджменту у функціонуванні підприємств в Україні варто розглядати як загальну тенденцію. До того ж складність проблем реалізації продукції вітчизняних підприємств, відсутність доступних кредитних механізмів, велике податкове навантаження є головними факторами посилення важливості своєчасного вирішення фінансових задач.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В сучасних умовах існує нагальна необхідність розробки дієвих заходів щодо поліпшення фінансових результатів діяльності стратегічно важливих підприємств, до яких належать підприємства по виробництву хліба та хлібобулочних виробів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження у вище розглянутому напрямку проводять відомі учені І.А. Бланк, М.І. Баканов, І.Т. Балабанов, О.Г. Білоус, А.Е. Воронкова, В.В. Дорофійко, С.А. Єрохін, О.Є. Кузьмін, А.Д. Шеремет й інші.

Мета статті. Метою представленого дослідження є розгляд питань, пов'язаних з оцінкою фінансової діяльності підприємств хлібобулочної промисловості, виявленню тенденцій її зміни на протязі останніх років. На базі результатів аналізу є можливість визначити існуючі проблеми для прийняття рішень в формуванні стратегії розвитку підприємств хлібобулочної промисловості України.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до офіційної статистики, динаміка обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні має стійку тенденцію до зниження (1,5 – 2% щорічно). Так, у 2012 році в Україні було вироблено 1607,4 тис. т хлібобулочних виробів, що на 5,3 % менше, ніж у 2011 році (рис. 1).

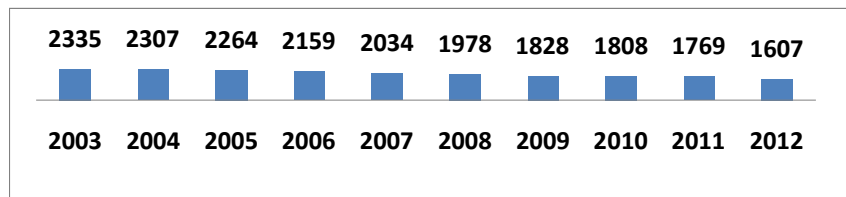

Рис. 1. Динаміка обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні, тис. тонн [1]

Щоправда, вирівнювання економічного розвитку – це тільки задекларований позитив, а на практиці відбувається збільшення економічної прірви внаслідок глобалізації.

То ж давайте спробуємо розібратися, які для України негативи глобалізму та його загрози?

По-перше, це вже згадане збільшення розриву в рівнях економічного й соціального розвитку між Україною та країнами «золотого мільярда» – за даними ООН, різниця між ВВП багатих і бідних країн становила в 1960 р. – 1:30, у 1990 р. – 1:60, у 1999 р. – 1:90. Отже, цей процес прискорюється [4, с. 98].

По-друге, зростання безробіття, бідності, безпритульності, а також техногенне перевантаження і деградація довкілля.

По-третє, економічне і політичне послаблення України, пригнічення внутрішньо-національного ринку, національної економіки, що призведе до практичного усунення України з конкурентного середовища.

По-четверте, як зазначає український дослідник В. Андрійчук, зростання рівня тіньової економіки, її розростання до рівня глобальної світової і її вихід з-під контролю України як держави. Також загальна криміналізація економічної діяльності, зростання корупції [1, с. 65].

По-п'яте, конфлікт між вимогами глобалізації та соціально-культурними й економічними традиціями нашої держави (наприклад, глобальна еліта вимагає від України вільного продажу землі іноземцям, що суперечить чинному законодавству України).

Висновки. Розвиток українського суспільства сьогодні підпорядкований загальним закономірностям розвитку сучасної світової системи, головною серед яких є тенденція глобалізації. Саме тому в умовах надзвичайного зростання зовнішніх впливів на економічне, соціальне, культурне і політичне життя українського суспільства, проблема впливу на розвиток глобальних процесів стає центральним питанням виживання. За словами О.Г. Білоруса, вплив нової реальності, що виникає під тиском глобалізації, має потужний, навіть шокуєчий політичний ефект, оскільки вимагає визначити ставлення до динаміки і засад глобалізації та виробити стратегію поведінки відповідно до її парадоксів і викликів [7, с. 102].

Підсумовуючи все вищевикладене, можна сказати, що розвиток українського світової інтеграції, формуванням глобальних економічних,

Суб'єктний чинник. Сьогодні навряд чи можна говорити про осмислену участь України в інтеграційних процесах (ЄС, СОТ чи НАТО), адже ані серед політичної еліти, ані серед суспільства в цілому досі немає конкретної відповіді на питання – навіщо Україні взагалі вступати в те чи інше інтеграційне об'єднання і який ми матимемо з того зиск? Замість реального визначення в багатовимірному світі нових загроз і можливостей, Україна й надалі залишається невизначеною, чому сприяє низка чинників:

- і влада, й опозиція намагаються залучити зовнішньополітичних гравців на поле внутрішньополітичної конкуренції, нехтуючи при цьому національними інтересами і звужуючи альтернативу вибору для країни в майбутньому;

- триває боротьба за східний та західний вектори економічної інтеграції, в той час, коли обидва є тільки похідними від включення країни в процеси інтернаціоналізації та глобалізації;

- перехід від економічної автаркії, що була обумовлена специфікою первинного накопичення капіталу, до фронтальної інтернаціоналізації всіх сторін життєдіяльності держави, економіки, суспільства наполегливо підмінюється вибором між Заходом і Сходом.

Національні інтереси, як і геополітичні пріоритети, виводяться, безумовно, з основних таких цінностей суспільства, як „виживання”, „свобода”, „демократія”, „економічний добробут”, „розвиток”, „соціально-культурні традиції” та орієнтації тощо. Формування відносно стабільної, загальноприйнятої, несуперечливої і самоузгодженої системи національних інтересів і геополітичних пріоритетів – визначальне завдання національної еліти в процесі державотворення.

Україна як національна держава може ізолювати себе зсередини, але з таким самим успіхом вона може проявити активність у зовнішній сфері і заново визначити і формувати свою політику в глобальних масштабах діалогів і конфліктів.

На думку автора, до позитивів глобалізму в Україні можна зарахувати можливість глобального регулювання екологічної ситуації в державі, забезпечення безпеки суспільства від глобальних загроз різного характеру, які непереборні для кожної окремої держави і навіть наддержави (скажімо, планетарні катастрофи), можливість підтягнути з економічного боку країну до рівня високорозвинених.

Враховуючи, що в усіх регіонах попит на хліб та хлібобулочні вироби задовольняється в повній мірі, фактичне споживання хліба та хлібобулочних виробів населенням України орієнтовно становить 4,6 млн. тонн на рік.

Порівняння фактичних обсягів виробництва і обсягів споживання хліба та хлібобулочних виробів свідчить, що 35% зазначеної продукції виробляється промисловими хлібо заводами, а 65% обсягів споживання залишаються поза статистичною звітністю. І ця частка щороку збільшується [1]. Директор холдингової компанії "Хлібні інвестиції" Олександр Тараненко висловлює: «На сьогоднішній день вже дві треті ринку хлібобулочних виробів знаходиться в тіні, при тому, що ще кілька років тому статистика була протилежною» [2].

Найбільшими виробниками хлібобулочних виробів України в 2013 році є холдинги Lauffer, "Хлібні інвестиції" та "Хлібпром". Слід зазначити, що на ринку виробництва хліба відбуваються постійні процеси монополізації і поглинання одних виробників іншими. Так, в серпні 2010 року уряд прийняв рішення створити ДП "Державна продовольчо-зернова корпорація України" (ДПЗКУ). Згідно з ним, ДАК "Хліб України" передала створюваному підприємству 36 елеваторів, комбінатів хлібопродуктів та хлібних баз, у тому числі Одеський і Миколаївський портові елеватори. Пізніше уряд прийняв рішення передати в управління ДПЗКУ ще 13 підприємств ДАК [2].

В березні 2013р. Кабмін передав ПАТ "Державна продовольчо-зернова корпорація" 16 елеваторів, комбінатів хлібопродуктів та хлібних баз, що входили до складу державної акціонерної компанії "Хліб України". В управління ДПЗКУ перейшли Черняхівський елеватор (Житомирська обл.), Брилівський елеватор (Херсонська обл.), Володимир-Волинський комбінат хлібопродуктів (Волинська обл.), Севастопольський комбінат хлібопродуктів (Севастополь, АРК), Галицький комбінат хлібопродуктів (Івано-Франківська обл.), Криворізьке хлібоприймальне підприємство (Дніпропетровська обл.), Хлібна база № 89 (Закарпатська обл.), Торговий дім "Золотий Колос" (Харків), а також вісім підприємств, щодо яких відкрито провадження у справі про банкрутство [3].

Що стосується фінансових результатів діяльності, то за даними Державної служби статистики, за січень-вересень 2012 року

підприємства по виробництву хліба та хлібобулочних виробів отримали 86 млн. гривень збитків (46% підприємств одержали 200 млн. гривень збитків, 54% підприємств отримали 114 млн. гривень прибутків). Тоді як у 2010 році 37% підприємств були збитковими, у 2011 році таких підприємств було 40 %. [1]. Тобто, має місце зростання кількості збиткових підприємств по виробництву хліба та хлібобулочних виробів.

У даному дослідженні ми намагалися розглянути результати фінансової діяльності підприємств у вузькому її розумінні, а саме – відстежити результативність фінансової діяльності відповідно до зміни розмірів та структури капіталу, вкладеного в майно. Аналіз проведено з використанням прийому групувань підприємств за критерієм обсягу капіталу з метою виявлення найбільш ефективних з них відповідно до розміру вкладених коштів як власних, так і запозичених.

Оцінка ефективності фінансової діяльності проводилася нами на прикладі 12 середніх підприємств Одеської області, вид діяльності – виробництва хліба та хлібобулочних виробів (КВЕД-15.81.0) за звітністю підприємств 2009-2011 років [4]. Назви вказаних середніх підприємств були закодовані згідно з Законом України «Про державну таємницю».

Підприємства були згруповані відповідно до таких параметрів капіталу: 1 група – до 5 млн. грн.; 2 група – від 5 до 10 млн. грн.; 3 група – від 10 до 20 млн. грн.; 4 група – більше 20 млн. грн. За кожною зі сформованих груп було обчислено основні фінансово-економічні показники, які відображають ефективність та ділову активність кожного з них. Аналіз основних показників групи 1 представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз основних показників діяльності підприємств групи 1
(розмір капіталу до 5 млн. грн.)

Показники	Од. виміру	Підпр.2	Підпр.4	Підпр.9	Підпр.12
		Інтервальне значення показника з 2008 по 2010 роки			
1	2	3	4	5	6
1. Чистий дохід	млн. грн.	1,3-1,9	6,4-8,0	3,2 - 2,8	5,8-6,6
2. Чистий прибуток	тис. грн.	(-105) - (+77)	(-18) - (-317)	(-618) - (-651)	(+241) - (-36)

Адже ні держава, ні бізнес, ні саме українське суспільство ще не готові до того, щоб продемонструвати сеанс «одночасної гри» на майданчиках, де діють принципово різні правила: на традиційних театрах геополітичної гри, у багатовимірному просторі геоекономіки, у світі геокультури. Врешті-решт, застарілі уявлення про національно-державну іділію в умовах кризи міжнародного порядку стають просто небезпечними, оскільки можуть призвести Україну до «шоку глобалізації» [11, с. 166].

Інформаційно-комунікативний чинник. Зміна державних і національних кордонів приводить до зміни меж комунікативного простору; новий соціальний устрій, нова система міжнародних відносин продукують нову якість інформації й комунікативно-прагматичних зв'язків людини та універсуму.

Вектор розвитку сучасного суспільства визначається, з одного боку, процесами оптимізації й глобалізації, з іншого - знаннями, що інтенсивно розвиваються, у тому числі й knowledge-based economy - економікою знання. "Однак у постіндустріальній економіці є свої непрості проблеми. Тут зіткнулися дві тенденції: одна, пов'язана з розвитком інформаційних і фінансово-правових технологій, процесом "каталогізації" світу, становленням системи глобального управління, й інша, основу якої становить отримання нового знання" (О.Некlessа). [6, с. 136]. Нова інформаційна епоха вимагає оновленого, комплексного погляду на економіку, політику, суспільство, науку для більш повного усвідомлення й оцінки загальногуманітарної ролі економічних, соціальних, культурних, психологічних, антропологічних факторів, а також взаємодії двох сфер - інформаційної й Інноваційної.

З огляду на ці процеси, людство має замислитися про можливість вичерпання глобальних ресурсів планети, а також над проблемою контролю за ними для їх довгострокового й стійкого перерозподілу. Із цим же пов'язаний і розвиток масштабного рекламного допінгу, необхідність у створенні, розвитку й підтриманні численних штучних потреб населення Землі; ускладнення ситуації через двозначний вплив науково-технічного прогресу на норми прибутку. На думку дослідників, всі ці чинники привели до перетворення наукового співтовариства на цілком самодостатню субкультуру.

Сходу.

Недоліками геополітичного становища України є відсутність природних кордонів, за винятком, хіба-що, Півдня, де Україна омивається Чорними морем, близькість держав, для яких у минулому Україна була територією експансії. З погляду геополітики, для збереження своєї впливовості Україна повинна розвивати добросусідські відносини з усіма прикордонними державами, насамперед, з Росією, іти на розвиток відносин з країнами Європи, мати партнерів на Заході, Сході, Півдні та Півночі, не допускати якогось одного з векторів геополітичних орієнтацій. Вона повинна відстояти суверенітет стосовно Криму, який є природним продовженням території України і має велике значення для виходу на Близький і Середній Схід і басейн Середземного моря. На думку відомого американського політолога З. Бжезінського, незалежність Криму або його приєднання в тій чи іншій формі до Росії призвело б до послаблення Української держави [4, с. 86].

Саме тому Україна не може залишатись осторонь сучасних глобалізаційних процесів. Але варто розібратись у тому, що ці процеси несуть для України – благо та процвітання чи ще більшу залежність від світових політичних центрів?

Очевидно, що стояти осторонь інтеграційних процесів, які нині охоплюють усю планету, ще не вдалося жодній країні. Але крім внутрішньополітичних ритмів, наше життя все більше підпорядковується глобалізованим ритмам, хвилям інтернаціоналізації та інтеграції. У цьому процесі Україна як молода незалежна держава прагне до створення системи міжнародної співпраці, здатного забезпечити її політичну й економічну безпеку. Це прагнення не тільки стимулює інтеграцію України до світового співтовариства, а й сприяє зростанню її впливу в різних регіонах.

Для повноцінної інтеграції України у світовий політичний та економічний простір необхідна, насамперед, демократична громадянсько-правова держава, у якій забезпечуються політичні, економічні й соціальні права всіх її членів. Існування України як суверенної держави вимагає надійного захисту власних інтересів, гарантованого самозабезпечення і прогресивного розвитку в сприятливому зовнішньому середовищі.

Зазначені питання є актуальними нині для України як ніколи.

Продовж. табл. 1

1	2	3	4	5	6
3. Прибуток до оподаткування	тис. грн.	(-105) - (+77)	(+14)-(-285)	(-618)-(-651)	(+321) – (+3.0)
4. Рентабельність реалізації (ст.3/ст.1)	%	(-6,0) - (+5)	0,2 - (-3,6)	(-19,4)-(-26,8)	5,6-0,05
5. Рентабельність реалізації по чистому прибутку (ст.2/ст.1)	%	(-6,0) - (+5)	(-0,3)-(-4,0)	(-19,4)-(-26,8)	4,2-(-0,5)
6. Всього капітал	млн..грн.	3,2 - 3,6	1,4 - 1,1	1,2-3,4	1,7-2,4
7. Власний капітал	млн..грн.	2,2 - 3,2	0,32 - 0,27	0,21- (-0,88)	1,5-2,1
9. Оборотні активи	млн..грн.	0,9 - 1,25	0,27 - 0,29	0,67- 2,9	0,21- 0,48
10. Довгострокові зобов'язання	млн..грн.	0,36 - 0,0	0,49 - 0,15	0	0
11. Поточні зобов'язання	млн..грн.	0,58 - 0,39	0,6 - 0,68	1,03- 4,26	0,2-0,32
12. Основні засоби	млн..грн.	2,3 - 2,32	1,1 - 7,9	0,58- 0,49	1,5-1,9

За даною групою підприємств простежується збільшення чистого доходу по підприємствам № 2, № 4 і № 12. По підприємству № 9 – зменшення чистого доходу. Сума чистого доходу коливається у межах від 1.3 млн. грн. до 8.0 млн. грн.

Підприємства № 4, № 9 є збитковими по показнику чистого збитку та збитку до оподаткування на протязі періоду дослідження і всі показники рентабельності є показниками збитковості. Підприємство № 2 перейшло від збиткової до прибуткової діяльності у 2009-2010 рр. Слід окремо зазначити, що підприємство № 12 перейшло від отримання чистого прибутку до чистих збитків у 2010р., але по результатам фінансової діяльності до оподаткування в 2010р. є позитивний результат – прибуток у сумі 3,0 тис. грн.

Підприємства № 9 і № 12 не використовують довгострокових джерел фінансування, а підприємства № 2 та № 4 мають їх у дуже незначних сумах, які на протязі періоду зменшуються.

Майже вся сума зобов'язань даної групи підприємств це поточні зобов'язання, які по підприємствам № 9 та № 12 збільшуються і дуже значно.

У групу 2 увійшли підприємства з розміром капіталу від 5-10

млн. грн., а саме підприємства № 3, № 5, № 8.

Таблиця 2.

Аналіз основних показників діяльності підприємств групи 2
(розмір капіталу від 5 до 10 млн. грн.)

Показники	Од. виміру	Підпр.6	Підпр.10	Підпр.11
		Інтервальне значення з 2008 по 2010 роки		
1. Чистий дохід	млн. грн.	16,4 - 28,4	8,2 - 21,1	18,1 -10,7
2. Чистий прибуток	тис. грн.	79 - 373	566 - 2825	2,7- 0,356
3. Прибуток до оподаткування	тис. грн.	159 - 434	566 - 2825	2,7- 0,410
4.Рентабельність реалізації (ст.3/ст.1)	%	1,0 - 1,5	6,9 - 13,4	15,0 -3,8
5. Рентабельність реалізації по чистому прибутку (ст.2/ст.1)	%	0,5 - 1,3	6,9 - 13,4	15,0 -3,3
6. Всього капітал	млн. грн.	4,4 - 20,4	10,9 - 18,4	13,4 -13,0
7. Власний капітал	млн. грн.	2,9 - 11,5	0,124 - 15,4	11,0 - 1,1
9. Оборотні активи	млн. грн.	2,7 - 11,2	2,1 - 9,5	6,0 - 2,2
10. Довгострокові зобов'язання	млн..грн.	0	0,260 - 1,7	0,780 - 0,288
11. Поточні зобов'язання	млн. грн.	1,5 - 8,5	10,6 - 1,2	1,6 - 11,6
12. Основні засоби	млн. грн.	1,7 - 9,1	8,8 - 8,3	7,3 - 10,7

Згідно таблиці 2, за групою 2 простежується збільшення чистого доходу по підприємству № 3 з 16,9 млн. грн. до 17,6 млн. грн. По підприємству № 5 та № 8 має місце зменшення чистого доходу, особливо значне зменшення по підприємству № 8 з 31 млн.грн. у 2008р. до 25 млн. грн. у 2010 р. Коливання чистого доходу даної групи проходить в межах 11.8 – 31.2 млн. грн.

Прибутковими в даній групі є підприємства № 3 та № 8, як по показнику чистого прибутку, так і прибутку до оподаткування, але по підприємству № 3 має місце тенденція зниження показників прибутку та відповідно рентабельності, а по підприємству № 8 навпаки – зростання прибутку(у 6 разів - зі 169 тис. грн. у 2008 році до 1 млн. 32 тис. грн. у 2010 році) та показників рентабельності реалізації і дуже значно при значному зниженні обсягів чистого доходу.

Підприємство № 5 є збитковим на протязі всього періоду і має місце тенденція до зростання як чистих збитків зі 126 тис. грн. у 2008р. до 1 млн. 206 тис. грн. у 2010 р. так і збитків до оподаткування

дуже важкою без сильної унітарної держави.

Але, на жаль, на 23-му році незалежності, ні в держави, ні в політичних сил, що представлені в парламенті, немає цілісної стратегії розвитку України у світі, стратегії, яка б не тільки декларувала, але й пропонувала б технології ухвалення та проведення послідовної та прогнозованої зовнішньої політики. Прикро, що з цих питань бракує навіть змістовної та побудованої на аргументах, а не на передвиборних обіцянках, загальнонаціональної дискусії.

Мета статті. Геополітичне значення виникнення в Європі нової держави – України важко переоцінити. Проголошена нею мета – стати незалежною, демократичною, без'ядерною державою – не тільки не суперечить принципам побудови нової Європи, а навпаки, з огляду на її геополітичні характеристики, найкраще відповідає їм.

Викладення основного матеріалу дослідження. Останнє десятиліття ХХ ст. і початок ХХІ ст. ввійде в історію вельми суттєвими геополітичними змінами. Серед нових політичних реалій – утворення української незалежної держави.

Передумовами глобальних зрушень на континенті були: подолання військово-політичного протиборства Схід–Захід, падіння комунізму і переорієнтація низки держав на засади цінностей західної демократії. Унаслідок цих подій світ із двополюсного, чітко розмежованого поступово набирає обрисів багатопольного, взаємозалежного, зростають взаємовпливи держав і народів. Тісно пов'язані між собою процеси подолання розколу Європи й Німеччини, ослаблення полюса сили, що його уособлювала Москва, і самовизначення народів східноєвропейських держав і національно-державного волевиявлення народів колишнього Радянського Союзу. На Сході припинили існування воєнно-політичний блок країн Варшавського договору, Рада Економічної Взаємодопомоги та СРСР як світова наддержава.

З точки зору глобалізації та державно-політичних цілей, географічне розташування України та геополітичне становище, що з нього випливає, має як переваги, так і недоліки. До переваг належить те, що країна розташована на перехресті впливів – між Сходом і Заходом, має відкриті торговельні шляхи з державами Півночі і Півдня. Належність України через Чорне море до басейну Середземного моря визначає її легкий доступ до регіону Близького

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що серед вітчизняних науковців ведуться дебати про здатність української економіки інтегруватись у світові економічні процеси, але їхні думки сходяться в тому, що попри всю відірваність значної частини української економіки від глобальних ринків і незрозумілість економічної поведінки уряду і національного капіталу, Україна змушена активніше шукати відповіді на виклики глобалізації (і одним з таких є довгоочікуваний вступ України до СОТ), вирішувати дилему про те, кому «делегувати» частину економічного та політичного суверенітету – Росії чи об'єднаній Європі, що розширюється, або ж напрацьовувати національну модель співпраці з транснаціональним капіталом.

Як зазначає відомий український дослідник проблем глобалізації Олег Білорус, уряд і корпоративний сектор в Україні лише починають розуміти, що здатність синхронізувати себе з процесами, які пов'язані з глобальними та регіональними вимірами, уміння «вбудовувати» свої внутрішньополітичні плани й проекти в глобальні геостратегічні контексти визначає не тільки конкурентоздатність економіки країни, але й створює умови для підтримання внутрішньополітичного консенсусу та збереження власної національної ідентичності [7, с. 65].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. При розв'язанні проблем свого національного розвитку Україні потрібно визначатися, у якій глобалізації вона бере участь. Питання складне, особливо для чинних політиків, змушених його з'ясовувати. Владі потрібно вдумливо, виважено і далекоглядно оцінити існуючий нині розклад світових сил і тенденцій для того, щоб вийти зі стану залежного розвитку і посісти гідне місце у світі та відігравати свою власну роль у процесі глобалізації.

Однією з проблем України в реалізації процесу державотворення була внутрішня невідповідність України до незалежності, відсутність єдиної національної ментальності, загальноприйнятих національних цінностей. Тому перед Україною постали такі проблеми:

- прискорена побудова національної держави вимагала консолідованої національної ментальності;
- швидка консолідація національної ментальності виявилася

з 60 тис. грн. до 205 тис. грн. відповідно по роках.

Підприємство № 3 збільшило капітал за рахунок власного. Сума поточних зобов'язань в продовж періоду дослідження на підприємстві № 3 змінюється не значно. Підприємство № 8 збільшило капітал за рахунок власного та поточних зобов'язань. Має довгострокові зобов'язання, які зменшилися.

Аналіз основних показників діяльності підприємств групи 3, у яку увійшли підприємства з розміром капіталу від 10-20 млн. грн., а саме підприємства № 6, № 10, № 11 представлено в таблиці 3.

Таблиця 3

Аналіз основних показників діяльності підприємств групи 3
(розмір капіталу від 10-20 млн. грн.)

Показники	Од. виміру	Підпр.6	Підпр.10	Підпр.11
		Інтервальне значення з 2008 по 2010 роки		
1. Чистий дохід	млн. грн.	16,4 - 28,4	8,2 - 21,1	18,1 -10,7
2. Чистий прибуток	тис. грн.	79 - 373	566 - 2825	2,7 - 0,356
3. Прибуток до оподаткування	тис. грн.	159 - 434	566 - 2825	2,7 - 0,410
4. Рентабельність реалізації (ст.3/ст.1)	%	1,0 - 1,5	6,9 - 13,4	15,0 -3,8
5. Рентабельність реалізації по чистому прибутку (ст.2/ст.1)	%	0,5 - 1,3	6,9 - 13,4	15,0 -3,3
6. Всього капітал	млн. грн.	4,4 - 20,4	10,9 - 18,4	13,4 -13,0
7. Власний капітал	млн. грн.	2,9 - 11,5	0,124 - 15,4	11,0 - 1,1
9. Оборотні активи	млн. грн.	2,7 - 11,2	2,1 - 9,5	6,0 - 2,2
10. Довгострокові зобов'язання	млн. грн.	0	0,260 - 1,7	0,780 - 0,288
11. Поточні зобов'язання	млн. грн.	1,5 - 8,5	10,6 - 1,2	1,6 - 11,6
12. Основні засоби	млн. грн.	1,7 - 9,1	8,8 - 8,3	7,3 - 10,7

На протязі досліджуваного періоду підприємство № 6 збільшило чистий дохід в 1,7 разів, підприємство № 10 – у 2,6 разів. По підприємству № 11 навпаки відбулося зменшення чистого доходу в 1,7 разів. Коливання чистого доходу даної групи проходить в межах 8,2 – 28,4 млн. грн.

Усі підприємства даної групи є прибутковими на протязі періоду дослідження і має місце тенденція до підвищення прибутку та рентабельності реалізації по підприємствам № 6 та № 10 та тенденція зниження ефективності діяльності по підприємству №11. Так чистий прибуток даного підприємства знизився в 7,5 разів (з 2,7 тис. грн. до 0,3 тис. грн.), а прибуток до оподаткування - в 6,5 разів (з 2,7 тис. грн.

до 0,4 тис. грн.), відповідно відбулося зниження показників рентабельності.

В 4 групу увійшли підприємства з розміром капіталу більше 20 млн. грн., а саме підприємства № 1 та № 7.

На протязі досліджуваного періоду підприємства групи 4 значно збільшили розмір капіталу (більше ніж в два рази) за рахунок значного збільшення поточних зобов'язань та власного капіталу. Довгострокові зобов'язання підприємств 4 групи значно зменшені.

Представлені данні в таблиці 4 свідчать про збільшення чистого доходу, а саме: підприємство № 1 – в 1,2 разів, а підприємство № 7 – в 1,3 разів. Коливання чистого доходу даної групи проходить в межах від 29,08 – 286,3 млн. грн.

Таблиця 4

Аналіз основних показників діяльності підприємств групи 4
(розмір капіталу більше 20 млн. грн.)

Показники	Од. виміру	Підпр.1	Підпр.7
		Інтервальне значення показника з 2008 по 2010 роки	
1. Чистий дохід	млн. грн.	234,2 - 286,3	29,08 - 38,00
2. Чистий прибуток	тис. грн.	(-22538) - 916	(-1969) - (-3276)
3. Прибуток до оподаткування	тис. грн.	(-28269) - 1040	(-1967) - (-3079)
4. Рентабельність реалізації (ст.3/ст.1)	%	(-12,06) - 0,36	(-6,8) - (-8,1)
5. Рентабельність реалізації по чистому прибутку (ст.2/ст.1)	%	(-10,0) - 0,31	(-6,8) - (-8,6)
6. Всього капітал	млн. грн.	182,5 - 240,3	17,0 - 42,6
7. Власний капітал	млн. грн.	57,4 - 85,9	4,6 - 14,8
9. Оборотні активи	млн. грн.	144,2 - 153,2	14,0 - 24,7
10. Довгострокові зобов'язання	млн. грн.	56,1 - 11,0	9,4 - 5,8
11. Поточні зобов'язання	млн. грн.	68,5 - 139,0	3,0 - 21,4
12. Основні засоби	млн. грн.	35,2 - 74,7	2,0 - 15,6

Підприємство № 7 є збитковим по показникам чистого збитку та збитку до оподаткування на протязі всього періоду.

Крім того, чистий збиток підприємства збільшився в 1,7 разів (з 1969 тис. грн. до 3276 тис. грн.), а збиток до оподаткування

Musychenko Natalij

FEATURES OF UKRAINE IN THE GLOBALIZATION

Features of the development of an independent Ukraine in the conditions of globalization processes, and the reasons of global change on the European continent after the collapse of the bipolar system. The impact of globalization on world ideologies, intense struggle for the establishment of world order, a jump in the number and influence of international organizations, weakening the sovereignty of nation states, the emergence and development of transnational corporations, increased international trade, intensive mass migration and the formation of multicultural communities, the media and the creation of planetary expansion western culture in all regions of the world. Its influence is essential for most of the population.

Keywords: Ukraine , globalization , opposition, block development and independence.

Постановка проблеми. Наприкінці 1990-х років з усією очевидністю проявився той факт, що завершення «холодної війни» та біполярного протистояння на світовій арені надало потужного імпульсу розвитку процесів глобалізації, особливо її політичній та економічній основі. Із завершенням протиборства двох соціально-політичних та економічних систем – капіталізму та соціалізму – глобалізація перетворилася на домінуючу тенденцію світового розвитку.

Положення України на межі двох великих цивілізаційних просторів – європейського та євразійського – було і залишається одним із визначальних чинників її історичної та політичної долі. Географічно Україна завжди була і залишається центральноєвропейською державою, історично ж і політично тривалий період більша частина України перебувала під впливом євразійської культурної традиції, у складі Російської імперії, а потім Радянського Союзу. Національна свідомість виявилася розщепленою, відповідно, не було єдиних геополітичних пріоритетів, національних інтересів, єдиної національної стратегії. Усе це зумовило невдачу побудови національної держави на початку ХХ ст., а також сучасні труднощі становлення Української держави.

23.05.2014

УДК 339:330.34

Музиченко Наталія

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Особливості розвитку незалежної України в умовах глобалізаційних процесів, а також причини глобальних змін на європейському континенті після розпаду біполярної системи. Глобалізація впливає на розвиток світових ідеологій, інтенсивну боротьбу за встановлення світового порядку, стрибкоподібне зростання кількості і впливу міжнародних організацій, послаблення суверенітету національних держав, появу і розвиток транснаціональних корпорацій, збільшення міжнародної торгівлі, інтенсивні масові міграції та формування мультикультурних спільнот, створення планетарних засобів масової інформації та експансію західної культури в усіх регіонах світу. Її вплив має важливе значення для більшості частини населення.

Ключові слова: Україна, глобалізація, протистояння, блок, розвиток, незалежність.

Музыченко Наталья

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Особенности развития независимой Украины в условиях глобализационных процессов, а также причины глобальных изменений на европейском континенте после распада биполярной системы. Глобализация влияет на развитие мировых идеологий, интенсивную борьбу за установление мирового порядка, скачкообразный рост количества и влияния международных организаций, ослабление суверенитета национальных государств, появление и развитие транснациональных корпораций, увеличение международной торговли, интенсивные массовые миграции и формирование мультикультурных сообществ, создание планетарных СМИ и экспансию западной культуры во всех регионах мира. Ее влияние имеет важное значение для большей части населения.

Ключевые слова: Украина, глобализация, противостояние, блок, развитие, независимость.

збільшився в 1,6 разів (з 1967 тис. грн. до 3079 тис. грн.). Тому показники рентабельності є показниками збитковості.

Підприємство № 1 протягом досліджуваного періоду від збиткової діяльності перейшло до прибуткової. Так чистий збиток у 2008 році становив 22538 тис. грн., а у 2010 році чистий прибуток склав 916 тис. грн. і показники рентабельності реалізації становлять 0.36% та 0.31%. Тобто, має місце позитивна тенденція до підвищення ефективності діяльності.

Підприємство № 1 є найбільшим серед всіх досліджених підприємств 4х груп за розміром капіталу, якій у 2008 році становив 182,5 млн. грн. та у 2010 році – 240,3 млн. грн., тобто збільшився в 1,3 разів.

Для оцінки результатів управління фінансовою діяльністю середніх підприємств нами також було проведено аналітичне дослідження за п'ятьма критеріями, які, на нашу думку, найбільш повно характеризують результати проведених в 2008-2010р. управлінських рішень щодо формування обсягу та структури капіталу, його розміщення у активи та ефективність їх використання, а саме:

1. Незалежність від зовнішніх джерел фінансування;
2. Здатність оперативного керування власним капіталом;
3. Ефективність використання ресурсів;
4. Динаміка виробничого потенціалу;
5. Платоспроможність.

За кожним критерієм було обрано групу коефіцієнтів, які, на наш погляд, є найбільш якісною характеристикою даного критерію. По розрахунках коефіцієнтів кожної з груп та їх змін у продовж досліджуваного періоду представляється можливим визначити результативність проведених управлінських рішень щодо змін в формуванні обсягів та структури капіталу, його розміщенні у активи та встановити присутні тенденції зміни показників ефективності та ділової активності кожного з аналізованих підприємств по виробництву хліба та хлібобулочних виробів Одеської області.

Підводячи підсумок за результатами проведеного аналітичного дослідження середніх підприємств по виробництву хлібобулочних виробів можна стверджувати про низьку ефективність діяльності всіх підприємств, що свідчить про значні недоліки у проведеній фінансовій

політиці на протязі 2008-2010рр.

Групування підприємств за розмірами капіталу дозволило виявити недоліки у фінансовій політиці щодо формування структури капіталу та простежити її вплив на показники ефективності та платоспроможності. В таблиці 5 згруповані підприємства лідери та аутсайтери за результатами діяльності 2008-2010 рр.

Таблиця 5

Аналіз динаміки зміни основних фінансових коефіцієнтів підприємств виробництва хлібобулочних виробів Одеської області у 2008-2010 роках

Підприємства	Коефіцієнт автономії	Рентабельність реалізації	Рентабельність активів	Рентабельність власного капіталу	Коефіцієнт загальн. ліквідності	Частка активів виробничого потенціалу
Група 1						
2	0,71 - 0,89	(-6,0) - (+5)	(-3,0) - 2,1	(-5,0) - 2,4	1,59 - 3,19	0,78 - 0,75
4	0,22 - 0,25	0,2 - (-3,6)	1,0 - (-26,0)	4,0 - (-105)	0,46 - 0,42	0,87 - 0,82
9	0,17 - (-0,26)	(-19,4) - (-26,8)	(-50,0) - (-22,0)	Н.р	0,65 - 0,68	0,91 - 0,97
12	0,88 - 0,86	5,6 - 0,05	19 - 0,12	21 - 0,14	1,07 - 1,48	0,94 - 0,89
Група 2						
3	0,72 - 0,74	11,0 - 9,0	23,0-16,0	31,0 - 22,0	0,92 - 1,17	0,77 - 0,75
5	0,88 - 0,89	(-0,5) - (-10,2)	(-1,0) - (-21,0)	(-1,0) - (-23,0)	2,1 - 3,68	0,74 - 0,63
8	0,07 - 0,29	0,7 - 5,6	4,0 - 11,0	60,0 - 37,0	0,94 - 0,69	0,94 - 0,69
Група 3						
6	0,65 - 0,56	1,0 - 1,5	4,0 - 2,0	6,0 - 4,0	1,73 - 1,31	0,57 - 0,49
10	0,01 - 0,84	6,9 - 13,4	5,0 - 15,0	456,4 - 18,0	0,2 - 7,84	0,83 - 0,63
11	0,82 - 0,09	15,0 - 3,8	20,0 - 3,0	25,0 - 36,0	3,74 - 0,19	0,66 - 0,86
Група 4						
1	0,31 - 0,36	(-12,06) - 0,36	(-15) - 0,43	(-49,0) - 1,0	2,11-1,10	0,22 - 0,34
7	0,27 - 0,35	(-6,8) - (-8,1)	(-12,0) - (-7,0)	(-43,0) - (-21,0)	4,69-1,16	0,17 - 0,40

За результатами групування можемо зробити висновок про найбільш ефективну діяльність підприємств групи 3 з розміром капіталу від 10-20 млн. грн.).

Підприємства групи 2 з розміром капіталу від 5 до 10 млн.

російськомовного населення країни. Тому досягнення порозуміння в даній сфері, в культурно-релігійних вподобаннях українського суспільства, сприятиме й порозумінню в політичному середовищі, яке є запорукою політичної стабілізації та умовою подальшого розвитку.

Література

1. Демчук Р. Міфологічність та конфесійність в дискурсі української ідентичності [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dev1.religion.in.ua/main/analitica/12568-mifologichnist-ta-konfesijnist-v-diskursi-ukrayinskoyi-identichnosti.html>

2. Музиченко Г.В. Концептуалізація державної політики країн пострадянського простору в умовах глобалізаційних змін: монографія / Г.В. Музиченко. – Одеса: Друкарський дім, 2012. – 394 с.

3. Олексієнко О. Релігійна палітра України [Електр. ресурс] – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/107903>

4. Покальчук О. Побожність нинішніх багатіїв – давня злодійська традиція / О.Покальчук // Український тиждень.-2014.-№16 (336).-С. 28-29.

5. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа: сборник учебных материалов / Е.Ю. Мелешкиной Е.Ю. – М.: Издательский дом «ИНФРА-М», 2001. – 304 с.

6. Цюпин Б. Стара-нова холодна війна / Б. Цюпин // Український тиждень. – 2014. - №13(333). – С. 6-7.

1. Muzy`chenko G.V. Konceptualizaciya derzhavnoyi polity`ky` krayin postradyans`kogo prostoru v umovax globalizacijny`x zmin: monografiya / G.V. Muzy`chenko.–Odesa: Drukars`ky`j dim, 2012 – 394 s.

2. Pokal`chuk O. Pobozhnist`ny`nishnix bagatijiv – davnya zlodij`ska trady`ciya / O.Pokal`chuk // Ukrayins`ky`j ty`zhden`. – 2014. – #16 (336). – S. 28-29.

3. Poly`ty`chesky`j process: osnovnye aspekty y` sposoby analy`za: sborny`k uchebnyx matery`alov / E.Yu. Meleshky`noj E.Yu. – М. : Y`zdatel`sky`j dom «Y`NFRA-M», 2001. – 304 s.

4. Cyupy`n B. Stara-nova xolodna vijna / B. Cyupy`n // Ukrayins`ky`j ty`zhden`. – 2014. - #13(333). – S. 6-7.

Рецензент: Наумкіна С.М., д.політ.н., професор, завідувача кафедрою політичних наук ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

години на добу вірять у Бога та живуть за Його заповідями, та християнською культурою. Як зазначає О. Покальчук, те, що ми маємо у 98% суспільства загалом, - обрядовість. Тобто дотримання певних обрядів і манер належності до тих чи інших культурних традицій. Причина, на його думку, полягає у протестній моделі поведінки, такого собі легального дисидентства, яка обумовлена установкою «Я комуніст, але до церкви ходжу, щоб ночами раз у три роки родичів пом'янути і внутрішній спротив здійснити» [4, с.28].

Цікавим є факт того, що у різних регіонах України спостерігаються суттєві відмінності в ставленні до показної побожності. Так, на заході та в центрі України позитивно її трактують лише 12-13,7% опитаних, тоді як негативно у 3,3 рази більше (38,8-44,8%). Зовсім іншою є ментальність більшості мешканців півдня, де частка тих, хто прихильно сприймає це явище (31,7%), є на чверть більшою від тих, хто засуджує таку поведінку (24,2%) [3].

Спадає на думку, що одна зі складових сучасної російської ідеології, де православ'я поряд з автократією та націоналізмом, є одним з її стовпів [Див.: 6, с.6] не спрацьовує в політичній реальності, адже окупованими територіями України є саме східні області України, де побожність, як свідчать дані опитування, не є широко розповсюдженою. Швидше дав знати про себе мовний та економічний чинник. Однак, не слід забувати, що саме православ'я є чинником, що визнається інтегральним у євразійській цивілізаційній концепції розвитку, яка знаходить своїх прихильників і в Україні, і в Росії, і в країнах східної Європи й може стати фундаментом перетворення регіону в нову геополітичну суб'єктність [Див.: 2]. В останніх, до речі, воно відіграє роль чинника виокремлення цих країн у складі ЄС.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розбіжність у культурно-релігійних детермінантах політичної поведінки та уподобань українців певним чином відбивається і на якості політичного управління державною та політичному процесі загалом. Крім проаналізованих в даній статті культурно-релігійних детермінант сучасного українського процесу, які сформувалися історично й суттєво впливають на політичну самоідентифікацію сучасних українців, актуальним питанням залишається й такий чинник як мова. Як засвідчила практика, одним з пояснень надання «військової допомоги» українцям з боку Росії був саме мовний чинник – захист

грн. показують тенденцію зниження ефективності діяльності.

Підприємства групи 1 з розміром капіталу до 5 млн.грн. та групи 4 з розміром капіталу більше 20 млн.грн. показують найнижчі показники ефективності.

Таким чином, можна стверджувати, що підприємства з розміром капіталу від 10 млн.грн. до 20 млн.грн. показують найбільш ефективні результати. А підприємства з капіталом до 5 млн.грн. та більше 20 млн.грн. не ефективні і збиткові.

Висновки. Підводячи підсумок за результатами проведеного аналітичного дослідження середніх підприємств по виробництву хлібобулочних виробів, можна стверджувати про низьку ефективність діяльності всіх підприємств, що свідчить про значні недоліки у проведеній фінансовій політиці на протязі 2009-2011 рр. Групування підприємств за розмірами капіталу дозволило виявити недоліки у фінансовій політиці щодо формування структури капіталу та простежити її вплив на показники ефективності та платоспроможності. Проведене аналітичне дослідження з використанням методу групувань за розмірами капіталу середніх підприємств хлібобулочної промисловості дозволяє зробити висновок про найбільш ефективну діяльність підприємств групи 3 з розміром капіталу від 10 млн. грн. до 20 млн. грн. Підприємства групи 2 з розміром капіталу від 5 до 10 млн. грн. показують тенденцію зниження ефективності діяльності. Підприємства групи 1 з розміром капіталу до 5 млн. грн. та групи 4 з розміром капіталу більше 20 млн. показують найнижчі показники ефективності. Вважаємо, що отримані результати можуть бути використані підприємствами хлібобулочної промисловості для оптимізації розмірів та структури капіталу для підвищення ефективності їх діяльності.

Література

1. Інформація про підсумки роботи підприємств хлібопекарської галузі, виконавчого апарату Об'єднання "Укрхлібпром" та ЦВТЛ у 2012 році. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrhlbprom.org.ua/ua/nivini/informacija_pro_pidsumki_roboti_u_2012.html.

2. В Україні кожна третя буханка хліба виготовлена нелегально – експерти. Українська правда. Все про: "Хліб України"/ 11 вересня 2013. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2013/09/11/394396/>

3. Азаров віддав зерновій корпорації 16 підприємств "Хліба

України"/ Українська правда. Все про: "Хліб України", ринок зерна. 3 вересня 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2013/09/3/392675/3>.

4. Статистична звітність середніх підприємств хлібобулочної промисловості Одеського регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>

Рецензент: Діордіца С.Г., д.е.н., професор Одеського національного економічного університету.

18.09.2014

УДК 640.031.4(477)

Коцюрубенко Ганна

ЗАЛУЧЕННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ ДО ФІНАНСОВОГО РИНКУ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Проведено аналіз обсягів залучення заощаджень домогосподарств України до вітчизняного фінансового ринку по формі інвестування (депозитні внески, договори страхування життя, цінні метали) та у розрізі фінансових інститутів (комерційні банки, кредитні спілки, компанії life-страхування, інститути спільного інвестування).

Виявлено негативні сторони, які гальмують процеси залучення інвестиційних ресурсів населення України до фінансового ринку, а саме: відсутність комплексного підходу до побудови системи повернення заощаджень населення, залучених до фінансових інститутів; відсутність у домогосподарств достатнього рівня фінансових знань; низький рівень довіри домогосподарств до інститутів фінансового ринку України. Виділено ключові складові формування фінансової довіри інвесторів – фізичних осіб, як передумову активізації процесу залучення заощаджень до економіки України: економічну складову, інформаційну складову, ефект участі, незалежний контроль.

Ключові слова: фінансові ресурси домогосподарств, заощадження, фінансова довіра, інвестиції.

Російської церкви. В результаті ліквідації патріархату царем Петром I (1721 р.) та декретів Катерини II про секуляризацію церковних земель (1763-1764 р. р.) православна церква була позбавлена політичної та економічної незалежності й перетворилася на особливий різновид бюрократії, що активно проводила за допомоги кадрів духовництва політику русифікації (аж до заборони Києво-Печерській і Чернігівській друкарням видання літератури українською мовою). Хоча загальною константою ідентичності залишився спільний православний обряд («набоженство»), збережений уніатами з його багатою конфесійною культурою, що надалі, поряд з мовою та ностальгічним національним міфом, стало креативним фактором осмислення етнічної спільності українців обох конфесій [1].

Культурно-релігійна складова управління політичним процесом також залишається актуальною в Україні й по сьогодні. Як зазначає О. Олексієнко, вітчизняний показник релігійності громадян серед найвищих у Європі. Дані тривалого моніторингу Інституту соціології НАН України від 1992 року свідчать, що церква й надалі має найвищу довіру населення. Більшість жителів нашої держави традиційно ототожнюють себе із християнською традицією східного обряду, але при цьому їм притаманне толерантне ставлення до представників інших релігійних поглядів.

Частка українців за національністю, які під час опитування заявляють, що вірять у Бога (76,7% у 2013 р.), значно вища, ніж росіян (65,3%). Серед українців спостерігаються певні відмінності в кількості віруючих за територіальною ознакою. На заході України частка віруючих значно більша (93,4%), ніж у центрі (73,4%), сході (71,4%) й особливо півдні (67,1%). При цьому за останні 10 років швидше зростання релігійності спостерігається саме в південних та східних регіонах. Однак, воно було переважно формальним. Наприклад, плюсова динаміка щодо частки віруючих, які відвідують храм принаймні кілька разів за місяць, спостерігалася на заході країни (54,9% у 2003 р. і 57,1% у 2013 р.) та в центрі (відповідно 20,7% і 21,9%). Тим часом на півдні (29% і 16%) та сході (21,5% і 13,1%) відсоток таких вірян не лише був значно меншим (у 4,4 та 3,6 рази порівняно із заходом), а ще й демонстрував різку спадну тенденцію впродовж останнього десятиліття [3].

При цьому слід розмежовувати справжніх християн, які 24

Богдана Хмельницького, віддалені наслідки яких розмежували уніатську і православну Русь державним кордоном.

У цей час у обстоюванні православної ідентичності було відроджено цілий шар давньоруських міфологем, зокрема «Київ – другий Єрусалим» як ідею Священства, що надало Києву статусу загальноукраїнської православної столиці, згуртувало та посилило православний табір у спілці із потужним союзником – козацтвом. Нажаль зазначена міфологема на разі не довго протрималася в опозиції після приєднання українських земель до Російської імперії, поступившись державній ідеологемі Росії «Москва – третій Рим» як ідеї Царства. Оскільки славнозвісний примат Царства (Imperium) над Священством (Sacerdotium) в російській моделі державності замінив ідеал «симфонії», сформульований в річищі політичної стратегії імператора Юстиніана. На відміну від конфесійно-політичного спрямування розвитку державності як визначального фактора національної самоідентифікації Росії, в Україні пріоритетний етноконфесійний чинник став, зокрема, ідейним підґрунтям у прагненнях плекати Козацьку республіку або витворити незалежну Гетьманську державу на ґрунті барокового культу «минувшини».

Отже, тривале, від давньоруських часів, існування світоглядних моделей «рутенського народу» – провізантійської та прозахідної – завершилося перемогою останньої, принаймні в «культурі еліти», до якої належало і козацтво, бо саме адаптований сарматський міф став одним із структурно-семантичних параметрів української культури. Уніатська церква Правобережної України (згодом іменована греко-католицькою) змогла стати заслоном на шляху латинізації, колонізації й розмивання «рутенської» ідентичності, особливо після позбавлення державності самої Польщі на цілих 123 р.

Подальше формування ідентичності на підросійському Лівобережжі відбувалося в новому історико-культурному контексті, проте у річищі «малоросійської» парадигми, міфів про «київську спадщину» та «кровне братерство» від біблійних часів (через сина Ноя Мешеха-Мосоха-Москву). Українська православна церква втратила національно-церковну специфіку (принцип соборності, виборність на церковні посади, традицію участі мирян у церковній діяльності) й перетворилася в уніфікований територіальний підрозділ монопольної

Коцюрубенко Анна

ПРИВЛЕЧЕНИЯ СБЕРЕЖЕНИЙ ДОМОХОЗЯЙСТВ УКРАИНЫ К ФИНАНСОВОМУ РЫНКУ: СОВРЕМЕННЫЕ РЕАЛИИ

Проведен анализ объемов привлечения сбережений домохозяйств Украины на отечественный финансовый рынок по форме инвестирования (депозитные вклады, договоры страхования жизни, ценные металлы) и в разрезе финансовых институтов (коммерческие банки, кредитные союзы, компании life-страхования, институты совместного инвестирования). Выявлены негативные стороны, которые тормозят процессы привлечения инвестиционных ресурсов населения Украины на финансовый рынок, а именно: отсутствие комплексного подхода к построению системы возврата сбережений, привлеченных от населения финансовыми институтами; отсутствие у домохозяйств достаточного уровня финансовых знаний; низкий уровень доверия домохозяйств к институтам финансового рынка Украины. Выделены ключевые составляющие формирования финансовой доверия инвесторов – физических лиц, как предпосылку активизации процесса привлечения сбережений в экономику Украины: экономическую составляющую, информационную составляющую, эффект участия, независимый контроль.

Ключевые слова: финансовые ресурсы домохозяйств, сбережения, финансовое доверие, инвестиции.

Kotsyurubenko Anna

ATTRACT HOUSEHOLD SAVINGS OF UKRAINE TO THE FINANCIAL MARKET: THE MODERN REALITIES

The analysis of attracted households of Ukraine savings volumes to the domestic financial market in the form of investment (deposits, life insurance contracts, precious metals) and in the context of financial institutions (commercial banks, credit unions, life insurance, collective investment institutions) is given. Negative aspects that hinder the process of attracting investment resources of the Ukrainian population to the financial market are identified, namely the lack of an integrated approach to building a system of attracted savings returning from the population to financial institutions; the lack of households sufficient level of financial knowledge; low level of confidence households to institutions in the financial market of Ukraine. The key components of the financial trust of investors are selected -

individuals, as a prerequisite to enhance the attraction of savings in the economy of Ukraine: economic, informational component, the effect of participation, independent control.

Key words: financial resources of households, savings, financial confidence, investments.

Постановка проблеми. Становлення домогосподарства як повноправного учасника фінансових відносин сприяло формуванню можливостей щодо самостійного прийняття фінансових рішень та активізації здійснення фінансових операцій. Сучасні дослідження свідчать, що на сьогоднішній день домогосподарства користуються послугами фінансових інститутів в першу чергу з метою здійснення комунальних платежів. Поряд з тим, можливості фінансового ринку для домогосподарств значно ширші, зокрема щодо такого важливого аспекту формування та використання фінансових ресурсів як здійснення заощаджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему заощаджень досліджували такі відомі зарубіжні та вітчизняні вчені як С. Белозьоров, Н. Героніна, В. Глухов, Т. Кізіма, В. Гейць, М. Олексієнко, Ю. Белугін, Б. Кваснюк, С. Кирєєва, В. Міщенко, С. Науменкова, В. Опарін, С. Панчишин, М. Савлук, Г. Терещенко та ін.

Проте і надалі залишається невирішеною проблема визначення напрямків поглиблення самого процесу залучень заощаджень домогосподарств до фінансового ринку як вагомого інвестиційного ресурсу економіки країни, що є **метою даної статті**.

Основний матеріал дослідження. Як і будь-які ресурси, заощадження домашніх господарств, потребують прийняття рішень щодо їх найбільш ефективного використання. У відповідності до досліджень компанії GfK Ukraine українські домогосподарства, серед усіх можливих інструментів заощадження коштів, надають перевагу депозитним внескам, поряд з тим такі інструменти як держоблігації, вклади в Недержавні пенсій фонди, участь в інвестиційних фондах майже не використовуються, та не плануються до використання домогосподарствами України [1].

З таблиці 1 видно, що станом на 01.01.2013 депозити домашніх господарств, залучені депозитними коопераціями, майже на 19% більше показника 2011 року, проте приросту до кризового 2008-2009 рр. так і не

спільне походження польського та українського народів, що набувають своєї виразності у сарматському дискурсі. Це відбувається на терені глибокої кризи конфесійної ідентичності, масового переходу українсько-білоруської шляхти в католицизм та церковної унії Київської митрополії з Римом 1596 року.

Проте можна говорити про еволюцію сарматської міфології на українському ґрунті - «український сарматизм», який виступає специфічним культурним явищем. Головною функцією сарматської ідеології в Україні було обслуговування української еліти. Якщо у поляків робився наголос на державному, то тут на династичному минулому про походження від «русских князей первых варяжских». «Культурним героєм» вважався хреститель Русі Володимир «Красне Сонечко», зачинатель православної держави на сарматських землях. Довести давній родовід для української еліти було вкрай важливим, адже це майже законодавчо закріплювало її станові привілеї. Проте якщо польські сармати прослідковували свої родинні зв'язки від римських родів, то українці змушені були обмежуватися рамками вітчизняної історії, походженням від «росских княжат», але удревнювали конфесійну приналежність релігійним спадком від Єрусалиму. Хоча характеристики ідеального шляхтича в польській та українській інтерпретації не різнилися, незважаючи на різну конфесійність, апелюючи до єдиного комплексу рицарських чеснот homo militants [1].

Таким чином від часів «Литовської Русі» - етнорелігійний чинник став маркером формування української самоідентифікації, незважаючи на привабливість станової, загально-посполитої ідентичності, що надалі, в умовах відсутності державності, стало складовою мотиву здобуття батьківщини (етно-культурної автентичності, а потім і державності).

У силу певних історичних причин українська шляхта розділилася на дві групи, одна з яких прийняла унію, інша зберегла вірність православ'ю. Ментальна незгода, на той час, беззастережно визнати загальну етнічність, але різну конфесійність одного народу, докорінно відрізняється від західної моделі, де, наприклад, відповідно до Нантського едикту короля Генріха IV (1598 р.), ратифікованого парламентом, католики і гугеноти визнавалися рівноправними французами. Подальші пошуки ідентичності були визначені війнами

розробкам слов'янофілів, специфічного «синдрому цивілізаційної унікальності».

Питання взаємозв'язку етнічного та конфесійного у національній самоідентифікації Південно-Західної Русі (України) набуває неочікувано складного виміру. Адже у країнах західнохристиянської та східнохристиянської орієнтації уявлення про етнос та націю формувалися в залежності від конфесійно-культурної специфіки. Проте Україна перебувала на стику цивілізаційних полів, що позначилося, зокрема, конфесійним синтезом (греко-католицизмом). В Україні до Брестської унії 1596 р. можна говорити про цілісність етно-конфесійної свідомості пересічного населення, яке ототожнювало себе з народом, котрий належить до єдиної православної церкви, що цілком контамінується ще з первинною давньоруською установкою. Інше розуміння народу - станovo-політичне - було сформовано західноєвропейською традицією. Польські гуманісти сформулювали теорію «сарматизму» про походження елітарної частини суспільства від сарматів з античних джерел.

Перші півтора століття Речі Посполитої (1596-1795), до якої у той час належали українські території, усвідомлювалися сучасниками як «золота доба», коли країна досягла апогею своєї політичної та військової могутності, еліта здобула права та свободи у державі шляхетної демократії, а культура збагатилася високими зразками ренесансного та барокового стилю у національній інтерпретації. Під свободою розумілися «золоті вольності» шляхти, незалежність від королівської влади, вінутрішньостанова рівність. Пошук власних генетичних коренів сприяв не тільки ідеалізації минулого, а й освячення політичної традиції, котру поляки виводили з республіканського Риму. Давній Рим став взірцем державного устрою, а демократія – ідеалом рівності всіх вільних громадян. Високе значення і сакралізація польського державного устрою, декларація тягlosti безпосередньо від Римської республіки визначили домінування державного над національним. В межах Речі Посполитої, де народом (populus) вважалася лише шляхта (інше населення - plebs) починає поступово формуватися «політична» надконфесійна нація (народ-шляхта), бо привілейована верства держави була поліетнічною (поляки, литвини, українці, білоруси) та поліконфесійною (католики, православні, уніати, лютерани).

Отже, за доби Речі Посполитої артикулюються міфи про

було досягнуто.

Таблиця 1

Депозити домашніх господарств, залучені депозитними корпораціями (крім Національного банку України), 2005-2012 рр., млн. грн. [2]

Період	Усього	у тому числі за строками			
		на вимогу	до 1 року	від 1 року до 2 років	більше 2 років
2005	74 778	18 660	19 025	37 093	...
2006	108 860	25 940	22 853	60 066	...
2007	167 239	40 123	32 504	81 901	12 711
2008	217 860	40 578	55 878	98 626	22 777
2009	214 098	57 265	98 157	46 638	12 038
2010	275 093	66 164	99 966	91 938	17 025
2011	310 390	70 921	104 440	113 824	21 206
2012	369 264	77 153	125 560	139 490	27 062

Протягом останніх років відбулися зміни у складі та структурі депозитного портфелю домогосподарств. Мало місце збільшення кількості короткострокових депозитів, що були залучені депозитними корпораціями від домогосподарств України. Дана тенденція не є позитивною, враховуючи важливість довгострокових депозитів як складових інвестиційних ресурсів для розвитку економіки.

Також необхідно відмітити, що населення перестало довіряти національній валюті: до 2008 року домогосподарства надавали перевагу гривневим депозитам, проте на кінець 2009 року питома вага заощаджень у іноземній валюті становила майже 53%. Результати 2012 року показали наявність тенденції до зменшення питомої ваги депозитів у національній валюті [2].

Іншим інструментом інвестування грошових коштів для домогосподарств є купівля дорогоцінних металів (золота, платини тощо) та цінних монет. Придбання дорогоцінних металів є доволі перспективним інструментом, з огляду на тенденції до постійного збільшення їх вартості у часі. Однак, для більшості вітчизняних домогосподарств така операція недоступна, враховуючи високу вартість та невисоку ліквідність злитків,

які і виступають об'єктом інвестування – в Україні. На думку фінансових експертів, операції з золотом доцільно проводити лише за умови придбання не менше як 50 грамів металу, що відповідає близько 21 000 гривень (2 625 доларів) [3]. Що стосується залучення заощаджень населення кредитними спілками, то простежується тенденція до зменшення загального обсягу залучених кредитними спілками коштів (табл.2).

Таблиця 2

Динаміка деяких показників, залучення кредитними спілками коштів на депозитні рахунки, в Україні 2008-2011 рр. [4]

Показники	2008	2009	2010	2011
Кількості членів КС, які мають внески на депозитних рахунках (на кінець періоду) (тис. осіб)	164	117	78,9	48
Внески членів КС на депозитні рахунки (залишок на кінець періоду), млн. грн.	3951,1	2959,3	1945	1185,5

Даний інструмент має всі перспективи розвитку – питома вага валових премій зі страхування життя до загальних валових премій по ринку мала позитивну тенденцію до збільшення [4]. Крім накопичувальної функції та здатності зберігати заощаджені кошти від інфляційних коливань, страховий договір даного виду забезпечує захист клієнта від низки ризиків у вигляді страхового відшкодування.

Залучення заощаджень домогосподарств такими фінансовими установами як недержавні пенсійні фонди (НПФ) пов'язано з розвитком даного сегменту фінансового ринку (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів, 2005-2012 рр. [4]

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Пенсійні внески від фіз. осіб. (наростаючим підсумком з початку діяльності), млн. грн.	2,1	5,3	14	26	31,8	40,7	50,6	58,6
Питома вага премій від фіз. осіб у загальній сумі пенсійних внесків, %	5,7	4,6	6	4,5	4,2	4,4	4,6	4,5

Що до страхових компаній, а саме галузі страхування життя, то як свідчать статистичні дані [4], галузь страхування життя теж зазнала

вітчизняна історія вводиться Нестором у Старозавітний контекст. Таким чином, давньоруські тексти відбивають не тільки сформовані реалії, але й продукують змісти, користуючись інтелектуальними прийомами та екзегетикою, що була властивою іудео-християнській традиції. Отже, формується традиція розуміння «руського народу» не як етнічної спільності, а як народу Старого Завіту, трансформованого по пришестві Ісуса Христа в народ християнський, а вітчизняна історія сприймається не стільки як продовження, а як частина Священної історії [1].

Проте модульоване книжниками поняття батьківщини як «святої землі» поступово проникає на рівень народної самоідентифікації. Донині у літературі стійко існує оманлива думка, що дискурс «Святої Русі» є прерогативним концептом обґрунтування цивілізаційної унікальності Росії, у тому числі й у протиставленні «святої» Русі «профанній» Європі. Християнський дискурс «батьківщини, як святої землі», якраз характерний для Європи, хоча корені західноєвропейського патріотизму варто шукати в ідеології хрестових походів.

У Московському царстві наведений ідентифікат усе більше артикулює політико-релігійний націоналізм, бо кожна земля, що є православною за визначенням виявляється «руською», тобто термін «руський» – це вже предмет домагань, а не реальність [1]. На наш погляд, у Московському царстві категорія «Святої Русі» мала конфесійно-політичний (аналогічно *Sacrum Imperium Romanum*) підтекст, що підготувало дискурс «Москва – III Рим». Так само позиціонувалась Візантія у висловах Марка Єфеського, Іоанна Євгеніка та багатьох інших: «ми святий народ, царствене священство, народ обраний, наділ улюблений...», причому в першу чергу наголошувалося на релігійній унікальності населення держави: «ми народ Христа, святий народ... найправославніший з усієї решти на землі...» [Цит. по: 1]. Проте зазначені модифікації є не більше, ніж старозавітними алюзіями задекларованої Богом «святості» єврейського народу: «И ви станете мені царством священників і народом святым». Як відомо, переважна більшість біблійних народів давно відійшла у небуття, але єврейський етнос, котрий зумів вижити, не без того, що виробив собі потужну компенсаторну ідеологію богообраності. У Росії ж XIX в. дискурс «святої Русі» набув, завдяки

розгляду даних питань внесли М. Вебер, який довів вагомість впливу культурно-релігійних чинників, а саме протестантської етики, на перебіг економічних та державотворчих процесів, та Г. Алмонд та С. Верба, які наполягали на необхідності поєднання аналізу формальних та неформальних компонентів політичних систем з аналізом національної політичної культури, оскільки інституціональний підхід не здатний пояснити чому однакові за формою та змістом організації діють по-різному в сучасних країнах.

Досліджувати політичну культуру та її складові, рівно як і оцінювати ступінь та форми її впливу по політичний процес доцільно за допомогою методів та системи знань різних соціальних дисциплін, зокрема соціології, політичної науки, філософії тощо. Однак, всі ці науки є єдиними щодо необхідності врахування еволюційності досліджуваних процесів, адже ні політичний процес, ні стан політичної культури не є статичними явищами. Вони постійно розвиваються і кожна історична доба привносить свої акценти, свої форми та детермінанти впливу зазначених понять одне на інше. Тому комплексне знання про сучасний стан політичного процесу в Україні та ступеня й форм впливу на нього політичної культури можливе лише за умови аналізу історичних підвалин взаємодії, певної історії взаємин між сферою політичної культури та політичними явищами в реальному житті українців.

На Русі, як зазначає українська дослідниця Р. Демчук, протонаціональний дискурс формується на конфесійному ґрунті, що одразу вказує на історичність релігійної детермінанти в політичній свідомості українців. До неї слід додати й традиційну для того часу мовну детермінанту, оскільки природна ідентифікація слов'ян дохристиянського періоду проходила по первинному мовному критерію, що засвідчують текстові лексеми, зокрема позначення етнічної спільності терміном «мова» замість «народ» (греки, слов'яни) [Див.: 1].

Перший випадок у слов'ян, коли займенник «ми» з'єднується з позначенням спільності, пов'язаний ще в недатованій частині «Повісті врем'яних літ» з релігійним обґрунтуванням ідентичності: «мы же християне, елико земель, иже въѣруют въ стую Трцю и въ единого крщѣе въ едину въѣру законъ имамъ единый...» [Цит. по: 1]. Слов'янська спільнота постулюється саме як релігійна група, а

негативного впливу економічної кризи – станом на 01.01.10 life-страховиками від страхувальників-фізичних осіб було залучено страхових премій за договорами на 23,5% менше, порівняно з показниками 2009 року. За результатами 2010-2011 років ситуація зазнала зміни – існує позитивна тенденція до збільшення об'єму страхових премій, отриманих від страхувальників-фізичних осіб.

Окреслені напрями розвитку недержавних пенсійних фондів свідчать про поживавлення зацікавленості до послуг даних фінансових установ.

Важливим сегментом фінансового ринку є інститути спільного інвестування (ІСІ). Членство учасників домогосподарств у ІСІ в ринковій економіці є вагомою складовою участі фізичних осіб у операціях на фінансовому ринку. Залучення фінансових ресурсів домогосподарств України до інвестиційних потреб економіки також має місце через використання членства у ІСІ. Протягом останніх років (20010-2012рр.) спостерігається тенденція до поступового зменшення частки фізичних осіб-резидентів у вартості чистих активів Інститутів спільного інвестування, порівняно з 2007-2008 рр. (рис. 1).

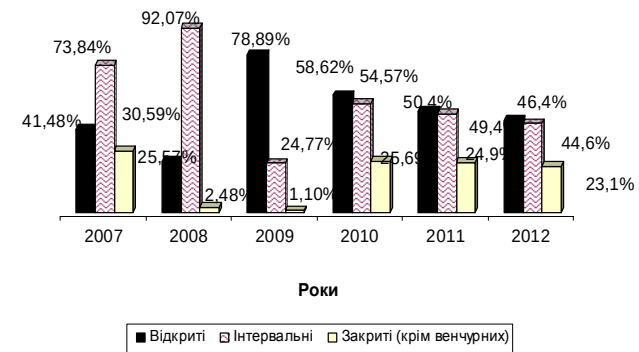

Рис. 1. Питома вага вкладень інвесторів-фізичних осіб (резидентів) України у вартості чистих активів Інститутів спільного інвестування у 2007-2012 рр., %
(складено автором на основі даних [5])

Така ситуація обумовлена, зокрема, кризою 2008-2009 рр. та її наслідками щодо втрати довіри до фінансових інститутів та погіршення показників функціонування більшості гравців фінансового ринку.

Проведений нами аналіз сучасного стану певних сегментів фінансового ринку щодо залучення заощаджень домогосподарств надав змогу виявити, що значно вигодоприбутковими для інвесторів з точки зору прибутковості, залишаються саме депозитні внески, що відповідно впливає на уподобання домогосподарств щодо вибору інструменту інвестування та виділити основні моменти, які перешкоджають поглибленню процесу залучення коштів домогосподарств до вітчизняної економіки:

- відсутність достатнього рівня фінансових знань. Значимим фактором обмеженого використання домогосподарствами фінансових інструментів є так звана «фінансова неграмотність» населення. В ринкових умовах господарювання заощадження домогосподарств виступають безпосереднім об'єктом управління, що вимагає від населення володіння певним арсеналом хоча б мінімальних знань щодо основ функціонування фінансового ринку та можливих шляхів формування й інвестування заощаджень. Як показав тест на фінансову обізнаність, з 60% респондентів, які вважали себе фінансово грамотними, лише 22% змогли відповісти на запитання, без яких не можливо управляти власними фінансами [6, с.18]. Крім того, населення майже не користується послугами інвестиційних фондів – установ, які, з огляду на мету функціонування, значно спростили б процес ефективного управління заощадженнями для населення;

- відсутність комплексного підходу до побудови системи гарантування повернення заощаджень. Економічна криза 2008-2009 років продемонструвала наявність недоліків у сфері захисту інтересів вкладників фінансових інститутів і відсутності належного рівня фінансового контролю з боку держави та інших громадських організацій (асоціацій, фондів тощо) щодо моніторингу діяльності як банківського сектору так і небанківських фінансових установ. Належний рівень поточного контролю та попереднього аналізу господарської діяльності дав би змогу попередити банкрутство шляхом ліквідації чи реорганізації фінансово нестабільних інститутів. Необхідність підсилення вимог до формування статутних капіталів та збільшення відповідальності безпосередніх засновників фінансових інститутів обумовлена важливістю створення умов для гарантування надійності функціонування даних установ та забезпечення прав інвесторів – фізичних осіб на можливість отримання гарантій повернення

іншого, вже мають ознаки «традиційних» для політичного процесу в Україні на протязі віків. І знову сучасність актуалізує це протистояння, яке безумовно, має культурно-релігійне, цивілізаційне підґрунтя.

Формулювання цілей статті. Дана стаття має на меті проаналізувати еволюцію культурно-релігійних детермінант (чинників) політичних процесів в Україні шляхом дослідження процесів виникнення та ствердження культурно-політичних чинників самоідентифікації українського народу протягом історії, а також сучасного стану їх впливу на політичні події в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В політичній науці для визначення різноманітних суб'єктивних елементів політичних процесів застосовується термін «політична культура», який тлумачиться як сукупність політичних орієнтацій та не належить ні до світу політичного, ні до навколишнього середовища політичної системи. Політична культура як би опосередковує відносини між світом політичного та середовищем, забезпечуючи взаємодії між сферами соціальних відносин, культурних норм і стереотипів та політичних процесів. Цим пояснюється вплив на політичну культуру пануючих в суспільстві світоглядних орієнтацій та цінностей, приналежності громадян до західної чи східної цивілізації, релігії тощо. Можливі варіанти вирішення питання про місце та роль людини в світі, про допустимий з точки зору суспільства та самої людини ступінь політичної активності може вирішально вплинути на ступінь залучення людини чи групи в політичний процес.

Разом з тим, як справедливо зазначає О. Мелешкіна, необхідно пам'ятати, що самі світоглядні орієнтації не є частиною політичної культури і можуть розглядатися лише як чинники впливу на неї. Серед світоглядних орієнтацій найбільш впливовими у всі часи визнавалися культурно-релігійні, адже саме вони здатні надати людині відповіді вічні питання про належний стан суспільства, мету подальшого розвитку, про «добро» та «зло» тощо [5, с. 111].

Про вагомість культурно-релігійних складових в управлінні політичним процесом вперше заговорили на науковому рівні ще в XVIII ст. в межах німецької наукової школи, хоча сам термін «політична культура» та її вплив на політичний процес стали предметом дослідження лише у XX ст. Найбільший внесок до

на те, що на політичне життя, яке є уособленням політичного процесу на практиці, значний вплив чинить спосіб мислення людей, їх цінності та вподобання. Наприклад, ще Аристотель говорив про «стан умів» та його вплив на стабільність суспільства. Сучасні події в Україні, пов'язані зі зміною влади й масовими невдоволеннями з боку населення, загрожують розколом держави та свідчать про значні відмінності між населенням в політичних вподобаннях, культурі, мові, цінностях тощо. В сукупності всі ці явища викликають значний інтерес у дослідників щодо з'ясування культурно-релігійних та ідеологічних детермінант сучасних політичних процесів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політичний процес та його детермінанти постійно перебувають в колі зору науковців, оскільки політичний процес як категорія є центральною в політичному аналізі. Зокрема такі провідні західні вчені, як Р. Арон, М. Вебер, Д. Істон, С. Ліпсет, Х. Лінц, М. Каазе, Дж. Сарторі та інші, багато уваги зосередили на структурі політичного процесу та чинниках, що впливають на перебіг політичних подій. Сучасні російські та вітчизняні політологи, серед яких О. Дегтярьов, О. Долженков, М. Ільїн, С. Наумкіна, О. Салмін, О. Шутов та ін. акцентували увагу на особливостях політичного процесу в умовах пострадянського простору та України зокрема.

Окремий напрямок досліджень формують дослідники політичної культури та її впливу на політичний процес. До найвпливовіших традиційно відносять Г. Алмонда, С. Вербу, І. Гердера, Р. Далтона, А. Лейпхарта, Г. Маркузе, В. Розенбаума, Ф. Хьюнкса, Ф. Хікспурса та інших. Російські дослідники К. Гаджиев, В. Гельман, Ю. Півоваров, В. Рукавішников та ін., а також українці М. Гетьманчук, Р. Демчук, О. Мелешкіна, О. Олексієнко, О. Покальчук, М. Юрій, зокрема соціологи Є. Головаха, І. Бекешкіна, О. Шабан та інші досліджували динаміку змін в політичній культурі України та Росії, акцентуючи увагу на її впливі на перебіг політичних подій.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Політична дійсність щодня вносить корективи й потребує детального аналізу і сучасних тенденцій та детермінант розвитку політичного процесу, й більш глибокого осмислення його історичних підвалин. Військове протистояння України і Росії з одного боку, та України і Європи з

інвестованих коштів.

Частково забезпечення права вкладників на гарантування повернення інвестованих коштів в разі погіршення платоспроможності фінансової установи покладено на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, який було започатковано у 2001 році з прийняттям відповідного Закону. Однак, дія даного фонду, як певного страхового резерву, розповсюджується лише на банківські установи, натомість забезпечення компенсування внесків до інших інституцій, що провадять діяльність з залучення грошових коштів населення та формування накопичувальних рахунків (кредитних спілок, Недержавних пенсійних фондів тощо), не підпадає під дію державних гарантій.

Досвід втрати інвестованих коштів під час кризи та неможливості віднайти способи захисту своїх заощаджень у державних органах в силу відсутності відповідного законодавства та механізмів страхування інвестованих заощаджень, впливають на збільшення недовіри домогосподарств до фінансового ринку, що негативно позначається на формуванні інвестиційних ресурсів для економіки в цілому;

- низький рівень довіри домогосподарств до інститутів фінансового ринку України. Саме недовіра домогосподарств, на нашу думку, є найбільш важливим моментом, що негативно впливає на увесь подальший розвитку вітчизняного фінансового ринку та економіки країни в цілому.

Підвищення довіри домогосподарств до фінансових посередників та побудова ефективної взаємодії між домогосподарством-інвестором та фінансовим інститутом можливо лише при комплексному підході до гарантування захисту прав інвесторів, що має здійснюватись через забезпечення фінансової довіри (рис. 2).

Рис.2. Складові фінансової довіри (складено автором)

Основними складовими фінансової довіри можна виділити:

- економічна складова (фонд гарантування внесків, страхування здійснених накопичень, формування резервів тощо),

- інформаційна складова (висвітлення у ЗМІ, персональний звіт фінансової корпорації перед інвестором, участь установи у асоціаціях постачальників відповідних послуг і т.ін.),

- ефект участі (членство інвестора у асоціаціях та союзах споживачів послуг фінансових інститутів, проведення круглих столів та інформаційних зустрічей з представниками відповідної установи тощо),

- незалежний контроль (наявність трьохстороннього контролю за забезпечення платоспроможності інституту з боку держави, незалежних аудиторів та громадських організацій).

Висновки і перспективи подальших розробок. Виділення та аналіз складових формування фінансової довіри та їх використання при розробці законодавчих актів у сфері регламентування діяльності фінансових посередників, зокрема щодо внесення змін до ЗУ «Про кредитні спілки», ЗУ «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», прийняття «Конвенції про захист прав інвестора» і т.д. сприятимуть підвищенню ефективності розбудови діалогу між контрагентами через наявність різних способів впливу та видів контролю за стабільністю та надійністю функціонування відповідних установ фінансового ринку, що в свою чергу призведе до підвищення рівня довіри домогосподарств до цих фінансових установ та активізує процес залучення заощаджень населення як вагомий інвестиційний ресурс до вітчизняної економіки.

Література

1. Большинство украинцев хранят свои деньги "под матрасом"[Електронний ресурс]/ Prostobank.ua. – Режим доступу: <http://www.prostobank.ua/> - Дата звернення - 04.01.2014

2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/Statist/sfs.htm> - Дата звернення - 04.01.2014

3. Івченко М. Думка експерта: Золото збереже потенціал зростання до наступного літа [Електронний ресурс]/ М. Івченко // Економічна правда. – 25.07.2011. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2011/07/25/292788/>

4. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює

етническими при определении самоидентификации украинского народа. Доказано их укрепление и окончательное оформление в виде мифологем политического развития на протяжении всей истории Украины. Среди них основными признаны «Киев как второй Иерусалим» как идея Священства и «Москва как третий Рим» как идея Царства. Ментальное несогласие по поводу безоговорочного признания общей этничности при различной конфессиональности сформировала принципиально отличную от западной модель политики, для которой характерно становление политической нации при условии признания всех равноправными членами нации. Избавиться от данной ментальной и культурно-религиозной детерминанты политического процесса не удалось и по сей день, что и проявляется в современном политическом процессе.

Ключевые слова: политический процесс, политическая культура, самоидентификация народа, политическая нация, православие, конфессиональность.

Muzychenko Ganna

CULTURAL AND RELIGIOUS DETERMINANTS OF POLITICAL PROCESSES IN UKRAINE: HISTORY AND MODERNITY

The evolution of cultural and religious determinants of the political process in Ukraine, their formation at the time before Christianity as dominant over ethnicity in determining the identity of the Ukrainian people and brought them to strengthen and gain a foothold as a political myths throughout the history of Ukraine. Among them, the main ones being «Kyiv - the second Jerusalem» as the idea of the Priesthood and the «Moscow - the Third Rome» as the idea of the Kingdom. Mental disagreement implicitly recognize a common ethnicity, but different confession of one nation, formed radically different from the Western model of politics, where the formation of a political nation was formed under conditions of equal recognition of all member nations. Get rid of this mental, cultural and religious component of political culture failed even to this day, that indicated on the modern political process.

Key words: political process, political culture, identity of the people, the political nation, Orthodoxy, confession

Постановка проблеми. Ще в давні часи вчені звернули увагу

доступу : www.ecday.eu.

1. Mikula N. Yevroregiony`: dosvid ta perspektyvy`: [monografiya] / N.Mikula. – L`viv : IRD NAN Ukrayiny`, 2003. – 222 s.

Рецензент Василенко С.Д., д.політ.н., професор Одеської національної морської академії.

11.09.2014

УДК 323.21:37.035.4

Музиченко Ганна

КУЛЬТУРНО-РЕЛІГІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Проаналізовано еволюцію культурно-релігійних детермінант політичного процесу в Україні, встановлено їх формування в часи дохристиянства як домінуючих над етнічними при визначенні самоідентифікації українського народу та доведено їх зміцнення та оформлення у вигляді міфологем політичного розвитку протягом всієї історії України. Серед них основними є «Київ – другий Єрусалим» як ідея Священства та «Москва – третій Рим» як ідеї Царства. Ментальна незгода беззастережно визнати загальну етнічність, але різну конфесійність одного народу, сформувала докорінно відмінну від західної модель політики, де становлення політичної нації формувалося за умови визнання всіх рівноправними членами нації. Позбутися такої ментальної та культурно-релігійної складової політичної культури не вдалося й до сьогодні, що й позначається на сучасному політичному процесі.

Ключові слова: політичний процес, політична культура, самоідентифікація народу, політична нація, православ'я, конфесійність.

Музиченко Анна

КУЛЬТУРНО-РЕЛИГИОЗНЫЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В УКРАИНЕ: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Проанализирована эволюция культурно-религиозных детерминант политического процесса в Украине, установлено их формирование во время дохристианства как доминирующих над

регулювання ринку фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dfp.gov.ua - Дата звернення - 04.01.2014

5. Аналітичний огляд ринку управління активами в Україні [Електронний ресурс]// Офіційний сайт Української Асоціації Інвестиційного Бізнесу – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.html - Дата звернення - 04.01.2014

6. Бонд Р. Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: Факти та висновки / Р. Бонд, О. Куценко, Н. Лозицька. – Видання друге, доповнене та виправлене. – К.: USAID, 2010. – с.41

1. Bol'shy`nstvo ukray`ncev xranят svoj` den`gy` "pod matrasom"[Elektronny`j resurs]/ Prostobank.ua. – Rezhy`m dostupu: <http://www.prostobank.ua/> - Data zvernennya - 04.01.2014

2. Oficijny`j sayt Nacional`nogo banku Ukrayiny` [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://www.bank.gov.ua/Statist/sfs.htm> - Data zvernennya - 04.01.2014

3. Ivchenko M. Dumka eksperta: Zoloto zberezhe potencial zrostannya do nastupnogo lita [Elektronny`j resurs]/ M. Ivchenko // Ekonomichna pravda. – 25.07.2011. – Rezhy`m dostupu: <http://www.epravda.com.ua/news/2011/07/25/292788/>

4. Oficijny`j sayt Nacional`noyi komisiyi, shho zdiysnyuye reguluvannya ry`nku finansovy`x poslug [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: www.dfp.gov.ua - Data zvernennya - 04.01.2014

5. Anality`chny`j oglyad ry`nku upravlinnya akty`vamy` v Ukrayiny` [Elektronny`j resurs]// Oficijny`j sayt Ukrayins`koyi Asociaciyi Investy`cijnogo Biznesu – Rezhy`m dostupu: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.html - Data zvernennya - 04.01.2014

6. Bond R. Finansova gramotnist` ta obiznanist` v Ukraini: Fakty` ta vy`snovky` / R. Bond, O. Kucenko, N. Lozy`cz`ka. – Vy`dannya drugе, dopovnene ta vy`pravlene. – К.: USAID, 2010. – s.41

Рецензент: Баранова В.Г., д.е.н., завідувач кафедри фінансів Одеського національного економічного університету.

5.09.2014

Кучеренко Олена

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ФІНАНСОВИХ МОДЕЛЕЙ

Фінансові моделі управління повинні вирішувати завдання по визначенню оптимального обсягу оборотного капіталу, впливу структури оборотних активів на фінансову стійкість підприємств та на фінансові результати їх діяльності, а також прогнозування фінансової стійкості з оптимальним співвідношенням між власним та позиковим капіталом і структурою активів підприємств. Запропонована автором модель щодо вирішення питань оптимізації структури оборотних активів за обмеженням по коефіцієнтам ліквідності для підприємств олійно-жирової галузі, яка дозволяє при додержанні запропонованої структури оборотних активів мати найкращий рівень платоспроможності. Розроблені моделі по дослідженню впливу факторів на зміну рентабельності оборотних активів для підприємств олійно-жирової галузі, які засновані на пропозиціях інтерпретаційних моделей формули Дюпон і надають змогу прогнозувати зміни показника рентабельності оборотних активів змінюючи фактори впливу.

Ключові слова: оборотні активи, фонди обігу, фонди виробництва, структура капіталу, рентабельність операційної діяльності, коефіцієнти ліквідності, коефіцієнти оборотності.

Кучеренко Елена

УПРАВЛЕНИЕ ОБОРОТНЫМИ АКТИВАМИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ФИНАНСОВЫХ МОДЕЛЕЙ

Финансовые модели управления должны решать задачи по определению оптимального объема оборотного капитала, влиянию структуры оборотных активов на финансовую устойчивость предприятий и на финансовые результаты их деятельности, а также прогнозирования финансовой устойчивости с оптимальным соотношением между собственным и заемным капиталом и структурой активов предприятий. Предложенная автором модель для решения задач по оптимизации структуры оборотных активов по ограничениям значений коэффициентов ликвидности для предприятий масло-жировой отрасли, позволяет при

внутрішніх водних шляхів, а також розробці міжнародних угод з розробки політики для інтерналізації зовнішніх витрат.

Європейська школа обміну досвідом – основа для соціальної співпраці між освітніми установами в прикордонних регіонах України, Словаччини, Угорщини та Румунії. HUSKROUA/0901/011. Метою проекту є створення стійких умов для ефективної співпраці між освітніми установами та підвищення ефективності державних освітніх послуг в прикордонних регіонах. Строки реалізації: 2011-2013 роки, бюджет проекту - 514 830 Євро.

Отже, транскордонне співробітництво сприятиме залученню іноземних інвестицій, дасть поштовх розвитку виробництва, забезпечить механізм реалізації ідеї транспортних коридорів. Під впливом активізації процесу спілкування між населенням суміжних територій сусідніх держав в останні роки транскордонні зв'язки набули свого подальшого розвитку. Вони стають все масштабнішими всебічнішими і змістовнішими, все глибше охоплюючи господарську сферу діяльності. З формуванням транскордонних об'єднань відкриваються широкі можливості в галузі економіки, транспортних перевезень, охорони навколишнього середовища, енергетики, культури, розвитку і модернізації інфраструктури, сприянню підприємництву, боротьбі зі стихійними лихами. Створюються можливості для більш оперативного реагування на потреби ринку, в тому числі в межах відповідного транскордонного об'єднання.

Література

1. Мікула Н. А. Пріоритети та механізми міжрегіональної та транскордонної співпраці для реалізації потенціалу розвитку, нагромадженого при підготовці та проведенні Євро-2012 : [Аналітична записка] [Електронний ресурс] / Н. А. Мікула // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/982/>.

2. Мікула Н. Євро регіони: досвід та перспективи: [монографія] / Н. Мікула. – Львів : ІРД НАН України, 2003. – 222 с.

3. У Східних воротах ЄС – українсько-угорська транскордонна співпраця у новому становищі [Електронний ресурс]. – 29.06.2005 – Режим доступу: <http://umti.org/activity/u-shidnyh-vorotah-es-ukrajinsko-uhorska-transkordonna-spivpratsya-u-novomu-stanovyschi>.

4. European Cooperation Day [Електронний ресурс]. – Режим

Проект «Бізнес без кордонів. Метою проекту є залучення молоді до розвитку підприємництва, реалізація – 2012-2013 роки, бюджет проекту - 10000 Євро. Продукти проекту: Бізнес ідеї, розроблені під час сесії в Коня, які будуть у подальшому реалізовані в м.Лондоні, м.Коня та м.Ужгороді. Партнери проекту: «Monumentum Youth Development CIC», м. Лондон, Великобританія, «Європейська школа», м.Ужгород, Україна.

«Мультимодальна платформа Адріатика – Дунай – Чорне море» SEE/C/0004/3.3/X. Мета - розробка та впровадження екологічно безпечних, мультимодальних транспортних рішень через порти у програмній області Південно-Східної Європи (Чорне море, Егейське море, Адріатичне море) з внутрішніми країнами і регіонами вздовж обраних пілотних транснаціональних мереж. Ідея проекту буде реалізована шляхом розробки і створення “змішаної платформи розвитку транспорту”, яка об’єднає різні регіони і зацікавлені сторони з транспортного бізнесу. Строки реалізації: 4/2012 – 9/2014 роки, бюджет проекту - 5,646,970.00 Євро. Продукти проекту:

1) розвиток мережі мультимодальних вузлів у Південно-Східній Європі, у відповідності із загальними стандартами якості та продуктивності, що пов’язані з інноваційними ICT-технологіями та транспортними послугами.

2) розвиток доступності та торгівлі в рамках території Південно-Східної Європи та адресних коридорів.

3) створення мультимодального транспорту, реальної альтернативи автошляхів, через використання транзитного транспорту і портів у регіонах Адріатичне море / Егейське море / Чорне море та спільні дії розвитку мультимодальних перевезень.

4) створення залізничних надійних рішення для економічних операторів Південно-Східної Європи, за рахунок розвитку основних інтегрованих залізничних коридорів, що межують з Чорним морем, країн що мають вихід до моря, з відгалуженнями на основні порти Адріатики.

5) інтеграція залізничного та внутрішнього водного транспорту за рахунок підвищення основних залізничних, річкових центрів і просування залізнично-водної інтермодальності.

6) захист навколишнього середовища території Південно-Східної Європи, через зміну дорожнього руху на залізничних і

соблюденні смоделированной структуры оборотных активов добиться наилучшего уровня платежеспособности. Разработаны модели по исследованию влияния факторов на изменение рентабельности оборотных активов для предприятий масло-жировой отрасли, которые основаны на предложениях интерпретационных моделей формулы Дюпон и дают возможность прогнозировать изменения показателя рентабельности оборотных активов при изменении факторов влияния.

Ключевые слова: оборотные активы, фонды обращения, фонды производства, структура капитала, рентабельность операционной деятельности, коэффициенты ликвидности, коэффициенты оборачиваемости.

Kucherenko Elena

MANAGEMENT OF CURRENT ASSETS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES USING FINANCIAL MODELS

Financial case frames must decide on determination of optimal volume of floating capital; to influence of structure of circulating assets on financial firmness of enterprises and on the financial results of their activity, and also prognostications of financial firmness with an optimal betweenness by a property and loan asset and structure of assets of enterprises. Offered model in relation to the decision of questions of optimization of structure of circulating assets after limitation for to the liquidity ratios for the enterprises of oily-fatty industry that allows at inhibition of the offered structure of circulating assets to have the best level of solvency. Worked out models on research of influence of factors on the change of profitability of circulating assets for the enterprises of oily-fatty industry, that is based on suggestions of interpretation models of formula of Дюпон and give possibility to forecast the changes of index of profitability of circulating assets, changing the factors of influence.

Keywords: circulating assets, funds of appeal, are funds of production, capital structure, profitability of operating activity, liquidity, turnover.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання управління оборотними активами потребує нових механізмів щодо їх формування та використання. Зараз відбувається переосмислення ролі оборотних активів в управлінні промисловістю, адже вони виконують функції забезпечення безперервності виробничо-

фінансової діяльності, ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблемам управління оборотними активами присвячені праці багатьох вчених: Б.А. Анікіна, І.А. Бланка, В.М. Івахненко, С.Ф. Покропивного, Г.В. Савицької, А.Д. Шеремета, В. Ковальова, Є. Стояновой, М. Коробова, Л. Костирко, М. Крейніной, М. Білик та інших. Дослідженням функціонування підприємств олійно-жирового комплексу займаються такі вчені, як: М.В. Присяжнюк, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак, Л.В. Бабенко, В.І. Бойко, О.Г. Волощук, В.М. Гаврилюк, О.Г. Дерев'яно, С.П. Капшук, А.А. Побережна та багато інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження питань управління оборотними активами проводиться багатьма вченими, які пропонують різноманітні фінансові моделі для використання в різних галузях промисловості. У зв'язку з тим, що олійно-жировий комплекс України є бюджетотворюючим сектором економіки і займає одне з провідних місць у формуванні внутрішнього ринку продовольства та структурі валютних надходжень, розробка фінансових моделей управління оборотними активами для підприємств даного комплексу є актуальною та необхідною складовою всієї системи управління олійно-жировою галуззю.

Мета статті полягає в пропозиціях фінансових моделей управління формуванням оборотних активів та моделей для визначення впливу факторів на ефективність їх використання.

Виклад основного матеріалу. В сучасній економічній науковій літературі існує багато розробок щодо використання фінансових моделей для управління оборотними активами та оборотним капіталом промислових підприємств. Багато авторів за результатами проведених наукових досліджень та апробації їх на підприємствах різних галузей промисловості та харчової промисловості пропонують фінансові моделі щодо вирішення слідуючих завдань:

- визначення оптимального обсягу оборотного капіталу;
- визначення впливу структури оборотних активів на фінансову стійкість підприємств та на фінансові результати їх діяльності.
- визначення ефективності використання оборотних активів та оборотного капіталу промислових підприємств та удосконалення

прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007–2013, Асоціація економічного розвитку Івано-Франківщини у партнерстві з управлінням зовнішніх економічних зв'язків і туризму Івано-Франківської обласної державної адміністрації, Центром розвитку малого та середнього бізнесу Марамурського повіту та Карпатським фондом – Україна, оголошує конкурс серед власників приватних сабид, які є учасниками туристичного продукту «Мальовничі сільські Карпати» та Карпатського туристичного паспорту, що беруть активну участь в громадському житті сільських громад, сприяють соціально-економічному розвитку громад, пропонують нові, практичні, інноваційні та реалістичні механізми вирішення проблем розвитку туризму в сільській місцевості. Пріоритет буде надаватися конкурсантам, діяльність яких пов'язана із розвитком туризму в сільській місцевості.

Проект «Освітньо-демонстраційний центр сталої енергетики» HUSKROUA/1001/ розрахований на 2013-2015 роки, бюджет проекту – 650310 Євро. Метою проекту є підвищення енергоефективності та відновлювання джерел енергії за допомогою освіти та демонстрації в прикордонних регіонів з метою підтримки сталого використання природних енергетичних ресурсів і сприяння поліпшення якості навколишнього середовища та повітря, яким ми дихаємо. Безпосередні цілі та результати проекту такі. Створення спеціалізованих навчальних центрів енергоефективності та відновлювальних джерел енергії в кожному співучасному регіоні, де населення зможе дізнатися про енергоефективність та відновлювання джерел енергії, як оцінити спроможність будівлі до енергозбереження і, як використати поновлену енергію для забезпечення будівель електрикою, опаленням, подачею холодної та гарячої води.

Проект «Енергетичні ігри - Енергія набуває форми» HUSKROUA/1001/102. Строки реалізації: 2012-2014 роки, бюджет проекту – 109 352 Євро. Метою проекту є підтримка активної участі студентів та викладачів у навчанні щодо скорочення викидів парникових газів, вивчення ними принципів економії енергії у їхніх школах, будинках та підвищення обізнаності щодо важливості збереження природних ресурсів шляхом використання енергії з відновлюваних джерел.

100 млн. євро [3] Загальна сума фінансування наближається до 100 млн. євро. Найбільше запитів на фінансування отримали проекти у галузі захисту довкілля та раціонального використання природних ресурсів. Проекти, що фінансуються з коштів ЄІСП в рамках Програми транскордонного співробітництва Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна збираються організувати через інтерактивні Дні відкритих дверей та заходи під егідою Дня Європейської Співпраці. Заходи відбувалися у декількох місцях на прийнятній території Програми чотирьох країн-учасниць. Раніше опубліковані 9 проектних подій вже доповнені трьома новими ініціативами. Так, день відкритих дверей в Мукачівському замку відбувся 16-22 вересня 2012 р. Під час заходу організовано безкоштовний вхід до замкового комплексу та музею для всіх бажаючих. На подвір'ї працювали туристичні анімації - костюмовані актори, стрілецький тир, середньовічна музика. Була організована відео-презентація та "дошка відгуків". Готувалися тематичні екскурсії для дітей із шкіл міста замком. Розміщені банери, розповсюджували промо-матеріали. Захід інтегровано з програмою Європейського тижня мобільності, що проходив у Мукачеві [4].

У той же час, хотілось би поділитися кількома прикладами з широкого спектру місцевих інтерактивних заходів проектів: Початкова конференція в рамках проекту «Інтегрована мережа маршрутів велотуризму вздовж Українсько-Угорського кордону» в Ужгороді, Інноваційний ярмарок для підприємців в Ужгороді, Представлення Традиційних ремесел у Шаторальяуйгей, «Словенська веселиця», фестиваль словацьких народних танців та пісень на території обласного музичного драматичного театру, Ужгород, Представлення екологічно-здорової свідомості, школа з пропаганди здоров'я, яка має ЕКО гральний будинок у Ніредьгазі, Футбольний матч в селі Дреніца, Проект під назвою «Зменшення відходів шляхом компостування - популяризація компостування в Закарпатті та в окрузі Саболч-Сатмар-Берег» участь у місцевому фестивалі в Ченгері, Міжнародна науково-практична конференція на тему «Шляхи підвищення ефективності транскордонного співробітництва на новому східному кордоні ЄС» у Старій Лесні, «Європейський тиждень мобільності» у Мукачеві.

У рамках проекту «Гармонізація розвитку туризму в сільській місцевості Карпатського регіону», що фінансується Програмою

системи показників ефективності діяльності;

- визначення та прогнозування фінансової стійкості підприємств з оптимальним співвідношенням між власним та позиковим капіталом і структурою активів підприємств;

- визначення впливу факторів зовнішнього середовища на керування фінансовою стійкістю організації.

Для вирішення кожного із завдань пропонуються ті чи інші моделі управління, які виконані на прикладі промислових підприємств України та Росії.

На наш погляд, заслуговує на увагу метод щодо вирішення питань оптимізації структури оборотних активів за обмеженням по коефіцієнтам ліквідності [1, 2, 3, 4]. Згідно з яким для обґрунтування показників оптимальної структури оборотних активів можна скористатися обмеженнями за коефіцієнтами ліквідності.

При побудові даної моделі слід зважити на те, що банки при розрахунках даних коефіцієнтів ліквідності за різними галузями виробництва ставлять певні умови щодо значень коефіцієнтів ліквідності та присвоєння кількості балів при визначенні рейтингу кредитоспроможності. Так, для підприємств олійно-жирової галузі використовуються наступні обмеження: за коефіцієнтом абсолютної ліквідності (0,25), поточної ліквідності (0,8), загальної ліквідності (2) [5]. Виходячи із цих співвідношень маємо: частка матеріальних оборотних активів дорівнює – 0.95, частка коштів та коштів у розрахунках – 1,05. Тобто, маємо таку оптимальну структуру оборотних активів для підприємств олійно-жирової промисловості за даними розрахунками по обмеженню за значеннями коефіцієнтів ліквідності:

- частка матеріальних оборотних активів у структурі оборотних активів повинна бути рівною 48% ($ОА_m$),

- частка коштів та коштів у розрахунках – 52% ($ОА_p$) (у тому числі частка дебіторської заборгованості - 40% ($Дз$), частка короткострокових фінансових вкладень і коштів – 12% ($Кфв$).

Формула буде мати наступний вигляд:

$$100\% ОА = 48\% ОА_m + 40\% Дз + 12\% Кфв \quad (1)$$

При додержанні підприємствами олійно-жирової промисловості запропонованої структури оборотних активів підприємство буде мати найкращий рівень платоспроможності. На аналізованих нами

підприємствах олійно-жирової галузі Одеського регіону в 2009-2011рр. (назви підприємств були закодовані, згідно Закону України «Про державну таємницю») мали місце слідуючи співвідношення щодо структури оборотних активів (табл. 1).

Привертають значну увагу роботи вчених по дослідженню ефективності використання оборотних активів, а саме: впливу факторів на зміну їх рентабельності. Фінансові моделі засновані на пропозиціях інтерпретаційних моделей формули Дюпон і мають на меті оптимізацію структури оборотних активів для підвищення ефективності їх використання, а також для оптимізації оборотного капіталу підприємств. З точки зору завдань, визначних нами щодо оптимізації структури оборотних активів підприємств олійно-жирового комплексу, вважаємо за доцільне запропонувати авторську модель (за інтерпретованою формулою Дюпон) для розрахунку впливу на рентабельність оборотних активів (Roa) слідуючи факторів:

- рентабельності реалізації (Rr);
- коефіцієнт оборотності фондів виробництва ($Коб.фв$);
- питома вага фондів виробництва у структурі оборотних активів ($Пфв$);
- коефіцієнт оборотності фондів обігу ($Коб.фо$);
- питома вага фондів обігу у структурі оборотних активів ($Пфо$);
- коефіцієнт зворотній коефіцієнту оборотності оборотних активів ($ЗКоб.оа$).

$$Roa = Rr \times Коб.фв. \times Пфв \times Коб.фо. \times Пфо \times ЗКоб.оа, \quad (2)$$

Розрахунок факторів має слідуючий вигляд:

$$\frac{П_{вал}}{ОА} = \frac{П_{вал}}{ЧД} * \frac{ЧД}{Ф_{вир}} * \frac{Ф_{вир}}{ОА} * \frac{ЧД}{Ф_{обігу}} * \frac{Ф_{обігу}}{ОА} * \frac{ОА}{ЧД}, \quad (3)$$

де $П_{вал}$ – валовий прибуток;

$ЧД$ – чистий дохід;

$ОА$ – оборотні активи;

$Ф_{вир}$ – фонди виробництва (матеріальні оборотні активи);

$Ф_{обігу}$ – фонди обігу (дебіторська заборгованість, короткострокові фінансові вкладання, кошти, інші оборотні активи).

Розробка даної моделі проводилася нами з урахуванням існуючих моделей як вітчизняних, так і закордонних вчених. Запропонована нами модель модифікована в порівнянні з існуючими

Сусідства Угорщина-Словаччина-Україна - INTERREG III A/ TACIS під назвою “Створення регіонального туристичного інформаційного центру в Закарпатській області”. Проект спрямований на вирішення проблеми відсутності в регіоні універсальних центрів інформування про наявні туристичні послуги, ресурси, можливості.

Вирішення цих проблем повинно сприяти сталому соціально-економічному розвитку Закарпатської області як одного з найперспективніших рекреаційних регіонів України. Мета проекту полягає у підвищенні рівня розвитку туризму в Закарпатській області як однієї з найперспективніших галузей економіки прикордонного регіону.

Проект передбачає реалізацію таких заходів [3]:

- створення регіонального туристичного інформаційного центру в м. Берегові Закарпатської області;
- формування і постійне оновлення бази даних про туристичні організації, послуги, які надаються туристам в межах прикордонного регіону;
- розробка та підтримання інтернет-сторінки туристичного інформаційного центру;
- підвищення якісного рівня туристичних послуг шляхом проведення низки навчальних семінарів;
- підтримання контактів із туристичними інформаційними центрами сусідніх регіонів Угорщини;
- підготовка та публікування туристичної карти та путівника Карпатського регіону.

Угорсько-український прикордонний фонд існує для того, щоб сприяти розвитку прикордонного сталого економічного, соціального та екологічного розвитку проектів, із загальною метою підвищення прикордонного співробітництва на українсько-угорському кордоні. Проекти, здійснювані в рамках цих пріоритетних областях мають право на отримання підтримки: сприяння сталому економічному розвитку; розвиток людських ресурсів, освіта та співробітництво в галузі культури та інновацій; захист навколишнього середовища та природи; і розвиток місцевої інфраструктури. Здобувачі повинні мати принаймні одного партнера в українському карпатському окрузі.

Програма транскордонного співробітництва Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна. Бюджет поданих проектів близький до

Крім підготовки Операційної програми «Карпатський Простір» та створення умов для її реалізації за кошти Європейської Комісії у наступній фінансовій перспективі ЄС 2014-2020 рр., функцією реалізації концепції «Карпатський Горизонт 2020» є координація та узгодження з точки зору програмних пріоритетів існуючих операційних програм, що реалізуються на території Карпатського Єврорегіону у рамках майбутньої фінансової перспективи ЄС. Середньостроковими цілями реалізації концепції є: утворення у рамках Карпатського Єврорегіону професійної структури співпраці на базі національних асоціацій органів місцевого самоврядування; створення для цієї структури таких інституційних та процедурних механізмів, які гарантуватимуть дієву координацію діяльності та здатність організації до управління певними делегованими ЄС завданнями; підготовка спільної Стратегії розвитку Карпатського Єврорегіону, яка визначить стратегічні напрямки розвитку Єврорегіону, пріоритети та заходи, і перш за все буде підставою для синхронізації підготовки національних і регіональних програм ЄС, а перш за все програми «Карпатський Простір».

У рамках проекту Дебреценський відділ Алфолдської філії Регіональних досліджень Академії Наук Угорщини спільно з Центром українсько-угорського регіонального розвитку організував наукову зустріч на тему “У Східних воротах ЄС – українсько-угорська транскордонна співпраця у новому становищі” в рамках дослідної міжнародної програми EXLINEA, яка розглядає питання транскордонних зв’язків та 5 Європейського коридору [3]. EXLINEA розглядає питання транскордонного співробітництва та прикордоння на колишніх та теперішніх зовнішніх кордонах ЄС за участю фахівців близько 10 країн. Основна ціль цього важливого дослідного проекту полягає в посиленні транскордонних зв’язків українських та угорських фахівців, працівників державних установ, представників галузі економіки, представників професійних, соціальних та громадських організацій, активістів розвитку партнерства. Конкретна ціль зустрічі – можливість для обміну думками, досвідом та пропозиціями щодо розвитку українсько-угорських зв’язків для порозуміння основних принципів транскордонної співпраці в євроатлантичних інтеграційних процесів, очікуваних результатів на зовнішніх кордонах ЄС.

2006-2007 рр. реалізується новий проект в рамках програми

моделями і, на наш погляд, має більш широкий набір факторів стосовно до аналізу впливу структури оборотних активів на ефективність їх використання.

Вона дозволяє регулювати структуру та оборотність різних частин оборотних активів та спрямована на визначення можливого збільшення ефективності використання оборотних активів.

Таблиця 1

Структура оборотних активів підприємств олійно-жирової промисловості Одеського регіону у 2009-2011 рр.(розраховано автором за даними статистичної звітності)

Рік	Матеріальні оборотні активи та інші оборотні активи	Кошти та кошти в розрахунках	В тому числі:	
			Дебіторська заборгова-ність та векселі одержані	Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції
Підприємство №1				
2009	6.1	93,9	69,1	24,8
2010	4,0	96,0	70,3	25,7
2011	12.2	87,8	67,2	20,6
Підприємство №2				
2009	22,9	77,1	58,0	19,1
2010	59,3	40,7	18,5	22,2
2011	49.5	50,5	14,9	35,6
Підприємство №3				
2009	39,8	60,2	60,2	
2010	22.7	77,3	77,3	
2011	18,7	81,3	79,2	2,1
Підприємство №4				
2009	34,2	65,8	52,0	13,8
2010	35,7	64,3	53,3	11,0
2011	45,2	54,8	48,4	6,4
Підприємство №5				
2009	36,1	63,9	63,9	
2010	53,8	46,2	45,3	0,9
2011	49.5	50,5	50,5	-

Також, у зв'язку з тим, що в структурі оборотних активів підприємств олійно-жирової промисловості превалює дебіторська заборгованість, нам представляється необхідним розробити формулу щодо визначення впливу на рентабельність оборотних активів слідуючи факторів:

- питомої ваги дебіторської заборгованості ($Пдз$);
- оборотності дебіторської заборгованості ($Коб.дз$);
- рентабельності реалізації (Rr).

Формула буде мати такий вигляд:

$$Roa = Rr \times Kоб.дз \times Пдз \quad (4)$$

В запропонованій формулі показники розраховуються:

$$\frac{П_{вал}}{ОА} = \frac{П_{вал}}{ЧД} * \frac{ЧД}{ДЗ} * \frac{ДЗ}{ОА}, \quad (5)$$

Вплив вище перерахованих факторів на рентабельність оборотних активів може бути визначений за допомогою прийому ланцюгових підстановок (елімінування), що надає можливість визначати як зміна фактору впливає на результативний показник (рентабельність оборотних активів). Для визначення впливу факторів вони повинні бути розташовані у такому порядку:

$$Roa = Пдз \times Kоб.дз \times Rr \quad (6)$$

В таблиці 2 за допомогою прийому елімінування встановлено вплив факторів на зміну показника рентабельності оборотних активів по підприємству №4.

Таблиця 2

Аналіз впливу факторів на рентабельність оборотних активів підприємства №4 (розраховано автором за даними статистичної звітності)

Показники	2009	2011	Відхилення	За рахунок факторів
Roa	0,1912	0,0998	-0,0914	-
$Пдз$	0,52	0,48	-0,04	-0,014
$Коб.дз$	3,814	10,772	+6,958	+0,321
Rr	0,0964	0,0193	-0,0771	-0,3984

Розрахунки надають змогу стверджувати, що відбулося зниження рентабельності оборотних активів підприємства №4 у 2011р. у порівнянні з 2009р. на 9.14% .

Найбільший вплив на зниження рентабельності оборотних активів оказує зниження рентабельності реалізації. Даний фактор

інфраструктури займаються переважно фахівці з технічних наук, зокрема О.Додонов, В.Попадинець.

Мета статті – інформаційні проекти транскордонного співробітництва України та Угорщини у рамках Карпатського єврорегіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед механізмів, які активно застосовуються у світовій практиці, є актуальними для сучасних глобалізаційних тенденцій та можуть бути застосовані в українських реаліях, є різноманітні форми транскордонного співробітництва – кластери, партнерства, промислові парки, технопарки, проекти, єврорегіони та європейські угруповання територіальної співпраці. Найпростішою формою транскордонного співробітництва є прямі контакти між територіальними громадами – містами, селищами, які, здебільшого, носять неформальний характер та спрямовані на спільні дії у випадку виникнення надзвичайних ситуацій. Співпраця на неформальній основі можлива завдяки відсутності взаємних фінансових зобов'язань. Співпраця формується на договірній основі, якщо з'являються довгострокові відносини між територіальними громадами або органами влади та у випадку виникнення взаємних зобов'язань в наданні послуг, продукції, інформації, а також з появою фінансових зобов'язань. В цьому випадку можна виділити дві форми співпраці: безпосередньо за укладеними транскордонними угодами або шляхом формування органу транскордонного співробітництва [3, с. 13].

Слід відзначити, що транскордонний простір України та сусідніх держав формують регіони з приблизно однаковим економічним потенціалом, які не належать до найбільш розвинутих у своїх країнах. Це створює сприятливі умови для взаємовигідної міжрегіональної взаємодії та інтеграції у порівнянні з регіонами із значною асиметрією у розвитку [2].

Робота над стратегічною програмою Карпатського Єврорегіону «Карпатський Горизонт 2020». Основною довгостроковою метою діяльності Асоціації є сприяння розробці та реалізації окремої операційної програми ЄС для регіону «Карпати» у фінансовій перспективі 2014–2020 рр. Задля реалізації поставленої мети Асоціація працює над розбудовою формальних партнерських структур з усіма державами, що входять до його складу.

проекти.

Mytko Antonina

CROSS-BORDER COOPERATION PROJECTS INFORMATION AND HUNGARY UKRAINE UNDER CARPATHIAN EUROREGION

The article analyzes information projects cross-border cooperation between Ukraine and Hungary as part of the Carpathian Euroregion. The features and experience of information provision of cross-border cooperation between the two countries. Characteristic of joint projects Ukraine and Hungary and their coverage through information and communication technologies, namely: "Harmonization of tourism development in rural areas of the Carpathian region", "Carpathian Space", "The regional tourist information center in the Trans Carpathian Region", "Educational and Demonstration Center sustainable Energy", "Business Without Borders" and others. It is noted that cross-border cooperation will help to attract foreign investment, will stimulate the development of production and provide a mechanism of implementing the idea corridors that will significantly improve the cooperation between Ukraine and Hungary.

Keywords: cross-border cooperation, information, Ukraine, Hungary, the Carpathian Euroregion, information and communication technology, projects.

Постановка проблеми. Одне із важливих завдань політики транскордонного співробітництва – здійснення ефективної інформаційно-аналітичної підтримки, а також та інформаційно-консультаційної діяльності в середовищі органів місцевого самоврядування, неприбуткових організацій і підприємницьких структур стосовно організаційних і фінансових можливостей, які відкриває перед ними участь у системі ТКС.

Аналіз останніх досліджень. У розробку проблематики транскордонного співробітництва вагомий внесок зробили М.Долішній, С.Пирожков, П.Беленький, В.Будкін, П.Луцишин, Ю.Макогон, В.Пила, О.Чмир, Н.Мікула. Вивченню ролі інформації в економіці присвячені праці В.Глушкова та І.Сергієнка щодо ролі інформації в управлінні, Б.Бруцкуса, Л. фон Мізеса, Ф. фон Хайека стосовно ролі ринкової інформації, О.Чубукової щодо ринку інформації. Аналізом стану технічної складової інформаційної

знизив рентабельність оборотних активів на 39,84%. Також на зниження впливають зниження питомої ваги дебіторської заборгованості, що знижує рентабельність на 1,4%. А от за рахунок підвищення коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості рентабельність оборотних активів збільшується на 32,1%.

Висновки. Запропонована модель щодо вирішення питань оптимізації структури оборотних активів за обмеженням по коефіцієнтам ліквідності дозволяє при додержанні підприємствами олійно-жирової промисловості запропонованої структури оборотних активів мати найкращий рівень платоспроможності. Розроблені нами моделі по дослідженню впливу факторів на зміну рентабельності оборотних активів, які засновані на пропозиціях інтерпретаційних моделей формули Дюпон надають змогу прогнозувати зміни показника рентабельності оборотних активів змінюючи фактори впливу.

Література

1. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учеб. пособие / Г.В. Савицкая. – 7-е изд., испр. – Мн.: Новое знание, 2002. – 704 с.
2. Шеремет А.Д. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: учебник / А.Д. Шеремет. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 367 с.
3. Ковалев В.В. Финансовый учет и анализ: концептуальные основы / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 720 с.
4. Костырко Л.А. Диагностика потенциала финансово-экономической устойчивости предприятия: монография / Л.А. Костырко. – Харьков : Фактор, 2008. – 336 с.
5. Положения про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/la>

1. Savy`czkaya G.V. Analy`z hozyajstvennoj deyatel`nosty` predpr'yaty`ya: ucheb. posoby`e / G.V. Savy`czkaya. – 7-e y`zd., y`spr. – Мн.: Novoe znany`e, 2002. – 704 s.
2. Sheremet A.D. Analy`z y` dy`agnosty`ka fy`nansovo-hozyajstvennoj deyatel`nosty` predpr'yaty`ya: uchebny`k / A.D. Sheremet.

– М.: Y`NFRA-M, 2008. – 367 s.

3. Kovalev V.V. *Fy`nansovyj uchet y` analy`z: konceptual`nye osnovy* / V.V. Kovalev. – М.: Fy`nansy y` staty`sty`ka, 2004. – 720 s.

4. Kostyrko L.A. *Dy`agnosty`ka potency`ala fy`nansovo-ekonomy`cheskoj ustojchy`vosty` predpry`yaty`ya: monografy`ya* / L.A. Kostyrko. – Хар`kov : Faktor, 2008. – 336 s.

Рецензент: Діордіца С.Г. д.е.н, професор Одеського національного економічного університету.

19.09.2014

УДК 339. 137. 2

Мостенець Олександр

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ

У статті викладені теоретичні та методичні підходи до оцінки конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону. Зокрема визначено основні цілі, принципи, конкретнонаукові підходи, методи оцінки. Запропоновано авторську методику аналізу складових сукупного та оцінки конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону, що максимально враховує цільові орієнтири розвитку рекреаційної системи регіону в певному середовищі, дозволяє визначити групові індекси, на основі яких можна зробити висновок про конкурентні переваги, та інтегральний індекс, який відображає рівень конкурентного потенціалу об'єктів-конкурентів. Доведено, що оцінка конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону є вихідною базою для прийняття управлінських рішень щодо формування, утримання, розвитку та максимізації результатів його використання. Обґрунтовано, що ефективне використання конкурентного потенціалу є запорукою досягнення високого рівня конкурентоспроможності рекреаційної системи, тому на основі існуючих напрацювань були удосконалені методичні підходи до аналізу складових сукупного та оцінки конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону, описана авторська методика.

Ключові слова: конкурентний потенціал, рекреаційна система

Угорщини та їхнє висвітлення через інформаційно-комунікаційні технології, а саме: «Гармонізація розвитку туризму в сільській місцевості Карпатського регіону», «Карпатський Простір», «Створення регіонального туристичного інформаційного центру в Закарпатській області», «Освітньо-демонстраційний центр сталої енергетики», «Бізнес без кордонів» та ін. Відзначено, що транскордонне співробітництво сприятиме залученню іноземних інвестицій, надасть поштовх розвитку виробництва, забезпечить механізм реалізації ідеї транспортних коридорів, що значно покращить співпрацю України та Угорщини.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, інформаційне забезпечення, Україна, Угорщина, Карпатський євро регіон, інформаційно-комунікаційні технології, проекти.

Мытко Антонина

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ПРОЕКТЫ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ И ВЕНГРИИ В РАМКАХ КАРПАТСКОГО ЕВРОРЕГИОНА

В статье проанализированы информационные проекты трансграничного сотрудничества Украины и Венгрии в рамках Карпатского еврорегиона. Проанализированы особенности и опыт информационного обеспечения трансграничного сотрудничества двух стран. Определены особенности элементов ТГС и охарактеризованы основы для информационной поддержки и обеспечения украино-венгерского ТГС. Охарактеризованы общие проекты Украины и Венгрии и их освещение через информационно-коммуникационные технологии, а именно: «Гармонизация развития туризма в сельской местности Карпатского региона», «Карпатское Пространство», «Создание регионального туристического информационного центра в Закарпатской области», «Образовательно-демонстрационный центр устойчивой энергетики», «Бизнес без границ» и др. Отмечено, что трансграничное сотрудничество будет способствовать привлечению иностранных инвестиций, даст толчок развитию производства, обеспечит механизм реализации идеи транспортных коридоров, что значительно улучшит сотрудничество Украины и Венгрии.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, информационное обеспечение, Украина, Венгрия, Карпатский еврорегион, информационно-коммуникационные технологии,

2011. – 206 s.

6. Moy'seev E. Pravovoj status Sodruzhestva Nezavy'sy'mых Gosudarstv / E. Moy'seev. – M. : Yury'st', 1995. – 176 s.

7. Panary'n Y'. Gosudarem postsovetskogo prostranstva stanet Vlady'my'r Puty'n / Y'. Panary'n // Y'zvesty'ya. – 2009. – 1 aprelya. – S. 3.

8. Pashkovsky'j P. Postsovetskoe prostranstvo v sovremennых rossiysky'x mezhdunarodno-poly'ty'chesky'x koncepcy'yah / P. Pashkovsky'j / Pry'chernomor'e. Y'story'ya, poly'ty'ka, kul'tura. Mezhdunarodnye otnosheny'ya. Y'zbrannyye matery'aly X Mezhdunarodnoj nauchnoj konferency'y «Lazarevsky'e chteny'ya» / V.Y'. Kuzy'shhy'na. – Sevastopol' : Fy'ly'al MGU v g. Sevastopole, 2013. – Выр. XIII (IV). Sery'ya V. – S. 17-23

9. Pustogarov V. Mezhdunarodno-pravovoj status Sodruzhestva Nezavy'sy'mых Gosudarstv / V. Pustogarov // Gosudarstvo y' pravo. – 1993. – # 2. – S.27–36.

10. Shumilov A. Mizhnarodno-pravove spivrobitny'ctvo postradyans'ky'x derzhav (na pry'kladi krayin SND): avtoref. dy's... kand. yury'd. nauk: 12.00.11 / A. Shumilov. – X. : Nacz. yury'd. akad. Ukrayiny' im. Ya. Mudrogo., 2003. – 20 s.

Рецензент Василенко С.Д., д.політ.н., професор Одеської національної морської академії.

13.09.2014

УДК 327(477+439):001.92:061.1(4)

Митко Антоніна

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРОЕКТИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА УГОРЩИНИ У РАМКАХ КАРПАТСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНУ

У статі проаналізовано інформаційні проекти транскордонного співробітництва України та Угорщини у рамках Карпатського євро регіону. Проаналізовано особливості та досвід інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва двох країн. Визначено особливості елементів ТКС та охарактеризовано підґрунття для інформаційної підтримки та забезпечення україно-угорського ТКС. Охарактеризовано спільні проекти України та

регіону, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, методика оцінки конкурентного потенціалу.

Мостенец Александр

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕКРЕАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ РЕГИОНА

В статье изложены теоретические и методические подходы к оценке конкурентного потенциала рекреационной системы региона. В частности определены основные цели, принципы, конкретно-научные подходы, методы оценки. Предложена авторская методика анализа составляющих совокупного и оценки конкурентного потенциала рекреационной системы региона, максимально учитывает целевые ориентиры развития рекреационной системы региона в определенной среде, позволяет определить групповые индексы, на основе которых можно сделать вывод о конкурентных преимуществах и интегральный индекс, который отражает уровень конкурентного потенциала объектов-конкурентов. Доказано, что оценка конкурентного потенциала рекреационной системы региона является исходной базой для принятия управленческих решений по формированию, содержания, развития и максимизации результатов его использования. Обосновано, что эффективное использование конкурентного потенциала является залогом достижения высокого уровня конкурентоспособности рекреационной системы, поэтому на основе существующих наработок были усовершенствованы методические подходы к анализу составляющих совокупного и оценки конкурентного потенциала рекреационной системы региона, описана авторская методика.

Ключевые слова: конкурентный потенциал, рекреационная система региона, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, методика оценки конкурентного потенциала.

Mostenets Alexandr

METHODOLOGIES FOR ASSESSING THE COMPETITIVE POTENTIAL OF RECREATIONAL SYSTEM REGION

The article presents the theoretical and methodological framework for the assessment of the competitive potential of the region's recreational system: identifies the main objectives, principles, approaches, evaluation

methods. The author's method of analysis of the components of aggregate and evaluate the competitive potential of the region's recreational system, take into account the development of recreational targets of the region in a particular environment, to determine the group indices on the basis of which it is possible to draw a conclusion about the competitive advantages and the integral index, which reflects the level of competitive potential objects competitors.

Keywords: competitive potential, recreation system of the region, competitiveness, competitive advantage, competitive capacity assessment methodology.

Постановка проблеми. Успішне функціонування рекреаційної системи регіону (РСР) вимагає перегляду підходів до управління нею і мобілізації зусиль для комплексного використання власного конкурентного потенціалу. Для прийняття ефективних управлінських рішень необхідно володіти об'єктивною інформацією про стан і тенденції розвитку конкурентного потенціалу підприємства. Постає завдання розробки прогнозів та пошуку стратегічних можливостей для формування стійких конкурентних переваг, які дозволять виявляти та реалізовувати найбільш ефективні ресурси та можливості. Саме тому аналіз складових та оцінка конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону є актуальним завданням, яке потребує вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичним підходам до оцінки й аналізу розвитку рекреаційної сфери присвячені роботи О. Бейдика, Ю. Веденіна, П. Гудзя, М. Долішнього, В. Євдокименка, В. Кифяка, Н. Коленди, В. Кравціва, В. Преображенського, В. Руденка, Л. Черчик, О. Шаблія та інших. Ними розроблені теоретико-методичні положення формування та розвитку рекреаційного, природно-рекреаційного потенціалу, стратегічного потенціалу рекреаційної системи. Найбільше наукових праць щодо оцінки конкурентного потенціалу стосуються рівня підприємств. Зокрема, це дослідження Б. Бачевського, І. Заблудської, О. Решетняк, М. Іванової, О. Маркус, Г. Кіндрацької, М. Білик, А. Загорднього, Н. Краснокутської, Я. Саліхової, Л. Сачинської, О. Федоніна, І. Репіної, О. Олексюк та інших. Кожен із запропонованих цими авторами підходів досить детально відображає зміст проблеми, яка досліджується.

12. Пашковский П. Постсоветское пространство в современных российских международно-политических концепциях / П. Пашковский / Причерноморье. История, политика, культура. Международные отношения. Избранные материалы X Международной научной конференции «Лазаревские чтения» / В.И. Кузищина. – Севастополь : Филиал МГУ в г. Севастополе, 2013. – Вып. XIII (IV). Серия В. – С. 17-23

13. Пустогаров В. Международно-правовой статус Содружества Независимых Государств / В. Пустогаров // Государство и право. – 1993. – № 2. – С.27–36.

14. Троицкий М. Российско-американские отношения на постсоветском пространстве. Как преодолеть игру с нулевой суммой / М. Троицкий, С. Чарап // Доклады Рабочей группы по будущему российско-американских отношений. – Вып. 1. – Сентябрь 2011 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://futureofusruissrelations.files.wordpress.com/2013/01/us-russiafuture_paper1_sept2011_ru.pdf. (Дата просмотра: 23.08.2014).

15. Шумілов А. Міжнародно-правове співробітництво пострадянських держав (на прикладі країн СНД): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / А. Шумілов. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого., 2003. – 20 с.

1. Bly`shhenko Y`. Mezhdunarodno-pravovye problemy gosudarstv, vkhodyashhy`x v SNG / Y`. Bly`shhenko // Moskovsky`j zhurnal mezhdunarodnogo prava. – 1997. – # 1. – S.12-18.

2. Galan V. Mizhnarodne pravonastupny`czstvo derzhav u prakty`ci spivdruzhnosti nezalezny`x derzhav: avtoref. dy`s... kand. yury`d. nauk: 12.00.11 / V. Galan; – Х. : Nacz. yury`d. akad. Ukrayiny` im. Ya.Mudrogo, 2007. – 19 s.

3. Egorov V. Postsovetskoe prostranstvo kak predmet nauchnogo osmysleny`ya / V. Egorov // Obozrevatel`. – 2011. – # 9. – S. 48-59.

4. Kagansky`j V. Sovetskoe prostranstvo: konstrukcy`ya, destrukcy`ya, transformacy`ya (strukturno-geopoly`tology`chesky`j analy`z) / V. L. Kagansky`j // Obshhestvennye nauky` y` sovremennost`. – 1995. – # 2. – S. 25-39.

5. Levy`afan: Matery`aly semy`narov po problemam geopoly`ty`ky` y` mnogopolyarnosty` / A. G. Dugy`na. – М. : Evrazy`jskoe Dvy`zheny`e,

мировых игроков достанется «главный геополитический приз»? / Л. Андрусенко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.novopol.ru/-prostranstvo-dlya-byivshih--text66593.html>. (Дата просмотра: 20.08.2014).

2. Блищенко И. Международно-правовые проблемы государств, входящих в СНГ / И. Блищенко // Московский журнал международного права. – 1997. – № 1. – С.12-18.

3. Власов А. Постсоветское пространство 20 лет спустя / А. Власов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vestikavkaza.ru/analytics/31604.html>. (Дата просмотра: 23.08.2014).

4. Галан В. Міжнародне правонаступництво держав у практиці співдружності незалежних держав: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / В. Галан; – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого, 2007. – 19 с.

5. Егоров В. Постсоветское пространство как предмет научного осмысления / В. Егоров // Обозреватель. – 2011. – № 9. – С. 48-59.

6. Каганский В. Советское пространство: конструкция, деструкция, трансформация (структурно-геополитологический анализ) / В. Л. Каганский // Общественные науки и современность. – 1995. – № 2. – С. 25-39.

7. Левиафан: Материалы семинаров по проблемам геополитики и многополярности / А. Г. Дугина. – М. : Евразийское Движение, 2011. – 206 с.

8. Милибанд Д. Лондон: постсоветского пространства больше нет / Д. Милибанд [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://news.bbc.co.uk/hi/russian/international/newsid_7558000/7558484.stm. (Дата просмотра: 22.08.2014).

9. Моисеев Е. Правовой статус Содружества Независимых Государств / Е. Моисеев. – М. : Юрист, 1995. – 176 с.

10. Никитина Ю. Постсоветское пространство: проблемы регионального сотрудничества в сфере безопасности / Ю. Никитина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mgimo.ru/news/experts/document184955.phtml>. (Дата просмотра: 22.08.2014).

11. Панарин И. Государем постсоветского пространства станет Владимир Путин / И. Панарин // Известия. – 2009. – 1 апреля. – С. 3.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Проте менша увага приділялась позиціям конкурентоспроможності та формування конкурентних переваг. Тому виникає необхідність у розробці методичних підходів до проведення аналізу складових сукупного потенціалу РСР та оцінки її конкурентного потенціалу. Поняття конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону відносно нове, тому розробка методичних підходів до його оцінки передбачає вивчення методів і методик оцінки конкурентного потенціалу інших об'єктів. Водночас, розроблені методики не можуть бути перенесені на такий специфічний об'єкт як рекреаційна система регіону, а передбачає критичного переосмислення, адаптації та удосконалення існуючих розробок на кожному етапі процесу оцінки конкурентного потенціалу.

Цілями статті є розробка методичних підходів до аналізу складових сукупного та оцінки конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону.

Основний матеріал дослідження. Вивчення праць науковців, які досліджували проблеми формування та функціонування рекреаційних систем дозволили зробити висновок про необхідність подальших наукових пошуків з метою аналізу та оцінки стану та перспектив їх розвитку. При обґрунтуванні методичних підходів до розробки моделі аналізу та оцінки конкурентного потенціалу РСР необхідно виконати такі завдання:

- 1) встановлення цілей розвитку РСР;
- 2) визначення принципів дослідження;
- 3) вибір підходів до дослідження;
- 4) вивчення альтернативних методів аналізу та оцінки конкурентного потенціалу РСР;
- 5) формування авторської методики аналізу складових та оцінки конкурентного потенціалу РСР.

Як зазначалось, метою формування конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону є забезпечення конкурентоспроможності рекреаційної системи на основі реалізації стійких конкурентних переваг.

Основними цілями можуть бути:

- розвиток рекреаційної інфраструктури;
- створення нових сегментів рекреаційного ринку;

- диверсифікація діяльності існуючих рекреаційних закладів;
- нарощування обсягів надання рекреаційних послуг та зростання рекреаційних потоків;

- створення привабливого іміджу регіону як рекреаційного тощо.

Основні принципи як керівні положення, які будуть покладені в основу дослідження, такі: розвитку, цілеспрямованості, науковості, системності, несуперечності та стохастичності. Принцип розвитку вимагає, щоб дослідження охоплювало три часові діапазони: ретроспективу, сучасний стан, перспективу, оскільки для формування конкурентних переваг необхідно знати передумови формування конкурентного потенціалу, на основі чого прогнозувати його майбутній стан. Принцип цілеспрямованості передбачає формування конкурентного потенціалу РСР відповідно до поставлених цілей розвитку рекреаційної системи регіону. Принцип науковості передбачає використання наукових методів дослідження. Принцип системності забезпечує вивчення конкурентного потенціалу РСР як відкритого утворення, сформованого з взаємопов'язаних елементів, що дозволить використати спочатку метод аналізу, а потім – синтезу. Принцип несуперечності передбачає взаємозалежність та поєднання використаних підходів, їх доповнюваність, що дозволить отримати комплексне уявлення про стан та перспективи розвитку конкурентного потенціалу РСР. Застосування принципу стохастичності дозволяє врахувати динамічність РСР, схильність до зміни стану під впливом чинників оточення [1, с. 62].

Узагальнивши існуючі напрацювання зазначимо, що оцінка конкурентного потенціалу може здійснюватися на основі таких підходів:

- ресурсного, коли конкурентний потенціал розглядається як сукупність ресурсів, що забезпечують розвиток РСР;

- результативного, при якому конкурентний потенціал визначається як здатність РСР освоювати наявні ресурси для задоволення суспільних потреб. Аналіз в даному випадку зводиться до того, що аналізується і оцінюється максимальна кількість благ, яке можна виробити й реалізувати на ринку при даній кількості та якості ресурсів;

- резервного – конкурентний потенціал розглядається з точки зору резервів поліпшення діяльності економічного суб'єкта; резерви – це невикористані можливості підвищення ефективності діяльності [2, с. 21];

- системного, що передбачає використання таких його аспектів як системно-історичний, системно-цільовий, системно-інтегративний,

почали відігравати нові «гравці», які раніше не були представлені у цьому регіоні.

Висновки. Автор статті вважає, що на сучасному етапі пострадянський простір не існує як цілісний політико-географічний регіон, оскільки у ньому присутні достатньо глибокі та принципові відмінності між державами, які входили до складу колишнього Радянського Союзу. Для підтвердження цієї точки зору можна навести ряд аргументів. По-перше, це різноманітність соціально-економічних та політичних укладів, які характерні новоутвореним державам колишнього СРСР.

По-друге, це відмінність зовнішньополітичних цілей та орієнтирів. Скажімо, якщо у 90-і роки минулого століття новоутворені держави намагалися багато у чому орієнтуватися на колишню метрополію – Росію. Однак на початку XXI ст. ситуація поступово почала змінюватися і одні держави заявили про намір з часом інтегруватися в євро-атлантичні структури, другі – обрали політику «балансування», треті – зберегли співпрацю з Росією, однак при цьому намагалися зберегти максимум самостійності. Закономірно, що з посиленням відцентрових тенденцій на пострадянському просторі почали деградувати інститути регіональної співпраці на цій території, і перш за все мова йде про Співдружність Незалежних Держав. Загалом утворення СНД можна вважати історично доцільним кроком на етапі становлення нових держав пострадянського простору, але в сучасних умовах, коли цей процес фактично завершено, його існування стає малоперспективним.

Третій аргумент проти розгляду пострадянського простору як цілісного регіону полягає у тому, що сучасна Росія як єдиний консолідований центр на сучасному етапі не пропонує проекту майбутнього, який би був привабливим для інших держав пострадянського простору. На нашу думку, це означає, що у перспективі держави регіону приречені на те, щоб розійтися. Водночас інших потенційних центрів консолідації, які б володіли достатньою економічною та військово-політичною могутністю, на пострадянському просторі не існує. Більше того жодна з держав не заявляла про свої амбіції замінити Росію у цій якості.

Література

1. Андрусенко Л. Пространство для «бывших». Кому из

була «хребтом» СРСР, від якого відрізали усі неросійські частини. Сучасна Росія, на їх думку, не представляє собою «колишню метрополію», адже чимало росіян відігравали ключові ролі у процесі розпаду Радянського Союзу [14]. Такими чином, розвал СРСР був не просто «розпадом імперії», але подією, яка поклала початок новим державам, включаючи РФ. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що РФ продовжувала відігравати роль єдиного союзного центру, хоча самого Союзу РСР більше не існувало. Характерна проблема пострадянської трансформації Росії, яка недооцінюється та несприймається багатьма російськими дослідниками полягає у тому, що Кремль не зміг виробити таку політику щодо взаємовідносин з новими незалежними державами-сусідами, в якій реалізація російських інтересів поєднувалася б з повагою до суверенного вибору пострадянських держав.

По-третє, не слід було недооцінювати, особливо на початковому етапі розвитку, тісні економічні та соціальні зв'язки, які збереглися на пострадянському просторі. Саме вони, а також інші об'єктивні та суб'єктивні географічні, історичні, економічні та культурні фактори посилювали вплив Росії на пострадянському просторі та безпосередньо впливали на російські інтереси у регіоні.

Ще один аспект специфіки пострадянського простору полягає у тому, що шляхи розвитку колишніх радянських республік суттєво відрізняються за ті роки, які минули з часу розпаду Радянського Союзу. На сучасному етапі держави пострадянської Євразії суттєво відрізняються за більшістю параметрів: типом політичного режиму, процесами національного будівництва, зовнішньополітичними векторами, економічною відкритістю та перспективами. Отже, пострадянський простір представляє собою сукупність різних регіонів, якщо розглядати траєкторії розвитку окремих держав, а також їх зацікавленість в інтеграції.

Особливості інституційного змісту пострадянського простору та набуття ним нової якості відзначає інший російський науковець О. Власов, який вважає, що новим у змісті пострадянського простору є його звільнення від «рудиментів, які ще збереглися з радянської епохи»[3]. Водночас загалом пострадянський простір і колишні республіки Радянського Союзу «стали частиною глобальної світової системи», а у новому форматі пострадянських взаємин активну роль

системно-функціональний, системно-управлінський [1, с. 62].

На нашу думку системний підхід дозволяє поєднати всі вище названі, але має суттєву перевагу як інструмент дослідження, оскільки дозволяє: розглядати конкурентний потенціал РСР як складну цілісну систему, що складається з взаємозв'язаних підсистем, виявляти внутрішні та зовнішні зв'язки, проблеми, розвитку.

Щоб провести дослідження, необхідно вибрати вдалий інструментарій обробки даних, щоб забезпечити адекватні висновки. Для цього розглянемо існуючі методи та методики оцінки конкурентного потенціалу.

Для оцінки конкурентного потенціалу використовуються методи, які згруповані й описані в джерелі [1, с. 68-69; 3]. Взявши за основу ці напрацювання, дещо змінимо та доповнимо їх.

До групи критеріальних методів входять методи порівняння, абсолютних та відносних величин, індексний, рейтинговий. Інформаційна база аналізу формується на основі звітної або планової документації, використовуються абсолютні (натуральні, умовно-натуральні, трудові, вартісні) ті відносні показники. За належного інформаційного забезпечення ці методи є найточнішими, оскільки вихідні дані для розрахунків детерміновані. Застосування цих методів пов'язано з великим обсягом розрахунків, підготовки та обробки великих обсягів інформації. В основу розрахунку рейтингової оцінки покладається порівнювання за кожним показником з умовним еталонним або з реальним об'єктом, що має найкращі результати на ринку. Базою для рейтингової оцінки потенціалу є найвищі результати, досягнуті в реальній конкурентній боротьбі.

До експертних відносять SWOT-аналіз, метод порівнянь та рангів. Ці методи прості у використанні, не потребують збирання повної інформації про конкурентів, базуються на стохастичних даних за оцінкою експертів. Проте суб'єктивність експертів може спотворювати результати оцінки, не забезпечується висока точність аналізу. Результати оцінки забезпечують якісне відображення, носять інформативний характер.

Графічні методи і основний з них графоаналітичний забезпечують найвищий рівень сприйняття кінцевих результатів оцінки, інтерпретованих у графічних об'єктах.

Математичні метод (рангів, індексний, порівнянь) базуються на певних алгоритмах розрахунку показників, моделюванні. Обсяги аналітичної роботи та складність розрахунків залежить від кількості

факторів моделі. Перевага цієї методів у тому, що можна обрати доцільний рівень складності аналізу. Ці методи надають достатню точність розрахунків, але потребують створення керованої бази даних та дають найкращу віддачу при умові застосування обчислюваної техніки за ретельно обґрунтованим програмним забезпеченням.

Логістичні методи оцінки базуються на логічних припущеннях. Забезпечується швидкий результат без великих витрат. Застосування цих методів дають позитивні результати, коли процеси важко піддаються моделюванню, або показники не підлягають формалізації. Відображаються у вигляді певних матриць чи схем.

Стратегічні методи (SWOT-аналіз, SWOT-аналіз, SPACE-аналіз, GAP-аналіз, LOTS-аналіз, PIMS-аналіз, вивчення профілю об'єкта, GE/McKinsey, STEP-аналіз, система 111-555) базуються на створенні динамічних моделей процесів, забезпечують оцінку конкурентного потенціалу на конкретну дату та розроблення стратегічних заходів щодо нарощення конкурентного потенціалу.

Індикативні методи (рангів, індексний, групування) ґрунтуються на використанні індикаторів, за допомогою яких проводиться оцінка конкурентного потенціалу. Індикатори дають змогу у формалізованому вигляді описати стан параметрів об'єкта, і на цій підставі сформулювати рекомендації щодо підвищення результативності об'єкта. Метод рангів передбачає порівняння об'єкта оцінки з конкурентами, дозволяє визначити його місце в конкурентній боротьбі. Загальна сума рангів за всіма ключовими індикаторами дозволяє визначити лідера досліджуваної групи і аутсайдерів. Дають можливість оцінити конкурентні переваги рекреаційної системи не окремо визначеного регіону, а й регіонів-конкурентів.

Варто зауважити, що вибір методів та розробка методик визначається вибраними критеріями. Зокрема, Н. Краснокутська вважає, що оцінка конкурентного потенціалу має відображати не стільки сукупність всіх ресурсів, скільки максимально можливий результат, який може бути отриманий на основі узгодженого використання цих ресурсів [4]. Т. Косянчук вважає, що оцінку конкурентного потенціалу дає рівень конкурентоспроможності підприємства, для чого доцільно використати метод, заснований на теорії ефективної конкуренції, який дозволяє не тільки оцінити рівень конкурентного потенціалу, але і його використання. Недоліками методу є складність інформаційного забезпечення та трудомісткі розрахунки. Одним із шляхів подолання цього є

європейську геополітичну систему уніполярного або багатостороннього світу. І третя позиція, на думку О. Дугіна, полягає у формуванні на території колишнього СРСР «Євразійського союзу», який буде відновлений на цивілізаційній ідентичності та традиційних цінностях. Таким чином пострадянський простір розглядається як «потенційне євразійське поле» [7, с. 63], а під його впливом формується ідея відродження Росії як «євразійської імперії». З врахуванням різних підходів, цю концепцію підтримували відомі російські учені (Д. Володихін, Г. Джемаль, Б. Єрасов, В. Махнач, Б. Межуєв, С. Кортунів, С. Кургінян, О. Панарін, В. Третьяков та ін.). Імперативом російської політики вони вважали встановлення контролю над пострадянським простором, який є зоною стратегічних інтересів РФ, а, пізніше, і відновлення російської державності в історичних кордонах [12, с. 19].

Оптимістична оцінка можливостей пострадянського простору знайшла своє відображення у працях відомого російського науковця І. Панаріна, який, зокрема, зазначив, що «уже найближчим часом держави колишнього Радянського Союзу згуртуються навколо Росії у новий союз – Євразійський» [11]. Унаслідок появи такого союзу та послаблення США на думку І. Панаріна у світі з'являться три центри сили – Китай, ЄС-1 (Європейський союз) та ЄС-2 (Євразійський союз). Водночас, автор даного дослідження поділяє думку іншого російського ученого В. Єгорова, що «значна частина наукового співтовариства досить стримана щодо оцінки перспектив інтеграційних процесів на пострадянському просторі» [5, с. 53].

Експерти Робочої групи з перспектив російсько-американських взаємин виділяють декілька важливих фактів та характеристик пострадянського простору, які стосуються даної групи країн, але досить часто ігноруються або недостатньо враховуються дослідниками. Перш за все вони наголошують, що держави пострадянського простору пов'язані між собою та Російською Федерацією спільним минулим і «кордони ніколи чітко не відповідали місцям компактного розселення «титульних» національностей або територіально-етнічному поділу, який існував до утворення СРСР [14].

По-друге, 1991 р. ознаменувався не лише розпадом СРСР, але і змінами політичного та економічного укладу у всіх державах, які стали незалежними. Зокрема російські експерти вважають, що РФ не

гри» за участю найбільш потужних світових гравців. Дещо подібні точки зору висловлюють і відомі політики. Так, колишній міністр закордонних справ Великобританії Д. Мілібанд наголосив, що «Росії слід припинити думати про себе як про спадкоємницю СРСР. Радянського Союзу більше не існує, пострадянського простору більше немає» [8].

Інші дослідники припускають можливість існування суб'єктності пострадянського простору, однак неоднозначні в оцінці перспектив його збереження та розвитку. Так, на думку російського ученого А. Каганського СНД характеризується як «неоімперський простір» [6, с. 37]. Науковий співробітник Центру пострадянських досліджень, доцент кафедри світових політичних процесів Ю. Нікітіна вважає, що «досить сумнівно виділяти пострадянський простір як єдиний міжнародно-політичний регіон, оскільки самоідентифікація нових незалежних держав зараз відбувається не на регіональному, а на субрегіональному рівні з приналежністю більшості з них до декількох субрегіонів, що дозволяє їм проводити багатовекторну політику балансування між інтересами різних регіональних держав [10].

Однак найбільш чисельна та найбільш оптимістична щодо перспектив становлення та розвитку пострадянського простору третя група дослідників, серед яких абсолютна більшість російських фахівців. Одним із перших концептуалізувати пострадянський простір почав відомий російський геополітик, директор Центру консервативних досліджень при соціологічному факультеті, колишній зав. кафедрою соціології міжнародних відносин соціологічного факультету МДУ ім. М. В. Ломоносова О. Дугін. Дослідник пропонує розглядати пострадянський простір враховуючи різноманітні «версії структурування відкритих домінантних процесів», які розгортаються і діють «паралельно у протилежних напрямках» [7, с. 63-64]. У процесі формування парадигми осмислення пострадянського простору О. Дугін виділяє три позиції. Перша позиція, яка характерна для пострадянської реальності, відображає «посилення суверенних держав» (або запізнiла периферія Вестфальської системи), яка суперечить як сучасному стану «премодерну» держав-учасниць СНД, так і перспективі набуття ними якостей «постмодерна» та глобалізації. Друга позиція – потенційне становлення пострадянського простору як поля для глобалізації та вестернізації, включення в американсько-

формування еталону конкурентного потенціалу з власних найкращих показників, взятих в динаміці. Тоді і використання потенціалу можна діагностувати шляхом співвідношення фактичного рівня конкурентоспроможності до створеного еталону [5].

Вважаємо, що ці підходи заслуговують на увагу і можуть бути використані для оцінки конкурентного потенціалу об'єктів мезорівня.

Схема аналізу та оцінки конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону включатиме сім етапів:

1) аналіз сучасного стану використання складових сукупного потенціалу на основі функціонального, територіального та компонентного підходів;

2) формування вихідних даних для вивчення ресурсних умов забезпечення конкурентного потенціалу РСР;

3) виявлення чинників впливу на формування конкурентного потенціалу РСР;

4) оцінка конкурентного потенціалу РСР;

5) виявлення і мобілізація резервів нарощення конкурентного потенціалу;

6) постановка завдань щодо використання виявлених резервів;

7) обґрунтування управлінських рішень та планування заходів щодо утримання конкурентного потенціалу РСР.

Для дослідження сучасного стану рекреаційного потенціалу регіону доцільно використати компонентний, функціональний та територіальний підходи. Компонентний аналіз передбачає виявлення внутрішньо- та міжвидових співвідношень рекреаційних ресурсів регіону, їх склад, якісні, кількісні показники. Л. Черчик обґрунтувала доцільність використання цього підходу для оцінки перспективності розвитку рекреаційного природокористування та розробила класифікацію рекреаційних ресурсів як багаторівневу систему (компонентній структурі властива ієрархічність – кожна компонента поділяється на підкомпоненти нижчих порядків) [6, с. 40].

Функціональний аналіз забезпечує оцінку можливостей РСР щодо участі у територіальному поділі праці, що визначає господарську спеціалізацію окремих територій, їх галузеве спрямування, яке відповідає таким чотирьом основним типам: лікувальному, оздоровчому, спортивному, пізнавальному.

Територіальний підхід полягає у виділенні відповідного

набору структурних елементів та встановленні територіальних співвідношень між ними. У нашому випадку – це ідентифікація елементів конкурентного потенціалу РСР.

Компонентний аналіз сукупного потенціалу передбачає визначення груп показників, за якими він буде проводитись.

Вихідні дані, які використовуватимуться у процесі аналізу та оцінки, мають відповідати таким вимогам: релевантності, тобто відповідності визначеним цілями дослідження; достатності для ухвалення правильного рішення; комплексності щодо урахування зовнішніх та внутрішніх умов чинників формування та функціонування РСР; актуальності, тобто відповідності інформації для прийняття рішень на момент її використання; своєчасності, тобто відповідності часу, погодженого з часом вирішення поставлених завдань; точності та вірогідності як властивості інформації відображати реальні характеристики РСР.

Після аналізу компонентної, функціональної, територіальної структури сукупного потенціалу проводиться оцінка конкурентного потенціалу РСР, яка передбачає:

- обґрунтування груп показників, які будуть використані;
- наповнення груп показників;
- розрахунок якісних показників;
- стандартизацію показників;
- визначення індивідуальних індексів;
- розрахунок групових індексів;
- визначення складових конкурентного потенціалу РСР;
- розрахунок інтегрального індексу;
- оцінку конкурентного потенціалу РСР;
- групування регіонів за рівнем конкурентного потенціалу.

В основу оцінки конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону доцільно на першому етапі використати групи показників, які відображають складові ресурсного потенціалу. Зауважимо, що в дослідженні спиратимемось на дані офіційних джерел інформації, тому, в основному використовуватимемо критеріальні методи оцінки, абсолютні (натуральні, умовно-натуральні, трудові, вартісні) та відносні показники.

Для забезпечення узгодженості показників, їх необхідно стандартизувати, перевести в індекси, використавши форму запису

розробляється у суспільствознавчих дисциплінах. Водночас, у процесі дослідження цього сучасного феномену зустрічається чимало труднощів. Так, однією з основних перешкод на шляху вивчення цієї наукової проблеми постає надмірна політизованість предмету дослідження, який досить часто по різному оцінюється у залежності від політичних, економічних, ідеологічних, культурних уподобань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні дослідники інтеграційних процесів на теренах колишнього СРСР основну увагу приділяють таким питанням як визнання міжнародної правосуб'єктності СНД, виявлення специфічних особливостей Співдружності як однієї із регіональних міжурядових організацій, ступеню допущення тих чи інших елементів наднаціональності у структурах СНД, вироблення оптимальної моделі взаємодії між найбільш важливими інститутами даного міждержавного утворення. Проблематика визначення міжнародно-правового статусу СНД досліджувалася як російськими – Є. Моїсєєв[9], В. Пустогаров[13], І. Блищенко[2], так і українськими вченими – А. Шумілов[15], В. Галан[4]. Однак дані автори основну увагу звертали на юридичну сторону аналізу даного питання, інколи свідомо оминаючи його політичного аспекту. Крім того, поза увагою дослідників залишається сама сутність терміну «пострадянський простір» і що під ним науковці розуміють.

Автор статті поставив за **мету** проаналізувати основні підходи науковців до розуміння сутності концепту «пострадянський простір» у сучасному політологічному дискурсі та авторське тлумачення цього поняття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Можна виділити декілька підходів науковців до розуміння сутності поняття «пострадянський простір». Перша група дослідників критично і, як правило, негативно відноситься до минулого СРСР та його спадщини, а тому вважає за доцільне розглядати даний термін лише у понятійному контексті історичної науки. Звичайним і виключно технічним терміном вважає пострадянський простір російська дослідниця Л. Андрусенко, яка вважає, що дана територіальна спільність – це зникаюча реальність, об'єднана спільним минулим та роз'єднана непередбачуваним майбутнім» [1]. Дана теза базується на тому, що пострадянський простір став ареною великої «геополітичної

географический регион, поскольку в нем присутствуют глубинные и принципиальные отличия между государствами, которые входили в состав бывшего СССР. Используя концепт «постсоветское пространство», автор статьи под ним понимает двенадцать государств - бывших республик Советского Союза (за исключением стран балтии), которые включены в интеграционные процессы на территории бывшего СССР и, на сегодняшнее время не входят в состав НАТО или Европейского Союза.

Ключевые слова: постсоветское пространство, дискурс, регион, Россия, СНГ, интеграционный процесс.

Melnychuk Igor

THE CONCEPT «POST-SOVIET SPACE» IN MODERN POLITICAL SCIENCE DISCOURSE

The article describes the main approaches researchers to understand the essence of the concept of «post-Soviet space» in a modern political science discourse. The author notes that the role and place of the former Soviet Union countries largely depends on the geopolitical architecture of the region. In conclusion, the author emphasizes that at this stage there is no post-Soviet space as an integrated political and geographical region, because it contains deep and fundamental differences between the states that were part of the former USSR. Using the term «post-Soviet space», the author understands it in twelve countries - former Soviet republics (excluding the Baltic States) are involved in the integration processes in the former Soviet Union and, currently, are not part of NATO or the European Union.

Keywords: post-Soviet space, discourse, region, Russia, CIS, integration process.

Постановка проблеми. У результаті розпаду Радянського Союзу виникла своєрідна територіальна локалізація нових незалежних держав, яка пов'язана спільністю існування упродовж тривалого періоду в одній державі та зберігає завдяки цьому зв'язку певну ідентичність. Саме тому цю територіальну спільність почали визначати як пострадянську, а сам термін увійшов у науковий обіг у зв'язку з необхідністю осмислення суперечливої та мінливої реальності, здатної стати новим центром тяжіння. На сучасному етапі проблематика, пов'язана з «пострадянським простором», широко

індивідуальних індексів у вигляді суми стандартизованих за максимальним значенням ознак. Груповий індекс визначається як сума індивідуальних або підгрупових. Інтегральний показник рівня конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону визначається як сума групових індексів.

Залежно від мети оцінки конкурентного потенціалу здійснюється вибір групи об'єктів-конкурентів, відносно яких здійснюватиметься порівняльний аналіз по кожній складовій конкурентного потенціалу. При цьому доцільно використовувати комбінацію таких методів:

- порівняння, коли розраховуються (у відсотках) відхилення для кожного підприємства від середнього значення певної складової об'єктів-конкурентів;

- бальної оцінки – виставляються бали в порядку їх зростання і визначається загальний бал для конкурентного потенціалу;

- ранжування та групування об'єктів-конкурентів за рівнем конкурентного потенціалу.

Групування регіонів за рівнем конкурентного потенціалу здійснюємо, використавши кластерний аналіз.

Розрізняють чотири основні рівні конкурентного потенціалу підприємства:

- перший рівень, для якого характерна внутрішньо нейтральна організація управління, націленого на завантаження виробничих потужностей;

- другий рівень, коли виробничі системи зовнішньо нейтральні, тобто використання наявного потенціалу забезпечує випуск продукції, яка повністю відповідає стандартам, що встановлені основними конкурентами;

- третій рівень відповідає такій системі управління, яка починає активно впливати на виробничі системи, сприяє їх розвитку та вдосконаленню забезпечує порівняльні переваги щодо конкурентів;

- четвертий рівень потенціалу істотно випереджає потенціал конкурентів, успіх у конкурентній боротьбі стає не стільки функцією виробництва, скільки функцією управління [7].

Зазначене підтверджує позиції науковців, які схилиються до думки, що рівень розвитку певних об'єктів відображає результативність системи управління цими об'єктами та їх здатність використовувати внутрішню та

зовнішню складову ринкового потенціалу. Тому запропонована методика включає, крім ресурсних складових сукупного потенціалу, результуючі показники, які, на нашу думку, відображають ефективність систем управління як рекреаційних закладів, так і регіональних органів влади щодо розвитку рекреаційної системи регіону.

На основі отриманих результатів робиться висновок про рівень конкурентного потенціалу об'єкта оцінки та розробляються заходи, спрямовані на утримання конкурентних переваг або поліпшення конкурентних позицій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Оцінка конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону є вихідною базою для прийняття управлінських рішень щодо формування, утримання, розвитку та максимізації результатів його використання. Виявлення та ефективне використання конкурентного потенціалу є запорукою досягнення високого рівня конкурентоспроможності рекреаційної системи. Таким чином, на основі існуючих напрацювань були удосконалені методичні підходи до аналізу складових сукупного та оцінки конкурентного потенціалу рекреаційної системи регіону, описана авторська методика.

Перспективою подальших досліджень є апробація розробленої методики оцінки конкурентного потенціалу рекреаційної системи та розробка заходів щодо управління ним для виявлення конкурентних переваг та забезпечення конкурентоспроможності рекреаційної системи.

Література

1. Черчик Л.М. Стратегічний потенціал рекреаційної системи регіону: теорія, методологія, оцінка: монографія / Л.М. Черчик, Н.В. Коленда. – Луцьк : ЛНТУ, 2008. – 224 с.
2. Салихова Я.Ю. Конкурентный потенциал предприятия: сущность, структура, методика оценки : учеб. пособ. / Я.Ю. Салихова. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2011. – 52 с.
3. Іванова М.І. Порівняльна характеристика методів оцінки конкурентоспроможності / М.І. Іванова, О.Е. Маркус // Економічний простір. – 2011. – № 48/2. – С. 189 – 196.
4. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. / Н.С. Краснокутська. – К.: Центр навчальної

Рецензент Наумкіна С.М., д.політ.н., професор, завідувача кафедрою політичних наук ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського».

29.09.2014

УДК 32.001(470+571)

Мельничук Ігор

КОНЦЕПТ «ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПРОСТІР» У СУЧАСНОМУ ПОЛІТОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті аналізуються основні підходи науковців до розуміння сутності концепту «пострадянський простір» у сучасному політологічному дискурсі. Автор зазначає, що роль та місце держав на пострадянському просторі багато у чому залежить від геополітичної архітектури регіону. У висновках автор наголошує, що на сучасному етапі пострадянський простір не існує як цілісний політико-географічний регіон, оскільки у ньому присутні достатньо глибокі та принципові відмінності між державами, які входили до складу колишнього СРСР. Використовуючи концепт «пострадянський простір», автор статті під ним розуміє дванадцять держав – колишніх республік СРСР (за винятком країн Балтії), які, залучені до інтеграційних процесів на теренах колишнього Радянського Союзу та, на даний час, не входять до складу НАТО або Європейського Союзу.

Ключові слова: пострадянський простір, дискурс, регіон, Росія, СНД, інтеграційні процеси.

Мельничук Ігор

КОНЦЕПТ «КОНЦЕПТ «ПОСТСОВЕТСКОЕ ПРОСТРАНСТВО» В СОВРЕМЕННОМ ПОЛИТОЛОГИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

В статье рассмотрены основные подходы исследователей к пониманию сущности концепта «постсоветское пространство» в современном политологическом дискурсе. Автор акцентирует внимание на том, что роль и место государств на постсоветском пространстве во многом зависят от геополитической архитектуры региона. В заключении автор подчеркивает, что на современном этапе постсоветское пространство не существует как целостный политико-

/ Г.В. Музиченко. – Одеса: Друкарський дім, 2012. – 394 с.

4. Музыченко А.В. Влияние глобализации на формирование среднего класса в странах постсоветского пространства / А. В. Музыченко // Научный вестник. Одесский национальный экономический университет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. - Науки: економіка, політологія, історія. – 2012. – №23 (175). – С. 46-48.

5. Нерсисянц В.С. Гражданская концепция общественного договора об основах постсоциалистического строя / В.С. Нерсисянц // Социологические исследования. – 2001. - № 4. – С. 24 – 34.

6. Сморгунув Л.В. Современная сравнительная политология: учебник / Л.В. Сморгунув. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2002. – 472 с.

7. Шацкий Е. Протолиберализм: автономия личности и гражданское общество / Е.Шацкий // Политические исследования. – 1997 – №5. – С.68-88.

1. Grazhdanskoe obshhestvo: y`stoky` y` sovremennost` / Y`.Y`. Kal`noj, Y`.N.Lopushansky`. 2-e y`zd., dop. – SPb.: Y`zd-vo «Yurydy`chesky`j Centr Press», 2002. – 296 s.

2. Muzy`chenko G.V. Konceptualizaciya derzhavnoyi polity`ky` krayin postradyans`kogo prostoru v umovax globalizacijny`x zmin: monografiya / G.V. Muzy`chenko. – Odessa: Drukars`ky`j dim, 2012. – 394 s.

3. Muzychenko A.V. Vly`yany`e globaly`zacy`y` na formu`rovany`e srednego klassa v stranax postsovetskogo prostranstva / A. V. Muzychenko // Nauchy`j visny`k. Odes`ky`j nacional`ny`j ekonomichny`j universy`tet. Vseukrayins`ka asociaciya molody`x nauchy`x. - Nauky`: ekonomika, politologiya, istoriya. – 2012. – #23 (175). – S. 46-48.

4. Nersesyancz V.S. Grazhdanskaya koncepcy`ya obshhestvennogo dogovora ob osnovax postsocy`aly`sty`cheskogo stroya / V.S. Nersesyancz // Socy`ology`chesky`e y`ssledovany`ya. – 2001. - # 4. – S. 24 – 34.

5. Smorgunov L.V. Sovremennaya sravny`tel`naya poly`tology`ya: uchebny`k / L.V. Smorgunov. – М.: «Rossy`jskaya poly`ty`cheskaya entsy`klopedy`ya» (ROSSPЭН), 2002. – 472 s.

6. Shaczky`j E. Protoly`beraly`zm: avtonomy`ya ly`chnosty` y` grazhdanskoe obshhestvo / E.Shaczky`j // Poly`ty`chesky`e y`ssledovany`ya. – 1997 – #5. – S.68-88.

літератури, 2005. – 352 с.

5. Косянчук Т.Ф. Диагностика конкурентного потенціалу підприємства // Наукові записки. Серія «Економіка». – 2013. – Вип. 23.

6. Черчик Л.М. Формування ринкових відносин у рекреаційному природокористуванні : монографія / Л.М. Черчик. – Луцьк: ЛДТУ, 2006. – 352 с.

7. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.

1. Cherchy`k L.M. Strategichny`j potencial rekreacijnoyi sy`stemy` regionu: teoriya, metodologiya, ocinka: monografiya / L.M. Cherchy`k, N.V. Kolenda. – Lucz`k : LNTU, 2008. – 224 s.

2. Saly`xova Ya.Yu. Konkurentny`j potency`al predpry`yaty`ya: sushhnost`, struktura, metody`ka ocenky` : ucheb. posob. / Ya.Yu. Saly`xova. – SPb. : Y`zd-vo SPbGUЭФ, 2011. – 52 s.

3. Ivanova M.I. Porivnyal`na xaraktery`sty`ka metodiv ocinky` konkurentospromozhnosti / M.I. Ivanova, O.E. Markus // Ekonomichny`j prostir. – 2011. – # 48/2. – S. 189 – 196.

4. Krasnokuts`ka N.S. Potencial pidry`yemstva: formuvannya ta ocinka: navch. posib. / N.S. Krasnokuts`ka. – K.: Centr navchal`noyi literatury`, 2005. – 352 s.

5. Kosyanchuk T.F. Diagnosty`ka konkurentnogo potencialu pidpry`yemstva // Nauchy` zapysky`. Seriya «Ekonomika». – 2013. – Vy`p. 23.

6. Cherchy`k L.M. Formuvannya ry`nkovy`x vidnosy`n u rekreacijnomu pry`rodokory`stuvanni : monografiya / L.M. Cherchy`k. – Lucz`k: LDTU, 2006. – 352 s.

7. Fedonin O.S. Potencial pidpry`yemstva: formuvannya ta ocinka : navch. posib. / O.S. Fedonin, I.M. Ryepina, O.I. Oleksyuk. – K.: KNEU, 2004. – 316 s.

Рецензент: Черчик Л. М., д.е.н., професор, звідуюча кафедрою менеджменту Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

15.09.2014

Нездойминов Сергей, Огородникова Надія
РОЛЬ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ У РОЗВИТКУ
КРУЇЗНОЇ ІНДУСТРІЇ

У статті розглянута роль морських портів України у розвитку круїзної індустрії в умовах глобалізації та інтеграції регіональних ринків туризму, динаміка розвитку регіональних ринків морських круїзів. Проаналізовано актуальні проблеми модернізації круїзної інфраструктури українських портів Чорноморського круїзного регіону, їхньої взаємодії з міжнародними круїзними операторами. Звернуто увагу на те, що інтенсивність розвитку глобального круїзного ринку, який формується на основі збільшення пасажиромісткості суден нового покоління і підвищення якості наданих послуг провідними світовими операторами, змушує фахівців посилити увагу до досліджень та формування прогнозів розвитку світового та регіональних круїзних ринків. Зроблено висновок про те, що процеси інтеграції українських морських портів в міжнародну круїзну індустрію, проблеми модернізації круїзної інфраструктури портів вимагає розробки державних пріоритетів щодо сфері розвитку міжнародного круїзного туризму в Україні. Проаналізовано можливості розвитку ринку круїзних послуг та надано рекомендації щодо розвитку круїзної галузі в портах Чорноморського регіону.

Ключові слова: морський порт, круїзна індустрія, міжнародна інтеграція, європейський круїзний ринок, Чорноморський круїзний регіон.

Нездойминов Сергей, Огородникова Надежда
РОЛЬ МОРСКИХ ПОРТОВ УКРАИНЫ В РАЗВИТИИ
КРУИЗНОЙ ИНДУСТРИИ

В статье рассмотрена роль морских портов Украины в развитии круизной индустрии в условиях глобализации и интеграции региональных рынков туризма, динамика развития региональных рынков морских круизов. Проанализированы актуальные проблемы модернизации круизной инфраструктуры украинских портов Черноморского круизного региона, их взаимодействия с международными круизными операторами. Обращено внимание на то, что интенсивность развития глобального круизного рынка, который формируется на основе увеличения пассажироместимости судов

Історія довела, що найпотужніший об'єднавчий потенціал мають європейські цінності. Факт залишається фактом: усі успішні країни – це країни, що сприйняли європейські цінності. Перша з цих цінностей – демократія. Серед ключових демократичних норм – права та свободи людини. Не побудують громадянське суспільство залежні, не вільні у своєму виборі, не захищені законом люди. У свою чергу країна, яка не забезпечує права й свободи людини, країна, де ці права й свободи брутально порушуються, ніколи не зможе стати частиною європейської спільноти. Рівність прав усіх людей – це та демократична норма, яка давно утвердилася в Європі, але досі ніяк не приживеться в Україні.

Висновки. Підсумовуючи дослідження громадянського суспільства в країнах Центральної і Східної Європи зазначимо, що становлення його відбувалося у відмінних до традиційних для нього умов, притаманних західним демократіям. Це, перш за все, проявляється у цілях його виокремлення в структурі суспільства в цій групі країн – воно об'єднувало всі рухи, які протистояли тоталітаризму, комунізму та висловлювалися за ненасильницькі способи політичного впливу. Хоча в самій групі країн, в межах якої є пострадянські країни, теж спостерігаються певні відмінності. Якщо в країнах ЦВЕ громадянське суспільство спиралося на середній клас як економічне підґрунтя ліберальних реформ та сприяло формуванню нової конфігурації влади в суспільстві, то в країнах пострадянського простору середнього класу не було, отже, була відсутня об'єктивна передумова громадянського суспільства, то останнє формувалося «зверху», зокрема й дякуючи міжнародній грантовій допомозі, тому стало псевдо основою демократичних перетворень.

Література

1. Вонсович С. Г. Громадянське суспільство в умовах транзиту від тоталітаризму до демократії [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/download/2231/1990
2. Гражданское общество: истоки и современность / И.И. Кальной, И.Н. Лопушанский. 2-е изд., доп. – СПб.: Изд-во «Юридический Центр Пресс», 2002. – 296 с.
3. Музиченко Г.В. Концептуалізація державної політики країн пострадянського простору в умовах глобалізаційних змін: монографія

доходів, стандарти споживання, володіння матеріальною або інтелектуальною власністю, здатність до висококваліфікованої праці, суб'єктивних – сприйняття людиною свого становища, самоідентифікація як представника соціальної середини. І якщо в країнах Центральної та Східної Європи середній клас вдалося зберегти та примножити і на його основі мати певну соціально-політичну базу громадянського суспільства, то в країнах пострадянського простору середнього класу майже не існує. На думку Г. В. Музиченко, причина складається з декількох складових: застаріла система виробництва, заточена під високотехнологічне виробництво система освіти та зовнішні чинники, пов'язані із ситуацією на світовому ринку праці. «Зараз відбувається селектування суспільства – зростає кількість бідного і найбіднішого населення, і воно буде продовжувати зростати. Середній клас в Україні ми почали будувати в той час, коли він у всьому світі скорочується. Тим не менш, середній клас необхідно створювати саме як соціальну базу стабільності в пострадянських суспільствах, оскільки його головна функція полягає в стабілізації суспільного розвитку. І оскільки процес його формування в країнах пострадянського простору йде під потужним зовнішнім впливом глобалізаційних процесів, то в якості інструментів повинні виступати звичні для глобалізації механізми – інтеграція, об'єднання, конвергенція з собі подібними в ім'я зміцнення спільних позицій у світовому просторі» [Див.: 4].

Як відомо, громадянське суспільство починається з такого конструктиву, як активність та відповідальність. Воно проявляється у вигляді сукупності формальних і неформальних неурядових організацій, рухів, ініціативних груп, органів самоуправління і самоорганізації населення, які можуть впливати на державну владу, примушуючи її враховувати різні, іноді суперечливі, інтереси та шукати шляхи і засоби їх вдоволення, примирення і узгодження. Без зрілого громадянського суспільства є неможливою побудова правової демократичної держави. Оскільки тільки внутрішньо вільні, свідомі, небайдужі та активні громадяни здатні спільно контролювати державу, стримувати її від прагнення до розширення власних повноважень за рахунок наступу на громадянські права і тим самим, сприяти реалізації принципу «державна для людини, а не людина для держави».

нового поколения и повышения качества предоставляемых услуг ведущими мировыми операторами, заставляет специалистов усилить внимание к исследованиям и формированию прогнозов развития мирового и региональных круизных рынков. Сделан вывод о том, что процессы интеграции украинских морских портов в международную круизную индустрию, проблемы модернизации круизной инфраструктуры портов требует разработки государственных приоритетов в сфере развития международного круизного туризма в Украине. Проанализированы возможности развития рынка круизных услуг и даны рекомендации по развитию круизной отрасли в портах Черноморского региона.

Ключевые слова: морской порт, круизная индустрия, международная интеграция, европейский круизный рынок, Черноморский круизный регион.

Nezdoyminov Sergey, Ogorodnikova Nadezhda

THE ROLE OF SEAPORTS OF UKRAINE IN THE DEVELOPMENT OF THE CRUISE INDUSTRY

The article considers the role of seaports of Ukraine in the development of the cruise industry in the context of globalization and the integration of regional markets of tourism, the dynamics of the regional markets of sea cruises. Are analyzed current problems of modernization cruise infrastructure Ukrainian ports of the Black Sea region, of their interaction with international operators of the cruise. Attention is drawn to the fact that the development of the global the intensity of cruise market, which is formed on the basis of increased passenger ships of new generation and improve the quality of services the world's leading operators, forcing professionals to pay more attention to research and development forecasts of the global and regional cruise markets. It is concluded that the processes of integration of the Ukrainian sea ports in the international cruise industry, the problems of modernization of the cruise port infrastructure requires the development of state priorities in the development of international cruise tourism in Ukraine. The analysis of market development opportunities cruise services, and recommendations for the development of the cruise industry in the ports of the Black Sea region.

Keywords: seaport, cruise industry, international integration, the European cruise market, the Black Sea cruise region.

Сучасна круїзна індустрія – це глобально інтегрована до світової економіки галузь, безпосередньо пов'язана практично з усіма базовими галузями (та секторами) світової економіки (від суднобудування до індустрії розваг). У своєму сучасному варіанті круїзна індустрія сформувалася у 50-ті роки ХХ-го століття з трансатлантичних морських пасажирських перевезень. Протягом останніх 20 років щорічний приріст вартості круїзної індустрії у світі складає, у середньому, 7,4 %. Кількість круїзних туристів щорічно збільшується на 1 млн осіб. Така динаміка збереглася і у кризовому 2009 р. (на тлі скорочення обсягів світового туризму на 4,2 % круїзна індустрія продемонструвала зниження лише на 1,4 %). Проте, враховуючи кількість замовлень на будівництво нових суден, спеціалісти прогнозують певне уповільнення кількісного зростання круїзного туризму: кількість круїзних туристів зросте з 18,1 млн осіб у 2011 р. до 21,4 млн осіб у 2016 р., що означає зменшення середньорічного приросту до 3,4 %.

Постанова проблеми. Інтенсивність розвитку глобального круїзного ринку, який формується на основі збільшення пасажиромісткості судів нового покоління і структуризації послуг провідними світовими операторами, примушує українських фахівців підсилити увагу до сучасних проблем розвитку круїзного бізнесу та інвестиційних пропозицій судовласників в басейні Чорного і Середземноморського морів. Розширення програм обслуговування туристів в морських портах України, зростання попиту українських і зарубіжних споживачів на круїзні послуги викликає необхідність в проведенні додаткових досліджень потенціалу морських портів щодо перспектив розвитку круїзного ринку.

Метою статті є визначення проблемних питань, які вимагають пошуку нових форм інтеграції фінансового, промислового та інтелектуального капіталу державних та приватних підприємств щодо формування вагомих конкурентних переваг функціонування морських портів України в сфері круїзної індустрії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми сучасного торгівельного судноплавства, розвитку круїзного бізнесу в Україні, міжнародного морського туризму і ролі портів в прийомі і обслуговуванні круїзних туристів досліджувалися в працях українських фахівців: Голубкової І. О., Бакай В. Й., Макогона Ю. В.,

контроль полягає у систематичному моніторингу та соціальній експертизі інституціональними структурами громадянського суспільства діяльності інститутів та акторів з метою запобігання та виявлення зловживання владою. Чим більше у громадян можливостей використовувати громадянський контроль, тим, звичайно, вищий рівень легітимності політичного режиму.

Громадянське суспільство стає своєрідною «матрицею» для формування правового суспільства. В країнах демократичного транзиту явище масового правового нігілізму делегітимізує політичний режим. Критеріями політикоправових інститутів як системних утворень стає реалізація прав людини, здійснення принципів громадянського суспільства.

Саме тому можливості щодо здійснення правових норм з реалізації прав і свобод громадян пов'язані з ефективністю діяльності політико-правового інституту. В умовах транзиту становлення правової держави (регулювання суспільних відносин на законодавчому рівні) йде паралельно з процесом становлення громадянського суспільства. На етапі демократичного транзиту відбувається засвоєння громадянами цінностей демократії. Тому в умовах демократичного транзиту важливим є закріплення норм правової держави в конституції та інших нормативно-правових актах. Але реалізація основних прав і свобод громадян здійснюється не повністю через нівелювання нормами права частиною суспільства. У процесі транзиту можливості щодо втілення основ правової держави є обмеженими, доки не встановиться принцип незалежності гілок політичної влади, особливо судової. Тому судова гілка влади має звільнитися від адміністративного пресингу та від корупційних дій.

Пріоритетним завданням у процесі транзиту можна вважати зміцнення і розширення середнього класу в системі соціальної стратифікації. З економічної точки зору середній клас – це основний платник податків, внутрішній інвестор, який визначає параметри внутрішнього ринку, та масовий споживач. З політичної – середній клас визначає електоральні переваги, є носієм і гарантом демократичних принципів та політичних свобод. З соціальної – визначає ціннісні орієнтації суспільства, моральні стандарти суспільного життя. Найчастіше в якості основних об'єктивних критеріїв виділення середнього класу називають рівень освіти і

Демократичний транзит завжди супроводжується становленням громадянського суспільства. Від типу громадянського суспільства залежить, яка модель демократії може бути сформована протягом демократичного транзиту. Так, якщо громадянське суспільство є «клубним», тобто засновується на відносно замкнених бізнес-професійних групах, то найчастіше владною партією є елітна; демократія стає обмеженою, а основний принцип демократії простежується у частій зміні еліт.

Якщо громадянське суспільство є поляризованим, то воно виражається у широкій масовій участі в політиці. Тоді демократія визначається як репрезентативна і діє за принципом відповідальності влади. Якщо тип громадянського суспільства визначається як всеохоплюючий, то різниця між партіями є незначною і відрізняється тільки за принципом опозиційності. Держава починає контролювати партійну діяльність, використовуючи політичні партії для політичної інституціоналізації громадянських ініціатив. Такі партії стають залежними від держави та втрачають незалежність. Якщо громадянське суспільство є мережевим, то правлячою партією є картельна. Така партія репрезентує модель консенсусної демократії, яка простежується у відсутності різниці між політичними елітами. Опозиціонери, за цією моделлю, є частиною політичного істеблішменту. В цих умовах основним принципом демократії є легітимність, яка забезпечується виборами та ЗМІ [6, с. 127].

Зрозуміло, що під час демократичного транзиту особливо актуальними стають ідеї соборності, принципів свободи, справедливості, солідарності та згоди. В країнах демократичного транзиту концепція громадянського суспільства вбудована в ліберальний проект, але приватні зв'язки продовжують відігравати значну роль. Політичні партії відображають приватні інтереси, а політичні актори використовують стосовно до громадянського суспільства маніпулятивні засоби, орієнтуючись на пересічного громадянина.

В ідеалі за умов сталої демократії публічна політика не має бути маніпулятивною та підміняти інтереси суспільного розвитку інтересами корпоративних груп. В умовах демократичного транзиту особливістю громадянського виміру стає можливість застосування громадянами методу громадського контролю. Громадянський

Жихаревої В. В., Логунової Н. А. і ін. [1-6;10]. В цілому, їх висновки зводяться щодо необхідності розвитку круїзного судноплавства, міжнародної інтеграції транспортних комунікацій, модернізації інфраструктури морських портів України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Не зменшуючи значення робіт вітчизняних науковців, варто зазначити, що дослідження проблеми інтеграції в міжнародну круїзну індустрію, активізації всіх форм господарської діяльності у сфері круїзних послуг на території портів і їх ролі в прийомі і обслуговуванні круїзних туристів є недостатньо глибокими і потребують подальшої розробки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз круїзного ринку показав тенденції, пов'язані з індустріалізацією круїзного флоту на основі збільшення пасажиромісткості судів нового покоління. Наприклад, компанія Royal Caribbean в 2009р. спустила на воду найбільший корабель в світі "Оазис морів". Його довжина перевищує висоту нью-йоркського хмарочоса "Empire State Building" і довжину найбільшого американського авіаносця "Рональд Рейган". "Оазис морів" в п'ять разів більше "Тітаніка", а вага його складає 225 тисяч тонн або вага 45 тисяч африканських слонів. Корабель вміщає 6 тисяч 700 пасажирів і 2 тисячі 100 чоловік команди. Компанія Disney Cruise теж спустила на воду новий корабель. 14-ти палубний лайнер має назву "Disney Dream" і вміщає 4 тисячі пасажирів. Відмітна особливість цієї компанії якраз і полягає в її назві, вони повністю спеціалізуються на круїзах для всієї сім'ї з дітьми. На лайнері є великий аквапарк і водні гори під назвою "Water Coaster". Це вже третій корабель компанії. Він був побудований в Німеччині і спущений на воду 4 листопаду 2010 р. Італійська компанія Costa Cruises оголосила про будівництво ще двох кораблів під назвами "Коста Фаволоса" і "Коста Фасиноза". Кораблі вміщують по 3 тисячі пасажирів. Це вже будуть 16-й і 17-й по рахунку кораблі компанії. Італійська компанія MSC Cruises оголосила про спуск на воду нового лайнера "Магніфік". Це вже 11-й пароплав компанії, яка щороку випускає по новому кораблю. MSC Cruises замовила ще два нові лайнери, які будуть готові в найближчі два роки. Ще одна круїзна компанія "Norwegian" теж не відстає. Вже побудований корабель під назвою "Eric", що обслуговує круїзних туристів з Європи. На ньому

побудован перший на круїзних кораблях бар, зроблений з льоду. Найбільша круїзна компанія Carnival Corp. спустила на воду корабель під назвою "Dream", вміщаючий 3 тисячі 646 пасажирів. Таким чином, можна з певністю стверджувати, що морські круїзи - один з самих швидкорослих секторів світового туристичного ринку, що примушує українських фахівців і управлінців морської галузі держави підсилити увагу до сучасних проблем розвитку круїзного бізнесу та інвестиційних пропозицій судновласників в басейні Чорного і Середземноморського морів.

В той же час, вирішальну роль в розвитку міжнародних транспортних систем, модернізації українського торгового флоту, доданню нового формату економіки морегосподарського комплексу повинна зіграти Морська доктрина України. Відповідно до Морської доктрини України на період до 2035 р., основними завданнями державної морської політики є підтримка і розвиток морегосподарської діяльності на технологічному, екологічному, соціальному рівні для забезпечення задоволення потреб українського суспільства, конкурентоспроможності на світовому ринку, повного використання геополітичного потенціалу держави [7]. Також серед задач - забезпечення у внутрішніх водах і територіальному морі України режиму судноплавства, яке відповідає міжнародному морському праву і міжнародним стандартам безпеки, підвищення рівня безпеки судноплавства на українських судах, ефективне здійснення функцій морської адміністрації і інших функцій держави, які передбачені міжнародними договорами України в галузі судноплавства; сприяння розвитку всіх галузей економіки приморських регіонів держави і забезпечення пріоритетності розвитку морегосподарської діяльності. Згідно доктрині, пріоритетами національних інтересів України у сфері морської діяльності є задоволення потреб її народу і економіки у використуванні ресурсів Азовського і Чорного морів, Керченської протоки і інших районів Світового океану, посилення позиції України серед провідних морських держав, забезпечення її безпеки і суверенітету. Здійснити це заплановано шляхом економічно доцільної і екологічно безпечної морегосподарської діяльності, пов'язаної з вивченням, розвідкою, здобиччю, використуванням, збереженням і відтворенням природних ресурсів, забезпеченням їх невиснажливого

відсутність громадянських прав і демократичних свобод, скільки протест проти привілеїв пануючої верхівки (відкритих розголошу дач, «мисливських хатинок», іноземних рахунків і тощо). До ідеї зміни системи призвели не патріотичні громадянські почуття «звільненого пересічного громадянина», а сплеск споживацьких очікувань щодо підвищення рівня добробуту; надія на досягнення західного рівня і стилю життя.

Пересічний східноєвропейець, який сформувався в атмосфері відхилення від ідеологізованих норм громадського життя, виступив у той час, головним чином, в ролі спостерігача, який був сповнений надій на зміни, що йдуть «згори». Та ж специфіка модернізації характерна і в Україні, вважаючи, що сучасні труднощі України обумовлені, насамперед, тим, що вона в серпні 1991 р. не завоювала і не здобула, а лише отримала незалежність. Та ж сама історія повторилася 2004 року, коли Майдан лише спостерігав за зміною однієї панівної групи при владі іншою.

Соціальні рухи років перебудови не змогли знайти стійких інституціональних форм, і громадянське суспільство, яке почало бурхливо розвиватися, залишилося фактично неструктурованим. Точніше, його антидержавні структури не змогли залишатися неполітичними (тобто – недержавними) і увійшли у владу, створюючи, як правило, законодавчу її гілку.

До аналізу громадянського виміру транзиту потрібно ще включити становлення національної держави. Особливо актуальним це питання було для колишніх пострадянських країн на початку 1990-х років. Після розпаду СРСР вони опинилися перед необхідністю формування власної національної ідентичності і започаткування незалежного державного досвіду. На рівні конституцій країни проголосили національні кордони, офіційну мову, символи держави та запровадили громадянство. Національна держава ставить за мету збереження історичної, політичної, культурної єдності громадян та відносної етнічної гомогенності населення. Західні політологи вважають, що зародження національної держави пов'язане з проблемою еволюції владних відносин. Формування почуття національної ідентичності та гордості за власну націю не просто сприяє консолідації суспільства, а є легітимізуючим чинником політичного транзиту і суттєвим впливом на політичний режим загалом.

Демократична революція в комуністичній частині світу була підготовлена процесом визрівання елементів громадянського суспільства, яке існувало в самій тоталітарній системі, але поза її владними структурами. Парадоксом, на думку С. Г. Вонсовича, виглядає той факт, що в радянській соціально-політичній системі постійно були присутні елементи невдоволення більшовиками, які співіснували з елементами народної віри в успіх соціалістичного експерименту. Це дозволяє говорити про існування протогромадянського сектора й у «пізньому» (сер. 60 – 80 рр. XX ст.) радянському суспільстві [1]. «Ідея приватної власності навіть для «найбільш західних східноєвропейців» - чехів була менш значущою в порівнянні з ідеєю політичного плюралізму, ліквідації монополії Компартії. В чеському суспільстві, як і в румунському, болгарському, албанському, реєструвалася найбільша серед країн регіону кількість не «риночників», а саме «демократів» [1].

Інтерпретація ідеї автономії особистості, яку можна знайти в дисидентських текстах, дослідникам уявляється дивно обмеженою в порівнянні з її класичною інтерпретацією в рамках західноєвропейської ліберальної традиції. Інакше кажучи, дисиденти плекали ідею моральної революції, оскільки гасло «жити по правді» сприймалося як призов до громадської непокори.

Суспільно-політичні рухи «Солідарність» у Польщі, «Громадянській Форум і Громадськість проти насильства» у Чехословаччині, «Спілка вільних демократів» в Угорщині, «Демократична Росія», «Новий форум» у НДР, «Спілка демократичних сил» у Болгарії, «Саюдіс» у Литві, народні фронти в Латвії й Естонії орієнтувалися на завоювання політичної влади шляхом участі в «круглих столах». Їх відмінною особливістю була прихильність принципу ненасильства. 1990 року «Громадянський Форум» у Чехословаччині переміг з абсолютно неpolітичним гаслом «Правда і любов переможуть неправду і насильство». Майбутній президент Чехословаччини, драматург В. Гавел виступав за структуроване громадянське суспільство, у якому партії відіграють тільки «належну роль». Вацлав Гавел висунув принцип не політичного, а морального протистояння тоталітаризму.

Як зазначає С. Г. Вонсович, соціально-політичній реальності того часу каталізатором змін, які відбувалися, стали не стільки

використовування; торговим судноплавством, портовою діяльністю, суднобудуванням і судноремонтом; *забезпеченням розвитку морського туризму* і ін. Як наголошується в документі, реалізація положень Морської доктрини сприятиме забезпеченню стійкого розвитку України як морської держави, захисту і забезпеченню її національних інтересів і безпеки в Азовському і Чорному морях, Керченській протоці і інших районах Світового океану, підвищенню міжнародного авторитету. Основною метою державної морської політики України в регіональному аспекті є створення умов для динамічного збалансованого соціально-економічного розвитку приморських регіонів, повне використання переваг їх розташування [8]. Це досягається шляхом:

- випереджаючого розвитку морегосподарської складової в економіці приморських регіонів, зокрема транспортних і комунікаційних систем, інформаційних технологій, банківської і ділової сфери, житлового і рекреаційного будівництва, соціальної інфраструктури;

- сприяння міжрегіональній і міжнародній співпраці у сфері морегосподарської діяльності, розвитку прибережної торгівлі;

- виявлення резервів існуючого морегосподарського потенціалу приморських регіонів і їх ефективного використання;

- підтримки і розвитку соціальних напрямів морегосподарської діяльності, задоволення потреб людини, його здоров'я і соціальної захищеності;

- формування системи соціально-економічної безпеки приморських регіонів на основі об'єднання зусиль державних і недержавних інститутів, суспільства в цілому щодо дотримання безумовних пріоритетів в застосуванні екологічно чистих технологій здійснення морегосподарської діяльності, запобігання спричиненню шкоди і недбалого відношення до морської і прибережної середовищ;

- активної транскордонної співпраці у сфері морегосподарської діяльності, перш за все по рекреаційних, екологічних, транспортних і соціальних напрямках;

- розвитку морської освіти і науки; пріоритетного залучення населення приморських регіонів в сферу морегосподарської діяльності; розвитку нових напрямів здійснення морегосподарської діяльності.

Звернемо увагу, що морський транспортний комплекс є багатофункціональною структурою, що задовольняє потреби національної економіки у транспортному забезпеченні. Морські порти є складовою частиною транспортної і виробничої інфраструктури держави з огляду на їх розташування на напрямках міжнародних транспортних коридорів. Від ефективності функціонування морських портів, рівня їх технологічного та технічного оснащення, відповідності системи управління та розвитку інфраструктури сучасним міжнародним вимогам залежить конкурентоспроможність вітчизняного транспортного комплексу на світовому ринку. Основними умовами для розвитку портової галузі є: реалізація конкурентної тарифної політики; створення кластерів та спеціальних зон у морських портах; залучення додаткових вантажо- та пасажиропотоків. В той же час основними проблемами функціонування та розвитку портової галузі є:

зниження рівня прибутковості морських портів у зв'язку із значним зносом основних засобів (більш як 70 відсотків);

повільне оновлення основних фондів морських портів, невідповідність їх технічного рівня вимогам щодо надання послуг із здійснення операцій з вантажами;

відсутність дієвого механізму залучення приватних інвестицій для розвитку морських портів та захисту прав інвесторів;

низький рівень міжгалузевої координації діяльності із забезпечення розвитку транспортної інфраструктури, що призводить до роз'єднання єдиного транспортного потоку, нерационального використання ресурсів і зниження ефективності використання транспорту;

низький рівень інформатизації транспортних процесів та інформаційної взаємодії з галузями національної економіки;

неможливість здійснення повномасштабної оптимізації діяльності морських портів у зв'язку з високим рівнем витрат на утримання об'єктів соціальної інфраструктури.

Проведені дослідження вказують, що іноземних круїзних операторів привертають темпи приросту кількості українських туристів та туристичні ресурси приморських територій нашої держави. Тому вони вже зараз намагаються просувати круїзний турпродукт на українському ринку. Про наміри відкрити в Україні своє агентське

громадянського суспільства, відмінний від західного. Для нього характерним є переплетення авторитарних і демократичних елементів, характеристик. Р. Дарендорф слушно зауважує, що дорога до свободи веде туди, де можливе створення більш відкритих форм держави і суспільства [5, с. 28]. На цьому шляху варто пам'ятати про такі умови:

1) немає ніякого сенсу в переході від «капіталізму» до «соціалізму»; дорога до свободи - це тільки перехід від закритого суспільства до суспільства відкритого, яке повинно стати механізмом для виявлення альтернатив;

2) в ідеалі громадянські суспільства ніхто не буде - вони розвиваються самостійно, але у транзитивних демократіях немає ні часу, ні засобів, щоб чекати, що все відбудеться саме собою; необхідно будувати незалежні організації й інститути як додаткову ланку між урядом і індивідом [2, с. 69].

І країни пострадянського простору, і країни ЦВЄ погоджувалися з зазначеними умовами, однак, як слушно зауважує Г. Музиченко, стартові умови в зазначених групах країн виявилися різними. Причину в тому вона вбачає в різниці економічного стану, історичного минулого та ідеологічних вподобань. Саме тому ліберальні реформи, які були запропоновані в контексті програми «Вашингтонський консенсус», для країн ЦВЄ стали успішними, а для країн пострадянського простору, де лібералізм не прижився ні в економіці, ні в суспільному житті, стали провальними [1].

Ідея громадянського суспільства виникла в Східній Європі, насамперед, як ідея антидержавна, антикомуністична, оскільки завдання полягало в створенні такої сфери суспільної взаємодії, яка б не мала нічого спільного з комуністичним урядом. Польські дослідники констатували, що у своєму неприйнятті існуючої системи східноєвропейці вирізнялися спільною характерною особливістю: бунт проти тоталітарної держави завжди був проявом солідарності з якою-небудь, нехай навіть уявлюваною, недержавною спільністю. Пошук соціальної солідарності, прагнення до справедливості явно переважали в уявленні опозиції ідеї самоцінності і незалежності особистості. Заперечення всього офіційного, недержавного не означало прийняття цінностей індивідуалістичних, але радше означало визнання цінностей дійсно суспільних. Тому заперечення «реального соціалізму» поєдналося з прийняттям цінностей, аж ніяк не чужих соціалізму.

демократичного транзиту зазначеної групи країн, з'ясування основних його інститутів та визначення ступеню впливу на формування системи влади в регіоні.

Викладення основного матеріалу. Історію політичного транзиту в сучасних пострадянських державах інколи називають історією боротьби за громадянське суспільство. Сам термін «громадянське суспільство» в країнах ЦВЄ та постсоціалістичного простору набув популярності лише в 80-і роки як головне гасло опозиції, спрямоване проти комунізму, хоча саме поняття з'явилося набагато раніше, одночасно з дисидентським рухом, виступаючи під такими термінами, як «незалежна культура», «паралельні структури», «альтернативне суспільство».

Початок вживання терміну «громадянське суспільство» частіше за все пов'язують із польським рухом «Солідарність». Потім він одержав поширення в Угорщині, у Чехословаччині, хоча останнім часом його частіше заміняли терміном В. Бенди «паралельний поліс» [Цит. по: 7, с. 74]. Наприкінці 80-х рр. термін «громадянське суспільство» почав поширюватися й у республіках колишнього СРСР, перш за все, за рахунок зростання популярності терміна на Заході.

Сама ідея протиставлення громадянського суспільства державному втручання у всі процеси життєдіяльності суспільства традиційно ототожнюється з лібералізмом як ідейно-політичним вченням та практикою організації економічного та політичного життя. Вперше про доцільність його існування заговорили в часи Античності, але науково визнали лише в роботах Дж. Локка, якого по праву вважають і батьком лібералізму, і основоположником теорії громадянського суспільства.

Відомо, що феномен громадянського суспільства в ліберальній традиції має типологічні риси: пріоритет приватної власності і пов'язаних з нею інтересів власників; наявність «середнього класу»; високий рівень можливостей самореалізації особистості; функціонування значної кількості суспільно-політичних і частіше правозахисних організацій; розвиток і ствердження громадянськості через взаємний обмін ознаками і якостями з інститутом державності, за принципом «політичність громадянського суспільства і громадянськість політичного» [1].

У пострадянських країнах виявляє себе інший тип

представництво заявив один з монополістів світового ринку круїзів - Royal Caribbean International, який хоче розширити програму своїх середземноморських круїзів за рахунок заходів в чорноморські порти (Севастополь, Ялта, Одеса). Має намір внести їх в свою середземноморську круїзну програму і компанія Crystal Cruises (дочірня структура японської групи морських перевезень Nippon Yusen Kaisha, оперуюча флотом з 800 судів). Наприклад, на початку 2012 року круїзна компанія Royal Caribbean International (США; 38 лайнерів загальною місткістю більше 84 тис. чіл.), яка утримує приблизно 25% світового ринку круїзних послуг, адаптувавши свої програми для російськомовних туристів, почала реалізовувати в Україні круїзний продукт, що бере початок маршруту з порту Стамбул.

Як відзначають фахівці українсько-британської компанії "Селект Блек Сі", Royal Caribbean International планує організовувати кільцеві чорноморські круїзи і круїзи в Середземномор'ї з посадкою пасажирів у вітчизняних портах. Російська круїзна компанія "Інфлот Круїз Анд Феррі", що створила на початку 2011 р. дочірній підрозділ в Україні, оголосила про свої плани розвивати круїзний туризм в Україні. Зокрема, як в Росії, так і в Україні, компанія ексклюзивно просуватиме круїзи іспанського круїзного туроператора Pullmantur, з яким у "Інфлот Круїз Анд Феррі" вже підписала угоду. Група компаній "Інфлот", в цілях просування на російський та український ринок круїзного продукту, адаптувала під російськомовних клієнтів каталог круїзів, створила нові туристичні програми і розробила відповідне меню по системі "все включено". Крім того, спільно з Pullmantur компанія "Інфлот Круїз Анд Феррі" розробила систему знижок і здешевила продукт, запропонував для масових туристів низку міні-круїзів тривалістю від 4 до 11 днів і вартістю від 299 до 710 EUR. З 2010 р. компанія Pullmantur організувала заходи круїзних суден до Стамбулу, що наблизило власний круїзний турпродукт до території України за рахунок прямих чартерних авіаперельотів. Враховуючи те, що в 2012 р. в Сочі створена туристична інфраструктура і добудований круїзний термінал, надалі компанія "Інфлот Круїз Анд Феррі" також розраховує відродити Чорноморські круїзи із заходами лайнерів до Сочі, Ялти, Севастополя, Одеси. Проте, для цього необхідно ще модернізувати відповідну інфраструктуру

українських портів під судна з посадкою нижче 8,5 м, привести портові збори і митні процедури у відповідність з європейськими нормами. Фахівці вважають, що модернізація портової інфраструктури дозволить щорічно збільшувати кількість суднозаходів в українські порти на 10-15% і щорічно приймати не менше 60 тис. туристів, згладити сезонність і забезпечити роботою туристичну галузь. А надалі приверне в чорноморський басейн і інших міжнародних круїзних операторів. Звернемо увагу на розклад ринкової частки круїзних операторів у Європейському регіоні, що мають намір долучитися до суднозаходів до українських портів (рис. 1).

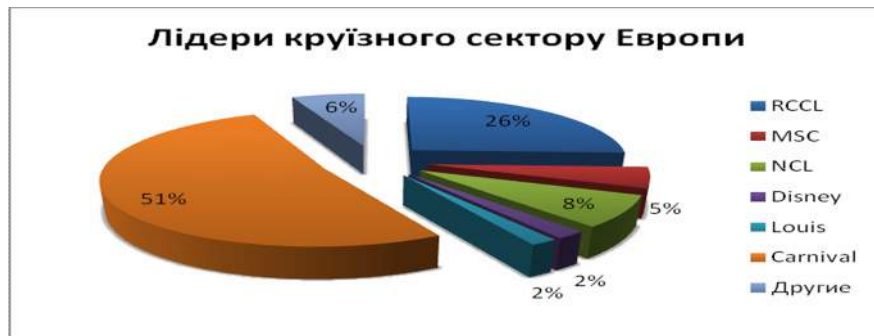

Рис. 1. Частка ринку круїзних операторів в Європейському регіоні, 2012

Як відомо, після розпаду СРСР, Україні дісталися 30 % власності торгового флоту, 18 морських і 8 річкових портів, судоремонтні і суднобудівельні заводи. Якщо на кінець 80-х років минулого століття на Кримсько-кавказькій круїзній лінії за рік перевозилося 2,1-2,5 млн. пасажирів (з яких 10-12 % складали іноземні громадяни), то в 2011 р. Одеську затоку відвідали 73 океанських круїзних лайнерів під іноземним прапором, що доставили до Південної Пальми більше 60 тис. туристів. З урахуванням Дніпровських круїзних судів типу "річка-море" було всього 122 суднозаходів. Сумарна кількість пасажирів, на круїзних морських і річкових судах, які прибули до Одеси склало 122,6 тис. чол. що на 6 тис. більше, ніж в навігацію 2010 р. А вже в 2013р. в акваторію України зайшло 13775 судів, з яких 1506 пасажирських суден (10.9%),

прагнули якомога скоріше. Більшість з країн ЦВЕ увійшла до ЄС у 2004 році, утворивши групу країн East Europe-12, а 2013 року - East Europe-13 і наразі є повноправними членами ЄС-28 та такими, що за рівнем розвитку демократії відповідають рівню розвинутих демократій західної Європи. Не останнє місце в побудові нової системи влади відіграло громадянське суспільство, тому актуальним виявляється питання про визначення обсягу впливу останнього на процес формування нової системи влади в зазначених країнах.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Варто відзначити, що проблематика громадянського суспільства досить активно обговорюється в сучасній науковій літературі. Сутність та політичний зміст громадянського суспільства, його структури, місця і ролі в політичній системі демократичного суспільства досліджували І. Варзар, Ю. Габермас, Ф. Гайєк, В. Журавський, А. Колодій, О. Кульчицький, О. Погорілко, А. Силенко, В. Тацій, Ю. Шемшученко та ін. Історичний досвід та особливості формування громадянського суспільства в країнах Центральної та Східної Європи, пострадянського простору та в Україні зокрема досліджували В. Барков, С. Вонсович, П. Кравченко, В. Лісовий, М. Лукашевич, В. Кремень, Г. Музиченко, О. Чувардинський, М. Черниш, В. Шевчук, Б. Ярош та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Питання теорії й практики становлення, розвитку громадянського суспільства та його окремих інститутів в країнах ЦВЕ є достатньо дослідженими в політичній теорії, хоча їх безпосередня роль в політичних трансформаціях та становленні нової системи влади в цих країнах є недостатньо вивченою. Вважається, що саме завдяки розвитку громадянського суспільства вдалося швидко змінити систему влади в країнах ЦВЕ та досягти успіхів в демократичному транзиті. Однак виникає питання про те, чому його роль в політичних трансформаціях країн ЦВЕ та країн пострадянського простору так різниться та що саме в його структурі та методах впливу на систему влади відіграло вирішальну роль в становленні нової системи влади.

Формулювання цілей статті. Дана стаття має на меті визначити роль громадянського суспільства у формуванні нової системи влади в країнах Центральної та Східної Європи шляхом теоретичного узагальнення сутності феномену громадянського суспільства, виявлення умов його функціонування в умовах

восточноевропейской группы стран выделяют государства постсоветского пространства, где после падения СССР демократические преобразования происходили в условиях неразвитости среднего класса и формирования псевдогражданского общества, что отразилось на замедлении демократических преобразований и формировании авторитарных политических режимов.

Ключевые слова: гражданское общество, система власти, демократический транзит, средний класс, общественные движения, реформы власти.

Maslov Yuri

ROLE OF CIVIL SOCIETY IN THE FORMATION OF A NEW POWER SYSTEM IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE

Analyzes the essence of the civil society phenomenon in modern political science, defines the features of its formation in the conditions of Central and Eastern Europe in the period of democratic transition, among which the most significant are social movements against totalitarianism, communism and violence. The main forms of influence on the formation of a new system of government were to participate in round tables and support of liberal economic reforms aimed at strengthening the middle class as the economic and social foundations of democratic governance. As part of the Eastern European group of countries allocate post-Soviet states, where democratic transformation after the fall of the USSR occurred in the conditions of underdevelopment of the middle class and the formation of noncivic society, which is reflected in slowing the democratic reforms and the formation of authoritarian political regimes.

Keywords: civil society, the system of power, democratic transition, the middle class, social movements, government reform.

Постановка проблеми. На початку червня 2014 року світ і, в першу чергу, Східна Європа урочисто святкували 25-річний ювілей падіння комунізму. Саме в 1989 році більшість країн Варшавського договору відмовилися від комуністичного минулого та зв'язків з Радянським союзом та стали на шлях масштабної модернізації. Майже всі країни цього простору обрали європейські орієнтири подальшого політичного розвитку та зосередилися на побудові нової системи влади, яка б відповідала демократичним цінностям та організаційним вимогам Європейського Союзу, увійти до якого

36 швидкісних суден (0.3%), 9311 вантажних суден (67.6%), 1762 танкерів (12.8%), 149 риболовецьких суден (1.1%), 1011 яхт та інших суден (7.3%) (рис. 2) [9].

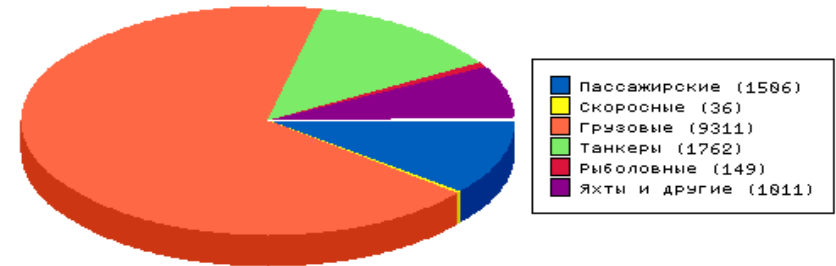

Рис. 2. Загальна кількість суднозаходів в порти України за 2013 р. за типами суден

Дані про вантажообіг у портах свідчать, що сумарний дефайт імпорту склав 138767134 тонн. Сумарний дефайт експорту склав 106099168 тонн. Таким чином, кількість суднозаходів в порівнянні з минулим періодом збільшилась на 7541 суден, тобто на -55%. Абсолютним лідером за кількістю суднозаходів за 2013 рік став порт Одеса, який відвідало 816 суден. Лідером за кількістю заходів вантажних судів є порт Маріуполь - 717 суден. Лідером за кількістю заходів танкерів є порт Одеса - 145 суден. Лідером за кількістю заходів пасажирських суден є порт Севастополь - 237 суден [9].

Динаміка круїзних пасажирів у чорноморських портах-членах Асоціації "Medcruise" у 2003 – 2011 рр. наведено нами в таблиці 1. За сприятливих умов круїзний бізнес в цілому на Чорному морі, може найближчими роками давати темп росту на 10-15 % щорічно, вважає Джованні Спадонні, президент асоціації «MEDCRUIZE», об'єднуючої 59 круїзних портів Середземного, Егейського і Чорного морів. Цьому сприяють, зокрема, загальносвітові тенденції: північноамериканський круїзний ринок росте повільніше світового, зокрема через задоволений попит американців, і оператори шукають для морських туристів нові враження на протилежній стороні планети.

Таблиця 1

Кількість круїзних пасажирів у чорноморських портах-членах Асоціації "Medcruise" у 2003 – 2011 рр. (тис. осіб) [8]

Назва порту	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Батумі			707	1852	1647	1497	4127	3127	2564
Констанца	5034	6164	10780	15935	15896	24207	8516	21286	23878
Одеса	74400	83900	87700	103300	105200	45750	31550	66010	66785
Севастополь	15345	22357	21768	20614	33166	38049	35447	16671	15940
Синоп	445	1650	1097	2279	1320	2632	8436	5266	5768
Сочі	4029	7155	4414	7156	17832	15162	13467	20055	13072

Стратегічні перспективи портів Причорномор'я також пов'язують з можливим залученням до морських подорожей жителів країн СНД і країн ЄС, для яких переліт в базовий пункт круїзу, перш за все йдеться про Одесу, буде недовгим, наприклад з Угорщини, Чехії, Польщі і ін. Це потенційні пасажери крупних лайнерів, здатних прийняти на борт дві тисячі чоловік. Судна, які в даний час вважають за краще замовляти компанії як рентабельніші, на три і більше тисяч пасажирів, поки до українських портів Чорного моря регулярно не заходять. У той же час, багате історією, визначними пам'ятками узбережжя Чорного моря все більше привертає увагу спроможних туристів. Так наприклад, компанія «V.Ships Leisure» (Монте Карло), яка займається менеджментом круїзних судів, зокрема двох, та формують круїзи по Чорному морю, проводить власну оцінку туристичних переваг Чорноморських портів. Одне з суден, яким оперує компанія належить світовому лідеру круїзного бізнесу «Silver Sea Cruises». Ці невеликі судна (максимум до 350 пасажирів, але з дуже високим стандартом обслуговування) починали маршрут з Поті, заходили в порти Росії, України, Болгарії і Румунії. Вивчення думок учасників подорожі, дозволяє директору по плануванню і портовим операціям компанії «V.Ships Leisure» Джорджіо Матта вважати, що круїзний і туристичний потенціал Чорного моря дуже великий. Проте, щоб скористатися перспективами, треба, перш за все, розвинути інфраструктуру пасажирських терміналів, створювати сприятливі умови для роботи круїзних операторів в регіоні [10]. Як бачимо, в сучасних умовах розвитку круїзної галузі як сектору світової індустрії

УДК 321.7

Маслов Юрій

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ НОВОЇ СИСТЕМИ ВЛАДИ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Досліджується сутність феномену громадянського суспільства в сучасній політичній науці, виявляються особливості його формування в умовах країн Центральної та Східної Європи в часи демократичного транзиту, серед яких найвагомішими визнаються протестні суспільні рухи проти тоталітаризму, комунізму й насильству. Основна форма впливу на формування нової системи влади відбувалася шляхом участі в круглих столах та підтримці ліберальних економічних реформ, спрямованих на зміцнення середнього класу як економічного та соціального підґрунтя демократичного правління. В складі східноєвропейської групи країн виокремлюють держави пострадянського простору, де після падіння СРСР демократичні перетворення відбувалися за умов нерозвинутого середнього класу та формування псевдогромадянського суспільства, що позначилося на гальмуванні демократичних перетворень та формуванні авторитарних політичних режимів.

Ключові слова: громадянське суспільство, система влади, демократичний транзит, середній клас, громадські рухи, реформи влади.

Маслов Юрій

РОЛЬ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В ФОРМИРОВАНИИ НОВОЙ СИСТЕМЫ ВЛАСТИ В СТРАНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ И ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ

Анализируется сущность феномена гражданского общества в современной политической науке, определяются особенности его формирования в условиях стран Центральной и Восточной Европы в период демократического транзита, среди которых наиболее значимыми признаются протестные общественные движения против тоталитаризма, коммунизма и насилия. Основная форма влияния на формирование новой системы власти состояла в участии в круглых столах и поддержке либеральных экономических реформ, направленных на укрепление среднего класса как экономической и социальной основы демократического правления. В составе

13. Психология: Учебник / Под ред. А. А. Крылова /– М.: ПРОСПЕКТ, 1998. – 584 с. Гл. 18

14. Максимович Л. Украинские женщины в политике / Л. Максимович / [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://p-europe.eu/node/354130>

1. Bol'shoj tolkovyj psy`xology`chesky`j slovar` / Per. s angl. Reber Artur. T. 1. – М.: AST; Veche, 2001. – 592 s.

2. Bol'shoj tolkovyj socy`ology`chesky`j slovar`. (Collins) / Per. s angl. T.1. – М.: 1999. – 544 s.

3. Kon Y`. S. Muzhsky`e y`ssledovany`ya: menyayushhy`esya muzhchy`ny v y`zmenyayushhemsya my`re // Vvedeny`e v gendernye y`ssledovany`ya: Uchebnoe posoby`e / Pod red. Y`. A. Zhrebky`noj. Ch. I. – X.: 2001. – 810s.

4. Vesel`ny`czkaya E. Zhenshy`na v muzhskom my`re / E.Vesel`ny`czkaya/ – S.-P.: 2000. – 160s.

5. Zdravomyslova E., Temky`na A. Socy`al`noe konstruy`rovany`e gendera/ E.Zdravomyslova, A.Temky`na / #3-4. – М.: 1998. – 340s.

6. Kon Y`. S. Polovye razly`chy`ya y` dy`fferency`acy`ya socy`al`ny`x rolej / Y`. S. Kon / Sootnosheny`e by`ology`cheskogo y` socy`al`nogo v cheloveke: Matery`aly k sy`mpozy`umu. – М.: 1975. – S. 763–776.

7. Prakty`kum po gendernoj psy`xology`y` / pod obshh. red. Y`.S. Klecy`noj – SPb.: 2003. – 480s.

8. Malysheva M. Sovremennyy patry`arxat. Socy`al`no-ekonomy`cheskoe esse / M. Malysheva/ – М.: Academia, 2001. – 352s.

9. Doklad o vypolneny`y` v Ukray`ne Konvency`y` OON o ly`kvy`dacy`y` vsex form dy`skry`my`nacy`y` v otnosheny`y` zhenshy`n / [rukov. avt. kol. L.E. Leont`eva, A.V. Tolstokorova] / Xar`kov: 2007. - 18 s.

10. Gy`ddens Э. Socy`ology`ya / Э. Gy`ddens/ – М.: Эды`tory`al URSS, 1999. – 704 s.

11. Psy`xology`ya: Uchebny`k / Pod red. A. A. Kpylova /– М.: ПРОСПЕКТ, 1998. – 584 s. Гл. 18

Рецензент: Милова М.И., д.полит.н., профессор, Одесская национальная пищевая академия.

1.10.2014

туризму з участю морського транспорту, порти стають активною частиною великого і дуже динамічного конкурентного середовища, що веде до виникнення нових економічних відносин між портами і круїзними компаніями. Круїзний туризм починає виконувати важливу роль і як чинник регіонального розвитку транзитної території. Розвиваються процеси диверсифікації портової продукції і послуг для туристів, які в умовах трансформації економіки виходять за межі порту. Розвиток круїзного бізнесу в портовій діяльності обуславлює появу на близьких до портів територіях підприємств і організацій, які пов'язані з туристичною діяльністю, комерційним, інформаційним, фінансовим і іншими видами обслуговування круїзних судів і пасажирів.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень. Ускладнення структури організації прийому і обслуговування круїзів вимагають від портів Причорномор'я уміння включатися в комерційні мережі круїзних операторів, регіональних підприємств туризму, перетворюватися на міжнародний центр послуг і один з провідних елементів системи міжнародного круїзного туризму в регіоні і країні. Морегосподарський комплекс, у складі якого провідна роль належить морським торговельним портам, в більшості країн, що мають вихід на морські і океанські шляхи, працює ефективніше, ніж інші галузі національної економіки. Наприклад, морська транспортна система США, яка об'єднує 326 портів, має дохід на одного працівника майже на 37 % більш ніж в середньому по країні. Досвід Туреччини, Греції, країн Балтії і інших морських держав показав, що для ефективного розвитку круїзних портів, зростання їх конкурентоспроможності слід використовувати сучасні методи інтеграції в міжнародну круїзну індустрію, активізації всіх форм господарської діяльності у сфері круїзних послуг на території портів. Позиціонування України як морської держави вимагає як урахування глобальних тенденцій світової морської торгівлі, так і обліку тих тенденцій, які відбуваються в Чорноморсько-Азовському регіоні. Необхідність розвитку вітчизняного морегосподарського комплексу та портової інфраструктури диктується високою прибутковістю ринку транспортних круїзних послуг завдяки визнаним у світі конкурентним перевагам транспортування водними шляхами (екологічність, дешевизна, інвестиційна привабливість та ін.).

Література

1. Голубкова И. А. Макроэкономическая ценность круизного судоходства / И.А. Голубкова // Вісник ДІТБ. – 2012. – №16. – С. 285-289.
2. Бакай В. Й. Сучасний стан та перспективи розвитку морського транспорту в Україні / В. Й. Бакай, І. С. Франковська // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – № 1. – С. 183-185.
3. Макогон Ю. В. Украина – держава морская: монография под ред. Макогона Ю.В. / Ю.В. Макогон, А.Ф. Лысый, Г.Г. Гаркуша, А.В. Грузан // Донецк: ДонНУ, 2010. – 393 с.
4. Жихарева В. В. Современные тенденции развития рынка круизного судоходства / В. В. Жихарева // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. — 2012. — № 39 (2). — С. 153–166.
5. Логунова Н.А. Мировой рынок круизной индустрии: особенности формирования и перспективы развития / Н. А. Логунова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2013. — № 2 (22). — С. 29–34.
6. Нездойминов С.Г. Морской круизный бизнес как вектор международной интеграции морехозяйственного комплекса Украины / С.Г.Нездойминов, Н.Н.Андреева // Экономист. – 2014. – № 7. – С.43–45.
7. Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.10.2009 № 1307. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/13072009>
8. Круїзне судноплавство як чинник розвитку приморських регіонів України. Аналітична записка. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1054/>.
9. За год в акваторію портів України зашло 13775 судів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.maritimebusinessnews.com.ua/news/vesselstats.html/2014/01/01/24963.html>.
10. Нездойминов С. Г. Основы круизного туроперейтинга / С.Г. Нездойминов. – Херсон: Издатель Гринь Д.С., 2013. – 320 с.
11. Golubkova Y. A. Makroekonomy`cheskaya cennost` kruz`znogo sudoxodstva / Y`A. Golubkova // Visny`k DITB. – 2012. – #16. – S. 285-289.

многочисленные правовых документы и программы действительно проводятся в жизнь. Это возможно, безусловно, только при инициативном поведении самих женщин «снизу» и их настойчивом напоминании о себе мужчинам в самых разнообразных конструктивных формах.

Література

1. Большой толковый психологический словарь / Пер. с англ. Ребер Артур. Т. 1. – М.: АСТ; Вече, 2001. – 592 с.
2. Большой толковый социологический словарь. (Collins) / Пер. с англ. Т.1. – М.: 1999. – 544 с.
3. Кон И. С. Мужские исследования: меняющиеся мужчины в изменяющемся мире // Введение в гендерные исследования: Учебное пособие / Под ред. И. А. Жеребкиной. Ч. I. – Х.: 2001. – 810с.
4. Весельницкая Е. Женщина в мужском мире / Е.Весельницкая/ – С.-П.: 2000. – 160с.
5. Здравомыслова Е., Темкина А. Социальное конструирование гендера/ Е.Здравомыслова, А.Темкина / №3-4. – М.: 1998. – 340с.
6. Кон И. С. Половые различия и дифференциация социальных ролей / И. С. Кон / Соотношение биологического и социального в человеке: Материалы к симпозиуму. – М.: 1975. – С. 763–776.
7. Практикум по гендерной психологии / под общ. ред. И.С. Клециной – СПб.: 2003. – 480с.
8. Малышева М. Современный патриархат. Социально-экономическое эссе / М. Малышева/ – М.: Academia, 2001. – 352с.
9. Доклад о выполнении в Украине Конвенции ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин / [руков. авт. кол. Л.Е. Леонтьева, А.В. Толстокорова] / Харьков: 2007. - 18 с.
10. Women in National Parliaments. IPU, Inter-Parliamentary Union [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.ipu.org/wmn-e/arc/classif010213.htm>
11. Марценюк Т. Женщины в политике Украины: вызовы и перспективы гендерной политики / Т. Марценюк / [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://gender-route.org/articles/sex_gender_practice/zhenwiny_v_politike_ukrainy_vyzo_vy_i_perspektivy_gendernoj_politiki
12. Гидденс Э. Социология / Э. Гидденс/ – М.: Эдиториал УРСС, 1999. – 704 с.

принятием другого и проявлением сочувствия к его проблемам. Если сопоставить содержательные характеристики поведения в рамках гендерных ролей со стратегиями поведения в межличностных конфликтах приведенных выше, то легко заметить, что гендерные стереотипы традиционного ролевого поведения оказываются деструктивными в ситуации конфликтного взаимодействия. Для мужского поведения, реализующего традиционную гендерную роль, в большей мере характерна первая стратегия, а для женского – вторая, в то время как продуктивной является переговорная стратегия». [цит. по 7, 137].

Безусловно, что не так легко уйти от привычных форм взаимодействия между мужчиной и женщиной, особенно в публичной – наиболее консервативной сфере жизни (ведь надо учитывать гендерные настроения масс, а не отдельных индивидов). Представляется вполне реальным путем изменения гендерных представлений – движение снизу, импульс от «уличных» структур женских объединений. Таким путем пошли в Хорватии [14]. Механизм, позволяющий политику сделать гендерно чувствительной, они внедрили на уровне одной области, что была не тот момент гендерно чувствительна и обладала инициативной группой. После подтверждения успехов в самых разных публичных сферах именно в этой области, именно благодаря гендерной политике, стало возможным продвижение этих политиков в общенациональный парламент. Естественно, что сейчас страна эффективно применяет свой региональный опыт для всех граждан. И это свидетельство того, что изучение положительного зарубежного опыта, сложившегося импульсной волной «снизу», особенно актуально для Украины сегодня, когда «уличные» инициативы должны перестать носить только деструктивный характер.

Таким образом, можно прийти к **выводу**, что глубинная трансформация украинской публичной сферы, которая позволит встать на позицию сохранения страны и отказа следовать узкокорпоративным интересам олигархического эгоизма, возможна только при условии прихода в политику женщин, твердо придерживающихся принципов защиты общенациональных интересов. А это возможно только при активном содействии со стороны «гендерно» господствующей партии «сверху», когда

2. Bakaj V. J. Suchasny`j stan ta perspektyvy` rozvy`tku mors`kogo transportu v Ukrayini / V. J. Bakaj, I. S. Frankovs`ka // Visny`k Xmel`ny`cz`kogo nacional`nogo universy`tetu. Ekonomichni nauky`. – 2011. – # 1. – S. 183-185.

3. Makogon Yu. V. Ukray`na – derzhava morskaya: monografy`ya pod red. Makogona Yu.V. /Yu.V. Makogon, A.F. Лысыj, G.G. Garkusha, A.V. Gruzan // Doneczk: DonNU, 2010. – 393 s.

4. Zhy`xareva V. V. Sovremennye tendency`y` razvy`ty`ya rynku kruy`znogo sudoxodstva / V. V. Zhy`xareva // Rozvy`tok metodiv upravlinnya ta gospodaryuvannya na transporti. — 2012. — # 39 (2). — S. 153–166.

5. Logunova N.A. My`rovoj rynek kruy`znoj y`ndustry`y`: osobennosty` formy`rovany`ya y` perspektyvy` razvy`ty`ya / N. A. Logunova // Visny`k Berdyans`kogo universy`tetu menedzhmentu i biznesu. — 2013. — # 2 (22). — S. 29–34.

6. Nezdojmy`nov S.G. Morskoj kruy`znyj by`znes kak vektor mezhdunarodnoj y`ntegracy`y` morexozhajstvennogo kompleksa Ukray`ny / S.G.Nezdojmy`nov, N.N.Andreeva // `Ekonomy`st. – 2014. – # 7. – S.43–45.

Рецензент: Андреева Н. М., д. е. н., головний науковий співробітник, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

2.10.2014

УДК 631.115.8:658.821

Радова Олена

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВНИХ ФОРМУВАНЬ

В даній статті проведений огляд основних методик оцінки ефективності діяльності та конкурентоспроможності сільськогосподарських кооперативних формувань, визначено їх переваги і недоліки. При аналізі літературних джерел встановлено, що існують різні методики щодо оцінки конкурентоспроможності, які

використовуються провідними спеціалістами і науковцями в інших країнах досить успішно адаптовано до вимог та особливостей конкурентних відносин у вітчизняній економіці. Проте нами зазначено, що на сьогодні відсутня загальноприйнята методика визначення та оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства і тим більш сільськогосподарського кооперативного формування. Нами проведено аналіз ефективності діяльності кооперативів, здійснено групування, виділено переваги, недоліки та запропоновано удосконалення методу SWOT – аналізу за допомогою використання економіко-статистичного моделювання.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкуренція, стратегія, кооператив, економіко-статистичне моделювання, SWOT – аналіз.

Радова Елена

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВНЫХ ФОРМИРОВАНИЙ

В данной статье проведен обзор основных методик оценки эффективности деятельности и конкурентоспособности сельскохозяйственных кооперативных формирований, определены их преимущества и недостатки. При анализе литературных источников установлено, что существуют различные методики по оценке конкурентоспособности, используемые ведущими специалистами и учеными в других странах, которые довольно успешно адаптированы к требованиям и особенностям конкурентных отношений в отечественной экономике. Однако нами отмечено, что на сегодняшний день отсутствует общепринятая методика определения и оценки конкурентоспособности сельскохозяйственного предприятия, тем более сельскохозяйственного кооперативного формирования. Нами проведен анализ эффективности деятельности кооперативов, осуществлена группировка, выделены преимущества, недостатки и предложено усовершенствовать метод SWOT – анализа, используя экономико-статистическое моделирование.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкуренция, стратегия, кооператив, экономико-статистическое моделирование, SWOT - анализ.

действий как со стороны мужчин, так и со стороны женщин, которые будут базироваться на системном научном анализе. Конечно же, объективация этих процессов связана с изменениями в гендерных моделях поведения, которые будут приводить как к внутриличностному, так и межличностному конфликтам. И, естественно, крайне важно определить конструктивные поведенческие стратегии, способствующие разрешению конфликтной межличностной ситуации и выходу на качественно новый уровень взаимодействия мужчин и женщин.

В психологии принято различать три основные стратегии поведения в ситуации межличностного конфликта [13].

«Первая стратегия относится к силовым стратегиям поведения, она направлена на достижение собственных интересов без учета интересов партнера. Психологически она описывается в терминах доминирования, конкуренции, соперничества. Поведение характеризуется напористостью, использованием жестких аргументов, выставлением ультимативных требований, эмоциональным давлением на партнера.

Другую стратегию взаимодействия в конфликте образуют такие формы поведения, которые имеют в своей основе стремление к уходу от конфликта. Они могут иметь характер игнорирования проблемы, непризнания существования конфликта, нежелания решать имеющуюся проблему. Другая форма ухода от конфликта – это уступчивость, готовность пренебречь, поступиться своими интересами и целями. В тех случаях, когда уступчивость ничем не оправдана, она расценивается как неспособность отстаивать свои интересы, как неконструктивный подход к разрешению конфликта.

Третья стратегия – переговорная – расценивается как наиболее эффективный путь к разрешению межличностных конфликтов. Суть переговоров заключается в выработке решений, в большей или меньшей степени удовлетворяющих интересам обеих сторон.

Поведение в рамках традиционной мужской роли характеризуется напористостью, доминантностью, ориентацией на контроль и успех. Считается, что поведение мужчин, по сравнению с поведением женщин, характеризуется большей рациональностью и взвешенностью решений. Женское традиционное ролевое поведение, напротив, должно отличаться уступчивостью, покладистостью,

почти половину (44,7%) мест в шведском парламенте, что является одним из самых высоких показателей (а именно четвертое место) в мире [12].

Здесь может быть сделано весьма веское замечание: дает ли необходимый эффект при принятии властных решений парламентское квотирование по гендерному принципу, которое необходимо реализовывать в соответствии с рекомендациями ООН. И здесь есть над чем подумать: украинские реалии демонстрируют сильнейшую приверженность гендерным стереотипам как мужчин, так и самих женщин. Начнем с того, что одна из самых ярких до недавнего времени украинских женщин-политиков – Юлия Тимошенко – никак не демонстрировала свое желание принципиально изменить работу законодательного органа, сделав его гендерно равноправным (незначительное количество женщин в предвыборных списках, отсутствие продуманной, гендерно сбалансированной политики, принятие политических решений – целиком в рамках «мужского» видения проблем).

Справедливости ради надо заметить, что и некоторые другие женщины-депутаты работу в парламенте представляют, главным образом, как творчество женщины-*приза*, украшающего «суровые будни» мужчины-депутата своим прекрасным присутствием. Именно поэтому качественно новые программы остаются на бумаге и не получают реализации в сегодняшней политике – нужен качественно Другой взгляд на современную Украину, позволяющий и принять иную точку зрения (именно принять из чувства эмпатии, а не с кулаками и налитыми кровью глазами), и увидеть ситуацию в целом, понимая, что страна может быть с разной в прошлом историей, но это надо сберечь, сохранить, и идти дальше, уже найдя единые точки соприкосновения и взаимоуважения.

Именно такие акценты должна делать гендерно сбалансированная политика, т.к. день сегодняшний порождает вновь и вновь волну ненависти, агрессии, внутреннего и внешнего раскола, силового самоутверждения. Не это ли последствия «глухоты» гендерно неравноправного парламента, высших государственных органов, ключевых субъектов экономики?

Какие есть пути выхода из этой сложной ситуации? Современность требует глубоких трансформаций и осознанных

METHODOLOGIES FOR ASSESSING THE COMPETITIVENESS OF THE AGRICULTURAL COOPERATIVE FORMATIONS

In this article, a review of the main methodologies for assessing the efficiency and competitiveness of the agricultural co-operative groups, identified their strengths and weaknesses. In the analysis of the literature found that there are different methods to assess competitiveness, used by leading specialists and scientists in other countries, which are quite well adapted to the requirements and characteristics of competition in the domestic economy. However, we noted that *segodneshny day* is not generally accepted method of determining and assessing the competitiveness of the agricultural enterprise, the more agricultural cooperative formation. We analyzed the effectiveness of the activities, carried out grouping, highlighted the advantages, disadvantages, and offered to improve the method of SWOT - analysis using economic and statistical modeling.

Keywords: competitiveness, competition, strategy, cooperative, economic and statistical modeling, SWOT - analysis.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Оцінка ефективності діяльності та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, зокрема і сільськогосподарських кооперативних формувань надає можливість чіткіше уявити позицію суб'єкту господарювання на ринку, його конкурентний статус і можливий конкурентний потенціал.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблеми проведення оцінки ефективності діяльності та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств присвячена низка праць як вітчизняних науковців, так і вчених країн СНГ. Зокрема, Т. Амблер, І. Ансофф, А.Г. Бідик, М.І. Гельвановський, Ю.М. Наумова, В.Д. Немцов, О.А. Нужна, С.І. Степаненко, В.В.Россоха [1-9].

Метою статті є огляд сучасних методик оцінки ефективності діяльності та конкурентоспроможності сільськогосподарських кооперативних формувань, визначення їх переваг і недоліків та їх удосконалення.

Викладення основного матеріалу дослідження. Конкуренція як економічне явище ринкового середовища в Україні почала досліджуватися лише на початку 90-х років XX ст., тому більшість наукових досліджень, що стосуються питань оцінки конкурентоспроможності, базувалася на методиках, розроблених в інших країнах. Аналізуючи літературні джерела можна сказати, різні методики щодо оцінки конкурентоспроможності, які використовуються провідними спеціалістами і науковцями в інших країнах досить успішно адаптовано до вимог та особливостей конкурентних відносин у вітчизняній економіці.

Слід зазначити, що сьогодні відсутня загальноприйнята методика визначення та оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства і тим більш сільськогосподарського кооперативного формування.

До основних методів оцінки конкурентоспроможності підприємства В.В. Россоха відносить метод різниць, індикативний метод, метод рангів, метод аналізу ієрархій, метод балів, і метод еталона, конкурентний статус фірми [9].

Бідик А.Г. вважає, що застосовуючи метод балів можна визначити узагальнюючу кількісну оцінку становища підприємства в конкурентній боротьбі при наявності кількох конкурентів [3]. Важливим методом оцінки конкурентоспроможності підприємств є метод стратегічного планування та управління, який базується на складанні стратегічного балансу (SWOT - аналіз).

Метод SWOT (у перекладі з англ. – сила (strength), слабкість (weakness), можливості (opportunities) та загрози (threats)) ґрунтується на підході, який дає змогу вивчати зовнішнє й внутрішнє середовища підприємства разом. За допомогою цього методу можна встановити взаємозв'язки між силою й слабкістю, які властиві підприємству, і зовнішніми загрозами та можливостями. До основних переваг SWOT-аналізу належать: систематизація знань про внутрішні й зовнішні чинники, що впливають на процес стратегічного планування; визначення конкурентних переваг і формування стратегічних пріоритетів; періодичну діагностику ринку та ресурсів фірми.

В.Д. Немцов і Л.С. Довгань виділяють ряд методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємства, які суттєво відрізняються за своєю сутністю та базою формування

гендерного равенства в публичной сфере. Об этом свидетельствует ратификация нашей страной в 1980 г. Конвенции ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин (CEDAW, принятой в 1979г.). Последние доклады о выполнении в Украине этой Конвенции свидетельствуют о том, что определенные механизмы, обеспечивающие выравнивание прав между мужчинами и женщинами были сделаны [9]. Однако реальная картина не оставляет нам иллюзий по поводу глубоких трансформаций гендерных стереотипов, демонстрирующих активное участие женщин в публичной сфере, принятия властных решений. Стоит только упомянуть об обязательстве Украины на Саммите Тысячелетия ООН в 2000г. ликвидировать к 2015г. незначительное представительство женщин в высшем законодательном органе, доведя его до 30%, и сравнить с реальной ситуацией – на начало 2013г. Межпарламентский союз (Inter-Parliamentary Union) ставит Украину на 115 место по количеству женщин в парламенте (9,4%) [10].

Не менее грустно выглядят и другие сферы публичной деятельности: согласно Отчету по глобальному гендерному разрыву 2012 г. (Global Gender Gap Report 2012), предоставленном на Всемирном экономическом форуме (World Economic Forum), наша страна занимает 64 место (всего 135 стран мира) по величине гендерного разрыва (gender gap) по четырем важнейшим аспектам самореализации: экономическое участие, уровень образования, политическое представительство, сфера здоровья [11].

Э. Гидденс акцентирует внимание на практике шведского государства, которое лидирует среди западных стран в области законодательства, гарантирующего соблюдение равенства полов. Доля женщин, имеющих оплачиваемую работу, является очень высокой: в 1986 г. она равнялась 80 % для женщин в возрасте от 16 до 64 лет. Любой гражданин Швеции может получить государственное пособие на ребенка, составляющее около 90 % средней заработной платы; выплаты начинаются за месяц до рождения и заканчиваются, когда ребенку исполнится шесть месяцев. Родители договариваются между собой, кто из них возьмет отпуск по уходу за ребенком, и в зависимости от их решения шестимесячное пособие выплачивается либо матери, либо отцу. Эти меры в определенной степени доказали свою эффективность в том, что касается возможностей женщин добиться высокого положения в обществе. Так, женщины имеют

одобрение украинская женщина попадает во внутриличностной конфликт, не разрешимый без готовности мужчин к диалогу [7].

Но определенные изменения в гендерно стереотипных моделях поведения коснулись только приватной, семейной жизни. **Цель исследования** – обратиться к публичной сфере, возможности женщины здесь реализовать свои навыки, свой опыт, свое видение проблем. В этом пространстве мужчины отдали «на откуп» женщинам лишь небольшой сегмент – средний и мелкий бизнес, а также менеджмент в крупных корпорациях не выше среднего звена. В результате основные мужские цитадели – международная дипломатия, вопросы вооружения, операции на рынке ценных бумаг, распределение государственного бюджета – остаются непоколебимыми. Таким образом, управление государством осуществляется преимущественно мужской частью населения, составляющей в правительствах и парламентах всех стран подавляющее большинство, а это приводит к доминированию тех ценностей, которые связаны в первую очередь с удовлетворением их собственных интересов [8].

«В ситуации гендерного социального конфликта осознание женщинами их более низкого по сравнению с мужчинами статуса в обществе и несогласие с таким установившимся порядком может проявиться в активизации женских движений за свои права (первая и вторая волна феминизма). В последнее время данный вид конфликта в демократически ориентированных обществах становится институционализированным, т. е. разрешается законодательным путем» [7].

Для более четкого понимания тех сфер, которые создают благоприятные условия для активной проявленности женщин в политике, ООН определила шесть основных факторов. Создание таких условий, при которых будет обеспечено равенство в доступе к образованию; квоты на участие женщин в государственных органах управления; усиление социальной защиты женщин и детей; более чувствительное и равное финансирование из бюджета с учетом нужд мужчин и женщин; включение гендерной статистики в национальные исследования и статистические данные; поощрение развития женского движения.

Украина стремится участвовать в этом процессе посредством включения государственной политики в институты установления

показателей конкурентоспособности і в залежності від специфіки галузі та спеціалізації підприємства їх застосування можливе в різних варіаціях. Цими методами є: метод, заснований на теорії ефективної конкуренції; підходи до оцінки конкурентоспособності підприємства, які пов'язують її рівень із показниками якості (конкурентоспособності) продукції, що випускається; методи, засновані на теорії конкурентної переваги; метод бенчмаркінгу або метод конкурентного аналізу [6].

Даний метод визначає рівень конкурентоспособності за такими параметрами: частка підприємства на ринку; фондовіддача; рентабельність реалізації продукції; рівень продуктивності праці; частка собівартості продукції, що випускається, у виручці від її реалізації; ціновий сегмент. Але, ми вважаємо, що цей метод важливо адаптувати до сільськогосподарських формувань, доповнивши показниками, що мають важливе значення для оцінки їх діяльності.

М.І. Гельвановський в залежності від рівня застосування розрізняє два види бенчмаркінгу:

1) стратегічний бенчмаркінг — процес забезпечення відповідності стратегії компанії ключовим чинником успіху в галузі і стратегіям поведінки конкурентів;

2) операційний бенчмаркінг — детальніший, ніж стратегічний, оскільки він направлений на створення конкурентних переваг у різних функціональних напрямках діяльності фірми – собівартості виробництва, ефективності продажу, дослідженнях і розробках тощо [4].

Оцінюючи ефективність діяльності підприємства, необхідно визначити вплив факторів, що визначають його конкурентоспособність. Згідно з теорією ефективної конкуренції найконкурентоспособнішими є підприємства, де найкраще організована робота всіх підрозділів і служб. Оцінка ефективності роботи кожного підрозділу передбачає оцінку ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства. На думку О.А. Нужної в основі методу лежить оцінка чотирьох групових показників або критеріїв конкурентоспособності [7].

У першу групу об'єднані показники, які характеризують ефективність управління виробничим процесом: економічність виробничих витрат, раціональність експлуатації основних фондів, досконалість технології виготовлення товару, організація праці на виробництві. У другу групу об'єднані показники, які відображають

ефективність управління обіговими засобами: незалежність підприємства від зовнішніх джерел і фінансування, здатність його розплачуватися за своїми боргами, можливість стабільного розвитку організації в майбутньому. До третьої групи належать показники, котрі дають змогу мати уявлення про ефективність управління збутом і просуванням товару на ринку за допомогою реклами та стимулювання. У четверту групу входять показники конкурентоспроможності товару та його ціна.

Така оцінка конкурентоспроможності охоплює всі найважливіші показники господарської діяльності підприємства, виключає дублювання окремих з них, сприяє швидкому та ефективному одержанню даних про фактичний стан підприємства на галузевому ринку.

Оманним в оцінці конкурентоспроможності підприємства є й загальноприйнятий тест лідерства через "частку на ринку". Існує багато прикладів того, коли підприємство, володіючи найбільшою часткою ринку, за своєю прибутковістю знаходилися далеко позаду конкурентів, у яких показник частки ринку був значно нижчим. Це означає, що не їм, а вони платять за становище лідера. Дослідження Т. Амблера показали, що зростання частки ринку підприємства іноді стає передумовою автоматичного підвищення його доходів. Проте часто це ніяким чином не впливає на показники діяльності фірми [1].

Але важливо сказати, що знижуючи роль показника частки на ринку в тестуванні конкурентоспроможності суб'єкта діяльності не можна. Так, за словами С.І. Степаненка, підприємство, якому належить лише незначна частка ринку, рано чи пізно буде витіснене з ринку і буде поставлена під сумнів його життєздатність [8].

Ю. М. Наумова зазначає, що у конкуренції високих результатів досягають ті аграрні підприємства, що виробляють високоякісну продукцію, задовольняючи потреби споживачів. Удосконалення якості продукції істотно впливає на попит на неї і прибутковість аграрних підприємств [5].

Поряд із підвищенням якості продукції дуже вагомим чинником є регулювання рівня цін на товари власного виробництва шляхом цінової конкурентоспроможності. Чим вона вища, тим більша можливість у товаровиробника знизити ціни на свій товар порівняно з ринковою ціною, при якій забезпечується беззбитковість його виробництва, а також забезпечується збільшення обсягу реалізації, що

виртуозности выполнения роли зарабатывается человеком в процессе частоты ее исполнения и целенаправленной профессионализации роли мужа/жены или отца/матери. А т.к. нелинейность социальной реальности будет периодически приводит к меж- и внутриличностным конфликтам, то возникнет необходимость (4) задумываться об источнике этих конфликтов и делать осознанный выбор в пользу той или иной модели поведения. Ведь на уровне межличностных отношений гендерная роль зависит не только от общесоциальных норм, но и от того социально-психологического мира, который строят двое – мужчина и женщина. А на внутриличностном уровне гендерная роль производна от особенностей самой личности: индивид строит свое поведение в качестве мужа/жены или отца/матери с учетом своих представлений о том, каким, по его мнению, вообще должен/должна быть мужчина/женщина, на основе всех своих осознанных и неосознанных установок и жизненного опыта [6].

На сегодняшний день все еще остается **ряд неразрешенных проблем**, связанных с особенностью национального менталитета и нежеланием украинского общества изменять жесткие гендерно дискриминационные стереотипы. И если современные европейские женщины все чаще выбирают эгалитарный стиль поведения в семье, при котором нет доминирования мужа при решении любых семейно-бытовых вопросов, а ведение домашнего хозяйства распределяется на плечи двоих (в зависимости от времени и степени занятости вне дома каждого из супругов). И западноевропейский менталитет уже спокойно воспринимает необходимость равного перераспределения домашней работы между супругами, то восточноевропейская (и, в частности, украинская) часть общества согласна лишь наполовину – причем женскую, с этой необходимостью. А в Украине, к сожалению, нет столь явных изменений в гендерных ролях. Зачастую работающая у нас в стране женщина уже психологически готова снять с себя часть домашней работы, а внешне проявляет уступчивость – тип подчинения социальным нормам, при котором сама женщина их не приемлет, но поведение приводит в соответствие с отжившими стереотипами. Ведь национальный менталитет продолжает ассоциировать только с женщиной такую работу как чистоту и порядок в доме, приготовление пищи т.д. И чтобы избежать осуждения и получить социальное

качественная дифференциация предложена конструктивной психологией: социализация женская представлена Хозяйкой, Воином, Призом и Музой; мужская – Хозяином, Воином, Подарком, Авантюристом [4]. Исходя из названий этих гендерных моделей поведения становится уже понятна основная направленность человека и его жизненные предпочтения. Эти стереотипы поведения, как правило, доминируют у человека в автоматическом (неосознанном) виде на протяжении всей жизни. Но это не гарантия адекватного стиля поведения во всех жизненных обстоятельствах. Успешное вписывание себя в социальную реальность требует выполнение гендерно осознанной модели поведения, эффективность которой зависит от ряда факторов:

- 1) знание роли и представления о правилах и обязанностях, связанных с этой ролью;
- 2) значимость выполняемой роли;
- 3) умение выполнять данную роль;
- 4) умение рефлексировать своё ролевое поведение. [5].

На выходе мы получаем достаточно сложную матрицу вписывания индивидом себя в социальную реальность. С одной стороны, бессознательно действует базовая модель социализации: формируется она, как правило, под воздействием доминирующих ценностей родителей: убаюкивай за всеми со стола – будет базой для возникновения *хозяйки*, учи уроки и будь отличницей – девиз женщины-*воина*, причешись и выйди к гостям рассказать стихотворение – сигнал для будущей женщины-*приза* (аналогичные призывы будут получать и мальчик, только гендерно маскулинные: помоги папе чинить дверь; выиграй олимпиаду и будь первым; сделай приятное гостям – сыграй на гитаре и т.д.) С другой стороны, каждая из ситуаций требует от индивида сознательного понимания (1) требований-норм этого социального института (начиная с детсада, школы, университета, заканчивая местом работы, местом отдыха, неформальными объединениями). Качество выполняемой роли также зависит от (2) значимости ее как для социума, так и для индивида. Правда сила суггестии социума в данном случае будет намного сильнее, и женщина будет всегда испытывать чувство вины, если, с ее точки зрения, она плохо выполняет роль матери, ведь для общества – это ее доминирующая социальная роль. Диапазон навыков для (3)

позволяет достичь преимущества перед конкурентами.

Звідси в ціновій конкурентоспроможності поряд із ціною велике значення має виробництво сільськогосподарської продукції з низькою собівартістю, що дозволяє мати високу рентабельність, одержати великі прибутки на одиницю продукції.

На нашу думку, розглянуті методики визначення конкурентоспроможності стосуються в основному промислових підприємств. Вони не в змозі врахувати особливості сільського господарства. Крім того вони:

- по-перше, досить складні в розрахунках та інформаційному забезпеченні;
- по-друге, допускають суб'єктивність при виборі порівняльних показників та методик їх розрахунку;
- по-третє, вони не дозволяють в водночас охопити всі фактори внутрішнього і зовнішнього середовища і вивести один інтегрований показник рівня конкурентоспроможності окремих сільськогосподарських кооперативів.

Зараз прямі способи оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, тим більше сільськогосподарських виробничих кооперативів, поки що не розроблені аграрною економічною наукою. Тому важливе значення має розробка схеми моніторингу економічної ефективності функціонування та конкурентоспроможності сільськогосподарського кооперативу та заходів по забезпеченню її підвищення (рис.1).

Важливим елементом розробки стратегії є оцінка конкурентоспроможності. На нашу думку, це можна зробити більш якісно, застосовуючи метод SWOT – аналізу, але з певними змінами факторів оцінки.

Оскільки основним недоліком розглянутого SWOT-аналізу є суб'єктивність вибору та ранжування чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, виникає потреба у виборі методичного підходу, який дозволить правильно визначити базу та критерії порівняння, а відтак оцінити позицію підприємства щодо конкурентів на обраному сегменті ринку.

На нашу думку, до складу узагальнених показників оцінки ефективності діяльності кооперативів доцільно включати платоспроможність, яка відображає можливість підприємства повертати

кредитні ресурси і ліквідність, що відображає спроможність підприємства швидко розраховуватися за короткостроковими зобов'язаннями.

Оцінку конкурентоспроможності в АПК варто проводити з максимальним обліком особливостей дії законів і не тільки стосовно конкуренції, попиту та пропозиції, але, у першу чергу, закону вартості. Звідси до грошової оцінки результатів господарювання потрібно підходити з особливою обережністю, маючи при цьому на увазі, що вартісні показники є основними.

Для сільськогосподарських підприємств важливим критерієм господарювання є ступінь раціональності використання земельних ресурсів. Тому, оцінюючи рівень конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства, не можна не враховувати вказаний критерій, оскільки оцінка конкурентоспроможності підприємств аграрної сфери не буде повною і достовірною. Окрім земельних ресурсів, в оцінку конкурентних позицій слід включити показники забезпеченості господарства засобами виробництва, трудовими ресурсами та матеріалами.

Ми пропонуємо визначати вплив виробничо-ресурсного потенціалу на ефективність виробництва і конкурентоспроможність за допомогою інтегрованого показника - виробництва товарної продукції на 100 га сільськогосподарських угідь. Для цього доцільно застосувати методи економіко-статистичного моделювання.

Залежність результативного показника Y від факторів X_i , що характеризують наявність в господарстві землі (з урахуванням її якості), засобів виробництва та трудових ресурсів, як свідчить логічний, графічний і математичний аналіз, можна інтерпретувати рівнянням прямої лінії виду:

$$y = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2 + \dots + a_n x_n, \quad (1)$$

де $a_0, a_1, a_2 \dots a_n$ - параметри рівняння.

Результатом застосування економіко-статистичних моделей може бути: визначення ефективності використання виробничо-ресурсного потенціалу; розробка перспектив розвитку господарства; визначення перспективних напрямків інвестування кооперативів та підготовка інформації для розробки стратегії розвитку підприємства. Як критерій оцінки успішності роботи кооперативу пропонується середній показник теоретичного рівня виробництва товарної продукції на 100 га сільськогосподарських угідь по регіону брати за одиницю, а

прав и обязанностей индивидов в зависимости от их половой принадлежности. Гендерные роли – вид ролей социальных, они нормативны, выражают определенные социальные ожидания (экспектации), проявляются в поведении. На уровне культуры они существуют в контексте определенной системы половой символики и стереотипов маскулинности и фемининности. Гендерные роли всегда связаны с определенной нормативной системой, которую личность усваивает и преломляет в своем сознании и поведении [2, 11].

И.С. Кон отмечает [3, 765]: «гендерные роли всегда связаны с определённой нормативной системой, которую личность усваивает и преломляет в своём сознании и поведении». Одним из оснований формирования традиционных гендерных ролей выступает разделение труда по половому признаку. Основным критерием выступает биологическая способность женщин к деторождению. И хотя Новое время в Европе характеризуется приходом женщины в сферу производства, а мужчина имеет возможность стать полноправным участником воспитания детей и семейного микроклимата, стереотипы продолжают доминировать в коллективном подсознании: роль женщины – создание и поддержание домашнего очага, гендерно правильная деятельность мужчины – реализация вне дома.

Однако гендерно соответствующий статус и роль, хотя и относят социологи к предписанным (т.е. данным обществом индивиду по факту рождения), требует значительных усилий по освоению и принятию личностью. В процессе социализации, в период интенсивного наполнения своего психологического пространства нормами, обычаями и ценностями данного общества, индивид активно осваивает те формы поведения, что будут соответствовать его полу. Годам к 6 – 7 ребенок практически завершен как изделие данного социально-психологического мира – базовая структура ценностей сформирована и основные модели поведения заложены.

С другой стороны, освоение моделей поведения, которые нам необходимы для успешной реализации в социуме, происходит на протяжении всей жизни и требуется при каждой смене жизненных обстоятельств. Однако гендерные ролевые стереотипы в качестве базовых закрепляются на глубинном бессознательном и с трудом поддаются корректировке. Существует достаточное количество классификаций женских и мужских ролевых стереотипов. Достаточно

XXI век ставит глобальную проблему перед человечеством: будет ли оно двигаться дальше в направлении сугубо интересов цивилизации или начнет воспринимать жизнь в полном объеме, с учетом интересов и природным, биологических, общепланетарных. Первых подход современная философия соотносит с мужским видением мира, в котором превалируют ценности достижения, успеха, экспансии территории, переделка мира «под себя». Второй подход предполагает учет и «женских» ценностей, подчеркивающих актуальность сохранения жизни человечества, планеты как целостного живого организма, кормящего и питающего это самое человечество, Речь идет не о биологии мужчины и женщины, а о гендерных акцентах, присущих обоим полам, и использующихся как мужчинами, так и женщинами для самоутверждения и самореализации. Итак, **проблема** заключается в необходимости сделать сферу принятия властных решений гендерно чувствительной таким образом, чтобы узколичностные корпоративные интересы перестали играть доминирующую роль в мировой и отечественной политике.

И, безусловно, обратившись к **истокам исследования** проблем гендерного неравенства, есть возможность сформировать базу для нашего дальнейшего анализа. Первый источник, на котором базируется конструктивистское представление о гендере – книга П. Бергера и Т. Лукмана “Социальное конструирование реальности” [1]. Безусловно, что социальная реальность должна иметь две стороны – объективную, которая не зависит от каких-либо желаний индивида, и субъективную, обозначенную созидательной деятельностью личности. И гендер в их представлениях – это системная характеристика социальной реальности, которую невозможно изъять – ведь она постоянно воспроизводится и в сознании, и в деятельности индивидов.

Каким же образом и в каких сферах создается взаимодействие мужского и женского в социальной реальности?

Для этого социум придумал систему норм и предписаний, которые воспроизводят матрицу стереотипного поведения и привычного реагирования на все многообразие происходящих в реальности событий. А набор норм, содержащих обобщенную информацию о характерных чертах мужского и женского полов, называют половыми (гендерными) ролями.

Гендерная роль – дифференциация деятельности, статусов,

відношення цього показника до середньорегіонального буде оцінкою використання виробничо-ресурсного потенціалу окремого господарства.

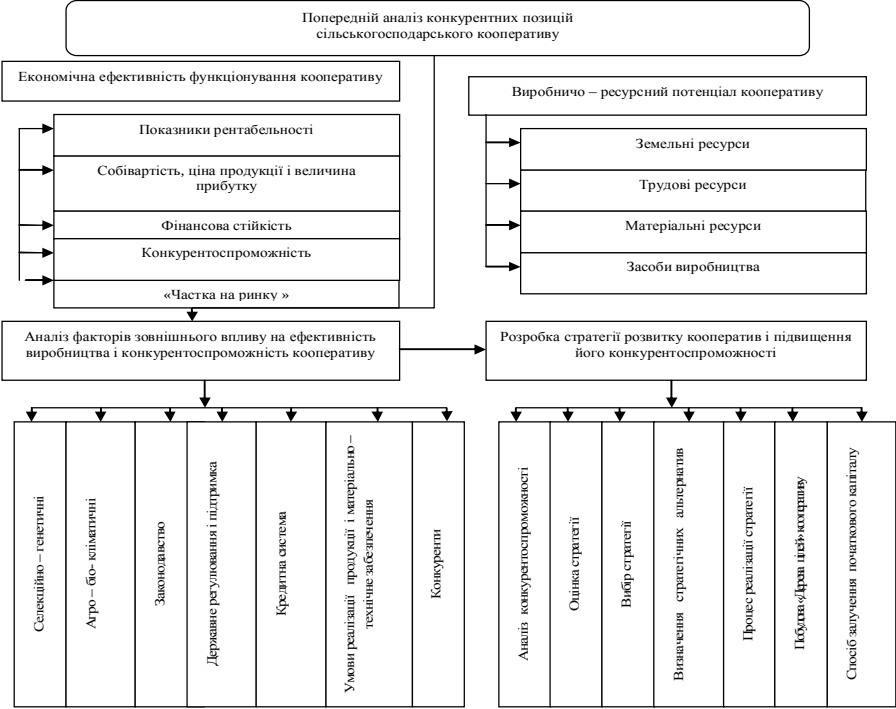

Рис. 1. Схема моніторингу економічної ефективності функціонування та конкурентоспроможності сільськогосподарських кооперативів

Нинішній стан сільськогосподарських кооперативів вимагає нового, якісного підходу до розробки стратегії розвитку підприємства, прогнозу, оцінки та аналізу їх конкурентного стану.

Формування стратегії необхідно проводити на підставі трьох компонентів: суспільних потреб, внутрішніх можливостей підприємства і ситуації, яка склалась в галузі. Визначення суспільних потреб повинне бути важливим пунктом в розробці стратегії. Ці потреби можна задовольнити в тій мірі, наскільки це дозволяють ресурси підприємства. Тому розробка стратегії розвитку кооперативу

повинна дати відповідь на три основних питання: які напрями господарської діяльності необхідно розвивати; які потреби в капіталовкладеннях; яка можливість віддачі за обраними напрямками.

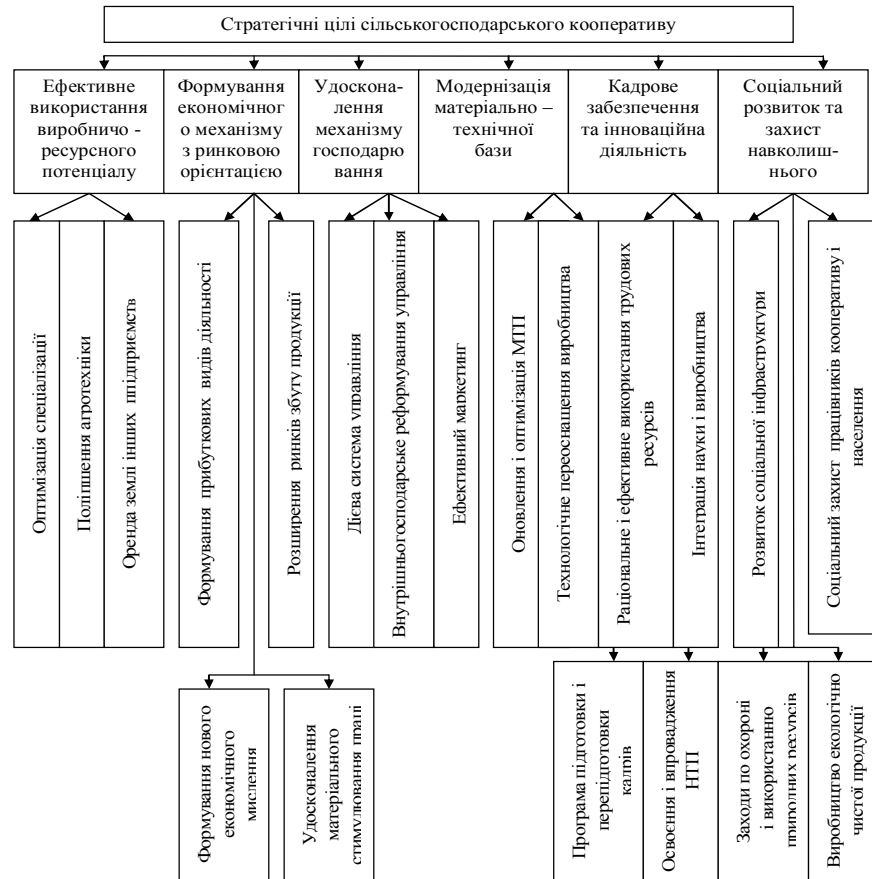

Рис. 2. «Дерево цілей» сільськогосподарського кооперативу

Розробка стратегії являє собою динамічний процес, що визначає врахування умов зовнішнього середовища, обстеження слабких і сильних сторін підприємств. Відповідно розробка стратегічних програм розвитку кооперативів потребує: визначення стратегічних цілей кооперативу; його виробничої програми; стратегії

Димова Олена

ПРОЯВА ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ: СУЧАСНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена проблемам трансформації способів взаємин між чоловіками і жінками в сучасному світі. Досліджується процес соціалізації, який включає засвоєння гендерних норм і їх динамічну частину - гендерні ролі. Сфера міжособового рівня взаємодії аналізується як основа для можливості реалізації нових підходів в політиці, економіці, інших публічних сферах життєдіяльності. Досліджується ситуація в сьогднішній Україні: як її ступінь відповідності світовим тенденціям у області встановлення гендерної рівності в суспільній площині, так і її внутрішньої готовності до змін в цьому напрямі. Застосовані класичні способи міжособової взаємодії в конфліктній ситуації до українського простору публічної сфери, проаналізовані стереотипні гендерні форми поведінки, запропоновані конструктивні моделі взаємодії рівних партнерів.

Ключові слова: гендер, гендерні норми, соціалізація, гендерні стереотипи, жінка, політика, жіночі рухи.

Dymova Elena

HOW GENDER STEREOTYPES ARE REALIZED IN THE PUBLIC FIELD: MODERN ASPECT

The article is dedicated to the problems of transformation of communication methods between men and women in the contemporary world. The process of socialization is explored, which includes mastering of gender norms and their dynamic part are genders roles. Sphere of transpersonal level is analyzed as the base for providing new approaches in policy, economy and other public fields of human activities. The situation in today's Ukraine is researched: the extent of its accordance to the world's tendencies in the establishment of gender equality, as well as its internal readiness to changes in this direction. Classical approaches of transpersonal cooperation in a conflict situation are applied to the Ukrainian public field; typical gender behavior forms are analyzed, constructive models of cooperation between the equal partners are proposed.

Keywords: gender, gender forms, socialization, gender stereotypes, woman, feminist movement, parliament quotes.

Необходимо четко представить научному сообществу, что

2. Kapitonenko M. Vidpovidno do sy'lovogo potencialu: sy'metry'chni ta asy'metry'chni mizhnarodni konflikty' / M. Kapitonenko // Polity'ka i chas. – 2003.– #5. – S. 31-38.

3. Shergin S. Chornomors'ky'j region: konfrontaciya chy' dialog? / S. Shergin // Zovnishni spravy. – 2014. #5.– S. 14.

Рецензент: *Макар Ю.І., д.істор.н., професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.*

8.09.2014

УДК 328.18+159.922.1

Дымова Елена

ПРОЯВЛЕНИЕ ГЕНДЕРНЫХ СТЕРЕОТИПОВ В ПУБЛИЧНОЙ СФЕРЕ: СОВРЕМЕННЫЙ АСПЕКТ

Статья посвящена проблемам трансформации способов взаимоотношений между мужчинами и женщинами в современном мире. Исследуется процесс социализации, который включает в себя усвоение гендерных норм и их динамическую часть – гендерные роли. Сфера межличностного уровня взаимодействия анализируется в качестве основы для возможности реализации новых подходов в политике, экономике, других публичных сферах жизнедеятельности. Исследуется ситуация в современной Украине: как ее степень соответствия мировым тенденциям в области установления гендерного равенства в общественной плоскости, так и ее внутренней готовности к переменам в этом направлении. Применены классические способы межличностного взаимодействия в конфликтной ситуации к украинскому пространству публичной сферы, проанализированы стереотипные гендерные формы поведения, предложены конструктивные модели взаимодействия равных партнеров.

Ключевые слова: гендер, гендерные нормы, социализация, гендерные стереотипы, женщина, политика, женские движения.

зростання. Чітке визначення цілей необхідне при розподілі обмежених ресурсів, прогнозуванні можливих негативних наслідків впровадження господарських рішень, діагностиці проблем (рис.2).

Як видно з рисунку 2, за сучасних умов прийнятним є вибір таких напрямків розвитку, які дозволяють максимально концентрувати матеріальні і фінансові ресурси та ефективно використовувати та підвищувати кваліфікацію трудових ресурсів. Розробка стратегії розвитку кооперативів визначає формування оптимального земельного фонду шляхом оренди земельних угідь у суб'єктів, які мають право власності на них. Отримання певних доходів як вирішальна ціль асоційованих членів кооперативу обмежує вибір напрямків їх виробничої діяльності. Як правило, кооператив спрямовує свої матеріальні і фінансові ресурси на пріоритетний розвиток виробництва окремих видів продукції.

Завоювання перспективного конкурентного статусу кооперативу вимагає здійснення заходів по оптимізації спеціалізації господарства.

В обслуговуючих кооперативах (наприклад машинно-технологічних станціях), це оптимізація складу машинно-тракторного парку з урахуванням зведеного плану проведення механізованих технологічних операцій. На наш погляд, вирішувати ці проблеми можна успішно за допомогою економіко-математичного моделювання. Все це забезпечує високий рівень конкурентоспроможності кооперативних формувань на перспективу. Не менше важливим фактором конкурентоспроможності сільськогосподарського кооперативу виступає конкурентний аналіз зовнішнього середовища. Оцінка впливу зовнішнього середовища на рівень конкурентоспроможності підприємства розглядається в основному в контексті стратегічного менеджменту.

Висновки і перспективи подальших розробок. В даній статті проведений огляд основних методик оцінки ефективності діяльності та конкурентоспроможності сільськогосподарських кооперативних формувань, визначено їх переваги і недоліки. При аналізі літературних джерел встановлено, що існують різні методики щодо оцінки конкурентоспроможності, які використовуються провідними спеціалістами і науковцями в інших країнах досить успішно адаптовано до вимог та особливостей конкурентних відносин у

вітчизняній економіці. Проте нами зазначено, що на сьогодні відсутня загальноприйнята методика визначення та оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства і тим більш сільськогосподарського кооперативного формування. Ми запропонували удосконалити метод SWOT – аналізу за допомогою використання економіко-статистичного моделювання.

На нашу думку, аналіз конкурентоспроможності, хоч і передбачає застосування стратегій, але повинен здійснюватися в контексті стратегічного маркетингу. Ця позиція ґрунтується на самій суті конкуренції та конкурентоспроможності як економічних категорій. Мова у даному випадку йде не про підвищення конкурентоспроможності з метою вдосконалення системи управління підприємством, а про покращення системи стратегічного управління, що призвело б до завоювання лідируючих позицій на споживчих ринках, зростання обсягів продажу, формування у споживачів лояльного й позитивного ставлення до продукції або наданих послуг.

Література

1. Амблер Т. Практический маркетинг / Пер. с англ.; под ред. Ю.Н. Каптуревского. – СПб: Изд-во "Питер", 1999. – 400 с.
2. Ансофф І. Стратегічне управління: пер з англ. / Наук. ред. і авт. переділ. Л.І. Євченко. – М.: Економіка, 1989. – 519 с.
3. Бідик А.Г. Підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва / А.Г. Бідик // Економіка АПК. – 2003. – № 6. – С. 115-121.
4. Гельвановский М.И. Конкурентоспособность в микро-, мезо-макроуровневом измерении / М.И. Гельвановский // Российский экономический журнал. – 1998. – №9. – С. 66-77.
5. Наумова Ю.М. Про конкурентоспроможність аграрних підприємств у сучасних ринкових умовах / Ю.М. Наумова // Економіка АПК. – 2008. – №8. – С. 124-129.
6. Немцов В.Д., Довгань Л.С. Методика оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства / В.Д. Немцов, Л.С. Довгань // Економіка АПК. – 2010.. – № 5. – С. 7-9.
7. Нужна О.А. Оцінка рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / О.А. Нужна // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 111.
8. Степаненко С.І. Про визначення рівня конкурентоспроможності переробних підприємств / С.І. Степаненко //

міжнародних відносин. – Режим доступу: <http://cs.cirs.kiev.ua/komentar/commentary/2009-11-10-09-24-08.html>.

8. Румунія: від «задвірок» Європи у Радянському блоці до надійного партнерства в Європейському Союзі та НАТО [Електронний ресурс]: Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел». – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/projects/rumynija-v-evropejskom-sojuze-i-nato/>

9. Черное море: новая арена глобального соперничества [Електронний ресурс]: Турецкий центр международных отношений и стратегического анализа. – 2008. – Режим доступу: <http://www.turksam.org/ru/yazilar.asp?kat1=3&yazi=167>.

10. Шергін С. Чорноморський регіон: конфронтація чи діалог? / С. Шергін // Зовнішні справи. – 2014. №5. – С. 14.

11. "Black Sea Synergy: Approaches for a deeper cooperation", Konrad Adenauer Foundation Ukraine, November 2007, http://www.kas.de/wf/doc/kas_12344-544-2-30.pdf

12. Conclusions on Energy. – European Council, 4 February 2011, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/119141.pdf

13. European Security Strategy (December 2003); Communication from the European Commission – European Neighborhood Policy Strategy Paper (COM) 2004) // www.eu.int

14. Tassinari F. A Synergy for Black Sea Regional Cooperation: Guidelines for an EU Initiative. – Policy Brief #105, CEPS, June 2006, p.3.

15. Public debate "Cooperation and competition? - the EU and other stake holders in the Black Sea region", <http://www.mae.ro/en/node/4823>.

16. Asmus R. Next Steps in Forging a Euro-Atlantic strategy for the wider Black Sea. The German Marshall Fund, Washington, 2006, p.17.

1. Gonchar M. Energety`chna bezpeka v Chornomors`komu regioni: stan, problemy`, tendencyi/ M. Gonchar, S. Zhuk, A. Chuby`k // Kry`m, Ukrayina v koordy`natax Chornomors`koyi bezpeky`. Informacijno-anality`chni materialy` do faxovoyi dy`skusiyi na temu "Kry`m: bezpeka i rozvy`tok". Centr Razumkova. – 2011.– S. 67–78.

Чітко визначені інтереси Румунії в Чорноморському регіоні полягають у активній участі в економічних проектах, які направлені на розвиток демократії, безпеки і стабільності в регіоні; підтримці та розвитку ініціатив щодо розбудови транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури; підвищенні екологічної безпеки, розвитку торгівлі, туризму, науки і технології; поглибленні регіонального співробітництва в рамках ОЧЕС, ГУАМ, Чорноморського форуму, Blackseafor; розвитку тісніших відносин між ЄС і регіональними структурами. Все це є сприятливим фактором для закріплення за Бухарестом статусу регіонального лідера.

Таким чином, майбутнє регіону залежатиме від усвідомлення необхідності розвитку співробітництва на всіх рівнях як внутрішніми, так і зовнішніми гравцями, їх зацікавленості у стабілізації та зміцненні безпеки регіону, підвищенні віддачі від використання його ресурсного та транзитного потенціалу.

Література

1. Гончар М. Енергетична безпека в Чорноморському регіоні: стан, проблеми, тенденції/ М. Гончар, С. Жук, А. Чубик // Крим, Україна в координатах Чорноморської безпеки. Інформаційно-аналітичні матеріали до фахової дискусії на тему “Крим: безпека і розвиток”. Центр Разумкова. – 2011.– С. 67–78.
2. Капітоненко М. Відповідно до силового потенціалу: симетричні та асиметричні міжнародні конфлікти/ М. Капітоненко // Політика і час. – 2003.– №5. – С. 31-38.
3. Офіційний сайт МЗС Румунії [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mae.ro/en/node/2144?page=3>.
4. Офіційний сайт МЗС Румунії [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mae.ro/en/node/2183?page=2>.
5. Офіційний сайт МЗС Румунії [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mae.ro/en/node/4823>.
6. Перспективи європейської інтеграції Чорноморського регіону після приєднання до ЄС Румунії та Болгарії [Електронний ресурс] / І. Максименко. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/February/7.htm>.
7. Регіональні та міжнародні організації у системі безпеки Чорноморського регіону [Електронний ресурс]: Центр дослідження

Економіка АПК. – 2001. – № 5. – С. 56-58.

9. Россоха В.В. Методичні аспекти формування та розвитку потенціалу підприємств аграрної сфери АПК / В.В. Россоха // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 39-44.

1. Ambler T. Prakty`chesky`j markety`ng / Per. s angl.; pod red. Yu.N. Kapturevskogo. – SPb: Y`zd-vo "Py`ter", 1999. – 400 s.

2. Ansoff I. Strategichne upravlinnya: per z ang. / Nauk. red. i avt. peredil. L.I. Evenko. – M.: Ekonomika, 1989. – 519 s.

3. Bidy`k A.G. Pidvy`shhennya konkurentospromozhnosti agrarnogo vy`robnny`ctva / A.G. Bidy`k // Ekonomika APK. – 2003. – # 6. – S. 115-121.

4. Gel`vanovsky`j M.Y`. Konkurentospodobnost` v my`kro-, mezo-makrourovnevom y`zmereny`y` / M.Y`. Gel`vanovsky`j // Rossy`jsky`j ekonomy`chesky`j zhurnal. – 1998. – #9. – S. 66-77.

5. Naumova Yu.M. Pro konkurentospromozhnist` agrarny`x pidpry`emstv u suchasny`x ry`nkovy`x umovax / Yu.M. Naumova // Ekonomika APK. – 2008. – #8. – S. 124-129.

6. Nyemczov V.D., Dovgan` L.S. Metody`ka ocinky` rivnya konkurentospromozhnosti pidpry`emstva / V.D. Nyemczov, L.S. Dovgan` // Ekonomika APK. – 2010.. – # 5. – S. 7-9.

7. Nuzhna O.A. Ocinka rivnya konkurentospromozhnosti sil`s`kogospodars`ky`x pidpry`emstv / O.A. Nuzhna // Ekonomika APK. – 2010. – # 4. – S. 111.

8. Stepanenko S.I. Pro vy`znachennya rivnya konkurentospromozhnosti pererobny`x pidpry`emstv / S.I. Stepanenko // Ekonomika APK. – 2001. – # 5. – S. 56-58.

9. Rossoxa V.V. Metody`chni aspekty` formuvannya ta rozvy`tku potencialu pidpry`emstv agrarnoyi sfery` APK / V.V. Rossoxa // Ekonomika APK. – 2005. – # 8. – S. 39-44.

Рецензент: Добрунік Т.П., к.е.н., доцент кафедри економіки, організації та обліку в АПК Одеського національного економічного університету.

24.09.2014

Ропотан Ірина

ПРОГНОЗУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Ключові, для сучасної України глобалізаційні, виклики призводять до посилення диференціації регіонів за рівнями сталого розвитку. У статті зосереджено увагу на визначення ймовірності переходу регіонів держави з одного рівня розвитку на інший (вищий або нижчий). Продемонстровано вимоги до побудови матриці ймовірності та збудована матриця переходу регіонів з одного клубу в інший за рівнем фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів України за період 2003-2012 рр. У цілому, проведена діагностика присутності та стійкості клубної конвергенції фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів України дозволила забезпечити комплексність дослідження, виявити найбільш проблемні регіони України за рівнями соціо-еколого-економічної системи та стане передумовою формування на цій основі виважених механізмів забезпечення регіональної конвергентності фінансового забезпечення сталого розвитку.

Ключові слова: конвергентивно-дивергентивні процеси, сталий розвиток регіону, фінансове забезпечення, клубна конвергенція, матриця ймовірностей.

Ропотан Ірина

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ КОНВЕРГЕНЦИИ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В УКРАИНЕ

Ключевые для современной Украины глобализационные, проблемы приведут к увеличению дифференциации регионов в плане устойчивого развития. В статье рассматриваются вероятности перехода регионов страны от одного уровня развития к другой (выше или ниже). Продемонстрированы требования к построению матрицы вероятности и построена матрица перехода регионов из одного клуба в другой по уровню финансового обеспечения устойчивого развития регионов Украины за период 2003-2012 годы. В целом, проведенная диагностика присутствия и стойкости клубной конвергенции финансового обеспечения устойчивого развития регионов Украины

основним партнером США та НАТО в просуванні їх військової інфраструктури на Схід. Зокрема, в 2007–2008 роках на базі румунської військової інфраструктури (авіабази Михайл-Когелничану та порту Констанца) розгортається Об'єднана оперативно-тактична група «Схід» армії США. Її призначення — транспортно-логістичне забезпечення американських військ в Іраку та Афганістані. До того ж, у випадку збройної агресії проти Румунії, на основі цієї бази в оперативному порядку розгортатиметься повноцінна бригада армії США чисельністю до 1,5 тис. військовослужбовців [8].

Для Румунії дуже важливі плани США щодо розміщення об'єктів ПРО США/НАТО на румунській території, що сприяє як підвищенню ролі румунської держави в Альянсі, так зміцненню її національної безпеки. Адже кращої гарантії повернення Румунії до європейського та західного світів немає. Народ цієї країни давно прагне покинути «задвірки» Європи, на які він потрапив після другої світової війни. Достатньо згадати всю повоєнну історію Румунії, щоб зрозуміти її прагнення відчувати себе повноправним членом світової цивілізації. Такий шанс Румунії надають Європейський та Північноатлантичний союзи. Цим шансом вона намагається скористатися сповна [8].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, стислий аналіз безпекової ситуації у Чорноморському регіоні та впливу зовнішніх факторів дозволяє зробити висновок, що даний регіон розглядається багатьма зовнішніми гравцями як плацдарм боротьби за власні геополітичні та економічні інтереси. Водночас, попри наявність жорсткої конкуренції спостерігається також присутність спільних інтересів різноманітних гравців.

Офіційний Бухарест відіграє важливу функцію в рамках Чорномор'я, намагаючись з допомогою європейських та євроатлантичних структур розвивати регіональні ініціативи та активізувати регіональну співпрацю між чорноморськими державами. Румунія бере активну участь у реалізації основних програм ЄС, у тому числі у Спільній зовнішній та безпековій політиці Європейського Союзу, «Східному партнерстві» та політиці розширення ЄС. Зокрема, як і Угорщина, Румунія є одним із основних провідників ідей європейської інтеграції балканських країн, що має на меті створити сприятливе безпечне середовище у регіоні.

міграцію в причорноморських країнах [4].

У процесі своєї підготовки до вступу в ЄС Румунія запропонувала низку власних ініціатив щодо розвитку співробітництва в Чорноморському регіоні. Це стосувалося створення у 2006 році організації Чорноморського форуму, за допомогою якого можна вести діалог і зміцнювати партнерство у рамках євро регіонів. Чорноморський навчально-тренувальний центр в румунському місті Галац був перетворений на ефективну регіональну структуру по боротьбі з міжнародним тероризмом, торгівлею людьми, обігом наркотиків та зброї [4].

У сфері безпеки в 2004 р. Румунія оголосила про створення Ініціативи чорноморської прикордонної безпеки (the Black Sea Border Security Initiative) в Бухаресті, до якої приєдналися інші держави. Також робиться акцент на посиленні відносин з Республікою Молдова для залучення до процесу врегулювання Придністровського конфлікту, а також демократичної консолідації та дотримання прав людини. Велике значення в румунській зовнішній політиці надається співпраці з країнами Південно-Східної Європи в рамках Процесу Південно-Східного Співробітництва (the South East European Cooperation Process, SECP) й Ініціативи Південно-Східного Співробітництва (the South East European Cooperation Initiative, SECI) за рахунок Регіонального центру SECI, розташованого в Бухаресті [3].

У сфері економічного розвитку регіону Румунія ініціювала створення європейської Робочої групи високого рівня і залучення до її роботи Фонду розвитку ОЧЕС для спільної розробки та реалізації регіональних проектів у сфері енергетики, транспорту, комунікацій і захисту навколишнього середовища при підтримці Європейської Комісії та Європейського інвестиційного банку [6].

Важливим напрямом діяльності в Європейському союзі Румунія вважає реалізацію спільної політики безпеки ЄС. Наприклад, румунські військові підрозділи входять до складу грецько-румунсько-болгарської та італійсько-румунсько-турецької батальйонних тактичних груп [13].

Також, вагоме значення для Румунії мав її вступ до НАТО у 2004 р. Географічне розташування країни на південному фланзі Північноатлантичного союзу в Чорноморському регіоні відводить їй особливу роль в Альянсі. Адже завдяки саме цьому Румунія є

позволило забезпечити комплексні дослідження, визначити найбільш проблемні регіони України по рівню соціально-еколого-економічної системи і стане передумовою формування на цій основі сбалансованих механізмів забезпечення регіональної конвергентності фінансового устійливого розвитку.

Ключеві слова: конвергентно-дивергентні процеси, устійливе розвиток регіону, фінансування, клуб конвергенції, матриця ймовірностей.

Ropotan Iryna

FORECASTING REGIONAL CONVERGENCE FINANCIAL SUPPORT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE

Key to modern Ukraine globalization, challenges lead to increased differentiation of regions in terms of sustainable development. The article focuses on the likelihood of transition regions of the country from one level of development to another (higher or lower). Demonstrated requirements for a matrix of probability and transition matrix built regions from one club to another in terms of finance for sustainable development of the regions of Ukraine for the period of 2003-2012 years. Overall, the diagnosis performed presence and stability of club convergence Financial Sustainable Development of Regions of Ukraine allowed to provide integrated research to identify the most problematic regions in Ukraine in terms of socio-ecological-economic system and will be for building on this basis of balanced mechanisms for regional convergence of financial sustainable development.

Keywords: konverhetyvno-dyverhetyvni processes, sustainable development of the region, funding, club convergence, the matrix of probabilities.

Постановка проблеми. Важливим завданням при формуванні механізму посилення регіональної конвергенції фінансового забезпечення сталого розвитку є визначення ймовірності переходу регіонів держави з одного рівня розвитку на інший (вищий або нижчий). Доцільність проведення такого дослідження зумовлена необхідністю прогнозування конвергентно-дивергентних процесів та визначення на цій основі стратегічних напрямів зближення регіонів за фінансовими параметрами сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Проблематиці фінансового забезпечення регіонів та регіональної конвергенції фінансового забезпечення розвитку країни присвячені наукові праці багатьох українських та закордонних вчених, зокрема О. Андропова, Н. Балдич, В.Бодрова, М. Бутка, О. Василика, І. Вахович, В. Гесця, З. Герасимчук, Б. Данилишина, Д. Жерліцина, Ф. Заставного, Н. Зубаревич Н., І.Камінської, М.Карліна, Б. Карпінського, М. Козоріз, Л. Ковальської, О.Кожемяченка, А.Кондрашихіна, Т.Клебанової, П.Круша, Ю.Криворотько, А.Кулай, А.Кузнецової, В.Лексіна, С.Логвіновської, І.Луніної, С.Льовочкіна, В.Ляшенко, О.Мозенкова, М.Нарзікова, Т.Найдьонової, В.Онищенко, Ю.Петленко, В.Присажнюка, Б.Пшика, Н.Різник, О.Рожка, В.Семенова, Р.Слав'юка, І. Соломко, І. Сторонянської, Л.Тарангул, О.Тішутіної, Т.Черняєвої, О.Шведової, Ю.Яценко та багатьох інших. Основний акцент у своїх дослідженнях науковці роблять на визначенні методики та аналізі рівнів конвергентного чи дивергентного розвитку регіонів країни на основі статистичних даних та типології регіонів за рівнем конвергенції.

Зауважимо, що на регіональному рівні серед українських, білоруських і російських науковців ширшого поширення набула категорія фінансове вирівнювання. Однак, на нашу думку, таке формулювання є дещо некоректним. Адже, вважаємо, неможливо вирівняти рівні фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни, а їх можна лише наблизити за економічними, соціальними та економічними параметрами на скільки максимально це

Метою статті є дослідження присутності клубної конвергенції фінансового забезпечення сталого розвитку та визначення ймовірності переходу регіонів держави з одного рівня розвитку на інший(вищий або нижчий).

Основний матеріал. Як показали проведені у роботі теоретичні дослідження, існують різні підходи до діагностики та прогнозування конвергетивно-дивергетивних процесів. Для дослідження ймовірності переходу регіонів держави з одного рівня розвитку на інший слід використовувати метод клубної конвергенції. До методів аналізу клубної конвергенції відносять моделі бінарного вибору, кластерний аналіз, показники диференціації та ін.

Фактично, прогнозування регіональної конвергенції фінансового забезпечення сталого розвитку дозволить відповісти на запитання:

- яким очікується рівень розвитку регіонів;

на безпеку ЄС і яким чином ЄС реагує на наявні регіональні виклики. Країнами, що піднімали останніми роками цю проблематику, були європейські країни, які безпосередньо розташовані в регіоні, зокрема, Болгарія та Румунія. Після розширення НАТО та ЄС, вони «відчули, що процес не має зупинятися на них» та що «вони відповідальні і мають працювати на стабільність поза межами своїх кордонів» [16].

Характеризуючи Румунію як Чорноморського актора, її слід розглядати як частину НАТО і ЄС, як міст у торговій і енергетичній сферах та в якості бар'єру для транснаціональних загроз з Чорноморського регіону або регіонів, пов'язаних з ним. Румунія активно прагне стати частиною процесів, які спрямовані на вирішення існуючих і можливих проблем, і, у той же час, побоюється ризику залишитися один на один із загрозами, що можуть виникнути в результаті виходу НАТО і ЄС до Чорного моря. Для того, щоб уникнути цього, Бухарест останнім часом намагається розвивати регіональні ініціативи та активізувати регіональну співпрацю чорноморських країн при підтримці європейських і євроатлантичних структур.

Румунія визначила для себе основні інтереси в Чорноморському регіоні, які полягають у закріпленні за собою статусу регіонального лідера; активній участі в економічних проектах, які направлені на розвиток демократії, безпеки і стабільності в регіоні; підтримці та розвитку ініціатив щодо розбудови транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури; підвищенні екологічної безпеки, розвитку торгівлі, туризму, науки і технологій; поглибленні регіонального співробітництва в рамках ОЧЕС, ГУАМ, Чорноморського форуму, Blackseafor; розвитку тісніших відносин між ЄС і регіональними структурами [5].

Слід зауважити, що Бухарест бере активну участь у реалізації основних програм ЄС, у тому числі у Спільній зовнішній та безпековій політиці Європейського Союзу, «Східному партнерстві» та політиці розширення ЄС. Зокрема, як і Угорщина, Румунія є одним із основних провідників ідей європейської інтеграції балканських країн, що має на меті створити сприятливе безпечне середовище у регіоні. Ще у жовтні 2008 р. саме в Румунії була презентована «Ініціатива Європейського Союзу з питань імміграції та розвитку в Чорноморському регіоні», яка упорядковує ринки праці та трудову

ЄС регулюється рамками трьох політик: з країною, що подала заявку на членство, Туреччиною, Європейською політикою сусідства, яка охоплює Україну, Молдову та три країни Південного Кавказу – Азербайджан, Вірменію та Грузію, а також Стратегічним Партнерством ЄС – з Росією [14]. Європейський Союз через Європейську Комісію бере активну участь у здійсненні регіональних ініціатив та програм співробітництва у сфері енергетики, транспорту, управління кордонами, охорони довкілля, науки та освіти. Проте, на думку дослідника Фабріціо Тассінарі, «коли маєш справу із загрозами, які мають транснаціональний характер – у таких сферах як міграція, попередження злочинності, забруднення та інфраструктура, двосторонні механізми співпраці ефективні тільки до певної межі» [14]. Також Тассінарі зауважує, що цій вражаючій кількості інструментів бракує стратегічного цілісного підходу, «сам факт існування багатьох регіональних ініціатив, що співпадають, призвело до розтрачання ресурсів та розмивання іміджу виниклого Чорноморського регіону» [14].

Таким чином, ми бачимо, що політика ЄС стосовно Чорноморського регіону лише починає розвиватися. Водночас вступ до ЄС Румунії і Болгарії сприяє активізації європейської зовнішньої політики в цьому напрямі, однак її успішність значно послаблюється через ряд факторів:

- відсутність єдиної зовнішньополітичної позиції країн-членів ЄС та інституційна слабкість Європейської служби зовнішньої дії;
- протидія потужних зовнішніх акторів, не зацікавлених у посиленні впливу ЄС на Чорноморський регіон, які розглядають його як “море на двох сильних” (РФ і Туреччина);
- слабкість Софії і Бухареста як “адвокатів” чорноморського вектора ЄС на тлі європейських “важковаговиків”, недостатня авторитетність їх позицій у Брюсселі [1].

Проте, офіційний Брюссель усвідомлює недоліки європейської зовнішньої політики в забезпеченні енергетичної безпеки. У висновках Енергетичного саміту ЄС 4 лютого 2011р. йдеться про необхідність внесення до компетенції Високого Представника ЄС у закордонних справах та з політики безпеки проблематики енергетичної безпеки, яка має бути врахована також у політиці сусідства [12].

Дуже важливо розуміти чому Чорноморський регіон впливає

- наскільки значною є ймовірність переходу регіонів з одного клубу в інший;
- скільки у часі буде тривати перехід регіонів з одного клубу в інший;
- якими будуть наслідки такого переходу;
- які стратегічні кроки слід вжити для пришвидшення переходу регіонів з клубу регіонів низького рівня розвитку у клуб регіонів високого рівня розвитку;
- які стратегічні кроки слід вжити для перешкоджання переходу регіонів з клубу регіонів високого рівня розвитку у клуб регіонів низького рівня розвитку.

При дослідженні ймовірності переходу регіонів держави з одного рівня розвитку на інший доцільно використовувати підхід Д. Ква, оскільки він дозволяє досліджувати вищезгадані процеси з позицій вивчення динаміки всього розподілу множин. В заміні регресії вчений пропонує для аналізу конвергенції використовувати ланцюги Маркова. Дослідження з використанням ланцюгів Маркова передбачає аналіз матриці перехідних ймовірностей, кожен елемент якої показує ймовірність переходу його із стану i в стан j .

У процесі дослідження до сформованої матриці висувається низка вимог (рис.1).

В основу прогнозування дивергентно-конвергентних процесів з використанням методу Д. Ква покладемо інтегральні показники соціального, економічного, екологічного розвитку та зведений таксономічний показник сталого розвитку регіону. Першочерговим завданням, яке стоїть перед нами є розбиття вихідної сукупності даних на групи. Групування даних має на меті їх стиснення без суттєвої втрати вибіркою інформативності та забезпечення подальшої обробки масиву аналітичного матеріалу. Наприклад, маємо набір результатів вимірювань величини ξ : $x_1, x_2, \dots, x_n$. Тепер знаходимо межі проміжку на якому вони знаходяться: $[x_{min}, x_{max}]$. Розбиваємо цей проміжок на m рівних частин. Для кожного проміжку записуємо кількість величин в ньому.

У результаті нами сформовано три клуби регіонів – з низьким, середнім та високим рівнем фінансового забезпечення сталого розвитку. При визначенні меж стійкості клубів скористаємося правилом золотого перетину. Десятьове розкладання числа «ф» (числа

золотого перетину) має вигляд 1,61803398... Це єдине позитивне число, що переходить у зворотне йому при відніманні одиниці. В результаті отримуємо такі межі стійкості: 100 % – 61,8 % – стійкий клуб; 61,8 % – 38,2 % – відносно стійкий клуб; 38,2% – 0,0 % – не стійкий клуб.

Вимоги до побудови матриці ймовірності переходу регіону з одного клубу в інший	
	Діагональні ймовірності матриці мають бути вищими за решту значень, що в свою чергу є підтвердженням присутності конвергенційних клубів
	Присутність клубної конвергенції підтверджується кількісним критерієм, в основі якого лежить відношення суми базисних мінорів до розмірності матриці переходу. Для одниничної матриці цей критерій рівний одиниці. Тобто чим ближче значення показника до одиниці тим стабільніша є структура клубу
	Присутність бімодальності, яка знаходить свій прояв у твердженні, що ймовірність переходу регіону з середнім рівнем розвитку в групу регіонів з низьким розвитком вища ніж ймовірність переходу регіону з низьким рівнем розвитку у групу регіонів з середнім рівнем розвитку
	Стійкість отриманих клубів знаходить підтвердження у разі, якщо ймовірність переходу в інший клуб не перевищує 5 %

Рис.1. Вимоги до побудови матриці ймовірності переходу регіону з одного клубу в інший

При визначенні початкового положення кордонів і кроку межі для кожного конкретного положення кордонів проводиться розрахунок матриці переходу. Перехід кожного з регіонів в межах досліджуваного періоду поданий у матриці регіональних переходів (табл.1).

Таблиця 1

Матриця кількості переходів регіонів за рівнем фінансування соціальної сфери з одного клубу в інший за період 2003-2012 рр.

Групи регіонів за рівнем фінансового забезпечення соціальної сфери		Вихідний стан			Кількість вхідних станів у групі
		Високий	Середній	Низький	
Вхідний стан	Високий	69	18	-	87
	Середній	14	80	11	105
	Низький	-	11	67	78
Кількість вихідних станів у групі		83	109	78	270

Дана матриця показує, скільки раз і у які групи той чи інший регіон здійснював перехід у межах досліджуваного періоду. По діагоналі матриці відображено кількість переходів регіонів з

транспортного коридору з Європи через Чорне море, Кавказ, Каспійське море з виходом на країни Центральної Азії;

- *Програма INOGATE* – бере початок від проекту 1990-х років “Міждержавне транспортування нафти та газу до Європи” (Interstate Oil and Gas Transport to Europe). Проте, INOGATE досі не стала потужним рушієм об’єднання інтересів зацікавлених сторін, а залишилася допоміжним інструментом технічної і консультативної допомоги країнам-партнерам;

- *Європейська політика сусідства* (European Neighbourhood Policy, ENP) – започаткована у 2004р. та після розширення ЄС стала актуальною також для Чорноморського регіону. Однак, через відсутність чітко сформованої політики співробітництва з причорноморськими країнами, ENP не може розглядатись як ефективна політика ЄС у регіоні. Доказом цього стало вирішення окремого напрямку в політиці ЄС, який отримав назву Чорноморська синергія;

- *Чорноморська синергія* (Black Sea Synergy) – започаткована у 2008р., мала на меті консолідувати співпрацю країн регіону у сферах енергетики, транспорту, екології, міграції, боротьби з транскордонною злочинністю. Однак, розвиваючись переважно у форматі двосторонніх відносин ЄС з країнами регіону, ініціатива не перетворилася на вагомий об’єднавчий фактор;

- *Договір про енергетичне Співтовариство 2005 р.* (Energy Community Treaty). Європейське енергетичне Співтовариство, ініційоване з метою інтеграції енергетичних ринків країн Південно-Східної Європи, розширюється на Схід. Пріоритетами розширення визначені країни, що мають ключове комунікаційне розташування для транспортування енергоресурсів до ЄС, зокрема Україна, Молдова, Грузія, Туреччина;

- *Резолюція Європейського Парламенту про Стратегію ЄС на Чорному морі від 20 січня 2011 р.* – наголошує на необхідності посилення уваги ЄС до Чорноморського регіону в контексті безпекових питань, насамперед в енергетичній сфері. Серед іншого, наголошується на необхідності активізації взаємодії для реалізації енергетичних проектів у рамках Південного енергетичного коридору Nabucco і тристороннього проекту AGRI [1].

На сьогодні присутність ЄС у регіоні відносно країн-нечленів

основі національних зовнішньополітичних стратегій [10].

Окрім територіальних, геополітичних і гео економічних параметрів існує цивілізаційний вимір регіону, пов'язаний зі спільними культурно-історичними характеристиками країн, що входять до складу „Великого Чорноморського регіону” [10].

З числа головних гравців у регіоні (Росія, Туреччина, США, НАТО та ЄС) лише Сполучені Штати можуть розглядатись як зовнішній актор. Інші менш потужні держави (Україна, Румунія, Болгарія та ін.) наразі можуть не сприйматися як впливові актори, але заслуговують на увагу з точки зору майбутнього потенціалу. У Чорноморському регіоні присутні інтереси й інших, менш впливових гравців. До них належать країни Центральної і Східної Європи, – зацікавлені в безпечному оточенні, в розвитку енерго-ресурсного і транзитного потенціалів регіону, а також неєвропейські країни, – зацікавлені у зміцненні регіональної безпеки та, за певних умов, у прибутковому вкладенні інвестицій у розвиток регіону.

Після розширення Європейського Союзу у 2007 році та після приєднання до нього Румунії та Болгарії, він сам (ЄС) став причорноморським утворенням. Оскільки його кордони підійшли безпосередньо до берегів Чорного моря, це посилює політичну та економічну зацікавленість Євросоюзу та НАТО у цьому регіоні. Як зазначає Рональд Асмус: «Ширший Чорноморський регіон є опорою між серцевиною Європи та ширшим Близьким Сходом. [...] Те, що раніше здавалося периферією Європи, тепер здається набагато ближчим та центральним» [16]. Відтак, Чорноморський регіон з кожним роком все більше сприймається не як віддалений периферійний простір, а як цілком новий регіональний вимір безпеки ЄС.

Чорноморський басейн відіграє важливу роль для ЄС в рамках транспортно-енергетичної співпраці. А через постійні кризи навколо транспортування російського газу через територію України стратегічне значення даного регіону для європейської енергобезпеки набирає ще більшої ваги.

Варто звернути увагу на документи, які визначають політику ЄС у Чорноморському регіоні:

- Брюссельська декларація про міжрегіональну програму технічного сприяння TRACECA (1993р.) – передбачає розвиток

врахуванням часу у свою ж групу, тобто кількість незмінних положень.

Числа у таблиці 1 показують кількість переходів. Так, наприклад, число 18 у першій стрічці та другому стовбці, показують, скільки разів регіони з групи, що характеризується високим рівнем показника переходили в групу з середнім рівнем і т.д.

Для того, щоб побудувати матрицю перехідних ймовірностей, необхідно кожен з переходів розділити на вхідну кількість станів у клубі. При цьому формується матриця розмірністю i на j , у якій відображено ймовірність переходу регіонів з групи i в j (табл.2).

Таблиця 2

Матриця перехідних ймовірностей (фінансування соціальної сфери)

Стан		Вихідний		
		Високий	Середній	Низький
Вхідний	Високий	0,793	0,207	0,000
	Середній	0,133	0,762	0,105
	Низький	0,000	0,141	0,859

Враховуючи результати представлені у таблиці 2, можна зробити висновок про те, що досить висока ймовірність для регіонів лишитися у своєму вхідному клубі. Так, ймовірність лишитися у клубі з низьким рівнем фінансування є найбільшою і сягає 85,9 %. Однак ймовірність переходу з високого в середній клуб (20,7 %) та з низького в середній (14,1 %) також має місце.

У цілому зауважимо, що:

1) клубна конвергенція серед 27 регіонів України присутня, про що свідчить наявність стійких регіональних формувань за рівнем фінансування соціальної сфери;

2) бімодальність (розподіл регіонів за крайовими групами) не відхилено, однак, ймовірність переходу з будь-якого клубу в групу з середнім рівнем фінансування достатньо висока (більше 10 %);

3) кількісний критерій в основі якого лежить відношення суми базисних мінорів до розмірності матриці переходу рівний 0,484, тобто структура клубів є відносно стабільною (ймовірність наявності стійких клубів 48,4 %)

4) присутність нестійкості у клубах підтверджено ймовірністю переходу з одного клубу в інший, яка вища 5 %.

У цілому, як підтвердили результати діагностики, щорічно

практично за всіма індикаторами фінансового забезпечення соціальної складової сталого розвитку диспропорційність продовжує зростати, що дозволяє охарактеризувати державну регіональну політику та внутрішню соціальну політику самих регіонів в цьому напрямі як недостатньо ефективну, а їх інструменти як не досить дієві та результативні. Така ситуація поглиблює процеси дивергенції у фінансовому забезпеченні соціальної складової сталого розвитку регіонів нашої країни.

Дослідимо клубну конвергенцію за фінансовим забезпеченням економічної складової сталого розвитку регіонів України. Провівши попередній розподіл регіонів на групи було виявлено, що один об'єкт, а саме м. Київ, значно відрізняється у показниках фінансового забезпечення економічної сфери від решти територій, що зумовило відсутність адміністративно-територіальних одиниць за середнім рівнем фінансування. Тому було прийнято рішення провести додатково групування, заздалегідь виключивши м. Київ та віднісши його до групи регіонів з високим рівнем фінансування.

Перехід кожного з регіонів в межах десятилітнього періоду поданий у матриці регіональних переходів (табл. 3).

Таблиця 3

Матриця переходу регіонів з одного клубу в інший за рівнем фінансового забезпечення економічної сфери за період 2003-2012 рр.

Групи регіонів за рівнем фінансового забезпечення економічної сфери		Вихідний стан			Кількість вхідних станів у групі
		Високий	Середній	Низький	
Вхідний стан	Високий	10	-	-	10
	Середній	-	98	22	120
	Низький	-	24	116	140
Кількість вихідних станів у групі		10	122	138	270

Зазначимо, що 24 рази регіони з низьким рівнем фінансового забезпечення економічної сфери переходили в середній рівень. Зворотній процес відбувався 22 рази. Позитивна динаміка переходу з високого вхідного стану до високого вихідного нажалі притаманна лише м. Києву, яке за фінансовим забезпеченням економічної сфери досить відірване від решти регіонів. 98 та 116 разів відповідно регіони з низьким та середнім рівнем фінансового забезпечення впродовж десяти років переходили у аналогічні клуби. Сформуємо матрицю, у

проявляється через постійну наявність взаємних претензій держав регіону, в тому числі територіальних. Періодичне «переосмислення» державами власних зовнішньополітичних орієнтирів та ролей, формування нових центрів сили, чутливість до зовнішніх впливів – все це веде до мінливості «правил гри», відсутності стратегічної визначеності та збільшення, внаслідок цього, негативного впливу «дилеми безпеки» на всі пари відносин між державами регіону [6].

Такий стан речей перетворює сучасний Чорноморський регіон з геополітичної цілісності, на «вузол» конкуруючих, суперечливих інтересів та на арену протистояння макрорегіональних утворень. На додаток, у регіоні посилюється боротьба за лідерство, оскільки тут немає єдиного регіонального лідера, який би очолив об'єднавчі процеси в регіоні.

Отже, безпекові процеси, що відбуваються в Чорноморському ареалі, у вузькому сенсі, та у Європі загалом, здійснюють взаємовплив один на одного. Таким чином, сьогодні вже всі розуміють, що Чорноморський регіон є невід'ємною складовою загальноєвропейського безпекового простору.

Оскільки Чорноморський регіон знаходиться у стані безперервних змін, робити будь-які далекоглядні прогнози стосовно його розвитку нелегко. Проте, для визначення, принаймні, вектора, в напрямку якого рухаються внутрішні регіональні процеси, слід чітко знати основних гравців як то кажуть «в обличчя». Кожна Чорноморська держава має певні інтереси та амбіції в рамках окресленого регіону, для реалізації яких вона повинна проводити відповідну безпекову, регіональну та економічну політику.

У географічному аспекті Чорноморський регіон складається з шести прибережних держав – України, Грузії, Румунії, Болгарії, Туреччини та Росії. Більш розширена геополітична ідентифікація регіону передбачає включення до нього таких країн, як Азербайджан, Вірменія та Молдова. Варто зазначити, що серед Чорноморських гравців існує певна геополітична ієрархія, яка включає чотири групи акторів: світові гравці – США, РФ, ЄС; регіональні центри сили – Туреччина, Румунія та Україна, що поступаються першій групі за сукупністю можливостей; інші держави та міжнародні організації. Центральним елементом геополітичної структури Чорноморського регіону виступають Росія і Туреччина, взаємодія яких здійснюється на

буде головним постачальником та транзитером енергоносіїв.

Проте, поступовий розвиток Чорноморського регіону стримується багатьма факторами. Чорномор'я є чи не єдиним регіоном, в межах якого накопичилось так багато невирішених «заморожених» конфліктів, екологічних проблем та загроз, пов'язаних з недостатнім контролем на кордонах, що створює підстави для незаконної міграції та організованої злочинності.

Більше того, даний ареал є ареною зіткнення геополітичних інтересів сильних геополітичних гравців, що створює напругу в регіоні і не має позитивного впливу на рівень безпеки та стабільності в його рамках. Відомо, що рівень безпеки залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів. Тому виявлення таких факторів є необхідною складовою аналізу ситуації у регіоні та пошуку ефективних рішень, спрямованих на її покращення.

Загроза стабільності в Чорноморському регіоні проявляється з боку такого фактору як цивілізаційна та етнічна гетерогенність, яка створює конфліктний потенціал. Адже склад регіону є дуже різноманітним з точки зору економічної ваги країн, їх систем урядування, показників розвитку людського потенціалу, геополітичних інтересів. Серед різних країн регіону і дотепер зберігається різниця в темпах здійснення економічних реформ та якості державного управління. А факт того, що регіональні «гравці» належать до різних економічних, політичних та військово-політичних організацій (ЄС, НАТО, СНД, ОДКБ), не сприяє єдності між ними й поготів. До того ж, в регіоні наявна асиметрія двосторонніх відносин, спричинена присутністю тут Росії як провідної регіональної держави. Вона активно впливає на всі параметри регіональної міжнародної системи. Тому, внаслідок відчутного силового відриву Росії від усіх інших держав регіону, і навіть від будь-яких можливих їх коаліцій, на перший план висувається проблема ефективної протидії її гегемоністичним прагненням. Наявність вищезгаданої незбалансованості, а також слабкість міжнародних режимів, створюють несприятливі обставини для уникнення негативних наслідків асиметрії, що також підриває регіональну стабільність [2].

На додачу до негативних факторів розвитку Чорноморського регіону слід згадати ще й відмінність геополітичних пріоритетів регіональних акторів. Незбалансованість інтересів у регіоні

якій відображено ймовірність переходу регіонів з групи і в j за рівнем фінансового забезпечення економічної сфери (табл. 4).

Таблиця 4
Матриця перехідних ймовірностей (фінансове забезпечення економічної сфери)

Стан		Вихідний		
		Високий	Середній	Низький
Вхідний	Високий	1,000	0,000	0,000
	Середній	0,000	0,817	0,183
	Низький	0,000	0,171	0,829

Результати проведеної діагностики, дозволяють зазначити, що досить значна ймовірність (100 %) для регіонів лишитися у кластері з високим рівнем фінансового забезпечення економічної сфери.

Ймовірність лишитися у клубі з низьким рівнем фінансування рівна 82,9 %, а з середнім 81,7 %. Відмітимо також, що існує ймовірність переходу з низького в середній клуб (17,1 %) та з середнього в низький (18,3 %).

У цілому можемо сформулювати низку висновків:

- по-перше, клубна конвергенція за рівнем фінансового забезпечення економічної сфери сталого розвитку має місце;
- по-друге, бімодальність може мати місце, позаяк ймовірність переходу з високого клубу в групу з середнім рівнем фінансування рівна нулю;
- по-третє, структура клубів є стабільною, оскільки ймовірність наявності стійких клубів рівна 64,6 %;
- по-четверте, присутність нестійкості у клубах підтверджено ймовірністю переходу з одного клубу в інший, яка вища 5 %.

Наступним кроком стане діагностування стійкості клубної конвергенції за рівнем фінансового забезпечення економічної сфери. Задля визначення перехідних ймовірностей побудуємо матрицю переходу регіонів з одного клубу в інший за рівнем фінансового забезпечення економічної сфери за період з 2003-2012 рр. (табл. 5).

Як бачимо з результатів представлених у таблиці, кількість незмінних позицій для клубу з високим рівнем фінансового забезпечення економічної сфери становить 27 разів, для середнього рівня – 64 рази, для низького рівня – 124 рази.

Таблиця 5

Матриця переходу регіонів з одного клубу в інший за рівнем фінансового забезпечення екологічної сфери за період 2003-2012 рр.

Групи регіонів за рівнем фінансового забезпечення екологічної сфери		Вихідний стан			Кількість вхідних станів у групі
		Високий	Середній	Низький	
Вхідний стан	Високий	27	11	-	38
	Середній	8	64	19	91
	Низький	2	15	124	141
Кількість вихідних станів у групі		37	90	143	270

Ймовірність переходу регіонів з групи i в групу j за рівнем фінансового забезпечення екологічної сфери представлено у таблиці 6. Як і у попередніх випадках існує досить висока ймовірність для регіонів лишитися у своєму вхідному кластері.

Таблиця 6

Матриця перехідних ймовірностей
(фінансове забезпечення екологічної сфери)

Стан		Вихідний		
		Високий	Середній	Низький
Вхідний	Високий	0,711	0,289	0,000
	Середній	0,088	0,703	0,209
	Низький	0,014	0,106	0,879

Так, ймовірність лишитися у клубі з низьким рівнем фінансування є найбільшою і сягає 87,9 %. Сталість у високому та середньому клубі фіксується з ймовірністю 71,1 % і 70,3 % відповідно. Ймовірність переходу з високого в середній клуб 28,9 % та з середнього у високий – 8,8 %. Ймовірність переходу з низького в середній клуб 10,6 % та з середнього у низький – 20,9 %. Також варто відмітити можливість переходу з низького у високий клуб, яка рівна 1,4 %.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про те, що клубна конвергенція наявна серед 27 адміністративно-територіальних одиниць України. Разом з тим, розподіл регіонів за крайовими групами не знайшов свого підтвердження, оскільки ймовірність переходу з будь-якого клубу в групу з середнім рівнем фінансування достатньо висока. Задля порівняння відмітимо, що 15 разів регіони з низьким рівнем фінансового забезпечення екологічної сфери переходили в середній рівень. Зворотній процес відбувався 19 раз.

інтересів. Тому, її успішність залежить від наявності її ефективної взаємодії з міжнародними об'єднаннями, в рамках яких вона зможе робити посильний внесок у забезпечення миру, стабільності та розвитку на глобальному та регіональному рівнях, а також – використовувати інструменти міжнародного співробітництва та отримувати різноманітну допомогу для реалізації власних цілей.

У контексті аналізу проблем регіональної безпеки та глобальних конфліктів, слід розглянути регіон, який володіє серйозним потенціалом, проте не позбавлений проблем – це Чорноморський регіон. А серед великої кількості впливових гравців в даному ареалі необхідно звернути увагу на Румунію, яка останнім часом проводить активну діяльність в рамках Чорномор'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній історичній та політичній науці концептуальні проблеми й особливості цього регіону досліджено у працях Михайла Гончара, Ігора Левченка, Сергія Шергіна, Фабріціо Тассінарі, Рональда Асмуса, Джефрі Саймона та багатьох інших. Проте у згаданих роботах Чорноморський регіон розглядається здебільшого через призму інтересів глобальних акторів, не зосереджуючи увагу на діяльності окремих регіональних держав, що мають безпосередній вихід до Чорного моря.

Цілі статті. Отже, метою цієї статті є висвітлення діяльності Румунії в рамках Чорноморського регіону та її ініціатив щодо забезпечення стабільності та сталого розвитку Чорноморської зони. Для ефективного аналізу цих аспектів необхідно визначити сильні і слабкі сторони регіону, а також основні проблеми та загрози, що мають вплив на регіональні відносини між акторами.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що Чорноморський регіон являє собою особливий географічний простір, багатий на природні ресурси, що займає стратегічне положення, з'єднуючи Європу, Центральну Азію та Близький Схід. За словами Яноша Германа про даний ареал, це «море зі своєю унікальною індивідуальністю» [11]. Охоплюючи значну кількість населення, регіон має сприятливі умови для успішного розвитку, а також є важливим вузлом, через який проходять енергетичні та транспортні потоки. Завдяки своєму положенню та ресурсам Чорноморський регіон має потенціал стати одним з провідних регіонів Євразії, який

Black Sea countries and the European Union is also considered. As Bucharest actively seeks to become the part of a process aimed at resolving existing and potential problems in the Black Sea region, this issue's topicality is important. Romania is represented as a bridge in retail and energy sectors, as well as a barrier to transnational threats from the Black Sea region or regions associated with it.

In the course of its preparation for EU accession Romania has offered a number of its own initiatives to develop cooperation in the Black Sea region. In the security area Romania announced the creation of the Black Sea Initiative border security in 2004 (the Black Sea Border Security Initiative) in Bucharest. Furthermore, Romania considers the implementation of the common EU security policy as its important target in the European Union. Also Romania's accession to NATO in 2004 had an essential influence on its activity. As because of the geographic location on the south of NATO in the Black Sea Romania has a special role in the Alliance.

In terms of economic development of the region Romania has initiated a European High Level Working Group and the involvement of the BSEC Development Fund to jointly develop and implement regional projects in energy, transport, communications and environment with the support of the European Commission and the European Investment Bank.

Keywords: Black Sea region, security, regional actors, regional security, geopolitical interest, conflict potential.

Постановка проблеми. Сучасний стан міжнародних відносин визначає питання безпеки та стабільності як ключові аспекти сталого розвитку будь-якого регіону, які не можна відокремлювати один від одного. Адже саме мир, безпека і стабільність є головними передумовами стійкого соціально-економічного розвитку суспільств і плідного міжнародного співробітництва.

В умовах глобалізації та паралельних процесів регіоналізації все різноманіття глобальних проблем інтегрується на регіональному рівні, враховуючи особливості окремого регіону. Тому, регіоналізація в умовах глобалізації стає важливим фактором для подальшого розвитку країн.

Кожна держава будує концепцію регіону, виходячи з власних національних геополітичних, геостратегічних та геокультурних

Регіони, які характеризувалися вхідним станом з високим рівнем забезпечення екологічної сфери здійснили перехід в 11 кроків у середній вихідний стан, а з середнього у високий – 8 кроків. Обрахунок суми базисних мінорів до розмірності матриці переходу рівний 0,402, тобто структуру клубів можна вважати відносно стабільною. Ймовірність наявності стійких клубів 40,2 %.

Діагностика стійкості клубної конвергенції фінансового забезпечення сталого розвитку у цілому є однією з найважливіших, оскільки дозволяє комплексно оцінити рівень результативності використання тих чи інших ресурсів для забезпечення сталого розвитку регіону.

Розбивши досліджувану сукупність на групи перейдемо до побудови матриці переходу регіонів з одного клубу в інший за рівнем фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів України за період з 2003-2012 рр (табл.7).

Таблиця 7

Матриця переходу регіонів з одного клубу в інший за рівнем фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів України за період 2003-2012 рр.

Групи регіонів за рівнем фінансового забезпечення сталого розвитку		Вихідний стан			Кількість вхідних станів у групі
		Високий	Середній	Низький	
Вхідний стан	Високий	24	10	-	34
	Середній	11	96	22	129
	Низький	1	25	81	107
Кількість вихідних станів у групі		36	131	103	270

У цілому за десять років усі регіони України здійснили 270 переходів із групи в групу. Кількість незмінних позицій для клубу з високим рівнем фінансового забезпечення екологічної сфери становить 24 рази, для середнього рівня – 96 разів, для низького рівня – 81 раз.

Поряд з тим, не виключається ситуація переходу з високого в середній клуб (24 кроки), з середнього у високий (11 кроків) та низький (22 кроки) і з низького у високий (1 крок) та середній (25 кроків).

Наступний етап дослідження передбачає побудову матриці перехідних ймовірностей за рівнем фінансового забезпечення сталого розвитку (табл. 8).

Таблиця 8

Матриця перехідних ймовірностей (фінансове забезпечення сталого розвитку)

Стан		Вихідний		
		Високий	Середній	Низький
Вхідний	Високий	0,706	0,294	0,000
	Середній	0,085	0,744	0,171
	Низький	0,009	0,234	0,757

Ймовірність лишитися у клубі характеризує стійкість регіонального розвитку з плином часу. Результати проведеної діагностики, дозволяють зазначити, що значна ймовірність (75,7 %) для регіонів лишитися у клубі з низьким рівнем фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів України. Ймовірність лишитися у клубі з середнім рівнем фінансового забезпечення рівна 74,4 %, а з високим 70,6 %. Відмітимо також наявність ймовірності переходу з низького в середній клуб (23,4 %) та з середнього в низький (17,1 %). Ймовірність переходу з клубу із високим рівнем фінансового забезпечення до клубу із середнім рівнем більша (29,4 %), ніж можливість зворотного процесу (8,5 %). Досить незначною є ймовірність переходу з низького клубу до високого за рівнем фінансового забезпечення сталого розвитку, а саме 0,9 %.

Оскільки діагональні ймовірності матриці вищі за решту значень, то у свою чергу, можемо стверджувати, про присутність конвергенційних клубів в Україні. Також, як уже зазначалося раніше, присутність клубної конвергенції підтверджується кількісним критерієм в основі якого лежить відношення суми базисних мінорів до розмірності матриці переходу. Для одиначної матриці цей критерій рівний одиниці. Тобто чим ближче значення показника до одиниці, тим стабільніша є структура клубу. У даному випадку можемо говорити про відносну стійкість сформованих клубів, оскільки вищезгаданий показник рівний 0,351. Тобто, ймовірність наявності стійких клубів 35,1 %. Присутність бімодальності підтверджено, оскільки ймовірність переходу регіону з середнім рівнем розвитку в групу регіонів з низьким (високим) розвитком вища ніж ймовірність переходу регіону з низьким (високим) рівнем розвитку у групу регіонів з середнім рівнем розвитку. Стійкість отриманих клубів

Гавюк Анастасія

ВОПРОСЫ БЕЗОПАСНОСТИ И РОЛЬ РУМЫНИИ В ЧЕРНОМОРСКОМ РЕГИОНЕ

В статье анализируются угрозы стабильности и безопасности в Черноморском регионе, а также деятельность Румынии по повышению своей роли в данном ареале. Рассматривается её вклад в обеспечение стабильности в отношениях между Черноморскими государствами и Европейским Союзом, ведь она активно стремится стать частью процессов, которые направлены на разрешение существующих и возможных проблем. Румыния представлена как мост в торговой и энергетической сферах, а также в качестве барьера для транснациональных угроз из Черноморского региона или регионов, связанных с ним. В процессе своей подготовки к вступлению в ЕС Румыния предложила ряд собственных инициатив по развитию сотрудничества в Черноморском регионе. В сфере безопасности в 2004 Румыния объявила о создании Инициативы черноморской пограничной безопасности (the Black Sea Border Security Initiative) в Бухаресте, к которой присоединились другие государства. Важным направлением деятельности в Европейском союзе Румыния считает реализацию общей политики безопасности ЕС. Также, большое значение для Румынии имело её вступление в НАТО в 2004. Ведь благодаря своему географическому положению Румыния является основным партнером США и НАТО в продвижении их военной инфраструктуры на Восток. В сфере экономического развития региона Румыния инициировала создание европейской Рабочей группы высокого уровня и привлечения к ее работе Фонда развития ОЧЭС для совместной разработки и реализации региональных проектов в сфере энергетики, транспорта, коммуникаций и защиты окружающей среды при поддержке Европейской Комиссии и Европейского инвестиционного банка.

Ключевые слова: Черноморский регион, безопасность, региональные актеры, региональная безопасность, геополитические интересы, конфликтогенный потенциал.

Gaviuk Anastasiia

SECURITY ISSUES AND ROMANIA'S ROLE IN THE BLACK SEA REGION

This paper examines the threats to stability and security in the Black Sea region and the Romanian endeavors to increase its role in this area. Romania's contribution to stability in the relationship between the

**ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ТА РОЛЬ РУМУНІЙ У
ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ**

У статті аналізуються загрози стабільності та безпеки в Чорноморському регіоні, а також діяльність Румунії щодо підвищення своєї ролі в даному ареалі. Розглядається її внесок у забезпечення стабільності у відносинах між Чорноморськими державами та Європейським Союзом, адже вона активно прагне стати частиною процесів, які спрямовані на вирішення існуючих і можливих проблем. Румунія представлена як міст у торговій і енергетичній сферах, а також у якості бар'єру для транснаціональних загроз з Чорноморського регіону або регіонів, пов'язаних з ним. У процесі своєї підготовки до вступу в ЄС Румунія запропонувала низку власних ініціатив щодо розвитку співробітництва в Чорноморському регіоні. У сфері безпеки в 2004 р. Румунія оголосила про створення Ініціативи чорноморської прикордонної безпеки (the Black Sea Border Security Initiative) в Бухаресті, до якої приєдналися інші держави. Важливим напрямом діяльності в Європейському союзі Румунія вважає реалізацію спільної політики безпеки ЄС. Також, вагоме значення для Румунії мав її вступ до НАТО у 2004 р. Географічне розташування країни на південному фланзі Північноатлантичного союзу в Чорноморському регіоні відводить їй особливу роль в Альянсі. Адже завдяки саме цьому Румунія є основним партнером США та НАТО в просуванні їх військової інфраструктури на Схід.

У сфері економічного розвитку регіону Румунія ініціювала створення європейської Робочої групи високого рівня і залучення до її роботи Фонду розвитку ОЧЕС для спільної розробки та реалізації регіональних проектів у сфері енергетики, транспорту, комунікацій і захисту навколишнього середовища при підтримці Європейської Комісії та Європейського інвестиційного банку.

Ключові слова: Чорноморський регіон, безпека, регіональні актори, регіональна безпека, геополітичні інтереси, конфліктогенний потенціал.

знаходить підтвердження у разі, якщо ймовірність переходу в інший клуб не перевищує 5 %. За результатами проведеного дослідження можемо зробити висновок про відносну стійкість отриманих клубів.

Висновки. У цілому підсумуємо, що в Україні присутня клубна конвергенція фінансового забезпечення сталого розвитку, у тому числі і за соціальною, економічною та екологічною сферами. Проведена діагностика присутності та стійкості клубної конвергенції фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів України дозволила забезпечити комплексність дослідження, виявити найбільш проблемні регіони України за рівнями соціо-еколого-економічної системи та стане передумовою формування на цій основі виражених механізмів забезпечення регіональної конвергентності фінансового забезпечення сталого розвитку.

Література

1. Вахович І.М., Камінська І.М. Фінансова спроможність регіону: діагностика та механізми забезпечення: монографія /Вахович І.М., Камінська І.М.// – Луцьк: Надстир'я, 2009. – 400 с.
2. Вахович І.М., Забедюк М.С. Ендогенно орієнтований розвиток регіону: стратегія формування та механізми реалізації: монографія /Вахович І.М., Забедюк М.С.// Луцьк: Друкарня «Волиньполіграф», 2012. – 272 с.
3. Герасимчук З.В., Ткачук В.Р. Інвестиційний потенціал регіону: методика оцінки, механізми нарощення: монографія/ Герасимчук З.В., В.Р. Ткачук// – Луцьк: Надстир'я, 2009. – 232 с.
4. Герасимчук З.В., Поліщук В.Г. Стимулювання сталого розвитку регіону: теорія, методологія, практика: монографія / Герасимчук З.В., Поліщук В.Г.//– Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2011. – 516 с.
5. Слав'юк Р. А., Олександренко І. В. Вплив іноземного капіталу на розвиток регіону: монографія / Слав'юк Р. А., Олександренко І. В. - Львів: ННБК «АТБ», 2010. - 305 с.
6. Фінанси регіону: теорія, проблеми, практика: монографія / М. А. Козоріз, А. Я. Кузнецова, І.З. Сторонянська, Г. В. Возник. - К.: УБС НБУ, 2010. - 222 с.
7. Фінансово-економічні пріоритети формування інноваційної моделі розвитку регіонів: монографія / В.О. Онищенко. – Полтава: ПолтНТУ, 2010. – 295 с.
8. Сторонянська І.З. Регіональний розвиток України: проблеми

інтеграції та конвергенції / І. Сторонянська. – Львів: ІРД НАН України, 2010. – 324 с

9. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин: монографія / І. О. Луніна. — К.: Наукова думка, 2006. — 432 с.

10. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: монографія / І. О. Луніної. – К., 2010. – 320 с.

11. Бутко М. П. Інвестиційна домінанта сталого розвитку регіону в умовах інтеграції: монографія / М. П. Бутко, О. Ю. Акименко. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2009. – 232 с.

12. Державне регулювання фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні: монографія/А.В.Кулай// Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2012. – 208 с.

13. Вахович І.М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: теоретико-методологічні та прикладні засади: монографія. – Луцьк, Надстир'я, 2007. – 496 с.

14. Ковальська Л.Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: монографія / Ковальська Л.Л. – Луцьк.: ЛДТУ, 2007. – 385с.

15. Герасимчук З.В., Вахович І.М., Камінська І.М. Управління фінансовими ресурсами регіону: монографія / Герасимчук З.В., Вахович І.М., Камінська І.М.// Луцьк, Надстир'я, 2005. – 198 с.

16. Герасимчук З.В., Вахович І.М., Камінська І.М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: монографія / Герасимчук З.В., Вахович І.М., Камінська І.М.// Луцьк, Надстир'я, 2006. – 220 с.

17. Фінансова система регіонів: методологія, аналіз, практика: монографія / В.К.Присяжнюка, А.Б.Кондрашихіна. – Київ – Севастополь – Донецьк: АМУ, 2012. – 398 с.

18. Фінансовий потенціал регіону: механізми формування та використання: монографія / М.А. Козоріз. – Львів, 2012. – 307 с.

19. Семенов В.Ф., Логвіновська С.І. Фінансове та ресурсне забезпечення відтворення еколого-виробничих систем / В.Ф.Семенов, С.І. Логвіновська: монографія. – Одеса: Фенікс, 2011. – 314 с.

20. Кузнецова А. Я. Економічний розвиток регіону та роль місцевих бюджетів у його забезпеченні: монографія / А. Я. Кузнецова, Ю. В. Каспрук, О. Ю. Кузнецов. – К. :УБС НБУ, 2013. – 174 с.

21. Пшик Б.І. Фінансово-кредитні відносини в Україні:

BD%D0%B4%D1%83%D1%80,%20%D0%A6%D1%8E%D0%BF%D0%B0,%20%D0%A5%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf

1. Byudzhetna sy`stema: pidruch. / V.M. Fedosova, S.I. Yuriya. – К.: Centr uchbovoyi literatury`. – 2012. – 871 s.

2. Yuriy S.I. Kaznachejs`ka sy`stema : pidruch. / S.I. Yuriy, V.I. Stoyan, M.J. Macz. – Ternopil`: Kart-blansh, 2002. – 591 s.

3. Vasy`ly`k O.D., Pavlyuk K.V. Byudzhetna sy`stema Ukrayiny`: pidruch. – К. : Centr navchal`noyi literatury`, 2004. – 544 s.

Рецензент: Баранова В.Г., д.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів Одеського національного економічного університету

10.06.2014

економічного і соціального розвитку України: закон України від 23.03.2000 р. № 1602-III. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

3. Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 р. № 621. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/621-2003-%D0%BF>

4. Питання оптимізації кількості бюджетних програм: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6.04.2011 р. № 292-р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/292-2011-%D1%80>

5. Звіти Рахункової палати [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16742074/Zvit_2012.pdf

6. Зла О. Програмно-цільовий метод в бюджетному процесі та особливості його застосування в Україні / О. Зла, А.Сидоренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/zla-o-sidorenko-a-programnotsiloviy-metod-v-byudzhethnomu-protsesi-ta-oshoblivosti-yogo-zastosuvannya-v-ukrayini/>

7. Бюджетна система: підруч. / В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури. – 2012. – 871 с.

8. Федченко Т.В. Оцінка якості системи державного аудиту ефективності виконання бюджетних програм / Т.В. Федченко [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Economics/77375.doc.htm.

9. Клець Л.Є. Бюджетний менеджмент : навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 640 с.

10. Юрій С.І. Казначейська система : підруч. / С.І. Юрій, В.І. Стоян, М.Й. Мац. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 591 с.

11. Василик О.Д., Павлюк К.В. Бюджетна система України: підруч. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.

12. Кондур О.С. Економіко-математичне прогнозування доходів місцевих бюджетів / О.С. Кондур, О.П. Цюпа, В.В. Хинальська [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA/20121/%D0%9A%D0%BE%D0%>

становлення, розвиток, напрями вдосконалення: монографія / Б. І. Пшик. – К.: УБС НБУ, 2011. – 551 с.

22. Різник Н.С. Регіональний менеджмент детінізації економіки: теорія, методологія, практика: монографія / Н. С. Різник. – Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, 2011. – 550 с.

23. Фінансово-економічні проблеми стабільного розвитку економіки України» / А.Ф. Головчука О.О. Непочатенко. – Частина І. – Умань: ВПЦ «Візаві» (Видавець Сочинський), 2010.

24. Нова модель фінансового вирівнювання місцевих бюджетів в Україні / Ю.О.Яценко // Актуальні проблеми економіки – 2010. – №7. – С. 222-230.

25. Фінансове вирівнювання розвитку регіонів в Україні / Т.Ю. Черняєва // Економіка і держава – 2009. – №4. – С. 94-96.

26. Жерліцин Д.М. Групування регіонів у прийнятті рішень в управлінні бюджетними ресурсами територій / Д.М. Жерліцин, Д.М. Жерліцина // Нове в економічній кібернетичі. – 2010. – № 3. – С. 16-26.

27. Проблеми і шляхи розвитку депресивного регіону (на прикладі областей Поліського економічного регіону): монографія / М.І. Карліна. – Луцьк: Вид-во Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 332 с.

28. Заставний Ф.Д. Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічної, екологічної, демографічної): монографія / Ф.Д. Заставний. – Л.: Видав. ентр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 348 с.

29. Оценка и анализ неравномерности развития регионов Украины / Т. Клебанова [и др.] // Актуальные проблемы экономики. – 2009. – № 8 (98). – С. 162-168.

30. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України: монографія / Л. Л. Тарангул, А. М. Вдовиченко, А. А. Галюта, Т. І. Єфименко, В. В. Жовнер. – Ірпінь: Фенікс, 2012. – 531 с.

31. Ляшенко В.И. Финансово-регуляторные режимы стимулирования экономического развития: введение в экономическую режимологию: монография / В.И. Ляшенко. – Донецк, 2012. – 370 с.

32. Заброцька О.В. Фінансове вирівнювання як фактор забезпечення локальної безпеки України / О. В. Заброцька // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – №2. – С. 1-9.

1. Vaxovy`ch I.M., Kamins`ka I.M. Finansova spromozhnist` regionu: diagnosty`ka ta mexanizmy` zabezpechennya: monografiya /Vaxovy`ch I.M., Kamins`ka I.M.//. – Lucz`k: Nadsty`r'ya, 2009. – 400 s.

2. Vaxovy`ch I.M., Zabedyuk M.S. Endogenno oriyentovany`j rozvy`tok regionu: strategiya formuvannya ta mexanizmy` realizaciyi: monografiya /Vaxovy`ch I.M., Zabedyuk M.S.// Lucz`k: Drukarnya «Voly`n`poligraf», 2012. – 272 s.

3. Gerasy`mchuk Z.V., Tkachuk V.R. Investy`cijny`j potencial regionu: metody`ka ocinky`, mexanizmy` naroshhennya: monografiya/ Gerasy`mchuk Z.V., V.R. Tkachuk// – Lucz`k: Nadsty`r'ya, 2009. – 232 s.

4. Gerasy`mchuk Z.V., Polishhuk V.G. Sty`mulyuvannya stalogo rozvy`tku regionu: teoriya, metodologiya, prakty`ka: monografiya / Gerasy`mchuk Z.V., Polishhuk V.G.//– Lucz`k: RVV LNTU, 2011. – 516 s.

5. Slav'yuk R. A., Oleksandrenko I. V. Vply`v inozemnogo kapitalu na rozvy`tok regionu: monografiya / Slav'yuk R. A., Oleksandrenko I. V. - L`viv: NNVK «ATB», 2010. - 305 s.

6. Finansy` regionu: teoriya, problemy`, prakty`ka: monografiya / M. A. Kozoriz, A. Ya. Kuzneczova, I.3. Storonyans`ka, G. V. Vozny`k. - K.: UBS NBU, 2010. - 222 s.

7. Finansovo-ekonomichni priory`tety` formuvannya innovacijnoyi modeli rozvy`tku regioniv: monografiya / V.O. Ony`shhenko. – Poltava: PoltNTU, 2010. – 295 s.

8. Storonyans`ka I.Z. Regional`ny`j rozvy`tok Ukrayiny`: problemy` integraciyi ta konvergenciyi / I. Storonyans`ka. – L`viv: IRD NAN Ukrayiny`, 2010. – 324 s

9. Lunina I. O. Derzhavni finansy` ta reformuvannya mizhbyudzhethny`x vidnosy`n: monografiya / I. O. Lunina. — K.: Naukova dumka, 2006. — 432 s.

10. Dy`versy`fikaciya doxodiv miscevy`x byudzhativ: monografiya / I. O. Luninoyi. – K., 2010. – 320 s.

11. Butko M. P. Investy`cijna dominanta stalogo rozvy`tku regionu v umovax integraciyi : monografiya / M. P. Butko, O. Yu. Aky`menko. – Nizhy`n: Aspekt-Poligraf, 2009. – 232 c.

12. Derzhavne reguluvannya finansovogo zabezpechennya misceвого samovryaduvannya v Ukrayini: monografiya/A.V.Kulaj// Lucz`k: PrAT «Voly`ns`ka oblasna drukarnya», 2012. – 208 s.

13. Vaxovy`ch I.M. Finansova polity`ka stalogo rozvy`tku regionu: teorety`ko-metodologichni ta pry`kladni zasady`: monografiya. – Lucz`k,

виконання бюджетних програм, практичне застосування якого дозволить попередити неефективне використання бюджетних коштів. Проведення заходів по прогнозуванню повинно стати одним із пріоритетних завдань державного аудиту, що здійснюється Державною фінансовою інспекцією України та Рахунковою палатою, який на сьогодні проводиться лише за результатами фактичного виконання бюджетних програм.

Саме тому, пропонуємо наділити зазначені органи державного фінансового контролю повноваженнями по проведенню державного аудиту на етапі планування бюджетних програм, метою якого повинно бути попередження нецільового та неефективного використання бюджетних коштів. Це, у свою чергу, дасть можливість оцінити не лише економічний результат від використання бюджетних коштів, а й соціально важливий результат, який може бути виражений у підвищенні рівня інвестиційної привабливості певних галузей економіки, зниження рівня безробіття, підвищення рівня життя населення та інше.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З метою забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку України необхідним є ефективне використання суспільних фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні держави. Проведене дослідження фактичного стану використання бюджетних коштів, які розподіляються та використовуються під час виконання бюджетних програм дозволило дійти до висновку, що бюджетне планування в Україні є недостатньо якісним та ефективним. Підтвердженням цього є фактичний та спрогнозований коефіцієнт виконання бюджетних програм, який знаходиться на рівні не більше 80%. Таким чином, впровадження державного аудиту на етапі планування бюджетних програм є на сьогодні надзвичайно важливим заходом у попередженні неефективного та нецільового використання суспільних фінансових ресурсів, організаційно-інституційне забезпечення якого потребує подальших наукових досліджень.

Література

1. Щодо оптимізації процесів бюджетного прогнозування та планування в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1089/>

2. Про державне прогнозування та розроблення програм

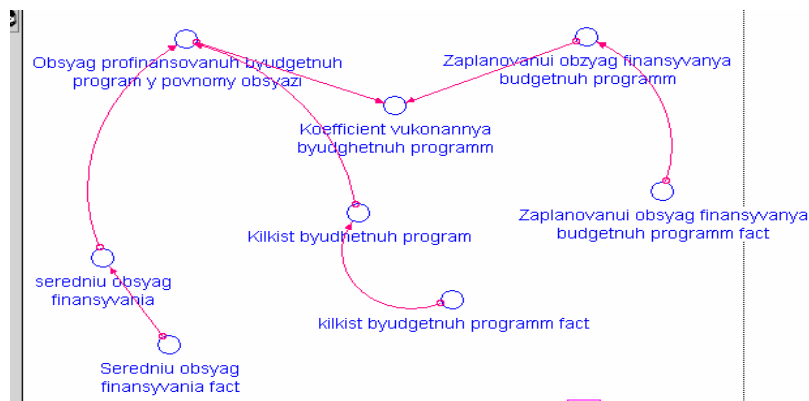

Рис 5. Математична модель залежності коефіцієнта виконання бюджетних програм від кількості бюджетних програм

Виявлені фактори впливу на рівень виконання бюджетних програм дають можливість розрахувати та спрогнозувати коефіцієнт такого виконання (табл. 1).

Таблиця 1

Фактичні та прогнозні дані коефіцієнта виконання бюджетних програм

Рік	Кількість бюджетних програм	Середній обсяг фінансування бюджетних програм	Запланований обсяг фінансування бюджетних програм	Коефіцієнт виконання бюджетних програм
2008	823	167,00	137357,28	0,535999907
2009	810	240,07	194457,37	0,698999884
2010	744	203,99	151769,32	0,792000095
2011	894	331,23	296121,7	0,447999927
2012	587	371,46	218045,1	0,480677163
2013	542	396,02	200000,00	0,520369879
2014	420	400,00	246000,00	0,650568978

Дані таблиці свідчать про тенденцію до збільшення коефіцієнта виконання бюджетних програм. Якщо в 2012 році значення даного коефіцієнта становило 0,48, то в 2014 році відповідний показник може набути значення 0,65 за умови, що протягом 2013–2014 років кількість бюджетних програм буде зменшуватися, а обсяг фінансування матиме тенденцію до зростання.

Nadsty`r'ya, 2007. – 496 s.

14. Koval`s`ka L.L. Ocinka konkurentospromozhnosti regionu ta mexanizmy` yiiv pidvy`shhennya: monografiya / Koval`s`ka L.L. – Lucz`k.: LDTU, 2007. – 385s.

15. Gerasy`mchuk Z.V., Vaxovy`ch I.M., Kamins`ka I.M. Upravlinnya finansovy`my` resursamy` regionu: monografiya / Gerasy`mchuk Z.V., Vaxovy`ch I.M., Kamins`ka I.M.// Lucz`k, Nadsty`r'ya, 2005. – 198 s.

16. Gerasy`mchuk Z.V., Vaxovy`ch I.M., Kamins`ka I.M. Finansova polity`ka stalogo rozvy`tku regionu: monografiya / Gerasy`mchuk Z.V., Vaxovy`ch I.M., Kamins`ka I.M.// Lucz`k, Nadsty`r'ya, 2006. – 220 s.

17. Finansova sy`stema regioniv:metodologiya, analiz, prakty`ka: monografiya / V.K.Pry`syazhnyuka, A.B.Kondrashy`xina. – Ky`yiv – Sevastopol` – Donecz`k: AMU, 2012. – 398 s.

18. Finansovy`j potencial regionu: mexanizmy` formuvannya ta vy`kory`stannya: monografiya / M.A. Kozoriz. – L`viv, 2012. – 307 s.

19. Semenov V.F., Logvinovs`ka S.I. Finansove ta resursne zabezpechennya vidtvorennya ekologo-vy`robnny`chy`x sy`stem / V.F.Semenov, S.I. Logvinovs`ka: monografiya. – Odesa: Feniks, 2011.– 314 s.

20. Kuzneczova A. Ya. Ekonomichny`j rozvy`tok regionu ta rol` miscevy`x byudzhativ u jogo zabezpechenni: monografiya / A. Ya. Kuzneczova, Yu. V. Kaspruk, O. Yu. Kuzneczov. – K. :UBS NBU, 2013. – 174 s.

21. Pshy`k B.I. Finansovo-kredy`tni vidnosy`ny` v Ukraini: stanovlennya, rozvy`tok, napryamy` vdoskonalennya: monografiya / B. I. Pshy`k. – K.: UBS NBU, 2011. – 551 s.

22. Rizny`k N.S. Regional`ny`j menedzhment detinizaciyi ekonomiky`: teoriya, metodologiya, prakty`ka: monografiya / N. S. Rizny`k. – Lucz`k: SPD Gadyak Zhanna Volody`my` rivna, 2011. – 550 s.

23. Finansovo-ekonomichni problemy` stabil`nogo rozvy`tku ekonomiky` Ukrainy` » / A.F. Golovchuka O.O. Nepochatenko. – Chasty`na I.. – Uman`: VPCz «Vizavi» (Vy`davec` Sochy`ns`ky`j), 2010.

24. Nova model` finansovogo vy`rivnyuvannya miscevy`x byudzhativ v Ukraini / Yu.O.Yacenko // Aktual`ni problemy` ekonomiky` – 2010. – #7. – S. 222-230.

25. Finansove vy`rivnyuvannya rozvy`tku regioniv v Ukraini / T.Yu. Chernyayeva // Ekonomika i derzhava – 2009. – #4. – S. 94-96.

26. Zherlicy`n D.M. Grupuvannya regioniv u pry`jnyatti rishen` v upravlinni byudzhety`my` resursamy` tery`torij / D.M. Zherlicy`n, D.M.

Zherlicy`na // Nove v ekonomichnij kiberneti`ci. – 2010. – # 3. – S. 16-26.

27. Problemy` i shlyaxy` rozvy`tku depresy`vnogo regionu (na pry`kladi oblastej Polis`kogo ekonomichnogo regionu): monografiya / M.I. Karlina. – Lucz`k: Vy`d-vo Voly`n. derzh. un-tu im. Lesi Ukrayinky`, 2006. – 332 s.

28. Zastavny`j F.D. Problemy` depresy`vnosti v Ukraini (social`no-ekonomichnoyi, ekologichnoyi, demografichnoyi): monografiya / F.D. Zastavny`j. – L.: Vy`dav. entr LNU imeni Ivana Franka, 2006. – 348 s.

29. Ocenka y` analy`z neravnomernosty` razvy`ty`ya regy`onov Ukray`ny / T. Klebanova [y` dr.] // Aktual`nye problemy` ekonomy`ky`. – 2009. – # 8 (98). – S. 162-168.

30. Byudzhetna pidtry`mka ta podatkovye sty`mulyuvannya nacional`noyi ekonomiky` Ukrainy`: monografiya / L. L. Tarangul, A. M. Vdovy`chenko, A. A. Galyuta, T. I. Yefy`menko, V. V. Zhovner. – Irpin`: Feniks, 2012. – 531 s.

31. Lyashenko V.Y`. Fy`nansovo-regulyatornye rezhy`my sty`muly`rovany`ya ekonomy`cheskogo razvy`ty`ya: vvedy`e v ekonomy`cheskuyu rezhy`mology`yu: monografy`ya / V.Y`. Lyashenko. – Doneczk, 2012. – 370 s.

32. Zabrocz`ka O.V. Finansove vy`rivnyuvannya yak faktor zabezpechennya lokal`noyi bezpeky` Ukrainy` / O. V. Zabrocz`ka // Naukovy`j visny`k L`vivs`kogo derzhavnogo universy`tetu vnutrishnix sprav. – 2009. – #2. – S. 1-9.

Рецензент: Вахович І.М., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів Луцького національного технічного університету.

17.09.2014

УДК 336.13 (477)

Хомутенко Віра, Хомутенко Алла

ПЕРЕДУМОВИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ НА ЕТАПІ ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ

У статті проаналізовано стан виконання бюджетних програм за кількістю виконаних та обсягом профінансованих, який демонструє невідповідність фактичних і планових показників. Однією з основних

приймаються за даними прогнозних розрахунків [10].

Прогнозування бюджетних ресурсів може ґрунтуватися лише на узагальнювальних високоагрегованих макропоказниках економічного і соціального розвитку. Отже, визначальним щодо цього є характер економічного взаємозв'язку і кількісних залежностей між процесами формування й використання бюджетних ресурсів та обсягом валового внутрішнього продукту. Кількісне погоджування процесу формування ресурсів бюджету з напрямками їх використання відносно до валового внутрішнього продукту є важливою умовою узгодження бюджетного і матеріального аспектів планування [11, с.241].

За умов нестабільності економічного розвитку в Україні важливе значення для прогнозування бюджетних показників програм матиме врахування показників інфляції, обмінного курсу національної валюти, державного боргу та їхні зміни у прогнозованому періоді. Точність прогнозних розрахунків бюджетних програм залежить здебільшого від таких факторів: значень бюджетних показників у базисному періоді, величини і динаміки заданих параметрів розвитку економіки у прогнозованому періоді, структури і внутрішньої характеристики моделі для розрахунку показника [12].

Проведемо прогнозування рівня результативності виконання бюджетних програм. Так, коефіцієнт виконання бюджетних програм являє собою змінну (конвертор), яка залежить від двох факторів: суми затвердженого фінансування бюджетних програм у зведеному бюджеті та суми профінансованих бюджетних програм. В пакеті Ithink даний коефіцієнт розраховується за формулою:

$$K_{\text{вик.б.п.}} = \frac{O_p}{O_z}, \quad (1)$$

де $K_{\text{вик.б.п.}}$ – коефіцієнт виконання бюджетних програм;

O_p – обсяг профінансованих бюджетних програм у повному обсязі;

O_z – запланований обсяг фінансування бюджетних програм

$$O_p = \text{Кількість бюджетних програм} * \text{Середній обсяг фінансування} \quad (2)$$

Отже, існує пряма залежність між коефіцієнтом виконання бюджетних програм та кількістю бюджетних програм (рис. 5).

наступних роках або для нової програми [7, с.235].

Отже, прогнозування є обов'язковою невід'ємною складовою частиною процесу планування, головне призначення якого полягає у з'ясуванні на основі проведеного аналізу тенденцій та закономірностей формування та використання при реалізації бюджетних програм ресурсів бюджету, виявленні чинників, які необхідно враховувати у розрахунках програмних показників, визначенні їх взаємозв'язки, а також можливих способів впливу на ці показники [9, с. 76].

Рис. 4. Умови створення моделі планування результатів бюджетних програм (складено автором за даними [8])

Прогнозування показників бюджетних програм здійснюється у такій послідовності:

- 1) визначення цілей та відповідно завдань для досягнення поставлених цілей;
- 2) збір, опрацювання та аналіз інформації;
- 3) вибір моделі прогнозування;
- 4) розробка рекомендацій для оптимізації рішень, що

передумов такого відхилення є те, що бюджетні програми досить часто запроваджуються без реальних розрахунків і ґрунтовних вимірів, без визначення чітких результатів їх реалізації, а найголовніше, однозначних, обґрунтованих обсягів і джерел фінансування. Це свідчить про низьку якість та ефективність бюджетного планування в Україні. Проведене прогнозування коефіцієнта виконання бюджетних програм, який, за нашими розрахунками, у 2014 році зростає за умови, що кількість бюджетних програм буде зменшуватися, а обсяг фінансування матиме тенденцію до зростання. За результатами проведеного дослідження обґрунтовано необхідність проведення державного аудиту на етапі планування бюджетних програм, який дасть змогу попередити нецільове та неефективне використання бюджетних коштів.

Ключові слова: фінансовий контроль, державний аудит, планування, бюджетна програма, прогнозування.

Хомутенко Вера, Хомутенко Алла

ПРЕДПОСЫЛКИ И НЕОБХОДИМОСТЬ ПРОВЕДЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА НА ЭТАПЕ ПЛАНИРОВАНИЯ БЮДЖЕТНЫХ ПРОГРАММ

В статье проанализировано состояние выполнения бюджетных программ по количеству выполненных и объему профинансированных, которое демонстрирует несоответствие фактических и плановых показателей. Одной из основных предпосылок такого отклонения является то, что бюджетные программы достаточно часто внедряются без реальных расчетов и основательных измерений, без определения четких результатов их реализации, а самое главное, однозначных, обоснованных объемов и источников финансирования. Это свидетельствует о низком качестве и эффективности бюджетного планирования в Украине. Осуществлено прогнозирование коэффициента выполнения бюджетных программ, который, по нашим расчетам, в 2014 году вырастет при условии, что количество бюджетных программ будет уменьшаться, а объем финансирования будет иметь тенденцию к росту. По результатам проведенного исследования обоснована необходимость проведения государственного аудита на этапе планирования бюджетных программ, который позволит предупредить нецелевое и неэффективное использование бюджетных средств.

Ключевые слова: финансовый контроль, государственный аудит, планирование, бюджетная программа, прогнозирование.

Khomutenko Vera, Khomutenko Alla

BACKGROUND AND NECESSITY OF STATE AUDIT ON STAGE PLANNING BUDGETARY PROGRAMMES

The article analyzes execution of the budgetary programs by the number of completed and by volume previously funded, which shows a mismatch of actual and planned data. One of the main prerequisites such deviation is that the budgetary programs is quite often are implemented without real thorough calculations and measurements, without defining clear results of their implementation, and most importantly, without unambiguous, substantiated volume and sources of funding. This testifies to the low quality and efficiency of budget planning in Ukraine. Was conducted forecasting of implementation rate of execution of the budget programs, which, according to our estimates, in 2014 will be grow, provided that the amount of budget programs will decrease and the amount of funding will tend to increase. By results of research is substantiated the necessity of public audit on the planning stage of the budget programs that will prevent untargeted and inefficient use of budget funds.

Keywords: financial control, state audit, planning, budgetary programs, forecasting.

Постановка проблеми. Ефективність управління суспільними матеріальними та фінансовими ресурсами у значній мірі визначається наявною системою державного фінансового контролю, необхідність удосконалення якої підтверджується негативними факторами розвитку вітчизняної економіки (нецільове використання бюджетних коштів, криза бюджетної та фінансової систем, відтік капіталу за кордон та ін.). Професійно побудована система державного фінансового контролю забезпечить захист фінансових інтересів суспільства та посилить його довіру до органів державної влади, що впливатиме на добробут громадян та стабільність державної влади.

Перетворення в бюджетній сфері, реформування бюджетного процесу вимагають підвищення якості здійснення державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів, заснованого на застосуванні дієвого інструментарію, досягнень вітчизняної та зарубіжної економічної науки та практичного досвіду.

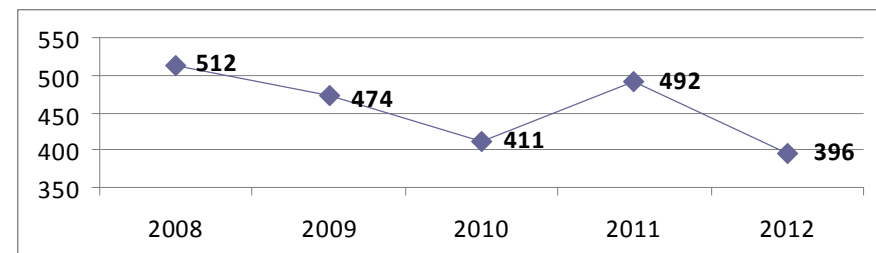

Рис. 3. Кількість недовиконаних бюджетних програм протягом 2008-2012 рр., одиниць [5]

Таким чином, недофінансування бюджетних програм та виявлені порушення бюджетного законодавства в частині нецільового використання коштів державного бюджету, передбачених на виконання державних програм (у 2012 р. за даними Рахункової палати склали близько 3%) [5] підтверджує необхідність проведення державного аудиту на етапі планування бюджетних програм, який дасть змогу попередити нецільове та неефективне використання бюджетних коштів. Вважаємо, що під час державного аудиту варто встановлювати доцільність та ефективність витрачання бюджетних коштів, що визначається шляхом застосування показників результативності, які можуть розраховуватися окремо за кожним завданням, а також загалом за програмою, що залежить від складності та неоднорідності напрямів діяльності виконавця програми [7]. При плануванні результатів виконання бюджетних програм використовується модель, яка враховує економічний, соціальний та управлінський ефект. Умови створення даної моделі можемо зобразити у вигляді рисунку 4.

Відмітимо, що рішення про включення бюджетної програми до проекту бюджету на наступний рік і врахування її у середньострокових показниках ухвалюють, виходячи з: 1) відповідності програми стратегічним документам уряду і Бюджетній резолюції; 2) дотримання головним розпорядником граничного обсягу видатків, доведеного Міністерством фінансів; 3) чіткої структури програми та аналізу виконання її запланованих показників; 4) результатів роботи головного розпорядника в минулих роках; 5) реалістичності розрахунків щодо очікуваних результатів від реалізації програми; 6) обґрунтованого прогнозу видатків на подальшу реалізацію в

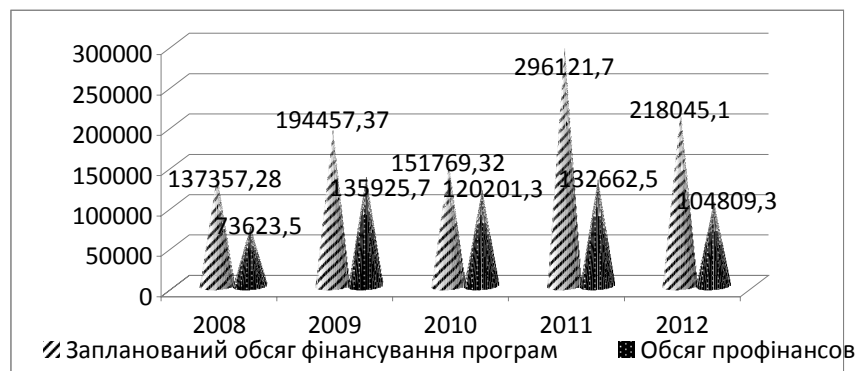

Рис.2. Динаміка профінансованих бюджетних програм загального фонду Державного бюджету України протягом 2008-2012 рр., млн. грн. [5]

Дані рисунку 2 свідчать, що у 2012 році головні розпорядники бюджетних коштів у плановому обсязі здійснили видатки за 160 програмами в сумі 104 млрд. 809,3 млн. грн., або на 48,1% від запланованого обсягу бюджетних коштів. Крім того, слід відзначити, що протягом періоду, що підлягав аналізу, у повному обсязі фінансувалось не більше 80% запланованого обсягу фінансування бюджетних програм. При цьому, не в повному обсязі протягом 2008-2012 рр. було профінансовано близько 500 бюджетних програм в рік (рис. 3). Так, близько 60% бюджетних програм фінансується у перші роки їх реалізації, а в подальшому фінансування призупиняється, що відповідно впливає на досягнення запланованих цілей. Така ситуація склалася через те, що існуюча методологія формування бюджетних програм не передбачає необхідності чіткого розмежування в часі та просторі фінансування за рахунок різних джерел [6]. Отже, діюча система бюджетного планування є неефективною, оскільки не відображає реальні можливості бюджету для фінансування пріоритетних напрямків економіки.

У зв'язку з цим зростає актуальність застосування таких форм державного фінансового контролю як державний аудит у сфері фінансів, який дозволяє оцінити ступінь досягнення запланованих соціально-економічних результатів, що вимагають значних фінансових ресурсів. Виділені бюджетні кошти направляються не лише установам суспільного сектора, а й некомерційним організаціям, спеціалізованим підприємствам, які або опосередковано приймають участь у реалізації соціально-економічних програм держави, або виступають підрядниками установ, на які такі завдання покладені. Це зумовлює необхідність проведення державного аудиту на етапі планування бюджетних програм, що дозволить попередити нецільове та неефективне використання бюджетних коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державний фінансовий контроль та аудит досліджували такі відомі зарубіжні вчені, як: Р. Адамс, Т. Англерід, Дж. Бейлі, І. А. Белобжецький, В. В. Бурцев, Е. А. Вознесенський, М. Гримвуд, П. Джексон. Д. Діамонд, Б. Палмер, С. Томкінс. Однак, їхні напрацювання можна розглядати лише як класичні праці, які не адаптовані до українських реалій.

Значний науковий внесок у розвиток державного аудиту в Україні зробили такі науковці, зокрема як: І.В. Басанцов, Н.С. Барабаш, О.І. Барановський, Н.І. Дорош, Дрозд, Є.В. Калюга, Л.А. Костирко, В.Г. Мельничук, Є.В. Мних, П.С. Петренко, Н.І. Рубан, В.К. Симоненко, І.Б. Стефанюк та ін. Державний аудит виконання бюджетних програм в Україні є предметом дослідження Ф. Ф. Бутинця, С. О. Левицької, Ж.А. Олексіч, В. Геєць, Ю.Б. Слободяник, Т.В. Федченко. Віддаючи належне науковому доробку вказаних учених, необхідно зазначити, що теоретичні та методичні положення державного аудиту бюджетних програм потребують подальших досліджень з метою підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів.

Метою статті є дослідження процесу планування бюджетних програм з метою обґрунтування перспектив та необхідності проведення державного аудиту, що дозволить попередити нецільовий та неефективний розподіл та використання бюджетних коштів їх отримувачами.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Логіка стратегії запобігання нецільового використання

бюджетних коштів повинна в першу чергу визначатися виходячи з виділення в загальній сукупності детермінантів нецільового та неефективного використання бюджетних коштів, саме тих причин, вплив на які може дати найбільший профілактичний ефект, або докорінно змінити всю систему взаємопов'язаних причин і наслідків. Вирішення цього завдання повинно відбуватися на етапі контролю за формуванням бюджетних коштів, а також на етапі вироблення рішень щодо розподілу бюджетних коштів.

Переважна більшість сучасних держав відмовилась від політики ручного та кон'юнктурного управління бюджетом, сформувавши ефективну систему вироблення пріоритетів використання бюджетних коштів, в основі якої лежать високопрофесійне середньострокове бюджетне прогнозування та жорстке середньострокове бюджетне планування [1]. Система планування та прогнозування ґрунтується на взаємоузгодженні матеріальних, фінансових і трудових ресурсів у економічному обороті держави з метою досягнення найбільшої ефективності в умовах їх обмеженості. Отже, така система дозволяє забезпечити оптимальний перерозподіл фінансових ресурсів в економіці держави та високий рівень ефективного виконання бюджетних програм для реалізації завдань соціально-економічного розвитку держави [1].

З метою регламентування процесу бюджетного планування та середньострокового прогнозування в Україні прийняті: Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 р. № 1602-III [2] та Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 р. № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету» [3]. Так, Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» визначено правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць як складової частини загальної системи державного регулювання економічного і соціального розвитку держави. Законом встановлюється загальний порядок розроблення, затвердження та виконання прогнозних і

програмних документів економічного і соціального розвитку, а також права та відповідальність учасників державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України [2]. Нормативно-правовим актом передбачено, що загальні можливості фінансування за бюджетними програмами встановлюються при плануванні та складанні проекту бюджету на наступний рік.

Зауважимо, що планування за програмно-цільовим методом, який впроваджується у вітчизняну практику, передбачає визначення показників «від зворотнього»: спочатку обґрунтовується певний результат (ціль), який має бути досягнутий, а згодом визначаються ресурси, необхідні для досягнення вказаного результату. При цьому джерела (бюджет, кошти приватних інвесторів тощо) і обсяг фінансових ресурсів мають бути чітко обґрунтовані [4]. Однак, якість бюджетного планування в Україні залишається на достатньо низькому рівні, про що свідчить співвідношення фактичних показників виконання бюджетних програм у порівнянні з плановими (рис.1).

Рис. 1. Динаміка кількості бюджетних програм загального фонду Державного бюджету України за 2008-2012 рр., одиниць [5]

Проведений аналіз засвідчив відсутність у розпорядженні держави фінансових ресурсів, достатніх для покриття потреб у бюджетних коштах. Однією з основних передумов такого відхилення являється те, що бюджетні програми досить часто запроваджуються без реальних розрахунків і ґрунтовних вимірів для досягнення поставленої мети, без визначення чітких результатів їх реалізації, а найголовніше, однозначних, обґрунтованих обсягів і джерел